

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ**

Веселин Р. Вељовић

**КАПАЦИТЕТИ ЦРНЕ ГОРЕ У ОДГОВОРУ
НА РЕГИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСНЕ
ПРИЈЕТЊЕ**

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

БЕОГРАД 2017.

**UNIVERSITY OF BELGRADE
FAKULTY OF SECURITY STUDIES**

Veselin R. Veljović

**CAPACITIES OF MONTENEGRO IN THE
RESPONSE TO REGIONAL SECURITY
THREATS**

DOCTORAL DISSERTATION

BELGRADE 2017.

Ментор:

- др **Зоран Драгишић**, редовни професор
Универзитет у Београду – Факултет безбедности

Чланови комисије:

- др **Зоран Кековић**, редовни професор
Универзитет у Београду – Факултет безбедности
- др **Драган Симеуновић**, редовни професор
Универзитет у Београду – Факултет политичких наука

САДРЖАЈ

РЕЗИМЕ	8
SUMMARY.....	10
1. Уводна разматрања.....	13
1.1. Теоријски оквир истраживања.....	19
1.2. Предмет и циљеви истраживања	24
1.2.1. <i>Предмет истраживања</i>	24
1.3. Методолошки оквир истраживања.....	28
1.3.1. <i>Методологија истраживања</i>	28
1.3.2. <i>Хипотетички оквир истраживања</i>	29
1.4. Очекивани резултати и научни допринос	29
2. Појам безбједности.....	31
2.1. Појмовно одређење безбједности.....	31
2.3. Национална безбједност	53
2.4. Регионална безбједност	61
2.4.4.1. Босна и Херцеговина.....	74
2.4.4.2. Хрватска	78
2.4.4.3. Србија	78
2.5. Облици угрожавања међународне безбједности.....	81
2.5.1. <i>Несугласице</i>	82

2.5.2. Ненасилна криза	83
2.5.3. Насилна криза.....	84
2.5.4. Ограничени рат.....	84
2.5.5. Рат	84
2.5.5.1. Европа.....	86
Јерменија.....	86
2.5.5.2. Супсахарска Африка	92
2.5.5.3. Америка	92
2.5.5.4. Азија и Океанија.....	93
2.5.5.5. Блиски исток и Магреб	93
Повеља о организовању црноморске економске сарадње.....	118
2.5.7. Реалистичке теорије	123
2.5.8. Либералне теорије	124
2.5.9. Критичке школе	124
3. Савремени изазови, ризици и пријетње ЗА безбједност Црне Горе	126
3.1. SWOT-анализа.....	126
3.1.1. S (снаге).....	126
3.1.2. W (слабости).....	128
3.1.3. O (прилике).....	129
3.1.4. T (опасности или пријетње)	130
3.2. Појмовно одређење регионалних изазова, ризика и пријетњи.....	131

3.2.2. Тероризам	142
Религија и вјерски радикализам	154
3.2.3. Трговина наркотицима као облик организованог криминала.....	171
3.2.4. Илегалне миграције као посебна пријетња безбједности	172
3.2.5. Кријумчарење оружја као облик организованог криминала.....	175
3.3. Глобални изазови, ризици и пријетње – њихов утицај на регион Западног Балкана	179
3.4. Регионални изазови, ризици и пријетње у савременом контексту.....	181
4. Нормативни И Институционални оквир за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње за безбједност Црне Горе	183
4.1. Уставноправни оквир	184
4.2. Стратегијски документи од значаја за регионалну безбједност.....	192
4.3. Међународноправни оквир.....	192
4.3.1. <i>Конвенције Уједињених нација</i>	193
4.3.2. <i>Конвенције Савјета Европе</i>	195
5. Институционални оквир за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње ЗА безбједност Црне Горе	198
5.1. Оружане снаге.....	205
5.2. Систем унутрашње безбједности	217
5.2.3. Полиција	222
5.2.4. Правосуђе	227
5.3. Систем управљања у ванредним ситуацијама	236
6. Ванинституционални оквир за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње ЗА безбједност Црне Горе	241

6.1. Локална самоуправа.....	243
6.2. Медији.....	245
6.3. Привредна друштва	247
6.4. Безбједносно самоорганизовање грађана.....	248
7. Оквири за сарадњу у борби против регионалних изазова, ризика и пријетњи.....	252
7.1. Учешће у хуманитарним и мировним операцијама.....	258
7.3. Сарадња на регионалном нивоу и политика добросусједских односа.....	268
8. Анализа капацитета Црне Горе за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње.....	270
8.1. Капацитети за борбу против тероризма.....	277
8.2. Капацитети за борбу против организованог криминала.....	280
8.3. Капацитети за борбу против ширења оружја за масовно уништење	282
8.4. Капацитети за одбрану земље	284
8.5. Капацитети за безбједност граница.....	286
8.6. Капацитети за управљање у ванредним ситуацијама	288
9. Резултати истраживања.....	291
10. Закључак	295
Литература.....	304

РЕЗИМЕ

Рад „Капацитети Црне Горе у одговору на регионалне безбједносне пријетње“ у уводним разматрањима упућује на процесе који су се одвијали након окончања хладноратовске подјеле, али и процесе који су и данас актуелни на пољу безбједности, посебно усложњени појавом асиметричних пријетњи које добијају примат и имају транснационални карактер. У Уводним разматрањима се врши приказ политичке слике Европе, коју карактеришу различити интеграциони процеси који су у разним фазама развоја, потом слиједи приказ теоријског оквира истраживања.

У другој цјелини рада се врши дефинисање појма безбједности, почевши од етимологије, преко приказа различитих поимања и схватања, кроз приказ секуритизације, секторског приступа концепту безбједности кроз војну, економску, социолошку и политичку безбједност. Потом се обрађују капацитети међународне безбједности у односу на регионалну безбједност и регионалне безбједносне изазове, гдје се врши осврт на мјесто, улогу и организацију Интерпола, Еуропола, Уједињених нација, НАТО-а, Организације за европску безбједност и сарадњу, преко теорије Регионалног безбједносног комплекса, регионалних безбједносних ризика и регионалне сарадње, која има значајан утицај на побољшање безбједносног амбијента у региону.

Слиједи приказ дефинисања појма националне безбједности, односа националне и међународне безбједности, односа националне и цивилне безбједности, преко регионалне безбједности, гдје се излаже приказ интеграционих процеса европских земаља у НАТО и Европску унију, уз класификацију држава у односу на ниво достигнутих интеграционих процеса, као и њихових даљих намјера да у наступајућем временском периоду наставе са интеграцијама или креирају сопствене моделе у складу са националним интересима. Слиједи преглед несугласица, ненасилних криза, насилних криза, ограничених ратова и ратова на простору Европе, са посебним фокусом на земље Западног Балкана кроз приказ организација и споразума који утемељују европску безбједносну инфраструктуру.

Сљедеће поглавље се односи на савремене изазове, ризике и пријетње за безбједност Црне Горе, гдје се по моделу SWOT-анализе даје приказ снага, пријетњи, слабости и прилика система безбједности Црне Горе, као и увођење појма „деградација“ као хипотезе у објашњавању процеса који из једне религије, преко фундаментализма и радикализма, доводи до асиметричног облика реаговања у виду тероризма. Потом слиједи области које се односе на глобалне изазове, ризике и пријетње, те регионалне изазове, ризике и пријетње.

Слиједи поглавље које се односи на институционални оквир за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње за безбједност Црне Горе, гдје су представљени мјесто и улога Вијећа за националну безбједност, Бироа за оперативну координацију, Министарства

унутрашњих послова, Министарства одбране, Министарства правде, Агенције за националну безбједност итд. Наредна цјелина је посвећена ванинституционалном оквиру за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње по безбједност Црне Горе.

Сљедеће поглавље се тиче оквира за сарадњу у борби против регионалних изазова, ризика и пријетњи, у којем је дат приказ регионалних иницијатива и споразума у којима Црна Гора активно учествује и доприноси, учешће у хуманитарним и мировним операцијама јединица Војске Црне Горе и Управе полиције, кроз упоредну студију случаја у Републици Србији и Републици Хрватској, а преглед завршава освртом на сарадњу на регионалном нивоу и политику добросуседских односа.

Анализа капацитета Црне Горе за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње представља наредно поглавље, гдје се врши компаративна анализа стратегија националне безбједности Црне Горе, Републике Србије и Републике Хрватске кроз референтни оквир који садржи области стратешких циљева, безбједносних интереса и циљева, изазова, ризика и пријетњи, реаговања на изазове, ризике и пријетње, област чинилаца система националне безбједности и управљање системом националне безбједности.

Институције Црне Горе се односе одговорно у погледу својих безбједносних улога и задатака, активно учествују у процесу реформе и реорганизације те константно усклађују и спроводе мере и активности које су неопходне како би се даље унаприједиле снаге које гарантују заштиту уставног поретка, безбједност грађана и њихову материјалну сигурност. Осим на националном плану, Црна Горе се доказује као одговоран партнер у области регионалне и међународне сарадње, узимајући у обзир да активно учествује у стварању и изградњи регионалне безбједносне инфраструктуре, сарадње у области одбране, сузбијања и борбе против свих облика криминалитета, сузбијања и борбе против тероризма, спрјечавања финансирања тероризма, сарадње у истрази и гоњењу починилаца кривичних дјела, као и учешћем у мировним мисијама и операцијама УН, Европске уније и НАТО-а.

Напредак који је у протеклом периоду Црна Гора начинила у политичком и економском смислу свакако се морао позитивно одразити и на безбједносни амбијент и институције које својим активностима тај амбијент чине повољним. Јасна национална и међународна политика која се темељи на одредницама што су Црну Гору усмјериле ка европској породици народа дала је и даје овој земљи потребан замах да снажно настави пут у интеграционим процесима, који су значајно унапредовали. Црна Гора се врло одговорно понијела у низу изузетно, у погледу регионалне безбједности, осјетљивих питања из области међународних односа, те још једном потврдила да се од ове државе не може очекивати понашање по моделу *status-a quo*, као и то да се низом донетих одлука ставило до знања да је дошло до раскида са историјским и емоционалним начином креирања политике и одговора на изазове у међународним односима.

SUMMARY

The thesis “Capacities of Montenegro in the Response to Regional Security Threats” addresses, in its introductory part, the processes that took place after termination of the Cold War division, but also the processes which are today current in the domain of security, especially complicated by the appearance of asymmetrical threats, that gain primacy and have got a transnational character. In the Introductory discussions, the political image of Europe is presented, which is marked by various integrative processes at different stages of development, and then follows a review of the theoretical framework of our research.

The second whole of the work defines the concept of security, starting from etymology, through a presentation of various conceptions and construals, then by the discussion on securitization, sectorial approach to the concept of security, through military, economical, social/societal and political security. Thereafter, capacities of international security is considered in relation to regional security and its challenges, where the position, role and organization is described of Interpol, Europol, United Nations, NATO, OESC, using the theory of Regional security complex, regional security risks and regional cooperation, which exerts a significant influence on the advancement of security atmosphere in the region.

Then a review follows of defining the concept of national security, the relation between national and international security, the relation between national and civil security, coming to regional security, whereby a description of integration processes is given of European countries into the NATO and the EU, adding the classification of states depending on the level of achieved integration processes, as well as their further intentions to continue integrations or to create their own models according to their national interests. Then it follows a list of tensions, unviolent crises, violent crises, limited wars and (full-fleshed) wars in the area of Europe, with a special attention to the western Balkan countries, through review of organizations and pacts that found European security infrastructure.

The next chapter deals with contemporary challenges, risks and threats for the security of Montenegro, whereby a presentation of strengths, weaknesses, opportunities and threats of the security system of Montenegro is offered according to the model of SWOT-analysis, as well as introduction of the “degradation” concept as a hypothesis in explaining the process which from one religion, across fundamentalism and radicalism, conduces to asymmetrical mode of reaction, in the form of terrorism. Then the sections follow that relate to global challenges, risks and threats, as well as regional challenges, risks and threats. Another chapter elucidates the normative framework for the response to regional challenges, risks and threats for the security of Montenegro.

The next chapter treats the institutional framework for that response, where the position and role are presented of the Council for National Security of Montenegro, the Office for Operative Coordination, the Ministry of Interior, the Ministry of Defence, the Ministry of Justice etc. The following section is devoted to the extra-institutional framework for the response to regional challenges, risks and threats for the security of Montenegro.

The next chapter considers the framework for the cooperation in fight against regional challenges, risks and threats, where a list is given of regional initiatives and contracts in which Montenegro participates and contributes in an active way, including humanitarian and peacekeeping operations of Montenegro Army and Police Command, relying on a comparative case study with the Republic of Serbia and the Republic of Croatia, and, finally, there is a review of cooperation at the regional level and the policy of neighbourly relations.

The analysis of capacities of Montenegro for the response to regional challenges, risks and threats is contained in the next chapter, where a comparative analysis is conducted of national security strategies of Montenegro, the Republic of Serbia and the Republic of Croatia through the referential framework that consists of strategic goals, security interests and aims, challenges, risks and threats, reaction to challenges, risks and threats, the domain of factors in the system of national security and the management of the system of national security.

Montenegro institutions act responsibly in the view of their security roles and tasks, they take an active part in the process of reform and reorganization, and also coordinate and implement regularly the measures and activities necessary to advance further the forces which guarantee the protection of constitutional order, security of citizens and their material safety. In addition to the national level, Montenegro has demonstrated its responsibility as a partner in the domain of regional and international cooperation, for it takes an active part in the creation and construction of regional security infrastructure, cooperation in defence issues, suppression and fight against all the forms of crime, repression and fight against terrorism, prevention of terrorism sponsorship, cooperation in investigation and prosecution of committers of criminal acts, as well as participation in peacekeeping missions and operations of UN, EU and NATO.

Progress that Montenegro has made recently in the political and economical sense must have surely reflected positively on the security ambient and institutions which render that ambient favourable. The clear national and international policy that relies on the determinants which have turned Montenegro towards European family of nations gave and still gives this country a necessary impetus to continue its way in integration processes, which have progressed significantly. Montenegro has behaved very responsibly in the series of exceptionally delicate issues in international relations, and once again affirmed that it cannot be expected from this country an approach according to the status quo model, as well as that the group of already made

decisions informed partners that Montenegro broke with the historical and emotional way of creating policy and response to challenges in international relations.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Измијењене прилике након завршетка Хладног рата утицале су на редефинисање појма безбједности и нова теоријска промишљања која се баве овом проблематиком. Напуштање државоцентричног и војног приступа изучавању безбједности резултује чињеницом да се поље истраживања шири на друге нивое и актере. Већ током првих година 21. вијека уочавају се снажне назнаке како безбједносним агендама великих сила више неће доминирати војна питања.¹ Иако су класичне безбједносне пријетње које се испољавају у виду оружаних сукоба између држава, односно различитих ентитета у оквиру државе, и даље могуће, примат добијају асиметричне пријетње.²

Услијед техничко-технолошког развоја сукоби попримају другачије карактеристике, па државе постају рањивије на другачије облике угрожавања, по природи невојног карактера.

Дакле, асиметричне пријетње добијају примат, оне имају транснационални карактер и њени носиоци углавном су недржавни субјекти. Иако међу ауторима не постоји консензус у дефинисању асиметричних пријетњи, могуће је уочити заједничке карактеристике приликом дефинисања овог појма: ново, нетрадиционално, изненађујуће, хитно, непознато, јединствене безбједносне околности које захтијевају управљање безбједносним изазовима, организациона рањивост, недостатак у систему безбједности и одбране, институционална слабост у одговору на пријетњу, нове тактике и операције које су на располагању потенцијалним непријатељима.³ Међу овим пријетњама посебно се издвајају тероризам, организовани криминал, корупција, етнички и вјерски конфликти, социоекономске неједнакости, пролиферација оружја за масовно уништење, компјутерски криминал, трговина људима, илегалне миграције и деградација животне средине. Носиоци ових пријетњи експлоатишу слабости система безбједности држава било испољавањем активности путем једне пријетње, или, што је опаснији случај, својеврсним комбиновањем

---

¹ Buzan, 1991: 433

² Једна од најзначајнијих подјела сукоба јесте на оружане и неоружане сукобе (насилне и ненасилне сукобе). У оквиру савремених студија безбједности насилни сукоби се класификују на:

- сукобе прве генерације (међудржавни сукоби);
- сукобе друге генерације (светски сукоби – I и II свјетски рат);
- сукобе треће генерације (унутардржавни/унутрашњи сукоби);
- сукобе четврте генерације (сукоби између држава или савеза држава и транснационалних актера – терористичке организације), познати и као асиметрични сукоби (Мијалковић, Бајагић, 2012: 4).

³ Rizvo, 2014: 54

поменутих облика угрожавања. Реакција државе често не може бити усмјерена ка сузбијању сваке пријетње појединачно, па мора да организује реакцију на више фронтова симултано.

На Западном Балкану⁴ можемо уочити три категорије држава према чланству у међународним организацијама: државе које су чланице ЕУ и НАТО (Хрватска), оне које су чланице само НАТО-а (Албанија) и државе које нијесу нити у једној од две поменуте организације (Србија, БиХ, Македонија и Црна Гора). Иако државе овог региона дијеле сличне безбједносне динамике, степен њихове интеграције у наднационалне системе веома је различит.

Регион може бити у форми конфликтне формације, безбједносног режима или безбједносне заједнице. Ова типологија полази од социјалноконструктивистичке димензије односа између држава у једном региону, односно од модела пријатељства и непријатељства. Дефинишуће категорије јесу обрасци ривалитета, равнотеже снага, савези и/или пријатељство.⁵ Регион Западног Балкана се са почетком дезинтеграције Југославије налазио у конфликтној формацији,⁶ након чега се трансформисао у безбједносни режим. Појам *безбједносни режим* означава односе у којима се безбједност држава успоставља и стабилизује путем споразума, билатералних и мултилатералних. У случају постојања безбједносног режима државе нијесу у константном сукобу, мада сукоб као опција јесте и даље могућ.

Постоји безбједносна дилема, па државе приликом дефинисања стратегије националне безбједности не искључују сукоб као потенцијалну безбједносну пријетњу. Кључни утицај у трансформацији конфликтне формације у безбједносни режим вршила је Европска унија. Западни Балкан тренутно се налази у безбједносном режиму, тако да није потпуно искључена могућност да, на примјер, дође до сукоба између Албаније и Србије уколико наступи ескалација насиља на Косову и Метохији, који се даљим развојем може прелити на Црну Гору. У безбједносном режиму постоји сарадња међу државама, али нема повјерења, као што оно постоји у безбједносној заједници чију форму одсликава Европска унија.

---

⁴ Појам *Западни Балкан* односи се на територије сљедећих држава: Црна Гора, Србија, Македонија, Албанија, Босна и Херцеговина и Хрватска.

⁵ Buzan 1991: 106

⁶ Конфликтна формација дефинише се као сложена мјешавина интранационалних, интрарегионалних и екстрарегионалних конфликта насилног карактера. Особина конфликтних формација јесте да су оне комплексне и замршене у тој мјери да не могу лако бити раслојене на појединачне конфликте (Väyrynen, 1984: 344).

Државе Западног Балкана дефинисале су безбједносне изазове, ризике и пријетње на начин на који је то учинила већина савремених европских земаља. Довољан је само летимичан поглед на стратешке документе у области националне безбједности које су усвојиле балканске државе у последњих неколико година да би се утврдило како се као главне безбједносне пријетње дефинишу тероризам, организовани криминал, социјална нестабилност, безбједносни ризици у сфери економије, екологије, демографије и сличним доменима. Готово идентичне безбједносне пријетње постоје у стратешким документима већине европских држава, као и у документима ЕУ који се баве питањима безбједности.⁷ Тиме се одражава чврста одређеност држава Западног Балкана да не буду регион на периферији, већ да активно прате европске токове и буду инкорпориране у Европу.

Приликом одређивања безбједносне констелације Црне Горе неопходно је маркирати које пријетње реално угрожавају државу. Поред унутрашњих извора угрожавања, државу могу да угрозе пријетње које потичу из непосредног, али и ширег окружења. Анализа безбједносног окружења јесте полазна основа за дефинисање пријетњи безбједности државе, као и за одређивање улоге државе и њених могућности за рјешавање потенцијалних сукоба. С обзиром на географски положај Црне Горе, њено непосредно окружење представљају друге државе Западног Балкана и Италија – односно, Црну Гору првенствено угрожавају пријетње које потичу са тог простора. Шире окружење Црне Горе обухвата подручје Блиског истока, Кавказа и сјеверне Африке, дакле исти простор који је приоритет за ангажовање НАТО-а. Тиме Црна Гора изражава чврсту одлучност за чланство у овом савезу.

Измијењене карактеристике савремених изазова ризика и пријетњи допринијеле су томе да се Црна Гора оприједијели да одбрану своје земље не заснива само на државноцентричном схватању, које подразумијева ангажовање базирано на сопственим капацитетима, него њеном преоријентисању да одговор на те изазове ризике и пријетње пружи у склопу међународних и регионалних система безбједности (УН, НАТО, ЕУ и ОЕБС). Управо је Стратегија националне безбједности Црне Горе израз њеног одређивања да буде дио међународних и регионалних система безбједности, што је проистекло из става да мале државе најбоље резултате за сопствену безбједност могу остварити приступањем систему колективне безбједности. У складу са тиме, у Стратегији националне безбједности као стратешки циљ Црне Горе наводи се да, у најкраћем могућем року, ова држава постане пуноправни члан НАТО-а и ЕУ. Како би допринијела остваривању тог циља, Црна Гора је постала члан Програма НАТО-а „Партнерство за мир“ и потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ, а у децембру 2010. године Црна Гора је и службено добила статус кандидата за чланство у Европској унији.

---

⁷ Драгишић, 2013: 144

Поред наведеног, како би Црна Гора изразила искрену опредељеност чланству у поменутиим организацијама, усвојила је Стратегију националне безбједности комплементарну са стратешким циљевима НАТО-а и ЕУ. Међутим, овај процес доста су критиковали они који сматрају да је Стратегија донијета како би се испунили сви формални предуслови, а да се није озбиљније бавила безбједносном проблематиком на научној основи која би допринијела рјешавању проблема на практичном нивоу. Основне критике приликом усвајања стратешких докумената Црне Горе јесу одсуство јавне расправе и чињеница да су стратегије усвајане само у влади. Веома је важно да ли је приликом израде стратегије националне безбједности консултована академска и стручна јавност, да ли је стратегија донијета по убрзаној процедури или је организована квалитетна јавна расправа прије усвајања стратегије, ко је био задужен за израду стратегије, да ли је стратегија усвојена у парламенту или само у влади.⁸ Оваква ситуација резултује дилемом о томе да ли у друштву постоји консензус у дефинисању државних интереса. Зато се намеће потреба утврђивања реалних безбједносних интереса и циљева⁹ Црне Горе, јер је то предуслов за дефинисање капацитета за одговор на пријетње из региона.

Као и већина савремених држава, и Црна Гора је угрожена међународним тероризмом и организованим криминалом, било да пријетње потичу из непосредног окружења, било са ширег простора. Регион је и данас оптерећен проблемима из прошлости и неријешеним питањима, што може проузроковати нестабилност на овом подручју. Организовани криминал могући је окидач (умјесто неких традиционалних – националних, вјерских и других нетрпељивости) за изазивање криза и конфликта, посебно у ровитим друштвеним стањима, како је у региону југоисточне Европе.¹⁰ Организовани криминал у условима слабих држава посебно је погубан, јер актере на криминално дјеловање не наводи само потенцијална материјална добит, већ и политичке аспирације. Политичке аспирације носилаца организованих криминалних активности остварују се путем корупције, којом се преузимају најunosније привредне гране и, поред легализације противправно стеченог новца, онемогућава економска основа институционалног јачања државе.¹¹

---

⁸ Цветковић, В. М., Стојковић, 2014: 251

⁹ Стратегијом националне безбједности би требало да се, на основу утврђених националних интереса, а у складу са безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама, одреде циљеви унутрашње и спољне политике безбједности, као и неопходни ресурси и организација система безбједности. Управо стога, може се рећи да национални (безбједносни) интереси одређују националне (безбједносне) циљеве (Цветковић, М.В., Стојковић, 2014: 253). У Стратегији националне безбедности Црне Горе национални интереси и циљеви нијесу јасно разграничени, односно нијесу разврстани по приоритету или важности.

¹⁰ Милашиновић, 2009: 11

¹¹ Драгишић, 2013: 150

Црна Гора се у свом непосредном окружењу суочава са великим безбједносним пријетњама који се огледају у потенцијалним ескалацијама терористичког насиља. С обзиром на то да исламски фундаменталисти, припадници вехабиистичког и других селфистичких организација своја главна упоришта имају на територији Србије (Рашка област, Косово и Метохија), Албаније и Босне и Херцеговине, ови центри и терористичке организације које дјелују на поменутих територијама представљају потенцијалну пријетњу за мир и безбједност свих грађана Црне Горе. Исламска држава Ирака и Леванта такође регрутује своје чланове и симпатизере са ових простора, укључујући и простор Црне Горе. Забиљежени су бројни примјери одласка етничких Албанаца и грађана муслиманске вјероисповијести на ратишта Ирака и Сирије.¹² Стога Црна Гора перципира међународни тероризам и организовани криминал као реалне ризике и пријетње, чије интензивирање може негативно утицати на њену националну безбједност.

Као ризици и пријетње за безбједност Црне Горе идентификовани су и кријумчарење опојним дрогама и оружјем, илегалне миграције, трговина људима, као и пролиферација оружја за масовно уништење. Међу осталим пријетњама безбједности Црне Горе могу да се издвоје и посљедице процеса глобализације, али и проблеми транзиције, као што су све већа глобална разлика између богатих и сиромашних земаља са политичким посљедицама, па и економски и социјални проблеми, који могу негативно утицати на економске интересе и развој Црне Горе. Природне, техничко-технолошке, хемијске, биолошке, нуклеарне и радиолошке катастрофе, епидемије, као и посљедице тероризма, могу створити ризике и пријетње по безбједност Црне Горе (Стратегија националне безбједности, 2008).

Вишак застарјелог наоружања и муниције представља значајан безбједносни ризик за Црну Гору. Еколошке пријетње свјетској безбједности произлазе из низа проблема као што су: глобално загађивање, количина емисије штетних гасова, уништавање озона, смањење плодних пољопривредних површина и резерви питке воде. Наведени проблеми могу нарушити стабилност и безбједност појединих дијелова свијета, а такви поремећаји се могу одразити и на глобалну безбједност, па тако и на безбједност Црне Горе.

Кроз све већу употребу информационих технологија, Црна Гора постаје угрожена и у области информационе безбједности. Саобраћајна инфраструктура, телекомуникациона мрежа, здравствени и социјални систем, финансијски систем и снабдијевање само су нека од подручја чије функционисање може да буде ометено или потпуно паралисано компјутерским криминалом.

---

¹² Hundreds of Balkan Jihadists Have Joined ISIS, CIA Says, <http://www.balkaninsight.com/en/article/hundreds-of-balkan-jihadist-reportedly-joined-isis>; датум приступа: 22. 8. 2015. у 12.25.

Стратегија националне безбједности Црне Горе истиче сарадњу у борби против савремених изазова, ризика и пријетњи, и дефинише је, осим на унутрашњем, и на међународном плану. Међутим, регионални ниво такве сарадње није одређен овим стратегијским документом, па је потребно указати на недостатак овог аспекта сарадње и на потребу да се регионална сарадња институционализује кроз систем безбједности Црне Горе. Црна Гора посједује капацитете за одговор на изазове, ризике и пријетње за безбједност, који су дефинисани кроз систем националне безбједности, док је Стратегија националне безбједности предвидјела да се овим системом доприноси, између осталог, и регионалној безбједности. На основу свега наведеног, проблем истраживања може се формулисати кроз основно питање: да ли Црна Гора посједује капацитете који јој омогућавају пружање адекватног одговора на регионалне безбједносне пријетње?

Карактеристике савремених изазова, ризика и пријетњи безбједности указују на то да Црна Гора не може своју безбједност да заснива ослањајући се само на сопствене капацитете. Стратегија националне безбједности Црне Горе израз је њеног одређивања да буде дио међународних и регионалних система безбједности, што произлази из става да мале државе сопствену безбједност могу најбоље ријешити приступањем неком од система колективне безбједности. Управо је из тог разлога као стратешки циљ Црне Горе наведено пуноправно чланство у НАТО-у и ЕУ.

1.1. Теоријски оквир истраживања

Закључци конференције на Јалти отворили су пут развоју биполарности у међународним односима, као и у сфери безбједности. Након окончања Другог свјетског рата и формирања НАТО-а и Варшавског уговора човечанство наставља да бивствује у овим оквирима. Деведесетих година прошлог вијека са биполарног се прелази на униполарне односе, да би се у другој деценији трећег миленијума говорило о првим обрисима мултиполарности.

Након Хладног рата долази до редефинисања концепта безбједности, односно поље истраживања шири се како хоризонтално, тако и вертикално. Напушта се државоцентрични и војни приступ изучавању безбједности и поље истраживања се шири на друге нивое и актере. До редефинисања концепта безбједности дошло је, на првоме мјесту, услјед измијењене природе безбједносне стварности као посљедице појаве нових изазова и пријетњи безбједности. Препознавање природе тих изазова и пријетњи, али и посљедица које могу изазвати на свим нивоима, основни је задатак савремених студија безбједности.¹³ Самим тим, традиционална схватања националне безбједности више нијесу у стању да објасне сложену природу безбједносних појава. За то је, прије свега, заслужна промјена карактера безбједносних пријетњи, што је допринијело да се национална безбједност, поред војних, тумачи и невојним (нетрадиционалним) аспектима безбједности.¹⁴

Тиме долази до праве револуције у теоријским расправама које се односе на схватања безбједности. Велики допринос новим теоријским промишљањима у студијама безбједности дали су представници Копенхагенске школе студија безбједности: Бузан, Вивер и Де Вилде. Бузан је увјерљиво доказао да се безбједност не односи само на државе, већ и на све људске заједнице, као и да је усредсређивање само на војну силу „по себи неприкладно“. Умјесто тога, Бузан је развио оквир у којем доказује да на безбједност људских заједница утичу чиниоци из пет главних области.¹⁵ Дакле, Бузан сматра да поред војног сектора постоје још четири сектора која представљају погодан аналитички оквир за истраживање: политички, економски, социјетални и еколошки. Тиме је постало јасно да у безбједносним агендама великих сила више неће преовлађавати војна моћ.

Значење безбједности зависи не само од природе пријетњи, већ и од начина на који се обликује безбједносна пракса. На то је утицала хијерархија пријетњи у сфери безбједности

---

¹³ Бајагић, 2012: 259

¹⁴ Кековић, 2009: 110

¹⁵ Вилијамс, 2008: 42

која је захтијевала рedefиницију суштине безбједности, али и промјену понашања држава након Хладног рата, које су из својих политичких агенди избациле питања улоге конвенционалног оружја, нуклеарног застрашивања и удруживања у војне савезе. Стратегије националне безбједности већине савремених држава фокусирају се на невојне пријетње безбједности, а то објашњава процесе интеграције у послехладноратовској Европи, који су одређени политичким, економским и културним факторима и утицајима.

Распад Совјетског Савеза утицао је на то да се почетком деведесетих година прошлог вијека и саме студије безбједности у међународним односима окрену широком спектру политичких питања. Поједини теоретичари залажу се за проширење неореалистичког приступа безбједности и изучавање ширих потенцијалних пријетњи безбједности, као што су економски развој, деградација животне средине и миграцијска кретања – хоризонтална димензија безбједности (нпр. Ричард Улман, Мајрон Винер, Бред Робертс). Теоретичари који су задржали државноцентрични приступ изучавању безбједности обухватили су нове форме безбједности, као што су заједничка безбједност, колективна безбједност, сарадња у безбједности.

Неопходно је учинити осврт управо на концепт сарадње у безбједности или кооперативне безбједности (Cooperative Security Concept), који означава приступ безбједности кроз повећану међународну хармонију и сарадњу, а до које је дошло након завршетка Хладног рата.¹⁶ Дакле, у условима глобализоване безбједносне стварности на темељима модела „свеобухватне безбједности“ (comprehensive security) развио се концепт сарадње у безбједности, односно нови приступ достизању, очувању и унапријеђењу безбједности.¹⁷ Сâм појам сарадње у безбједности није продукт послехладноратовског периода, већ у измијењеном безбједносном окружењу доживљава својеврсну реинкарнацију. Како наводи Коен, претечу концепта сарадње у безбједности сусрећемо још у дјелу Канта *Ум и слобода* с краја 18. вијека, када у „Другом дефинитивном члану вјечнога мира“ наводи „Међународно право (law of nations) треба да се заснива на федерализму слободних држава“.¹⁸ Данас је распрострањена и злоупотреба овог појма¹⁹ од стране креатора политика који у њему траже оквир за нове приступе у стварању безбједности у променљивим међународним околностима.

---

¹⁶ Коен, Михалка, 2005: 1–2

¹⁷ Бајагић и сар., 2010: 388, 389

¹⁸ Cohen, Mihalka, 2001: 4

¹⁹ Злоупотреба се посебно односи на један од четири прстена сарадње у безбједности – Унапређење и ширење стабилности, који се користи као изговор за неоправдане интервенције државе или међународне организације у унутрашња питања извјесне државе.

Коен предлаже модел сарадње у безбједности који, поред традиционалних појмова Колективне безбједности и Колективне одбране, уводи два нова елемента: Појединачна безбједност (Individual Security) и Унапријеђење и ширење стабилности (Promoting and Projecting Stability).²⁰ На тај начин Коен развија теоријски модел сарадње у безбједности који се састоји из „четири прстена“ безбједности: појединачне безбједности²¹ (која је средиште Коенове замисли); колективне безбједности и колективне одбране као другог и трећег прстена и унапријеђења и ширења безбједности²² као најширег прстена у овом концентричном моделу.

У односу на раније облике удруживања и сарадње на плану безбједности, концепт сарадње на плану безбједности носи са собом нов квалитет, прије свега настојања да се у циљу спречавања насилних сукоба, као и кршења људских права, развију ефикасни облици превентивног дјеловања који би допринијели успостављању, одржавању и унапријеђењу стабилности у окружењу.²³

Михалка наглашава да се сарадња у безбједности све више препознаје као оквир за усавршавање (система) националне безбједности. Све израженије су новонастале транснационалне пријетње безбједности, а које обухватају тероризам, организовани криминал и корупцију, илегалне миграције, природне и техничко-технолошке катастрофе итд. Карактеристике ових проблема указују да се они могу ријешити само заједничким активностима које прелазе границе држава. Када угрожене државе сарађују, оне постижу критичну свијест о заједничкој будућности, те се у том случају може очекивати да сарадња у безбједности постане правило. Државе централне и источне Европе теже добијању признања свог европског идентитета кроз чланство у ЕУ, док поједине државе региона Западног Балкана сматрају важним одбацавање свог балканског идентитета. Ово показује јаку потребу за економски заштитним заједничким идентитетом. Истовремено, потреба за мултилатералним приступима безбједности изграђује се у правцу сарадње у безбједности. Ово је посебно изражено у малим земљама које морају да уједине своје ресурсе.²⁴

Регионални ниво безбједности постаје израженији у међународним односима након завршетка Хладног рата. Како Бузан и Вивер наводе у дјелу *Regions and Powers: The*

---

²⁰ Cohen, Mihalka, 2001: 3

²¹ Појединачна безбједност означава заштиту и унапређење основних слобода појединца као нуклеуса из којег треба да проистекну остали облици безбједности (Cohen, Mihalka, 2001: 7).

²² Унапређење и ширење стабилности означава активно старање о стабилности и безбедности у ближем и даљем окружењу држава чланица система сарадње (Cohen, Mihalka, 2001: 9).

²³ Бајагић, 2012: 322

²⁴ Коен, Михалка, 2005: 53

Structure of International Security, нестанак биполарне подјеле резултовао је смањењем потребе великих сила за ангажовањем у другим регионима, осим у ситуацијама када су њихови интереси значајно угрожени. Ослобођењем од војно-политичког уплитања великих сила, региони добијају простор за осамостаљивање. Регионални ниво постаје погодан ниво за безбједносну анализу захваљујући постојању аутономије у односу на глобални ниво. Повећан интерес за изучавање ове области јавља се не само зато што региони постају централно мјесто гдје долази до интензивних процеса сукобљавања и сарадње, већ и зато што стичу „суштинску аутономију“ од интеракција глобалних сила.²⁵

За разумијевање регионалистичког приступа безбједности, неопходно је диференцирати регионални (подсистемски) ниво од јединичног (државног) нивоа и глобалног (системског) нивоа анализе. Нивои означавају објекте за анализу који су одређени опсегом просторних скала, дефинисаних од нижих ка вишим. Дакле, нивои представљају локације гдје истовремено могу бити смештени и исходи и извори објашњења.²⁶ Они су неутрални, односно они не прејудицирају неки посебан образац односа, то јест не одређују приоритетне односе између њих.

По мишљењу Бузана, Вивера и Де Вилдеа, у студијама међународних односа пет најчешће коришћених нивоа јесу:

- 1) међународни системи – представљају највеће конгломерате међусобно повезаних или независних јединица и они немају системски ниво изнад себе; тренутно, овај ниво обухвата читаву планету, али у ранијем периоду је постојало неколико међународних система, који су били мање-више раздвојени;
- 2) међународни подсистеми, подразумевају групе јединица унутар међународног система који се могу разликовати од читавог система својом природом, или интензитетом интеракција (било да постоје или не постоје интеракције са другим подсистемима); подсистеми, с једне стране, могу бити територијално кохерентни, па су у том случају регионални, а, с друге стране, не морају, те су у том случају само подсистеми;
- 3) јединице, чине актери састављени од различитих подгрупа, организација, заједница и многих појединаца, који су довољно повезани и независни, па се разликују од других и имају мјесто на вишим нивоима (државе, нације, транснационалне корпорације);

---

²⁵ Acharya, 2007: 629

²⁶ Buzan et al., 1998: 5

- 4) појединце, под којима се подразумевају организоване групе појединаца унутар јединица, а које су у могућности да утичу на понашање јединица (нпр. бирократија, лоби); и
- 5) појединци, најнижи ниво у већини анализа у друштвеним наукама.²⁷

Регионе чине географски блиски скупови поменутих јединица, које морају бити уграђене у већи систем у односу на своју структуру. Региони имају аналитички и онтолошки значај, али немају квалитет актера.²⁸ У безбједносном смислу, регион је посебан и значајан подсистем безбједносних динамика које постоје између држава чија је судбина да буду закључане захваљујући географској близини једних са другима.²⁹

Међусобна зависност постојећих нивоа безбједности карактеристика је савремених међународних односа. Историја нам указује на чињеницу да је веома мали број великих држава имао способност и потребу да глобално пројектује своје интересе, док већина држава није дефинисала своје безбједносне интересе имајући у виду дато међународно окружење. Интереси држава односили углавном на непосредно окружење, или региона, у зависности од односа снага ближих и даљих сусједа, као и од процјене моћи оних држава које би могле да угрозе националну безбједност других држава. Такође, логика „безбједносног прорачуна“ условљавала је државе да своје окружење не посматрају као хармоничну цјелину, јер су директне пријетње долазиле управо од држава из непосредног окружења.

Стога је, поред националне и међународне безбједности, значајно говорити о регионалној безбједности као битном нивоу безбједности, јер је без регионалне безбједности немогуће свеобухватно анализирати и сâм концепт безбједности. Уколико се не уоче све карактеристике овог нивоа безбједности, немогуће је схватити и међусобни положај држава на „локалном“ нивоу, нити карактер односа између великих сила и „локалних“ држава.³⁰ У исто вријеме, велике силе теже да своје спољнополитичке интересе реализују у складу са усвојеним регионалним политикама, па се овакав приступ несумњиво потврђује и у пракси.

---

²⁷ Buzan et al., 1998: 5

²⁸ Buzan & Waever, 2003: 27

²⁹ Buzan, 1991: 188

³⁰ Buzan, 1991: 187

1.2. Предмет и циљеви истраживања

1.2.1. Предмет истраживања

Предмет истраживања су савремени безбједносни изазови, ризици и пријетње, њихови извори и манифестације, као и стратегијска одређења и капацитети државе Црне Горе да у савременим условима одговори на ове безбједносне изазове, ризике и пријетње. У свакодневном животу често се употребљавају изрази *изазов*, *ризик* и *пријетња*, првенствено да упозоре на постојећу или могућу опасност за безбједност људи, предмета, средстава и других вриједности. У теорији и пракси безбједности такво значење представљају синтагматски појмови – изазови, ризици и пријетње безбједности или безбједносни изазови, ризици и пријетње.³¹ Иако је ријеч о само једној од могућих класификација, која потиче из англосаксонске безбједносне теорије и праксе, она се код нас увелико „одомаћила“, потискујући остале, па и традиционалне подјеле угрожавајућих појава на оружане и неоружане, спољне и унутрашње.

Ови степени угрожавања су градирани према критеријумима интензитета деструктивности и извјесности наступања. Конкретније речено:³² изазови безбједности су појаве чија су штетност и извјесност наступања реални али, на наведеној скали појава, најмање вјероватни. То су природне појаве, друштвени односи и техничко-технолошки процеси чије је постојање (само по себи) деструктивно, у границама је толерантне прихватљивости, јер не угрожава озбиљно виталне вриједности, али је вјероватно да би у будућности могло произвести (узрокује или допринесе) појаве угрожавања безбједности са знатно озбиљнијим и тежим посљедицама. Ријеч је о угрожавајућим феноменима са највећим степеном општости и најнижим интензитетом непосредне деструктивности. С обзиром на то да представљају тзв. апстрактну опасност, по својој природи ови феномени су заправо извори угрожавања безбједности.

С друге стране, неки аутори сматрају да су изазови безбједности неутрални, дакле да се претходно не могу јасно вриједносно одредити (позитивно или негативно),³³ тако да се временом развија њихово позитивно или негативно усмјерење. Критеријуми за идентификацију изазова могу представљати: вјероватноћа појављивања; свеобухватност; вишесмјерност; негативно или позитивно усмјерење; способност изазова да, сходно свом негативном усмјерењу, прерасте у ризик и вјероватноћа испољавања штетног утицаја.³⁴

³¹ Мијалковски, Ђорђевић, 2010: 282

³² Видјети шире у: Мијалковић, С. (2009), *Национална безбедност*, Београд: Криминалистичко-полицијска академија, 109–110.

³³ Кековић, 2009: 83

³⁴ Татомир, 2011: 45

Чињеница да се од наведених нивоа угрожавајућих појава изазови безбједности развијају најспорије указује на то да их је лакше благовремено идентификовати и спријечити, односно контролисати.

Ризици безбједности конкретнији су безбједносни феномени чија је реалност и извјесност наступања већа. Ријеч је о скупу природних, друштвених и/или техничко-технолошких чинилаца, околности, процеса и односа који, самостално или у интеракцији, могу, али и не морају да доведу до процеса и последице угрожавања безбједности. То су угрожавајуће појаве са нижим степеном општости и већом дозом деструктивности него безбједносни изазови. С обзиром на то да представљају конкретнију опасност, могу се описати и као спона, односно метаморфоза изазова у пријетње безбједности: ризик је све оно што није ни изазов, а ни пријетња безбједности. Тако се често расправља о демографским изазовима, еколошким изазовима, изазовима сиромаштва, изазовима етничког, вјерског, расног и културног идентитета, изазовима друштвено-економских и политичких транзиција, изазовима глобализације, изазовима миграција, изазовима реформи сектора безбједности, изазовима безбједности саобраћаја итд.

Ризик подразумијева ситуације неизвјесности и несигурности, а повезан је с вјероватноћом излагања физичкој/материјалној и психолошкој/нематеријалној штети и повређивању, као посебан облик опасности и хазарда (излагања опасностима) за појединца, колективе и референтне вриједности. Ризик се, дакле, може одредити као могућност, односно као одређени степен вјероватноће наступања неког догађаја или дејства с неповољним последицама, при чему његово отклањање или смањење зависи од нивоа познавања појаве у којој је садржан. У односу на изазов, ризик посједује виши степен опасности, односно вјероватноћу nanoшења неке штете.³⁵ Дакле, ризик је тијесно повезан са опасностима, излагању опасностима, вјероватноћом, евентуалношћу и случајношћу, на једној страни, и губитком и штетом (или добитком), на другој страни. У савременом друштву, ризик је мултидимензионални континуум, повезан са ситуацијама које су градиране од апсолутно прихватљивих до апсолутно неприхватљивих.

Пријетње безбједности су конкретне појаве чије је наступање најмање неизвесно, а штетни ефекти неспорни и, на скали појава које посматрамо, највећи. Ријеч је о широком спектру појава које су реалност савремене свакодневице, у којима конкретан носилац угрожавања безбједности напада вриједности конкретног објекта угрожавања. Најопасније су, свакако, оружана агресија, војна интервенција, оружана побуна, економске санкције, субверзивна дејства, тероризам и организовани криминал. Ријеч је о угрожавајућим појавама најнижег степена општости и највеће дозе деструктивности. Будући да представљају тзв. конкретну

---

³⁵ Татомир, 2011: 45

опасност, као и да их карактеришу посебна обиљежја по којима се идентификују, пријетња безбједности је заправо облик угрожавања безбједности.

Нијесу сви изазови по дефиницији и пријетње-изазови постају пријетње када својом силином, учесталосту, ширином и дубином захвата могу узроковати прије свега насилне и/или ненасилне сукобе између друштвених група и држава, држава и држава или транснационалних актера и држава.³⁶ Дакле, *безбједносни изазови, ризици и пријетње* није пука синтагма, већ сваки од ових безбједносних феномена има своју дефиницију, обиљежја и манифестацију у пракси. Однос између изазова, ризика и пријетњи можемо илустровати односом између услова, који представљају конкретне супротности интереса, постојања намјере (која детерминише вјероватноћу и могуће посљедице, односно ризик) и силе у смислу ефективне могућности да се оствари пријетња.³⁷

Један од најзначајнијих стратешких докумената сваке државе јесте Стратегија националне безбједности. Ова стратегија регулише развој, функционисање, организацију и друга значајна питања која се односе на систем националне безбједности. Функција Стратегије националне безбједности као безбједносне процјене представља, са аспекта функционисања система националне безбједности, њену најважнију функцију. Уколико је процјена безбједносних изазова, ризика и пријетњи погрешна, целокупан систем националне безбједности биће погрешно постављен, а безбједносне мере и активности које тај систем предузима биће нефункционалне и усмјерене на рјешавање безбједносних проблема који не постоје или су за већину становништва ирелевантни.³⁸ Самим тим, детаљном анализом Стратегије може се утврдити и да ли је постојала искрена одређеност носилаца власти приликом доношења документа који представља основу за доношење стратегија и у другим областима живота, или је пак испуњена само пука формалност.

Анализирањем Стратегије националне безбједности Црне Горе уочава се да није једнозначно дефинисан стратешки циљ Црне Горе. У уводном дијелу Стратегије наводи се како је стратешки циљ Црне Горе да у најкраћем могућем року постане пуноправни члан НАТО и ЕУ. Међутим, већ у првом поглављу, под насловом „Стратешки циљ“, наведено је да Црна Гора за стратешки циљ има изградњу интегрисаног, функционалног и ефикасног безбједносног система који омогућава превенцију, управљање и рјешавање евентуалних криза, конфликта и спорова, без обзира на њихов ниво и карактер, а у складу са међународним стандардима и принципима. Стога се намеће питање да ли и у којој мери

³⁶ Бајагић, 2012: 48

³⁷ Кековић, 2009: 84

³⁸ Драгишић, 2011: 44

оваква недоследност утиче на капацитете Црне Горе у пружању одговора на пријетње које потичу из региона. Како поступити у случају ситуације да се два наведена стратешка циља нађу у колизији?

Капацитети Црне Горе за одговор на регионалне безбједносне пријетње опредмећени су у самом систему националне безбједности. Систем националне безбједности представља синтезу свих подсистема у друштву, јер он осигурава темељне услове за опстанак и развој једног друштва, квалитет живота и дјеловање у смјеру повећања отпорности државе и друштва на различита угрожавања, те отклањања посљедица које проузрокују извори угрожавања.³⁹

Према Стратегији националне безбједности Црне Горе, систем националне безбједности чини функционално јединство свих елемената државе ради обезбјеђења заштите националних интереса и вриједности Црне Горе. Структуру система националне безбједности чине институције и органи државе који управљају, планирају, организују, усклађују и остварују мјере и активности у систему безбједности. Основни елементи система националне безбједности јесу: Скупштина Црне Горе, Председник Црне Горе, Влада Црне Горе, Савет за одбрану и безбједност, снаге безбједности, снаге за дјеловање у ванредним ситуацијама, Агенција за националну безбједност, као и тужилаштво и судови.

Функционално интегрисани систем националне безбједности Црне Горе обухвата снаге безбједности, тј. војску и полицију, али и друге снаге и субјекте интегрисаног одговора на савремене изазове, ризике и пријетње безбједности: снаге за дјеловање у ванредним ситуацијама, Агенцију за националну безбједност, државно тужилаштво, судове, привредна друштва, агенције за приватно обезбеђење објеката, грађане, локалну самоуправу и друге установе и организације од значаја за безбједност и одбрану који своје безбједносне и одбрамбене задатке извршавају на основу Устава и закона.⁴⁰

У складу с предметом истраживања, циљеви истраживања биће усмјерени на:

1. идентификацију регионалних безбједносних изазова, ризика и пријетњи које угрожавају Црну Гору, а које су препознате у Стратегији националне безбједности Црне Горе;
2. утврђивање капацитета и способности Црне Горе који могу да пруже адекватан одговор на ове регионалне безбједносне изазове, ризике и пријетње;

---

³⁹ Таталовић, 2006: 151

⁴⁰ Стратегија националне безбједности, 2008.

3. утврђивање модалитета за подизање нивоа безбједности Црне Горе преко регионалне сарадње у супротстављању регионалним безбједносним пријетњама.

1.3. Методолошки оквир истраживања

1.3.1. Методологија истраживања

Савремени безбједносни изазови, ризици и пријетње обухватају комплексну област истраживања безбједносних појава, па је за њихову адекватну и свеобухватну анализу потребно користити методе и усвојена теоријска знања из различитих научних дисциплина. Истраживање капацитета Црне Горе за одговор на регионалне безбједносне пријетње обухватиће комплексну анализу постојећих и новостворених извора података, а радиће се о преваходно квалитативном истраживању.

У складу са предметом истраживања и истраживачким питањима, користиће се следећи поступци и технике научног истраживања: преглед литературе са критичким освртом, метод правне анализе стратегијских докумената и нормативних аката, метод анализе садржаја.

Преглед литературе обухвата научне и стручне радове у којима су тематизоване савремене безбједносне пријетње, као и искуства других држава у изградњи капацитета за одговор на изазове, ризике и пријетње безбједности, и у сарадњи на нивоу региона. У савременим студијама безбједности постоји довољно литературе у којој су анализирани различити аспекти интеграционих процеса у које ступају државе полазећи од својих безбједносних интереса и циљева. Такође, и литература из других научних дисциплина може да обезбиди валидан теоријски оквир за анализу истраживане појаве.

Анализом стратегијских и доктринарних докумената Црне Горе идентификоваће се изазови, ризици и пријетње безбједности, и они ће се анализирати у односу на капацитете за одговор Црне Горе на њих. Анализа стратегијских докумената других држава омогућиће поређење битних елемената тих стратегија од значаја за дефинисање безбједносних пријетњи које су одредиле политику безбједности тих држава и капацитета за одговор на њих.

Национално законодавство обухвата уставни и правни основ за изградњу капацитета Црне Горе за одговор на безбједносне пријетње, односно система националне безбједности Црне Горе и његових подсистема. Међународни документи обухватаће све оне (уговори, конвенције, протоколи итд.) које је Црна Гора потписала и ратификовала, а који се односе

на савремене регионалне безбједносне пријетње, регионалну сарадњу у области безбједности и сличну тематику.

1.3.2. *Хипотетички оквир истраживања*

Имајући у виду предмет истраживања, општа хипотеза истраживања би гласила: Црна Гора посједује капацитете који омогућавају пружање адекватног одговора на савремене безбједносне пријетње које потичу из региона.

У односу на овако постављену општу хипотезу, посебне хипотезе су следеће:

1. Капацитети безбједности Црне Горе способни су да одговоре на све постојеће изазове, ризике и пријетње у остваривању задовољавајућег стања безбједности државе и да истовремено анализирају и адаптирају своје способности у зависности од тога какве тенденције пријетње испољавају.
2. Безбједносне пријетње из региона пројектују се на територију Црне Горе и утичу на умањење безбједности Црне Горе како самостално тако и у синергији са пријетњама које се испољавају на националном нивоу.
3. Сарадња на регионалном нивоу са државама Западног Балкана доприноси увећању безбједности Црне Горе.

1.4. **Очекивани резултати и научни допринос**

Овим истраживањем првенствено се указује на значај потребе за спровођење истраживања утицаја пријетњи из региона на безбједност Црне Горе, с обзиром на то да ове пријетње угрожавају не само безбједност Црне Горе, већ и безбједност читавог региона Западног Балкана. Стога ће бити идентификоване регионалне пријетње које угрожавају безбједност Црне Горе и биће анализирани капацитети Црне Горе који треба да пруже адекватан одговор на поменуте пријетње. Резултати истраживања могу да помогну надлежним институцијама да, на бази теоријских знања добијених овим истраживањем, побољшају капацитете у супротстављању идентификованим безбједносним пријетњама. Такође, ово питање може подстаћи напоре стручне јавности да се дубље позабави овом проблематиком и тако допринесу подробнијем истраживању ове безбједносне појаве.

Научна и друштвена оправданост истраживања капацитета Црне Горе у одговору на регионалне безбједносне пријетње произлазе из постављеног предмета и циљева истраживања, а у односу на актуелност предмета истраживања. Питања која се обрађују у овом истраживању, а на која садашња теоријска сазнања не могу адекватно да одговоре, заслужују да добију уређен теоријски оквир и буду инкорпорирани у научни фонд наука безбједности. Актуелност предмета истраживања најбоље се огледа у захтеву да се Стратегија националне безбједности Црне Горе мора прилагодити безбједносним пројенама у окружењу и будућим догађајима у овој области безбједности на глобалном, а посебно на регионалном нивоу. Због тога би очекивани резултати истраживања, са аналитичком и експлоративном димензијом, сигурно били од користи државним органима у процесу израде нове Стратегије националне безбједности Црне Горе.

2. ПОЈАМ БЕЗБЈЕДНОСТИ

2.1. Појмовно одређење безбједности

Етимологију ријечи *безбједност* Филип Ејдус појашњава кроз употребу приједлога „без“ и именице „биједа“, што упућује „на стање онога што је осигурано од опасности, заштићено, сигурно и безопасно“,⁴¹ док Богољуб Милосављевић ријеч *безбједност* тумачи као „одсуство опасности, безопасност, стање у којем се не осјећа никаква опасност“.⁴²

У Црној Гори и Србији у употреби је и ријеч *сигурност*, која етимолошки потиче од латинске ријечи *sēcūritās*, која се у каснијем периоду трансформисала у *sēcūrus* „безбрижан“, од *sēd* – „без“ и *цѝра* – „брига“, и указује на стање које је без присуства ризика, или се може предвидети као безопасно. Тако се ова дефиниција може примијенити како на индивидуе, тако и на друга жива бића, неживе реалне објекте или систем, као и на апстрактне појаве.⁴³

Иако се ријечи *сигурност* и *безбједност* учестало користе као синоними, може се претпоставити да ријеч *сигурност* има значајно шире значење,⁴⁴ док се у другим индоевропским језицима углавном умјесто ријечи *безбједност* користи ријеч *сигурност* (*security* – енглески језик, *Sicherheit* – немачки језик, *sûreté* – француски језик, *sicurezza* – италијански језик, *sigurnost* – хрватски језик).

Безбједност заокупља пажњу и представља област од кључног значаја за све цивилизације од постанка човјека до данас, уз покушаје да се безбједност схвати и разјасни. Безбједност се кроз вријеме значајно мијењала у зависности од многих услова, као и услјед различитих изазова, ризика и пријетњи које су биле актуелне у датом раздобљу, али је њена улога, у основи, остала готово непромијењена уз значајну мултипликацију фактора који директно утичу на безбједносну сферу, као и од саме перцепције човјека, и развоја друштва и цивилизација у овој области.

⁴¹ Ејдус, Филип, *Међународна безбједност: теорије, сектори и нивои*, Београд, 2012, стр. 26.

⁴² Милосављевић, Богољуб, Прилог теоријскоправном одређењу појма безбједности, *Правни записи*, 2014, стр. 95.

⁴³ <https://de.wikipedia.org/wiki/Sicherheit> (*Sicherheit* (von lat. Sēcūritās zurückgehend auf sēcūrus „sorglos“, aus sēd „ohne“ und cūra „(Für-)Sorge“) bezeichnet einen Zustand, der frei von unvermeidbaren *Risiken* ist oder als *gefahrenfrei* angesehen wird. Mit dieser Definition ist Sicherheit sowohl auf ein einzelnes Individuum als auch auf andere Lebewesen, auf unbelebte reale Objekte oder Systeme wie auch auf abstrakte Gegenstände bezogen).

⁴⁴ Ејдус, Филип, *Ibidem*, стр. 26.

Од поимања безбједности у првобитној заједници, када је императив представљало очување индивидуалног станишта, до каснијег ширења на безбједност насеобина, појаве власништва, стварања првих претеча државе до модерног доба, стандарди и улога безбједности константно се крећу вертикално на безбједносној спирали.

Потребу за безбједношћу појединца Абрахам Маслов, у теорији хијерархијских потреба, сврстава у ниво приоритетних потреба, или потреба недостатка, и јасно указује да се без задовољења овог нивоа потреба не може говорити о метапотребама, или мотивима раста.⁴⁵ Разумијевање безбједности се значајно мијења онога часа када човјек спознаје интерес да се одрекне или напусти „природно право“, и закључи уговор са државом и на тај начин на њу пренесе дио својих права, а заузврат добије заштиту државе.⁴⁶

Почетна разматрања у овој области била су постављена у раван која је означавала спречавање угрожавања безбједности од стране актера који су се налазили изван граница једне земље, тј. безбједност се схватала као отклањање опасности по државу која произлази из активности друге државе или држава – дакле, безбједност се, у дужем историјском раздобљу, разумјела искључиво као војна безбједност. Међутим, данас разумијемо да је војна безбједност само једна од димензија безбједности.

Усложњавањем процеса у међународним односима, који су свакако били производ утицаја држава стожера⁴⁷ и развоја људских делатности, условили су да се безбједност прошири и на друге области, тако да сада можемо говорити и о политичкој безбједности, економској безбједности, социјеталној безбједности, енергетској и еколошкој безбједности, из којих се развио низ поднивоа. Дефинисање појма безбједности представља изузетно сложен подухват узимајући у обзир и изражене различитости у схватању и тумачењу ове научне дисциплине, као и факторе њеног угрожавања.

Вокер, као представник постструктурализма, који се као правац јавља с почетка осамдесетих година протеклог вијека, са сљедбеницима: Ашлијем, Деријаном, Далбијем, Конолијем, Шапиром и Клајном, проблематизује дотадашње тумачење међународних односа, доводећи у питање све академске ставове гдје се теоретичари нијесу водили логиком напуштања и одбацивања традиционалног тумачења међународних односа, већ су се упустили у процес доказивања који реализам описује као некохерентну школу и као чвориште тензија и контрадикција које су историјски конституисане, те указује на дијаметралну супротност у схватању времена и политике кроз примјере Макијавелија и

---

⁴⁵ Abraham Maslow, *A Theory of Human Motivation*, 1943.

⁴⁶ Томас Хобс, *Левујатан*, Филозофска библиотека, Наклада Јесенски и Турк, Загреб, стр. 95–96.

⁴⁷ Збигњев Бжежињски, *Велика шаховска табла*, ЦИД, Подгорица – Романов, Бања Лука, стр. 42.

Хобса, када за првог схватање политике поставља у временски оквир, док се код другог политика разумије изван временског оквира.⁴⁸

Осим наведеног, Вокер доводи у сумњу и традиционалност реализма у међународним односима кроз тврдњу да реализам у основи негира политичку теорију која датира из античког доба, и чији је приоритет представљало досезање бољег и квалитетнијег живота у заједници, устврдивши да међународни односи имају карактеристике које се огледају у анархији, рату, неизвјесности и борби за моћ, тако да заправо идеалистички приступ представља традицију на којој је изграђен политички реализам као њена негација, док међународни односи представљају⁴⁹ „више аспекте савремене свјетске политике које треба да се објасне него објашњење савремене свјетске политике“.⁵⁰

Драгишић о схватању безбједности као функције државе говори као о једном од најважнијих питања у односу на опстанак и развој друштва које се протеже кроз цјелокупан цивилизацијски ток, уз констатацију о држави као битном чиниоцу када је у питању организовање безбједности, али уједно и јединим до развоја грађанског друштва, као и то да, узимајући у обзир њену уставну категорију, мора да има адекватан систем уређености и организованости.⁵¹

Након окончања Хладног рата јављају се нове дилеме у погледу дефинисања појма безбједности, наводи Драгишић, тако се, имајући у виду престанак опасности од СССР-а, центар безбједносних студија помјерио из области која се односила на безбједност државе у домен гдје економско благостање и просперитет представљају приоритетни циљ, а актуелизовање новог приступа разјашњава као резултат појаве асиметричних безбједносних пријетњи у лику тероризма, организованог криминала, проблема економске природе, миграција, епидемија и болести, еколошких пријетњи, тј. свих оних појава и процеса које није перципирао традиционални безбједносни концепт, и апострофира да су новонастали услови омогућили настајање и развој нових безбједносних концепата, гдје је посебно мјесто заузела људска безбједност.⁵²

---

⁴⁸ Ејдус, Филип, Постструктурална критика реализма: Три стратегије, http://www.filipejdus.com/Public/Uploads/Attach/ejdus_2013_poststrukturalna_kritika_realizma_548d69f120d75.pdf, стр. 7.

⁴⁹ *Ibidem*, стр. 8.

⁵⁰ *Ibidem*, стр. 8, више о Вокеровој критици реализма у: Barry Buzan, „The timeless wisdom of realism?“, стр. 47–65.

⁵¹ Драгишић, Зоран, *Систем националне безбједности Републике Србије*, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, стр. 13.

⁵² *Ibidem*, стр. 14.

Неслагања у односу на дефинисање овог појма потичу најприје од самог субјекта безбједности, односно питања „ко или шта је субјект безбједности“, и понуђених одговора да је то појединац, или друштво, или држава, да би слједећи ниво неслагања био концентрисан на „физичку и имовинску сигурност, политичну независност, територијални интегритет, или међународни мир“;⁵³ тако и у односу на безбједност као функцију и факторе угрожавања безбједности.

Према Војину Димитријевићу „безбједност или сигурност је један од највише помињаних али најмање објашњаваних појмова“.⁵⁴ Док потребу за безбједношћу „заснива на тежњи ка предвидљивости, извјесности у погледу судбине најважнијих добара и вриједности којима личност и ужа или шира заједница располажу или им стреме“.⁵⁵

Марковић сматра да се развојем друштвене заједнице паралелно, и у значајној мјери, мијењала и безбједност у свом појмовном и садржајном смислу коју карактерише транзициони процес из традиционалног схватања о људском друштву, и на који је значајно утицала глобализација како на националном, тако и на међународном нивоу, гдје је најзначајнији заокрет, у схватању безбједности, начињен на крају „хладног рата“ стављањем човјека у средиште безбједносних анализа и садржаја што је условило даље проширење схватања безбједности на развојна и невојна питања привредног развоја.⁵⁶

Тако описује да се настајање нових друштвених односа и развој научне мисли условили су успостављање новог приступа у схватању и примјени вредновања савремених облика угрожавања безбједности од људских права и људског амбијента до безбједности пословних и информатичких система, у амбијенту идеолошке растерећености од супротности у међународним односима, гдје је фокус усмјерен на „миран и одржив развој људске врсте, производних односа и сектора услуга“.⁵⁷

Новонастале односе у међународној заједници види као процесе који су условили нужност координације у односу на дјелатности што се односе на стање у којем не постоји опасност и гдје се формира ланац система и односа условљених стријепњом за безбједност капитала у материјалном и нематеријалном смислу, и гдје су ови процеси праћени нарастањем

---

⁵³ Драгишић, Зоран, *Систем националне безбедности Републике Србије*, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, стр. 15.

⁵⁴ Димитријевић, Војин, *Безбедност и политичка заједница*, <http://documents.tips/documents/01-dimitrijevic-1973-bezbednost-i-politicka-zajednica.html>, стр. 19.

⁵⁵ *Ibidem*, стр. 19.

⁵⁶ Слободан И. Марковић, *Основи корпоративне и индустријске безбедности*, Факултет за правне и пословне студије у Новом Саду, Нови Сад, 2007, стр. 5.

⁵⁷ *Ibidem*, стр. 5.

социјалних тензија, појава асоцијалне природе, а све ово у оквирима „противрјечности транснационалног развоја“,⁵⁸ гдје се моћ налази у посједу великих корпорација кроз нови приступ логици безбједности у затвореном кругу од појединца до међународног нивоа.⁵⁹

Разлог за настајање промјена у сфери поимања безбједности тумачи кроз условљеност процесима друштвених промјена који су се одвијали на европском континенту, затим њихов директан позитиван утицај на техничко-технолошку димензију у земљама Далеког истока и нестабилност коју су у ову област „унијеле“ земље Блиског истока својим енергетским потенцијалима и крхким демократским друштвима, а све ово посматрано кроз интересну призму мултинационалних компанија, као и великих војних и економских сила.⁶⁰ Марковић закључује да се у свијету који се привредно интегрише безбједност тумачи као општи и посебни људски интерес.⁶¹

Савић и Стајић за безбједност кажу да је настала упоредо с постанком човјека и упућују на то да свако живо биће има своју основну преокупацију која је одређена опстанком, развојем и обезбјеђењем наставка своје врсте, а да се тек након много хиљада година безбједност проширила на безбједност друштвене заједнице и државе, да би данас означавала много шири појам.⁶²

У дефинисању појма безбједности Савић и Стајић нуде два приступа за дефинисање – један је негативистички, а други позитивистички. У првом случају о безбједности говоре као о стању које карактерише одсуство свих облика и носилаца угрожавања, али и сугеришу да би њихов попис и набрајање подразумијевало „дуг попис“, али ни тада одређени облици и носиоци угрожавања не би били исти за све државе, не би били примјерени свим државама, имајући у виду да одређени облици и носиоци угрожавања једне не морају бити важећи и за другу или друге државе, односно њихово елиминисање у случају једне државе могло би постати основ за угрожавање друге државе, друштва или појединца, чиме се долази до новог проблема који се односи на дефинисање угрожавања.⁶³

Стога упућују да безбједност треба тумачити позитивистичким приступом гдје се њена садржина изражава као збир „појава, стања и односа у друштвеној, техничкој, психичкој,

---

⁵⁸ *Ibidem*, стр. 5.

⁵⁹ *Ibidem*, стр. 5.

⁶⁰ *Ibidem*, стр. 6.

⁶¹ *Ibidem*, стр. 6.

⁶² Андреја Савић – Љубомир Стајић, *Основи цивилне безбедности*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006, стр. 21.

⁶³ *Ibidem*, стр. 21.

моралној и природној сфери, као и другим сферама“ које се налазе насупрот стању у области угрожавања.⁶⁴

У савременом тумачењу теорија безбједности, осим традиционалног схватања националне безбједности, ниво и анализе обухватају и појединачну, друштвену, регионалну, међународну и глобалну безбједност.⁶⁵

Таталовић, Гризолд и Цвртила за безбједност кажу да она као дјелатност добија на значају онда када човјек почиње реагује на опасности и, као и многи теоретичари безбједности, указују да појава безбједности датира од времена почетка културе у најширем смислу.⁶⁶ Даље наводе да се безбједност током времена издвојила од других дјелатности, попут производње, културе и науке, и да је карактерише двојни однос: човјека према човјеку и човјека према природи.⁶⁷

2.1.1. Секуритизација

Појам секуритизације, који последњих деценија влада дискурсом безбедности, означава ширење безбедносне сфере на објекте претходно необухваћене безбедносним интересима и мерама. Секуритизација представља још један значајан допринос Копенхагенске школе у тумачењу теорија безбједности који настаје као производ празнине у покушају да се објасне новонастали односи на међународном плану успостављени након завршетка хладноратовске подијељености свијета, а представља у потпуности нов концепт у тумачењу безбједности. Секуритизација првенствено подразумева појам којим се разјашњава да је у безбједносном смислу угрожено нека витална вриједност за безбједност друштва, државе или њеног територијалног интегритета.

Таталовић у својој анализи секуритизације, користећи Бузанов теоријски приступ овом појму, говори о спектру у којем се спроводи овај процес, па тако прво поље спектра описује као сферу у којој није политизовано одређено питање и карактерише је то да се држава не бави одређеним питањем, као и околност да то „одређено питање“ није укључено у јавну расправу; слjedeће поље спектра се односи на политизовање одређеног питања којим се управља из политичког система, а такво питање захтијева извјесно

---

⁶⁴ *Ibidem*, стр. 22.

⁶⁵ *Ibidem*, стр. 28.

⁶⁶ С. Таталовић, А. Гризолд, В. Цвртила, *Сувремене сигурносне политике*, Голд маркетинг – Техничка књига, Загреб, 2008, стр. 7.

⁶⁷ *Ibidem*, стр. 7.

ангажовање државе кроз доношење одлука, обезбјеђење и расподелу средстава, док као врло ријетку активност помиње и облик јавног управљања; и посљедње поље спектра се односи на активност секуритизације гдје се питању даје сигурносни значај који је улиједио поступком политизације питања у којој је оно дефинисано као пријетња „опстанку референтног објекта“, гдје је свакако референтни објекат једна од вриједности која се секуритизује.⁶⁸

Секуритизација свакако има и своје фазе у којима се реализује, па тако Таталовић наводи да се у првој фази означава одређена пријетња референтном објекту, након чега слиједи друга фаза, у којој се питање безбједносног проблема, угрожености одређеног виталног интереса, износи у сферу јавности, уз настојање да јавност прихвати да је дати проблем истински опасан по референтни објект, гдје обје фазе карактерише потреба да се о проблему јавно говори, реализују дебате и остали облици јавног иступања. Трећа и завршна фаза, која уједно представља и циљ активности секуритизације, јесте да се проблем помјери из неполитизоване сфере у секуритизовану сферу, при чему је секуритизација реализована само условима уколико је јавност прихватила да је понуђени проблем исконски проблем за опстанак референтног објекта.⁶⁹

Таталовић даље наставља да излаже индикаторе успјеха процеса секуритизације – тако се посебно осврће на то су владе и политичке елите у значајној предности када је у питању могућност и способност да се отпочне, води и, коначно, на подесан начин спроведе поступак секуритизације;⁷⁰ но, управо ова чињеница је и камен спотицања у односу на утемељење исправности успостављања теорије секуритизације, имајући у виду да се може протумачити да ова теорија има прилично узак дијапазон, те да се као таква дâ лако злоупотребити, па, иако Бузан суштински не разматра могућност злоупотребе и приписује га ауторитативним системима, већ полази од тога да је злоупотреба искључена, овакав став бисмо могли узети више као идеалистички, док он представља извјесно удаљавање од његовог исконског модела тумачења међународних односа кроз стриктно безбједносну сферу, што га је у суштини и поставило у круг теоретичара чије су тезе изузетно примјенљиве у теоријама безбједности и немају ни трунке архаичности.

Као успјешне примјере секуритизације Таталовић наводи процес илегалних миграција који су се одвијали у Аустралији почетком новог миленијума, гдје је процес секуритизације довео до увођења ванредног стања које је било условљено насталом

---

⁶⁸ Синиша Таталовић, Факултет политичких знаности Свеучилишта у Загребу, мај 2015, http://www.recipe2015.eu/UserDocsImages/pdf/RECIPE_%20Sekuritizacija-i-zastita-KI.pdf; Синиша Таталовић, Национална и међународна сигурност, *Политичка мисао*, vol. XLIII, бр. 4, 2006, стр. 157–173.

⁶⁹ *Ibidem.*

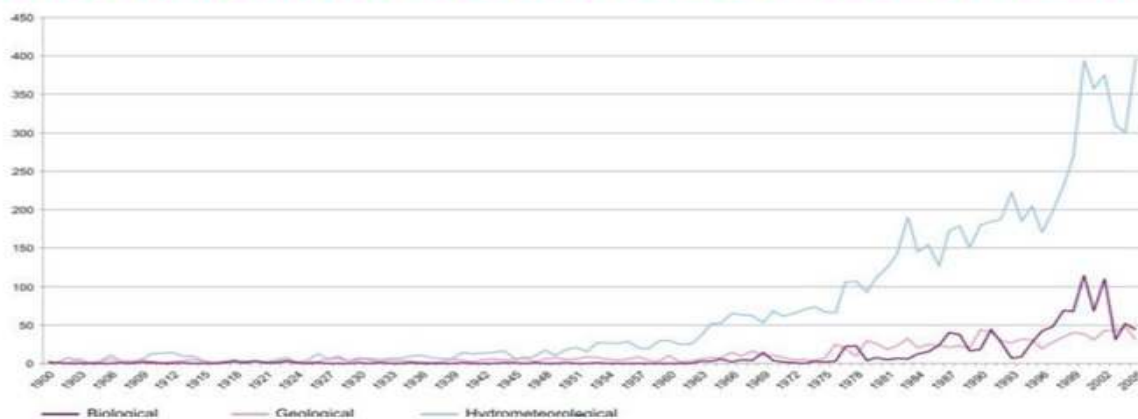
⁷⁰ *Ibidem.*

мигрантском кризом; следећи успјешан примјер секуритизације јесте случај трговине наркотицима који је опажен као пријетња за политичку, економску, здравствену и друштвену безбједност, а као конкретан примјер наводи обајвљивање рата против дроге на Тајвану.⁷¹

Када је у питању примјер неуспјеле секуритизације, тада се неоспорно може говорити о интервенцији војних снага САД и Велике Британије у Ираку, гдје јавност држава које су ушле у операцију војне интервенције у овој земљи, као и шира свјетска јавност, а посебно владе и политичке елите првенствено европских савезника САД и Велике Британије нијесу узеле учешће у активностима које су вођене у овој блискоисточној земљи. У овом поступку се није успјела увјерити међународна заједница, као ни чланице Савјета безбједности Уједињених нација, у опасност од пролиферације оружја за масовно уништење, првенствено хемијског оружја којим располаже режим у Ираку, и повезаности режима са терористичким организацијама, те на тај начин постигне значајнији консензус у активностима које су водиле смјени режима у тој земљи.⁷²

Таталовић закључује своје виђење секуритизације низом примјера који представљају пријетњу референтном објекту данас, па тако наводи следеће: корупција, тероризам, пролиферација оружја за масовно уништење, трговина оружјем, грађански нереди, поплаве, суше, одрони, олује, пожари, климатске промјене, земљотреси, цунами, вулканске ерупције, епидемије, најезде инсеката.⁷³

Broj prirodnih katastrofa od 1900.-2005.

Grafikon 1: Broj prirodnih katastrofa 1900-2005., izvor: Siniša Tatalović, Power Point Prezentacija, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, maj 2015. godine, http://www.recipe2015.eu/UserDocsImages/pdf/RECIPE_20Sekuritizacija-i-zastita-KI.pdf

⁷¹ *Ibidem.*

⁷² *Ibidem.*

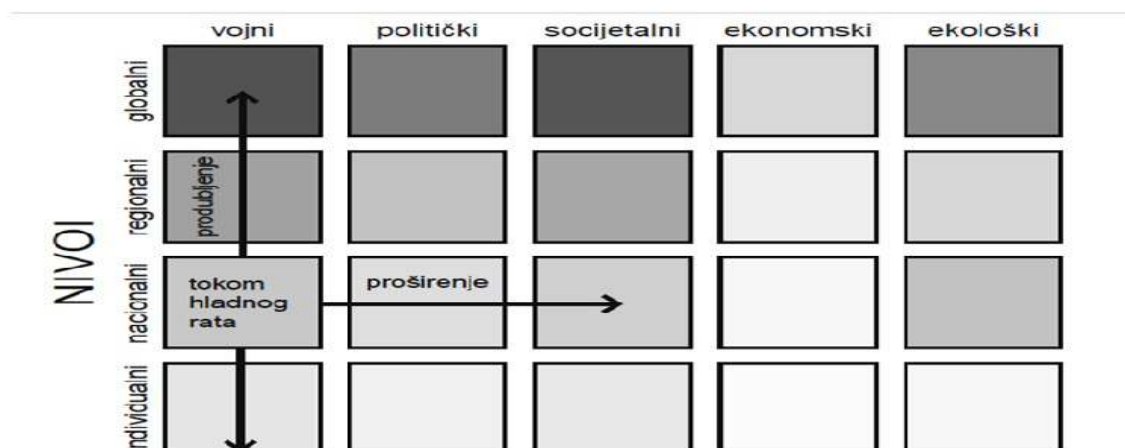
⁷³ *Ibidem.*

Иако постоје различити приступи у дијелу тумачења еколошке безбједности и изазова, ризика и пријетњи, који полазе од става да је наша планета у поступку неетичног поступања човјека према природи и неодрживог развоја, они наводе као један од разлога негативних утицаја климатских промјена; док их други тумаче као природне процесе који су се већ догађали на нашој планети, наводећи примјере леденог доба и нестанка значајног броја биљних и животињских врста; све до наредне групе, која је ближа сензационалистичкој сфери, указујући да је ријеч о класичном поступку секуритизације питања која се односе на глобално отапања леда и ефекат стаклене баште. Графикон који је у свом предавању користи Таталовић упућују на озбиљан раст броја природних катастрофа у периоду након шездесетих година протеклог вијека, што се поистовјећује са периодом замаху у индустријском развоју наше цивилизације.

2.2. Секторски приступи безбједности

Војна безбједност је дуго времена представљала традиционални приступ у изучавању безбједности – све од окончања Другог свјетског рата до осамдесетих година протеклог вијека – и сачињавала је именилац слободе једне државе у односу на војну пријетњу, тако су механизми јачања националне безбједности били усмјерени на активности које су се односиле на способност одбране земље.⁷⁴

Завршетак Хладног рата је донио значајне промјене у области друштвених наука, што је условило да се концепт безбједности додатно продуби и са војног и националног прошири на друге секторе, тако говоримо о ширењу овог концепта и на друге области, као што су политика, економија, друштво и екологија, хоризонтално, док се истовремено, вертикално, врши и уздизање овог концепта са националног нивоа на наднационалне (регионални и глобални) и поднационални (индивидуални) ниво, тако да је сâм концепт безбједности, сада и под утицајем других научних дисциплина, првенствено хуманистичких, добио на свом квалитету.⁷⁵

Grafikon 2: Sektorски приступ концепту безбједности, извор: Филип Ејдус, Међународна безбједност: Теорије, сектори и нивои, Службени гласник, Београд, 2012, страна 33.

⁷⁴ Филип Ејдус, *Међународна безбједност: Теорије, сектори и нивои*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 125.

⁷⁵ *Ibidem*, стр. 31–33.

Сагледајући приказ хоризонталне дисперзије концепта безбједности, с правом можемо говорити о овим секторима и као сегментима моћи који се сада могу сврстати у двије познате групе: тврду моћ (hard power) и меку моћ⁷⁶ (soft power).

Тврда моћ се углавном односи на војну и економску димензију, и има снажну интеракцију са меком моћи, која је првенствено усмјерена на коришћење политичке димензије (без употребе војних и економских капацитета, који су додатно праћени културним и историјским компонентама). Тако и два преостала безбједносна сектора (социјетални и еколошки) свакако можемо посматрати као сегменте меке моћи.

Филип фон Хорник описује моћ једне државе не кроз њено богатство, обиље и сигурност, већ кроз чињеницу да ли посједује мање или више богатства, обиља и сигурности од њој сусједних земаља, односно земаља које је могу угрозити.⁷⁷

2.2.1. Војна безбједност

Бузан указује да се код војне безбједности јасно говори о традиционалном приступу концепту безбједности гдје се војне пријетње јављају у више облика, који се углавном односе на опасност од инвазије или окупације једне земље, које немају свој директан утицај искључиво на државу већ и на њене грађане, којима су у тим процесима угрожени социјални и индивидуални интереси, а као карактеристичне примјере наводи окупацију Картагине од стране Римске империје, отпочињање II свјетског рата и окупацију Пољске од стране нацистичке Њемачке, или пак могуће посљедице које би по државу и њене вриједности имао будући нуклеарни III свјетски рат. Тако узимајући у обзир значај војне безбједности, за њу је свакако највиши приоритет када је ријеч о војним пријетњама безбједности земље, а оне се могу јавити у различитим типовима који могу запријетити и да у потпуности униште или обришу једну земљу.⁷⁸

Разјашњавајући даље ову мисао, Бузан се поново враћа примјеру Пољске из 1939. године, која је била окупирана од стране нацистичке Њемачке са западне стране, док је са истока

---

⁷⁶ *Меку моћ* је као појам утемељио касних осамдесетих година протеклог вијека Џозеф Нај, а означавала је, с једне стране, супротност тврдој моћи, док се, с друге стране, односила и на постизање циља на други начин мирним путем и употребом суптилних метода (искључивање употребе војне силе или економских утицаја), али свакако значајних механизма који су такође у стању да доведу до жељеног циља.

⁷⁷ Видјети шире: Filip von Hornick, <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/hornick/AustriaOver-All.pdf>, 20. 9. 2016.

⁷⁸ Barry Buzan, *People, State and Fair*, Department of International Studies, University of Warwick, 1991, стр. 85.

окупацију дијела територије Пољске извршио СССР, у складу са споразумом Рибентроп–Молотов, мада у наставку напомиње да окупација једне земље може имати и мање драстичан утицај, наводећи примјере: Њемачке и Француске током 1870, потом окупацију Норвешке од стране нацистичке Њемачке, и на крају окупацију нацистичке Њемачке и Јапана 1945. године.⁷⁹

Rank ↕	Country ↕	Spending (\$ Bn.) ↕	% of GDP ↕
	World total	1,676.0	2.3
1	 United States	596.0	3.9
2	 China ^[a]	215.0	1.9
3	 Saudi Arabia ^[b]	87.2	13.7
4	 Russia ^[a]	66.4	5.4
5	 United Kingdom	55.5	2.0
6	 India	51.3	2.3
7	 France	50.9	2.1
8	 Japan	40.9	1.0
9	 Germany ^[a]	39.4	1.2
10	 South Korea	36.4	2.6
11	 Brazil	24.6	1.4
12	 Italy	23.8	1.3
13	 Australia	23.6	1.9
14	 United Arab Emirates ^[a]	22.8	5.7
15	 Israel	16.1	5.4

Grafikon 3: Budžet oružanih snaga, 2015, izvor: Stokholmski institute za istraživanja u oblasti mira, Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/list_of_countries_by_military_expenditures

догађај отворио и простор за поновне процесе акумулације војних снага и средстава, или, другим ријечима, плодно тло за поновну трку у наоружавању.

Уколико искористимо дефиницију моћи коју је у првој половини XVIII вијека понудио Филип фон Хорник, можемо у великој мјери разумјети дешавања у овој сфери.

Стокхолмски институт за истраживања у области мира (SIPRI) објавио је у 2016. години податке који се односе на рангирање првих петнаест земаља у свијету, за 2015. годину, које издвајају највећи износ новчаних средстава за војну намјену, као и податак о томе колико је то процената у односу на бруто друштвени производ земље (GDP).⁸⁰ Прворангиране су Сједињене Америчке Државе, са издвојених 596 милијарди америчких долара, или 2,3% GDP-а, слиједи Кина, са 215 милијарди америчких долара, или 1,9%

⁷⁹ *Ibidem*, стр. 86.

⁸⁰ SIPRI, <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1604.pdf>, 20. 9. 2016.

GDP-a, Саудијска Арабија, са 87,2 милијарде америчких долара, или 13,7%⁸¹ GDP-a, Русија, са 66,4 милијарде америчких долара, или 5,4% GDP-a, а на петом мјесту је Уједињено Краљевство Велика Британија и Сјеверна Ирска, са 55,5 милијарди долара, или

Rank	Country	Spending (\$ Bn.)	% of GDP	Per capita (\$)
	World total	1.563.0	2.1	216
1	 United States	597.5	3.3	1859
2	 China	145.8	1.2	106
3	 Saudi Arabia	81.8	12.9	2949
4	 United Kingdom	56.2	2.0	878
5	 Russia	51.6	4.1	362
6	 India	47.9	1.8	35
7	 France	46.8	1.9	702
8	 Japan	41.4	1.0	323
9	 Germany	36.6	1.1	454
10	 South Korea	33.4	2.4	681
11	 Brazil	24.2	1.3	119
12	 Australia	22.7	1.8	1000
13	 Italy	21.5	1.1	348
14	 Iraq	21.1	12.7	569
15	 Israel	18.5	6.2	2310
16	 Canada	14.0	0.9	399
17	 Algeria	10.8	6.2	274
18	 Spain	10.7	0.9	223
19	 Poland	10.3	2.1	267
20	 Taiwan	10.2	1.9	438
	Rest of World	260.5		

Grafikon 4: Budžet oružanih snaga, izvor: Međunarodni institute za strateške studije, Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_military_expenditures

америчких долара, или 5,7% GDP-a.

Како бисмо боље користили податке који су производ овог истраживања, слиједи приказ издвајања за војне потребе земаља Западног Балкана.

Највећа извајања из буџета за војне потребе на Западном Балкану током 2015. године имала је Република Хрватска, са 354,565 милиона америчких долара, или 1,38% GDP-a, слиједи Република Србија, са 259,290 милиона америчких долара, или 1,41% GDP-a, Босна и Херцеговина са 158,877 милиона америчких долара, или 0,98% GDP-a, Република Албанија, са 136,352 милиона америчких долара, или 0,85% GDP-a, Република

⁸¹ У овом приказу се примјећује да ова земља, за разлику од свих осталих, има убједљиво највише, двоцифрено, али и вишеструко веће издвајање за војне потребе.

Македонија 93,425 милиона америчких долара, или 1,08% GDP-а, и Црна Гора⁸² са 41,405 милиона америчких долара, или 1,65% GDP-а.

У истраживању које је у области издвајања за војне потребе припремио Међународни институт за стратешке студије уочава се подударност у великом броју случајева, првенствено када је ријеч о рангирању земаља, док су примјетна мања одступања у односу на укупну количину издвојених новчаних средстава у војне сврхе, као и на процент издвајања у односу на бруто национални доходак, овдје уочавамо да ово истраживање нуди и проценат издвајања у односу на национални доходак по глави становника.⁸³ Примјетно је да су међу првих пет земаља, у односу на истраживање Стокхолмског института за мир Русија и Уједињено Краљевство замијенили мјеста, тако да је Уједињено Краљевство Велике Британије и Сјеверне Ирске на четвртом мјесту по висини војног буџета. У првих петнаест држава, на 14. мјесту је увршћен Ирак, са 21,1 милијардом америчких долара и карактеристичних 12,1% издвајања од GDP-а, док се Уједињени Арапски Емирати нијесу нашли на листи првих 20 земаља коју је припремио овај институт.

Подаци који су наведени и који се односе на издвајања за потребе војске говоре у прилог томе да је војна безбједност задржала водеће мјесто када је у питању секторски приступ концепту безбједности.

2.2.2. Политичка безбједност

Политичка безбједност такође има своје значајно мјесто у секторском приступу концепту безбједности, па тако Бузан саопштава да опасности које произлазе из области војне безбједности могу имати снажан утицај на политичку безбједност једне земље, првенствено у смислу када говоримо о томе да се војном интервенцијом углавном врше заузимање територије, смјена владе, промјене у институцијама и, свакако, промјене у сфери политике, али наглашава да и одређене пријетње политичкој безбједности такође могу имати нуклеус или настати из сфере политике.⁸⁴

---

⁸² Подаци о висини GDP-а и процентуалном издвајању за војне потребе за земље Западног Балкана преузети су са веб-сајта Централне обавјештајне агенције САД, https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html, 12. мај 2016.

⁸³ Wikipedia, List of countries by military expenditures, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_military_expenditures, 11. маја 2016.

⁸⁴ Barry Buzan, *People, state and fear*, Department of International Studies, University of Warwick, стр. 86.

Политичка безбједност и стабилност једне државе од пресудног је значаја за њену безбједност и функционисање, имајући у виду да се цјелокупан систем управљања у једној држави управо формира, обликује и врши у политичкој равни кроз њену извршну и законодавну власт, која, у модерним демократијама, почива на демократски изабраној власти на основу воље бирача.

Овдје свакако искључујемо примјере држава у којима власт врши војна управа или диктатура какав је случај био, а дијелом и јесте и данас, у већем броју држава на простору Магреба, суптропске Африке и Блиског истока.

У дијелу који је посвећен пријетњама у области политичке безбједности Бузан говори и о томе да и у случајевима када за примјер имамо снажне и уређене државе политичка безбједност није загарантована, те у наставку наводи случајеве Италије, Француске и Јапана, које су, иако снажне државе, такође изразито подијељене када је ријеч о идеологијама.⁸⁵

С друге стране, посматрајући примјер Италије, која традиционално има нестабилне политичке прилике, какве већ деценијама карактеришу честе промјене власти и које управо имају утемељење у претходном Бузановом објашњењу, нијесу имале значајнији негативан утицај на укупан систем безбједности ове земље, тако да и кроз овај примјер можемо констатовати да изузеци постоје.

Разлоге за блоковску подијељеност и подјелу свијета на сферу „антикомуниста“ и сферу „антиимперијалиста“ Бузан управо тумачи кроз призму политике и идеологије,⁸⁶ јер политика у суштини представља процес синергије воља за досезање циља и сврставање у одређени оквир.

Пријетње политичкој безбједности једне државе могу имати унутрашњу, као и интернационалну димензију, те стога овакво стање можемо тумачити и кроз раније примјере у случају Кубе, Чилеа и Гватемале, чији се политички курс управо модификовао у односу на снажан утицај Совјетског Савеза, или, како наводи Бузан, кроз Брежњевљеву доктрину, а, наравно, примјерима овдје није крај, јер је протекли период обиловао примјерима гдје поједине државе и њихове политике једноставно нијесу дозвољавале или чак признавале право на постојање и различитости или вриједности које су његовали њихови сусједи или сународници припадници других вјерских, етничких или мањинских

---

⁸⁵ *Ibidem*, стр. 87.

⁸⁶ *Ibidem*, стр. 87.

група (апартхејд у Јужноафричкој Републици, односи Кине и Совјетског Савеза, односи Ирака и Ирана, проблеми Јужне и Сјеверне Кореје, сукоби Индије и Пакистана итд).⁸⁷

Велики број сукоба који се у реалном времену данас манифестују на свим меридијанима такође има снажно упориште у политичкој нестабилности земаља и њиховој немоћи да изграде своју политичку безбједност.

Арапско прољеће, као израз демократских промјена које је започело у земљама Магреба и које је у свом повоју имало плишани карактер, убрзо је, након смјене диктаторских режима, указало на недостатак политичке харизме која је била потребна да се обезбиједи политичка и друга потребна синергија на тим просторима, те да те државе крену у правцу демократских промјена и даљег развоја својих цивилизацијских достигнућа; но, умјесто тога, услијед непостојања лидерства и политичког вођства, ове земље су фрагментисане различитим вјерским, етичким и другим покретима, нетрпељивостима и интересима, а за своје нације нуде све осим напретка који је Арапско прољеће обећавало.

Милиони избјеглица и расељених грађана са простора Магреба и Блиског истока довољно говоре о значају политичке безбједности и стабилности која на тим просторима увелико недостаје.

2.2.3. Економска безбједност

Економска безбједност добија на значају већ у периоду прве половине двадесетог вијека, када је свијет погодила дубока економска криза, изазвана Великом депресијом, као и процеси опоравка у каснијем периоду хладноратовске подјеле, да би свој фокус досегла у доба нафтне кризе почетком седамдесетих година XX вијека.⁸⁸

За економску безбједност и пријетње Бузан каже да су у значајној мјери сложеније од војних и политичких пријетњи, јер представљају својеврстан облик ризика и несигурности, које су у даљем и, између осталог, у снажној вези и са војном и политичком димензијом, као, у коначном, и са идеологијама.⁸⁹

У сфери безбједности економија има све већи утицај, а значајнији и први модерни кораци везани су за период осамдесетих година протеклог вијека, када либерализам отвара простор систему приватне безбједности на тај начин што се држава, кроз своје

---

⁸⁷ *Ibidem*, стр. 87.

⁸⁸ Филип Ејдус, *Међународна безбједност: Теорије, сектори и нивои*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 159.

⁸⁹ *Ибид.*, стр. 90.

институционално дјеловање, лагано повлачи из одређених области које су до тада биле искључиво за њу „резервисане“. У научним разматрањима, умјесто појма *геополитика*, отпочиње се користити појам *геоекономија*, који јасно указује да појму *геополитика*

List by the United Nations (2014) ^[7]			List by the CIA World Factbook (2003–2014) ^[8]			
Rank	Country/Region	GDP (Millions of US\$)	Rank	Country/Region	GDP (Millions of US\$)	Year
	<i>World</i>	75,129,773 ^[n 12]		<i>World</i>	78,280,000	2014
1	United States	17,348,071		European Union ^[n 1]	18,240,000	2014
2	China	10,430,589	1	United States	17,420,000	2014
3	Japan	4,602,419	2	China	10,380,000	2014
4	Germany	3,868,291	3	Japan	4,616,000	2014
5	United Kingdom	2,988,893	4	Germany	3,860,000	2014
6	France	2,829,192	5	United Kingdom	2,945,000	2014
7	Brazil	2,346,523	6	France	2,847,000	2014
8	Italy	2,141,161	7	Brazil	2,353,000	2014
9	India	2,054,941	8	Italy	2,148,000	2014
10	Russia	1,860,597	9	India	2,050,000	2014
11	Canada	1,838,964	10	Russia	1,857,000	2014
12	Australia	1,531,282	11	Canada	1,789,000	2014
13	Spain	1,393,040	12	Australia	1,444,000	2014
14	South Korea	1,304,554	13	South Korea	1,410,000	2014
15	Mexico	1,259,201	14	Spain	1,407,000	2014
16	Indonesia	868,346	15	Mexico	1,283,000	2014
17	Netherlands	853,539				

Grafikon 5: Nominalni Bruto nacionalni dohodak, Izvor: lijevo Ujedinjene nacije, desno CIA, Wikipedia, [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal))

милијарди,⁹⁰ донио је низ проблема у погледу употребе расположивих ресурса, али и значајне благодати по укупну свјетску економију и економију држава, имајући у виду снажан раст и развој производних капацитета, и на крају дохотка или профита који се остварује.

Тако данас велики број држава остварује друштвени бруто производ који се мјери хиљадама, а поједине државе и десетинама хиљада милијарди долара. Овај податак свакако говори сâм за себе о значају, снази и утицају економије и економске безбједности на све безбједносне секторе, а упитно је да ли ћемо погријешити уколико поставимо тезу да се управо из ове сфере креирају сама безбједносна политика и међународни односи. На основу листе земаља у односу на номинални бруто национални доходак коју је припремио Међународни монетарни фонд за 2015. годину уочавамо да три прворангиране државе биљеже двоцифрени GDP изражен у хиљадама милијарди америчких долара. Тако су на овој скали на првом мјесту САД, са 17,94 хиљаде милијарди долара, слиједе (условно Европска унија, са 16,22 хиљаде милијарди америчких долара), Кина, са 10,98 хиљада милијарди америчких долара, Јапан, са ГДП-ом од 4,12 хиљада милијарди долара,

⁹⁰ Maddison, 2011, 28. Подаци за 2009. преузети су од ММФ-а. Извор: www.imf.org (6. децембар 2010).

Њемачка, са 3,35 хиљада милијарди америчких долара, и Уједињено Краљевство са 2,84 хиљаде милијарди америчких долара.⁹¹

Листу земаља по номиналном GDP-у, оvdје за 2014. годину, припремила је и Свјетска банка, а у овом приказу готово да нема значајнијих измјена у односу на приказ Међународног монетарног фонда, осим позиције и GDP-а везаног за Европску унију, коју Свјетска банка поставља на прво мјесто, уз GDP који је у 2014. години био готово за двије хиљаде милијарди већи него у 2015. години по подацима Међународног монетарног фонда.

На обје приказане скале од пете до петнаесте позиције углавном доминирају европске државе уз присуство Бразила, Мексика, и Канаде са америчког континента, Индије и Јужне Кореје са азијског континента, као и Аустралије, која, као и све наведене земље, биљежи GDP изнад хиљаду милијарди америчких долара. Наредни приказ номиналног GDP-а обезбиједиле су Уједињене нације и Централна информативна агенција.⁹² Обје скале, које се односе у случају истраживања Уједињених нација на 2014. годину, а у случају истраживања Централне информативне агенције за период 2013–2014. године не биљеже готово никакве значајније промјене у односу на податке које су објавиле Свјетска

банка и Међународни монетарни фонд.

List by the International Monetary Fund (2015) ^[9]			List by the World Bank (2014) ^[11]		
Rank	Country/Region	GDP (Millions of US\$)	Rank	Country/Region	GDP (Millions of US\$)
	<i>World</i> ^[9]	73,170,986		<i>World</i>	77,868,768 ^[n 4]
1	United States	17,947,000		European Union ^[n 1]	18,460,646 ^[10]
	European Union ^[n 1]	16,220,370	1	United States	17,419,000
2	China	10,982,829	2	China	10,360,105 ^[n 5]
3	Japan	4,123,258	3	Japan	4,601,461
4	Germany	3,357,614	4	Germany	3,852,556
5	United Kingdom	2,849,345	5	United Kingdom	2,941,886
6	France	2,421,560	6	France	2,829,192 ^[n 6]
7	India	2,090,706	7	Brazil	2,346,118
8	Italy	1,815,757	8	Italy	2,144,338
9	Brazil	1,772,589	9	India	2,066,902
10	Canada	1,552,386	10	Russia	1,860,598 ^[n 2]
11	South Korea	1,376,868	11	Canada	1,786,655
12	Russia ^[n 2]	1,324,734	12	Australia	1,453,770
13	Australia	1,223,887	13	South Korea	1,410,383
14	Spain	1,199,715	14	Spain	1,404,307
15	Mexico	1,144,334	15	Mexico	1,282,720
			16	Indonesia	888,538

Grafikon 6: Nominalni Bruto nacionalni dohodak, Izvor: lijevo Međunarodni monetarni fond, desno Svjetska banka, Wikipedia, [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal))

и бруто националном дохотку, [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal))

⁹² *Ibidem.*

Значај економске безбједности, сада кроз призму чињеница о капиталу који је на располагању суперсили и великим земљама, сада је умногоме јаснији.

Када је ријеч о земљама Западног Балкана, номинални GDP је сљедећи: Црна Гора 3,985; Србија 36,56; Хрватска 48,93; Албанија 11,59; БиХ 15,57; Македонија 10,09 (износи су дати у милијардама америчких долара и представљају податке за 2014. годину).⁹³

2.2.4. Социјетална безбједност

Окончање хладноратовске подијељености и помјерање тежишта интересовања из области у којој се налазила суверена држава условили су потребу за проширењем концепта безбједности на област социјеталне безбједности, гдје су се нашли појединац, друштвене групе, мултинационалне групе, терористичке организације, нација, цивилизација и религија, гдје држава није изгубила своју централну позицију, али сада безбједносни амбијент дијели и креира са учесницима који се не уклапају у традиционално поимање међународне политике.⁹⁴

У овом процесу је отворено питање разлика између друштва и државе, гдје држава постоји у складу са идејом о суверености и административном изразу, док се друштво окупља око идеје о колективном идентитету.⁹⁵

Потребу настајања социјеталне безбједности Бајагић види као посљедицу неадекватности традиционалног безбједносног концепта и указује на потребу јасног разграничења у тумачењу државе и друштва, првенствено у односу на изазове и пријетње које утичу на њих, гдје у препознавању карактеристика упућује на доминацију два приступа, од којих се један односи на ограничени државно оријентисани, а други је неограничено државно оријентисан.⁹⁶

Неограничени државно оријентисани приступ односи се на постављање државе у фокус објекта који треба обезбиједити, уз значајно проширење пријетњи од којих је треба обезбиједити, а управо овај приступ обједињава све сегменте секторског приступа концепту безбједности, тако се наводи да се ово проширење односи на области војне, политичке, економске, социјалне и еколошке безбједности, гдје се опасност по

---

⁹³ Подаци о висини GDP-а за земље Западног Балкана преузети су са веб-сајта Централне обавјештајне агенције, https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html, 12. мај 2016.

⁹⁴ Филип Ејдус, *Међународна безбједност: Теорије, сектори и нивои*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 177.

⁹⁵ *Ibidem*, стр. 177.

⁹⁶ Младен Бајагић, Појединачна и социјетална безбједност, *Безбедност* 2/2006, стр. 230.

безбједност државе управо налази у проблему њиховог међусобног дјеловања, а овај приступ је супротан ограничено државном.⁹⁷

2.2.5. Еколошка безбједност

У погледу еколошке безбједности Бузан тврди да еколошке пријетње готово у потпуности, као и војне, политичке и економске пријетње, могу имати негативан утицај на државу и њене институције, и посматрају се као негативне промјене у природи, тј. људском окружењу које настају услјед природних појава, какве су олује, поплаве или клизишта, а посматрају се у релацији гдје је човјек супротстављен природи и гдје су већ сада видљиви ефекти у свјетлу глобалног загријавања планете кроз модел стаклене баште који је проузроковао отапање леда на половима.⁹⁸

Вокер, у политичком интервјуу са Стефаном Моралесом и Тимом Фријатом, говори о безбједносном изазову двадесет првог вијека насталом услјед угрожавања природне средине, разјашњавајући да ова врста изазова заиста постоји и да га садашње стање донекле подсећа на двадесете године протеклог вијека, када су два битна безбједносна ризика представљена кроз спектар глобалног рата и глобалне револуције, имајући у виду да су они и данас присутни, те алудирајући на то да је технолошки развој цивилизације управо произвео овај изазов и ризик за безбједност која је у секторском приступу разјашњења безбједности означена као еколошка безбједност.⁹⁹

Потребу да се државе и међународна заједница активније укључе у сузбијање еколошких пријетњи кроз каналисање активности појединаца, друштвених група, друштва, мултинационалних компанија и држава за дуги низ деценија није давала резултате, да би на иницијативу Уједињених нација, 1997. године, био отворен за потписивање протокол, познатији као Протокол из Кјота, за чије се ступање на снагу чекало до 2005, имајући у виду обавезу да овај протокол потпише најмање 55 држава и да оне чине најмање 55% загађивача.

Протокол предвиђа смањење емисије шест гасова за које је доказано да изазивају ефекат стаклене баште: угљен-диоксида, метана, азот-диоксида, флуороугљоводоника, перфлуороугљоводоника и хексафлуорида, узимајући у обзир то да се у протеким десетљећима увећало присуство ових гасова у атмосфери услјед фосилних горива у

---

⁹⁷ *Ibidem*, стр. 230.

⁹⁸ Barry Buzan, *People, state and fear*, Department of International Studies, University of Warwick, стр. 93.

⁹⁹ Stefan Morales & Tim Friat, *The On Politics Interview*, pdf, стр. 4.

индустрији и саобраћају, што је послједило глобално загријавање и климатске промјене.¹⁰⁰

Еколошке пријетње безбједности можемо сврстати у три цјелине: прву која се односи на пријетње изазване одређеним природним појавама какве се не могу директно подвести под продукт директног или индиректног дјеловања човјека на природу, другу цјелину представљају пријетње које потичу од људских дјелатности, и трећу која може настати синтезом одређених природних процеса потпомогнутих дјеловањем човјека.

Карактеристичан примјер прве групе пријетњи јесу земљотрес у Индијском океану, што је 2004. године проузроковао цунами који је погодио Индонезију, а чије посљедице су се осјетиле до области Рога Африке, у којима је страдало око 275 хиљада људи, као и земљотрес који се догодио на Хаитију 2010. године, од чијих је посљедица страдало више од 220 хиљада људи, а који је у потпуности паралисао ову државу.

Хаити је, за разлику од Индонезије, услјед своје слабе економске развијености, политичке нестабилности и немоћи државних институција да реагују након ове природне катастрофе, био у потпуности паралисан, тако је државни врх био принуђени да препусти организацију спасавања међународним субјектима. Карактеристичан примјер немоћи ове земље огледао се и у томе да нијесу постојали услови, а држава Хаити није била у могућности ни да их обезбиједи, како би се извршило допремање неопходне медицинске и друге помоћи те евакуација страдалих ваздушним, а и другим путевима. Значајан допринос у санирању тешког стања и посљедица дале су бројне међународне и хуманитарне организације под окриљем и вођством Уједињених нација и Сједињених Америчких Држава.

Када је ријеч о другој и трећој групи ризика, они су бројни, изузетно чести, али за сада нијесу имали апокалиптичне посљедице попут примјера везаних за Хаити и Индонезију. Углавном се манифестују кроз излијевање опасних материја у ријеке, језера и мора, или испарења у атмосфери, гдје ове материје могу представљати инциденте са фосилним горивима, хемикалијама опасним по биљни и животињски свијет, и другим материјама које загађују земљу, воду и ваздух. Карактеристичан примјер би представљало излијевање нафте у Мексичком заливу 2010. године.

---

¹⁰⁰ *Ibidem.*

2.3. Национална безбједност

Систем националне безбједности Црне Горе представља основни безбједносни ниво, из којег су се касније развили наднивои (регионална безбједност, међународна или глобална безбједност), као и поднивои националне безбједности (друштвена, или социјетална безбједност кроз личну или људску безбједност, али и приватна и корпоративна безбједност). Систем националне безбједност има циљ да осигура заштиту уставног поретка, територијални интегритет и цјелокупност једне земље, који се темеље на праву на територију, правном акту који потврђује право државе на ту територију, међународном признању и вољи народа који живи на тој територији.

Националну безбједност чини систем безбједности, чије функционисање гарантују институционални и ванинституционални чиниоци. Институционални оквир система националне безбједности обликују парламентарна, извршна и законодавна власт кроз дјеловање: полиције, војске, обавештајно-безбједносних служби, тужилаштва, судова и других институција и органа државне управе. Национална безбједност се утврђује кроз спровођење мера, активности и задатака са стратешког, оперативног и тактичког нивоа. Ванинституционални чиниоци безбједности су органи локалне самоуправе, медији, привредна друштва и безбједносно самоорганизовање грађана (као што је дефинисано у Стратегији безбједности Републике Црне Горе).

Под националном безбједношћу се подразумијева заштита друштва и државе од криминалитета, тероризма и опасности које настају и развијају се самостално унутар друштвене заједнице. Национална и спољна безбједност међусобно су зависне. Сâм појам *национална безбједност* увео је 1943. Волтер Липман у свом познатом тексту у часопису *U.S. Foreign Policy*, а проширио се у периоду између 1960. и 1970. године, а био је у вези са протестним покретом и репресијом која је тада испољена.¹⁰¹

Стратегијом националне безбједности Црне Горе из 2006. године, која је касније измијењена и допуњена 2008, успостављена је и била обрађена посебна област која се односила на унутрашњу безбједност. У овом документу је било детерминисано да „унутрашња безбједност представља подсистем националне безбједности намијењен интегрисаном командовању, заштити, спасавању и пружању помоћи, примарно, у случају елементарних катастрофа и ванредног стања, да обухвата заштиту и спасавање становништва и његовог животног окружења у случају катастрофа, и специјалног и ванредног стања, а за задатке унутрашње безбједности наведени су: припрема и јачање

---

¹⁰¹ Kunz, 2005

кључне инфраструктуре за потребе одбране и заштите; обезбјеђење инструмената јавног осматрања, упозорења и узбуњивања; координација у распоређивању и коришћењу материјалних и људских ресурса; организација сарадње и пружање асистенције у управљању мобилисаним ресурсима; помоћ у спрјечавању, ограничавању и управљању посљедицама штета; организација и спровођење бриге о људима који траже склониште; планирање, организација и спровођење заштите историјских и културних добара и обављање других задатака од јавног интереса у области одбране и заштите, као и то да се интегрисаним управљањем системом националне безбједности обезбјеђује координација и сарадња и комбиноване цивилних, полицијских и војних активности на локалном и државном нивоу¹⁰².

Појам „национална безбједност“ се, како је поменуто, први пут користи 1943. године у дјелу Волтера Липмана (*U.S. Foreign Policy*), а у ширу употребу је ушао након завршетка II свјетског рата и односио се на „заштиту интегритета суверених држава“, након чега је услиједило проширење овог израза на „систем националне безбједности“¹⁰³.

При разјашњењу појма система националне безбједности Драгишић врши осврт на став Гризолда, који сматра да треба разликовати систем националне безбједности и систем националне одбране, гдје је другонаведени усмјерен на одбрану државе од оружане агресије земље споља, а систем националне безбједности је одговоран да обезбједи сигурност „држави, друштву и појединцу“¹⁰⁴. Даље наводи да Бузан систем националне безбједности тумачи кроз секторски приступ концепту безбједности, који чине војна, економска, политичка, социјална и еколошка.¹⁰⁵ Када је ријеч о структури система националне безбједности, Драгишић наглашава да је подјела власти заправо најважнији узрок настанка овог система, имајући у виду потребу подјеле моћи на више државних органа, што је условило развијање законодавне, извршне и судске власти.¹⁰⁶

Савић и Стајић у приказу теоријских праваца о националној безбједности издвајају низ трендова који директно утичу на област безбједности, па тако наводе колективизацију безбједности, међународни поредак, свјетски поредак, глобализовану државу, униполарност, мултиполаризам, регионализам безбједносног типа, и појаву мноштва нових европских држава након 1989. године, а полазиште у разматрању теоријских праваца налазе у ограниченом државно оријентисаном приступу и неограниченом државно

---

¹⁰² Стратегија националне безбједности Црне Горе, 2006, стр. 16–17.

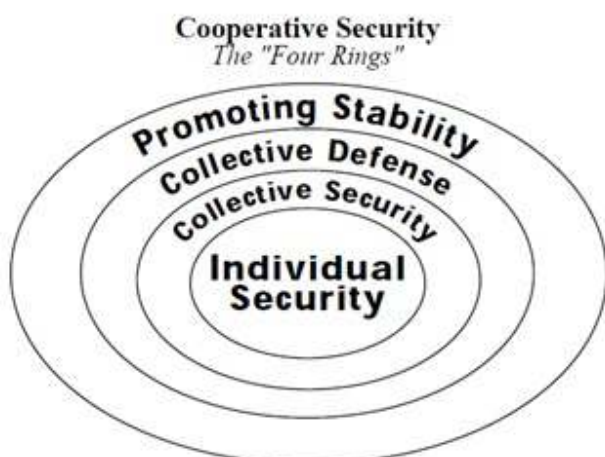
¹⁰³ Зоран Драгишић, *Систем националне безбједности Републике Србије*, Универзитет у Београду, Факултет безбедности, Београд, стр. 15.

¹⁰⁴ *Ibidem*, стр. 15.

¹⁰⁵ *Ibidem*, стр. 15.

¹⁰⁶ *Ibidem*, стр. 15.

оријентисаном приступу.¹⁰⁷ Овдје свакако треба узети у обзир чињеницу да национални интереси представљају основу за обликовање националне безбједности једне земље.

Grafikon 9: Kooperativna bezbjednost-četiri prstena, izvor:Richard Cohen and Michael Mihalka, Cooperative Security: New Horizons for International Order, The Marshall Center Papers, No. 3, 2001, str.10

Institution	Ring One: Individual Security	Ring Two: Collective Security	Ring Three: Collective Defense	Ring Four: Promoting Stability
UN	Yes?	Yes?	No	Yes?
OSCE	Yes?	Yes?	No	Yes?
EU	Yes	Yes	No	Yes?
NATO	Yes	Yes	Yes	Yes

Grafikon 10: Institucionalizacija kooperativne bezbjednosti, izvor: Richard Cohen and Michael Mihalka, Cooperative Security: New Horizons for International Order, The Marshall Center Papers, No. 3, 2001, str.10.

заједничком простору; сљедећи, или трећи прстен се односи на колективну одбрану, кроз

2.3.1. Национална и међународна безбједност

Процес глобализације је, наводе Савић и Стајић, кроз свој економски, политички и културни утицај условио да се након завршетка Хладног рата развију различите алтернативне идеје о кооперативној ери у међународним односима, али ово тумачење нису прихватили сви теоретичари безбједности.¹⁰⁸

Принцип кооперативне безбједности представља један од модела којим се могу тумачити новонастали односи између националне и међународне безбједности. Тако Коен и Михалка кооперативну безбједност виде кроз принцип „четири прстена“, гдје се у фокусу колективне безбједности налази индивидуална безбједност којом се штите и промовишу људска права; други прстен се односи на колективну сигурност, која се односи на очување мира и стабилности на

¹⁰⁷ Андреја Савић и Љубомир Стајић, *Основи цивилне безбедности*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006, стр. 33–34.

¹⁰⁸ *Ibidem*, стр. 43.

коју се обезбјеђује сигурност држава од спољне агресије; и, на крају, спољни, или четврти прстен представља промовисање стабилности у смислу активности у конфликтним регијама, гдје развој догађаја може угрозити заједничке интересе кроз политичко, економско, обавештајно, а по потреби и војно учешће.¹⁰⁹

Коен и Михалка надаље саопштавају да кооперативна сигурност треба да има снажан институционални оквир, па тако у графичком приказу нуде приказ институционалног утицаја Уједињених нација, Организације за европску безбједност и сарадњу, као и Сјеверноатлантског војног савеза, уз објашњења у односу на четири прстена кооперативне безбједности. Тако Уједињене нације имају ограничен утицај на области индивидуалне безбједности, колективне безбједности и промовисања стабилности, док не посједују капацитете и ингеренције за утицај у сфери колективног приступа одбрани. Када је ријеч о Организацији за европску безбједност и сарадњу, утицај и капацитети се означавају идентично као и у случају Уједињених нација. Европска унија има пуни утицај и капацитете за учешће и креирање активности у сфери индивидуалне безбједности, колективне безбједности и ограничене капацитете за промовисање сигурности, док Сјеверноатлантски савез представља војно-политичку организацију која у потпуности има капацитете за активно ангажовање у све четири сфере или прстена кооперативне безбједности.¹¹⁰

Уједињене нације, кроз институт Одјелења за мировне мисије, тренутно реализују мировне мисије у 16 земаља и области: MINURSO – Сјеверна Сахара; MINURCA – Централноафричка Република, MINUSMA – Мали; MINUSTAH – Хаити; MONUSCO – Демократска Република Конго; UNAMID – Јужни Судан, област Дарфур; UNDOF – Сирија, област Голан; UNFICYP – Кипар; UNIFIL – Либан; UNISFA – Судан, Абјеј; UNMIK – Косово*;¹¹¹ UNMIL – Либерија; UNMIS – Јужни Судан; UNMOGIP – Индија и Пакистан; UNOCI – Обала Слоноваче; UNTSO – Блиски исток.¹¹²

Сјеверноатлантски војни савез (НАТО) тренутно је активан у сљедећим операцијама: ISAF – Авганистан, KFOR – Косово*;¹¹³ подршка Афричкој унији (Сомалија и Судан); активни подухват на Медитерану (контрола сумњивих пловних објеката); тренинг-мисија у Ираку; Океански штит – Рог Африке; Размјештање ракета типа „патриот“ у Републици Турској,

---

¹⁰⁹ Richard Cohen and Michael Mihalka, Cooperative Security: New Horizons for International Order, *The Marshall Center Papers*, No. 3, 2001, стр. 10.

¹¹⁰ *Ibidem*, 15–17.

¹¹¹ Резолуција Уједињених нација 1244.

¹¹² Тренутне мировне мисије Уједињених нација: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>, 15. 5. 2016.

¹¹³ Резолуција Уједињених нација 1244.

Командни центар – Скопље; Командни центар – Сарајево; NTM-а – тренинг-мисија у Авганистану; Исланд – Припрема заштите, Операција ALTHEA – Босна и Херцеговина.¹¹⁴

Војне и полицијске снаге Европске уније су тренутно активне у сљедећим мисијама и операцијама: EUNAVFOR – Италија; EUNAVFOR ATALANTA – Сомалија; ALTHEA – Босна и Херцеговина; EUTM – Мали и Сомалија; EUAM – Украјина; EUPOL – Авганистан; EULEX – Косово*;¹¹⁵ EUBAM – Либија; EUPOL COOPS – Израел (област Газа); EUMM – Грузија; EUMAM RCA – Централноафричка Република; EUCAP NESTOR – Сомалија; EUSEC RD – Конго; EUCAP SAHEL – Нигер и Мали.¹¹⁶

Организација за европску безбједност и сарадњу (ОЕБС) има успостављене мисије у: Албанији, Босни и Херцеговини, Косову*,¹¹⁷ Црној Гори, Србији, Македонији, Молдавији, Пројекат координације у Украјини, Специјалну посматрачку мисију у Украјини, Посматрачка мисија на руским контролним пунктовима Гуково и Доњецк, Јереван (Јерменија), Туркменистан, Казахстан, Киргистан, Тацикистан, Узбекистан.¹¹⁸

2.3.2. Национална и индивидуална безбједност

Процеси глобализације су, како наводе Савић и Стајић, ослањајући се на тврдње Бузана, у протеклом периоду, помјерили фокус националне на појединачну безбједност, или, како се она још назива у литератури, људска, хумана, индивидуална, а овакав вид „усмјеравања“ теоретичари безбједности тумаче као потребу да се критички односе према држави у односу на токове глобализације, на тај начин што се сматра да држава постаје снажан извор пријетњи грађанима.¹¹⁹ У даљој елаборацији користе Бузанову анализу, која указује на два модела схватања државе, минималистички и максималистички, па се тако минималистичким приступом указује на редуковање националне и међународне, те даје примат тумачењу појединачне безбједности, док се у максималистичком приступу држава намеће као независна варијабла.¹²⁰

¹¹⁴ Тренутно активне мисије НАТО-а, <http://www.shape.nato.int/page11371656>; <http://natomontenegro.me/vijesti/arhiva/93833/931.html>, 15. 5. 2016.

¹¹⁵ Резолуција Уједињених нација 1244.

¹¹⁶ Онгоинг мисионс анд оператионс, <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>, 16. 5. 2016.

¹¹⁷ Резолуција Уједињених нација 1244.

¹¹⁸ OSCE, Where we are, <http://www.osce.org/where>, 16. 5. 2016.

¹¹⁹ Андреја Савић и Љубомир Стајић, *Основи цивилне безбедности*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006, стр. 47.

¹²⁰ *Ibidem*, стр. 48.

У тумачењу ова два модела јавља се проблем у смислу немогућности повлачења јасне границе између ова два приступа, па тако у овом случају Савић и Стајић користе два Бузанова фактора као могуће граничнике – први се односи на примјер настајања грађанских нереда услијед мимоилажења власти и грађана, гдје се кроз активности државе уочава њена максималистичка улога на штету појединачних интереса и минималистичке државе, а други граничник се односи на постојање масовног безбједносног апарата.¹²¹ Једно од могућих тумачења када су у питању односи националне и појединачне безбједности Савић и Стајић нуде тако што их групишу у: оне које настају из домаћег законодавства, оне које настају из политичких немира, оне које произлазе из спољне политичке безбједности земље и оне које се односе на комплекс људских права.¹²²

Драгишић се у тумачењу односа националне и људске безбједности пита да ли се ова два нивоа безбједности узајамно супротстављају, тј. искључују, или се међусобно надопуњавају; тако нас до одговора води кроз разјашњење да традиционални облик државне безбједности, данас, готово да и не постоји, јер је замијењен националном безбједношћу, затим слиједи излагања о настанку и употреби појма „национална безбједност“, гдје у фокус ставља „људе“ као референтни објекат заштите, са својим вриједностима које се односе на људска права и слободе.¹²³

У разматрању овог односа Драгишић сукобљава мишљења Бузана и Јуен Фунг Конга те наглашава да Бузан, као представник првог нивоа критичке димензије људске безбједности, сматра неприхватљивим разматрање улоге људске безбједности у међународној безбједности, док Јуен Фунг Конг одбацује идеју „секуритизације индивидуалног људског бића“, указујући на потребу одређивања критеријума који би омогућили разликовање изазова и пријетњи за људску безбједност, те на основу тога развијали приоритете за дјеловање, да би као представника треће димензије увео ставове и мишљење Роланда Периса, који сматра да људска безбједност суштински има више улогу да анимира цивилно друштво и дио институција него да на озбиљан начин постане дио концепта безбједности.¹²⁴

Драгишић указује да је, на основу ставова и мишљења бројних и релевантних теоретичара безбједности, погрешно повезивање људских права и људске безбједности, као и то да

---

¹²¹ *Ibidem*, стр. 48.

¹²² *Ibidem*, стр. 49.

¹²³ Драгишић, Зоран, *Систем националне безбедности Републике Србије*, Универзитет у Београду, Факултет безбедности, Београд, 2011, стр. 27.

¹²⁴ *Ibidem*, стр. 30.

овакав приступ води опасности од „хуманитарних интервенција“, које могу имати негативан утицај на суверенитет једне земље.¹²⁵

Међутим, у наставку бављења овим проблемом или схватањем Драгишић нуди „средњи пут“, гдје указује на неодрживост оба приступа у тумачењу односа националне и људске безбједности, у којима се у једном случају даје примат једном, а у другом случају другом безбједносном нивоу, већ упућује на комплементарност националне и људске безбједности на основу извјештаја канадског Министарства спољних послова под насловом „Слобода од страха“,¹²⁶ да би, након овог извјештаја, земље попут Јапана, Норвешке и наредних 13 европских држава усвојиле неке елементе људске безбједности које су уградиле у националне безбједносне политике.¹²⁷ Разматрања у овој области Драгишић закључује ријечима канадског генерала Лича, који указује да се безбједносне пријетње након завршетка Хладног рата нијесу промијениле, већ да је само њихов број постао већи.¹²⁸

Субјекте система безбједности Савић и Стајић детерминишу у складу са њиховом функцијом, задатком и улогом, који, у складу са прописаним правним нормама, врше послове безбједности, тако да се субјекти могу сврстати у три групе – конвенционалне субјекте безбједности, неконвенционалне субјекте безбједности и суплементарне субјекте система безбједности.¹²⁹ Конвенционални субјекти система безбједности јесу: „полиција, војска (са својим органима специјализованим за послове безбједности), обавештајне службе, судови, тужилаштва, царина инспекције и органи за извршење кривичних санкција“.¹³⁰ Неконвенционални субјекти система безбједности јесу: „законодавни орган (скупштина), извршни орган (председник државе, председник владе), органи спољних послова“.¹³¹ Суплементарни субјекти система безбједности јесу: „локална заједница и органи локалне самоуправе, јавне службе, предузећа и друге организације, васпитно-образовни систем, невладине организације, црква, грађани“.¹³²

¹²⁵ *Ibidem*, стр. 34.

¹²⁶ *Freedom from fear: Canada's foreign policy for human security*, Department of Foreign Affairs and International Trade, Ottawa, 2000.

¹²⁷ Драгишић, Зоран, *Систем националне безбедности Републике Србије*, Универзитет у Београду, Факултет безбедности, Београд, 2011, стр. 36.

¹²⁸ *Ibidem*, стр. 37.

¹²⁹ Андреја Савић и Љубомир Стајић, *Основи цивилне безбедности*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006, стр. 248.

¹³⁰ *Ibidem*, стр. 248–249.

¹³¹ *Ibidem*, стр. 249.

¹³² *Ibidem*, стр. 249.

Осим институционалног, веома важно мјесто и улогу у систему националне безбједности имају ванинституционални (суплементарни) чиниоци: локална самоуправа, чија функција је утемељена у закону о локалној самоуправи, Закону о територијалној организацији, Закону о регионалном развоју, Закону о финансирању локалне самоуправе, Закону о Главном граду, Закону о Пријестоници, Закону о потврђивању Европске повеље о локалној самоуправи, Закону о потврђивању Европске оквирне конвенције о прекограничној сарадњи између територијалних заједница или власти, низа подзаконских аката у виду уредби, правилника и аката локалне самоуправе, а представља аутономни систем управљања локалним заједницама на ужој територији државе и представља основу организације власти, гдје њена развијеност представља и услов за развој демократије и владавине права, док мисија успостављања локалне самоуправе покреће процес децентрализације власти.

Обавезни органи локалне самоуправе јесу: Скупштина општине, предсједник општине, органи локалне самоуправе (главни администратор, старјешина органа управе, комунална полиција, служба заштите), учешће грађања у остваривању локалне самоуправе (иницијативе, грађанске иницијативе, збор грађана, мјесни референдум, одлука о учешћу мјесног становништва у обављању јавних послова), мјесна самоуправа (мјесне заједнице и мјесни центар).¹³³

Мијалковић о националном безбједносном концепту говори као о „синтези безбједности грађана и државе, али и доприносу државе међународној и глобалној безбједности“, те анализира области организације и функције недржавног сектора безбедности, непрофитних субјеката недржавног сектора безбедности, профитних субјеката недржавног сектора безбедности, гдје посебно треба истаћи његов приступ дефинисању организације и функције недржавног сектора.¹³⁴

Тако за недржавни сектор каже да представља дио безбједносне стварности и да је напуштање традиционалног поимања безбједности, које је праћено „друштвено-економским тензијама“, првенствено кроз промјену облика својине из државне и друштвене у приватну, као и појаву потребе да се заштити власништво у новонасталим условима од угрожавања, наглашава значај недржавног сектора, гдје у даљем разјашњавању наводи и пријетњу коју је изазвао пораст стопе криминалитета.¹³⁵

---

¹³³ Анализа о функционисању локалне самоуправе у Црној Гори, Влада Црне Горе, 2012, стр. 2–11.

¹³⁴ Саша Мијалковић, *О недржавном сектору националног система безбедности – инострана и домаћа искуства*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, pdf, стр. 251–267.

¹³⁵ *Ibidem*, 254–255.

2.4. Регионална безбједност

Сада ће се подробније осветлити појам регионалне безбједности, која представља наднационални систем безбједности, што је основ за управљање и супротстављање безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама који су у савременом добу бројни и који се појављују на простору региона. Државе више нијесу у капацитету да самостално и адекватно превентивно и репресивно дјелују на факторе који латентно или директно утичу на безбједност, тако да је регионална безбједност идеалан оквир за размену искустава, добрих пракси и информација. Мале државе су премале за велике проблеме, а велике државе превелике за мале проблеме.¹³⁶ Инфраструктуру за успешно развијање регионалне безбједности обезбеђују Европска унија и Сјеверноатлантски савез, као и регионалне иницијативе које отварају простор за неометан и брз проток података и информација од виталног значаја за регионалну безбједност.

2.4.1. Улога НАТО-а у регионалној безбједности

Регионални ниво анализе полази од претпоставке да безбједност једне државе не може бити лако одвојена од безбједности регионалних сусједа. Самим тим, безбједност засебних јединица, као и процеса интервенција глобалних сила, може се схватити само кроз разумијевање регионалних безбједносних динамика.¹³⁷ Утицај регионалне безбједности на националну безбједност далеко је интензивнији него утицај глобалне, с обзиром на то да већина безбједносних пријетњи много лакше и брже савладава мање раздаљине. Развијајући Теорију регионалних безбједносних комплекса,¹³⁸ Бузан и Вивер указују да је безбједност и даље везана за територију и да се безбједносне пријетње брже и лакше пријеносе краћим растојањима. Ове пријетње примарно генеришу државе и друге јединице, па је зато смислено посматрати безбједносну динамику управо на регионалном нивоу. Таква ситуација нужно упућује државе на разне видове међусобне сарадње, иако оне, у сложеним међународним односима, често долазе у сукоб због супротстављених интереса. Такође, безбједносно питање једне државе често се перципира као пријетња код суседних држава, односно у самом региону. Сваки регион има обиљежја која га чине специфичним и разликују од других. Прије свега, то су географске специфичности у односу на које се региони и формирају. Тако су унутрашња обиљежја језик, клима,

---

¹³⁶ Barry BUZAN, *People, State and Fear*.

¹³⁷ Buzan & Waever, 2003: 43

¹³⁸ Централна идеја Теорије регионалног безбедносног комплекса јесте да, пошто већина пријетњи лакше путује преко краћих дистанци него преко дугачких, безбедносна међузависност се повећава у регионално базираним кластерима: безбједносним комплексима (Buzan & Waever, 2003: 4).

култура, економске интеграције и међузависност. Поред наведених обиљежја, често се ради и о сличним или идентичним историјским наслеђима. Спољна обиљежја региона су улога великих сила, интеракција са међународним системом, природне геополитичке границе и друге околности.¹³⁹

Регионална безбједност подразумијева и географске идентитете који углавном обухватају и мање државе са релативно малом моћи у односу на остале државе региона, односно малим утицајем на свеукупну регионалну безбједност. Посебан аспект у анализи безбједности региона представљају културне, вјерске и расне везе унутар региона, које могу бити подстицајан фактор зближавања држава региона, али и фактор противурјечности и нестабилности региона. У регионалној безбједности државе остварују значајан утицај, али не могу успјешно ограничити утицаје спољних сила, осим када су способне да саме ријеше локална ривалства која би могла да добију спољашњу подршку. С друге стране, спољне силе приликом пројектовања утицаја на регион од интереса балансирају, тј. по потреби увећавају или умањују локалне безбједносне динамике, како би оствариле своје интересе. Такво дјеловање може да измијени постојеће обрасце пријатељства и непријатељства те појача постојећа ривалства држава региона. Приликом разумијевања анализе и разумијевања регионалне безбједности мора се узети у обзир утицај великих сила, однос између држава на датом простору, али и унутардржавне околности, које свакако могу постати фактор угрожавања регионалне безбједности.

Кад је ријеч о Западном Балкану, једну од контроверзи будућих европских и евроатлантских интеграција представљаће усклађивање односа између безбједности и слободе. Овај однос је директно институционализован у европском интеграционом процесу преко поља унутрашње безбједности у оквиру економског пројекта унутрашњег тржишта.¹⁴⁰ Начин на који борба против тероризма може да угрози грађанска права и слободе, као и основна демократска начела, основа су многих политичких дебата о безбједности од напада на Светски трговински центар 2001. године. Однос између безбједности и слободе потиче из самог европског интеграционог процеса, а он креира разлике у националним интересима и циљевима. Тај утицај имаће велики значај приликом потврђивања, реafirмисања или измјене интереса и циљева политике Црне Горе.

Чланице Сјеверноатлантског савеза јесу: државе оснивачи (1949. године) Белгија, Исланд, Норвешка, Канада, Италија, Португал, Данска, Луксембург, Уједињено Краљевство, Француска, Холандија, САД; државе које су приступиле НАТО-у током Хладног рата Грчка (1952), Турска (1952), Западна Њемачка (1955), Шпанија (1982); државе бившег

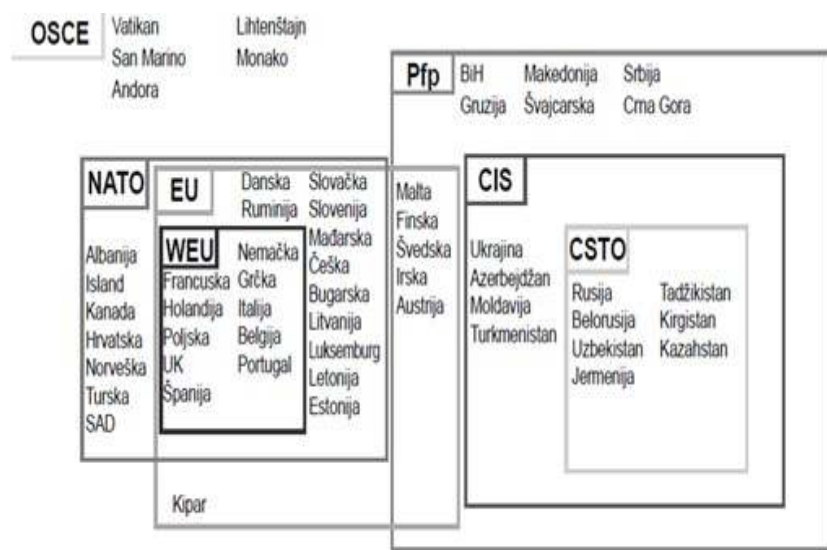
¹³⁹ Нојман, 2011: 135–139

¹⁴⁰ Кековић, 2009: 85

источног блока (Варшавског савеза) које су приступиле НАТО-у после Хладног рата: Чешка Република (1999), Естонија (2004), Словенија (2004), Пољска (1999), Летонија (2004), Словачка (2004), Мађарска (1999), Литванија (2004), Албанија (2009), Бугарска (2004), Румунија (2004) и Хрватска (2009).¹⁴¹

Земља потписница Протокола за пријем у Сјеверноатлантски савез јесте и Црна Гора, која је приступила Партнерству за мир 2006. године, а убрзо (вероватно већ следеће године) предстоји и пуно учлањење у ову организацију.

Земље потписнице Оквирног документа Партнерства за мир јесу: бивше републике Совјетског Савеза Јерменија 1994, Азербејџан 1994, Бјелорусија 1995, Грузија 1994, Казахстан 1994, Киргистан 1994, Молдавија 1994, Руска Федерација 1994, Таџикистан 2002, Туркменистан 1994, Украјина 1994, Узбекистан 1994; бивше југословенске републике Босна и Херцеговина 2006, Македонија 1995, Србија 2006; чланице Европске уније Аустрија 1995, Финска 1994, Ирска 1999, Малта 1995, повукла се 1996, поново се прикључила 2008, Шведска 1994; земље које теже прикључењу: Кипар (парламент изгласао прикључење 2011), Косово*¹⁴² (пријава предата 2012).

Grafikon 11: Evropska bezbjednosna infrastruktura, izvor: Filip Ejodus, Međunarodna bezbjednost-teorije, sektori, nivoi str. 258

Државе које теже учлањењу у НАТО јесу: Грузија, Македонија, Црна Гора, Украјина, Азербејџан и Молдавија.

Најозбиљнији кандидат за пријем у овај Савез била је Македонија, која је требало да буде примљена у чланство 2009. године, али је њен пријем оспорила Грчка, пошто, од осамостаљења ове бивше југословенске републике, има затегнуте

спољнополитичке односе са овом земљом. Извор несугласица првенствено се односи на име „Македонија“, чију употребу Грчка сматра директним атаком на свој територијални

¹⁴¹ Чланице НАТО-а: http://www.natomontenegro.me/nato-info/O_NATO-U/, 22. 5. 2016.

¹⁴² Резолуција УН 1244.

интегритет, јер на простору Грчке постоји регионална цјелина Егејска Македонија, која је у вријеме Александра Македонског, уз територију Пиринске Македоније, која је у саставу Бугарске, чинила Велику Македонију.

Даљи проблем у овој области представљају и тврди ставови обију страна, које не желе да одступе од својих „национално оправданих минимума“, који се, опет, у македонско-грчком спору не уклапају. Претходни период у односима ове двије земље такође је обиљежио низ проблема који су постојали и у односу на националне симболе, тако да је Македонија била принуђена да промијени изглед своје државне заставе и грба, који су били, у односу на ставове Грчке, „пренесена“ обиљежја и симболи Велике Македоније. Нажалост, власти у Македонији и не покушавају да начине отклон од политике коју Грчка квалификује као „присвајање македонске историје“, већ, насупрот томе, додатно подгријавају ове ставове, чему у прилог иде изградња велелепних спомен-обиљежја у Скопљу, која недвосмислено величају Александра Македонског.

Чињеница заправо јесте да народ који живи на простору Републике Македоније има словенско поријекло и да у генетској димензији нема континуитет са античком Македонијом. Чланство у Сјеверноатлантском савезу јесте приоритет, и од великог безбједносног значаја за ову земљу, имајући у виду неријешено национално питање, које је изазвало регионалне сукобе у овој земљи 2001. године, обриси терористичких активности које су испољене током 2015. године, као и врло незавидан геополитички положај једне, за сада, слабе западнобалканске државе са прилично слабашном и неизграђеном институционалном инфраструктуром, што је додатно појачано слабим економским развојем, и изнад свега непостојањем сврсисходне визије политичког и државног руководства за будући развој ове земље. Стагнација у европским и евроатлантским интеграцијама ове земље су потврда овог става.

Грузија, Украјина и Азербејџан чланице су Партнерства за мир и снажно су политички мотивисане за учлањење у НАТО. Грузија је своје ставове у овој области у значајној мјери кориговала након интервенције Русије на простор ове земље која је услиједила као одговор на намјеру Грузије да у љето 2012. године поврати свој државни интегритет у областима Абхазије и Јужне Осетије, које су изгласале сецесију од Грузије и тјече припајању Руској Федерацији. Руске војне снаге су, у веома кратком временском року, потиснуле грузијску војску са територија ове двије области и дошле готово до Тбилисија.

Украјину, од периода самосталности, карактерише нестабилна спољнополитичка активност, која је утемељена у немогућности да одреди курс даљег развоја земље у смислу избора стратешког правца развоја, који у једном временском периоду представљају Европска унија и НАТО, док се у другом односи на сарадњу са Русијом. Национална

подијељеност, неразвијена национална свијест, слаб економски развој и негативно наслеђе које је ова земља пренијела из времена када је била једна од република СССР-а онемогућавају овој земљи да кристализује своју спољну политику. Губитак полуострва Крим, војне операције у областима Доњецк и Луганск те њихова самопрокламована сецесија одражавају изузетно неповољне безбједносне прилике које владају у овој земљи; уколико додамо и констатацију да ови сукоби имају карактер рата, тренутно, у овим временским оквирима, јединог у Европи, јасна је потреба Украјине да се што прије integriше у НАТО; међутим, ови процеси неће имати по Украјину жељени интензитет, пошто би се на тај начин „отворила врата“ за лако могући будући отворени сукоб овог савеза са Русијом.

Азербејџан је такође оптерећен сукобима – у овом случају, са јерменским народом у области Нагорно Карабах, који датира из периода СССР-а и трајао је у периоду 1988–1994. године, да би се сукоби обновили 2016. Азербејџан је земља ослоњена на Каспијски басен и посједује значајне залихе нафте и земног плина, а захваљујући својим природним ресурсима развија се убрзано и има аспирације да заштити своје националне интересе у окриљу НАТО-а.

Молдавија је још једна земља из низа бивших совјетских република која је чланица Партнерства за мир, али нема значајнијих резултата у смислу евро-атлантских интеграција. Бројни друштвено-политички, економски и безбједносни проблеми који оптерећују развој ове земље, потом неријешено питање самопрокламоване независности области Транснистрија/Придњестровље – представљају реметилачки фактор у стабилности ове земље.

Црна Гора је крајем 2006. године приступила Партнерству за мир, након чега су у значајној мјери убрзани процеси усклађивања војне инфраструктуре и других безбједносних капацитета за компатибилност система. У овом процесу је значајну подршку пружила држава Мејн (САД), која је изабрана за стратешког партнера Црне Горе у фази интеграционих процеса. Након значајних резултата које је постигла у евро-атлантским интеграцијама услиједио је позив за чланство у НАТО, 2. децембра 2015. године у Бриселу на министарској конференцији, да би након тога, 19. маја 2016. године у Бриселу, 28 земаља чланица НАТО-а потписало Протокол о приступању Црне Горе Сјеверноатлантском савезу. Црна Гора ће након потписивања Протокола присуствовати свим значајним састанцима НАТО-а у статусу посматрача, док се истовремено одвија процес верификације Протокола у парламентима земаља чланица, након чега ће Црна Гора верификовати овај протокол и тако постати 29. пуноправна чланица НАТО-а.

2.4.2. Улога Европске уније у регионалној безбједности

Земље Европске уније су: Белгија, Норвешка, Канада, Италија, Португал, Данска, Луксембург, Уједињено Краљевство, Француска, Холандија, САД; Грчка, Њемачка, Шпанија, Чешка Република, Естонија, Словенија, Пољска, Летонија, Словачка, Мађарска, Литванија, Бугарска, Румунија, Хрватска, Малта, Финска, Шведска, Ирска, Аустрија и Кипар.

Земље ширег региона које нијесу чланице Европске уније јесу: Албанија, Босна и Херцеговина, Грузија, Македонија, Швајцарска, Србија, Црна Гора, Украјина, Азербејџан, Јерменија, Молдавија, Русија, Бјелорусија, Албанија, Исланд, Турска, Ватикан, Норвешка, Сан Марино, Андора, Лихтенштајн и Монако.

Државе које теже учлањењу у ЕУ јесу: Албанија, Босна и Херцеговина, Грузија, Македонија, Србија, Црна Гора, Украјина, Турска, Азербејџан, Јерменија и Молдавија.

Босна и Херцеговина је предала захтјев за чланство у Европској унији у фебруару 2016. године и основ за свој даљи развој пројектује у оквиру Уније. Неповољност која прати институционалну инфраструктуру ове земље, која ће умногоме отежати њене интеграционе процесе у Унију, представља то што Босну и Херцеговину првенствено не карактерише кохезија на унутрашњем политичком плану, имајући у виду да, и након протока више од двије деценије од Дејтонског споразума и званичног конституисања ове земље, она и даље не одаје утисак способности да оствари свој државни легитимитет на цјелокупној територији, који додатно усложњавају бројни неријешени проблеми и отворена питања која сежу у вријеме оружаних сукоба у тој земљи.

Грузија, Азербејџан, Јерменија¹⁴³ и Молдавија представљају будуће потенцијалне кандидате за учлањење у Европску унију, али ове земље још увијек нијесу позване да потпишу споразуме о стабилизацији и придруживању Унији. Македонија је поднијела пријаву за чланство у Унији 2004. године и добила статус кандидата 2005. године, али преговори за чланство нијесу отпочели. Србија је статус кандидата за чланство обезбиједила 2012. године, а преговоре о чланству је започела 2014.

---

¹⁴³ Грузија, Азербејџан и Јерменија су земље јужног Кавказа, гдје постоји извјесно спорење о томе да ли припадају европском или азијском копну.

Црна Гора је предала захтјев за пријем у Европску унију 2008. године, услиједило је добијање статуса кандидата 2010, да би преговори о чланству били отворени 2012. Црна Гора је отворила 22 од 35 поглавља, отворена су поглавља:¹⁴⁴

- 25 – Наука и истраживање, отворено и привремено затворено на међувладиној конференцији у Бриселу,
- 26 – образовање и култура, отворено и привремено затворено на међувладиној конференцији у Бриселу,
- 27. јуна 2013. – Усвојени акциони планови за поглавља 23. Правосуђе и темељна права, и поглавље 24. Правда, слобода и безбједност,
- 27. јун 2013. – Завршен процес скрининга за 33 преговарачка поглавља,
- 5 – Јавне набавке,
- 6 – Привредно право,
- 20 – Предузетништво и индустријска политика,
- 23 – Правосуђе и темељна права,
- 24 – Правда, слобода и безбједност,
- 26. децембар 2013. – Влада усвојила Програм приступања Црне Горе за период 2014–2018. године,
- 7 – Право интелектуалне својине,
- 10 – Информационо друштво и медији,
- 4 – Слобода кретања капитала,
- 31 – Вањска/спољна, безбједносна и одбрамбена политика,
- 32 – Финансијски надзор,
- 8. октобар 2014. – Европска комисија објавила Извјештај о напретку Црне Горе за 2014. годину,
- 18 – Статистика,
- 28 – Заштита потрошача и здравља,
- 29 – Царинска унија,
- 33 – Финансијске и буџетске одредбе,
- 5. фебруар 2015. – Влада усвојила Програм приступања Црне Горе за период 2015–2018,
- 16 – Порези,
- 30 – Вањски/спољни односи,
- 9 – Финансијске услуге,
- 21 – Трансевропске мреже,
- 10. новембар 2015. – Европска комисија објављује Извјештај о напретку Црне Горе за 2015. користећи нову методологију извјештавања,

---

¹⁴⁴ Хронологија односа Црне Горе и Европске уније: <http://www.mvpei.gov.me/rubrike/GD-za-evropske-poslove/Crna-Gora-i-evropske-integracije/Hronologija-odnosa-Crne-Gore-EU/>, 23. 5. 2016.

- 14 – Саобраћајна политика,
- 15 – Енергетика.

Украјина је покренула преговоре о споразуму о придруживању са Европском унијом 2012. године, да би након тога наступила политичка нестабилност у овој земљи, гдје су у источним регијама произведени оружани сукоби, који су у значајној мјери дестабилизовали Украјину.¹⁴⁵ Албанија је 2009. године, након пријема у НАТО, поднијела захтјев за пријем у Европску унију, а статус кандидата је додијељен овој земљи 2014.¹⁴⁶

Турска је 2005. отворила преговоре за чланство у Европској унији, у истом периоду када је то учинила и Хрватска, али се у даљој реализацији нијесу видјели адекватни резултати.¹⁴⁷ Турска је, иначе, словила за најозбиљнијег кандидата за пријем у Европску унију прије држава бивше Југославије, земаља Балтика и дијела земаља источне Европе, имајући у виду њену вишедеценијску сарадњу са европским институцијама, која сеже у 1996. годину. За успорен процес приступања могу се хипотетички извести два могућа тумачења. Прво питање представља мјесто и улогу Турске у уједињеној Европи. Уједињена Европа представља економски високоразвијену земљу, што није случај када говоримо о Турској, која је неуједначено развијена, с посебним акцентом на област Анадолије, из које се сваке године биљеже унутрашње миграције у друге крајеве Турске, које се мјере стотинама хиљада људи; слиједи поимање Европе као хришћанске земље и питања европских политичких елита о могућностима хармонизације једне изразито хришћанске и једне исламске земље.

Такође важна област јесте и европски парламентаризам – Турска је са 78 милиона становника тренутно друга нација по броју становника у Европи, а овај статистички податак имплицира будућу могућу заступљеност парламентарца из Турске у Европском парламенту и, засигурно, питање потпуне промјене структуре и снаге политичких партија на „Европском небу“. Сљедеће спорење представља то што је Турска више азијска него европска земља, чији је главни град у Азији и чије је опредјељење, из периода реформације и Ататурка, да своје активности пренесе са европске на азијску интересну сферу; могуће посљедња, али не и безначајна полемика јесу очекиване миграције становништва из Турске у Европску унију, које се у првом таласу процјењују на око три милиона потенцијалних економских миграната.

---

¹⁴⁵ Проширење Европске уније: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/association_agreement/index_en.htm, 20. 9. 2016.

¹⁴⁶ *Ibidem.*

¹⁴⁷ *Ibidem.*

Друго питање, за разлику од претходног, које се односило на корпус неповољности кроз које политичке елите Европе перципирају Турску, тиче се турске перцепције Европске уније. Након финансијске кризе која је погодила Европу и цијелу западну хемисферу Турска је, узимајући у обзир њен геостратегијски положај, ушла у процес интензивних и плодотворних односа са земљама Азије и Африке те убрзо, након 2008. године, обезбиједила, за европске економске прилике, неочекиван економски раст. Овакав развој догађаја на економском плану изазвао је промјену турског става у односу на интересовање за чланство у Европској унији.

Политичке елите у Турској изјашњавају се да остају при опредјељењу да се интегришу са Европском унијом, али им та активност сада не представља приоритет. Посљедња дешавања на политичкој сцени Турске – која су обиљежили интензивирани преговори са Европском унијом у циљу рјешавања мигрантске кризе, прибављања средстава Уније за помоћ институцијама Турске у овладавању изазовима, ризицима и пријетњама које носе миграције, и пристанка турског премијера на измјене закона којим се регулише област борбе против тероризма, што се испоставило као неусаглашено са ставовима предсједника Турске – имплицирала су подношење оставке Давутоглуа и јасан знак да ће Турска остати отворена за сарадњу са Унијом, али не под условима који се косе са турским поимањем владавине права и њеним националним интересима.

Све ове околности битно утичу на систем безбједности ЕУ, који је у претходних неколико деценија преживео више трансформација, почев од потпуног запостављања у вријеме Европске економске заједнице, преко идеје о европским војним снагама (ЗЕУ), а затим потписивања Шенгенског споразума, с његовим безбједносним импликацијама, па све до најновијих изазова које покрећу миграцијски токови са Блиског и Средњег истока, у погледу којих разне европске земље имају веома различите погледе и приступе, понекад крајње дивергентне. Све то упућује на потребу да се преиспитају досадашње активности на изградњи јединственог европског система безбједности и да се у њих уграде најновија, као и антиципирана искуства с текућом мигрантском кризом, терористичким пријетњама и другим околностима које су наступиле од почетка ХХИ вијека.

2.4.3. *Европска унија и НАТО*

Земље Европске уније и чланице НАТО-а јесу: Белгија, Норвешка, Канада, Италија, Португал, Данска, Луксембург, Уједињено Краљевство, Француска, Холандија, Грчка, Њемачка, Шпанија, Чешка Република, Естонија, Словенија, Пољска, Летонија, Словачка, Мађарска, Литванија, Албанија, Бугарска, Румунија, Хрватска. Земље које су у НАТО-у а нијесу чланице Европске уније јесу Исланд, Норвешка, Турска и Албанија.

Земље Европске уније које нијесу чланице НАТО-а јесу: Малта, Финска, Шведска, Ирска, Аустрија и Кипар. Ове земље се воде политиком војне неутралности и њихове политике су да сматрају како су кроз учлањење у Европску унију, иако она не подразумева питања од војног значаја, достигле довољан ниво безбједности, као и то да им је неутралност на војном плану најбоља платформа за даљи социо-економски развој. С друге стране, већина ових земаља је у сигурном безбједносном окружењу, те и из таквог разлога немају аспирације за пуноправним учлањењем у Сјеверноатлантски савез, али се залажу за сарадњу са НАТО-ом и чланице су Партнерства за мир. Специфичну улогу и геостратешки положај има Финска,¹⁴⁸ која своју „уздржаност“ види као безбједносну вриједност која ће осигурати њен територијални интегритет и мир.

Земље које нијесу чланице Европске уније ни НАТО-а јесу: Босна и Херцеговина, Грузија, Македонија, Швајцарска, Србија, Црна Гора, Украјина, Азербејџан, Молдавија, Русија, Бјелорусија, Ватикан, Сан Марино, Андора, Лихтенштајн и Монако.

Земље које теже учлањењу у Европску унију и НАТО јесу: Босна и Херцеговина, Грузија, Македонија, Црна Гора, Украјина, Азербејџан и Молдавија.

Држава која тежи учлањењу у Европску унију али не стреми учлањењу у НАТО јесте Србија, која своју политику, у овој области, темељи на војној неутралности, сматрајући је најприхватљивијом за своје интересе, и интересе њених грађана, што је утемељено и у одговарајућој декларацији Народне скупштине Републике Србије. Тренутно се на простору ове земље преплићу снажно испољени интереси и утицаји, који потичу од стране Русије, као и од стране НАТО-а. Наиме, након 2012. године примјетно је постепено јачање сарадње Србије са Русијом на економском и политичком плану, тако да се стиче утисак да је изнад свих процеса који се одвијају у овом правцу „лебди“ отвореност за војну сарадњу која би Србији обезбиједила неутралност, а, са друге стране, остваривање руских интереса на Западном Балкану сматра се својеврсним „уклињавањем“ у инфраструктуру НАТО-земаља.

Опет, вијест која је узбуркала српску јавност представља потписивање Споразума са НАТО-ом у области логистичке подршке, у фебруару 2016. године, чије утемељење представља Споразум између Србије и Црне Горе и Организације Сјеверноатлантског пакта о транзитним аранжманима за подршку мировним операцијама, из 2006. Споразум суштински представља обавезе које је Србија преузела потписивањем споразума ИПАП и

---

¹⁴⁸ Неутралност у међународним односима је – на основу финског неутралног става у вријеме хладноратовске подијељености Европе, које је проистекло из оправданог становишта изазваног ризиком за безбједност ове земље од стране СССР-а – у литератури позната и као „финландизам“.

представља одраз опредјељења спољне политике те земље да са НАТО-ом кроз пројекат Партнерство за мир развија партнерске односе са овим савезом.

Групу земаља које не теже учлањењу у Европску унију и НАТО чине: Швајцарска, Русија, Бјелорусија, Ватикан, Сан Марино, Андора, Лихтенштајн и Монако.

Швајцарска представља земљу са високо развијеном економијом, чији најзначајнији привредни сектор представља банкарство; ову земљу карактеришу висок бруто национални доходак, као и доходак по глави становника који је међу највишим у Европској унији и свијету, али и традиционална неутралност, имајући у виду да ова земља није учествовала у ратним сукобима који су обиљежили протекли вијек, нити је испољена агресија на њен територијални интегритет.

Ватикан је најмања држава на свијету, са изузетно снажним политичким утицајем, тако да је у суштини излишно коментарисати његову војну неутралност и незаинтересованост за процес европске интеграције.

Исланд је земља сјеверне Европе (чланица НАТО-а, једина без стајаће војске) коју су до 2008. године карактерисале стабилна економија и стабилан друштвено-политички систем, међутим, након економске кризе 2008. Исланд је, суочен са бројним проблемима, који су се манифестовали посебно у банкарском систему земље, насталим финансијском кризом, предао кандидатуру за учлањење у Европску унију 2009. године, да би се повукао из преговора 2015, након двије године од ступања на власт евоскептичне владе десног центра, с једне, и неповољних европских квота које се односе на област рибарства, која представља главну привредну грану ове земље, са друге стране.

Сан Марино, Андора, Лихтенштајн и Монако представљају групу малих европских (микро)држава које су ту ознаку завриједиле својом површином и бројем становника, но квалитет живота у овим земљама изузетно је висок и представља сâм европски врх, чему су у значајној мјери допринијеле бесцаринска политика и ниске или непостојеће пореске стопе на депоновани капитал, што је ове земље учинилом својеврсним магнетом за капитал. Овакав геоекономски положај наведених земаља био би угрожен у случају да се одлуче за интеграцију у Европску унију, пошто би тада морале да ускладе своје правне тековине са европским, а што би највјероватније изазвало умањење или потпуни престанак „интересовања“ капитала за ове државе. Такође, сврставање у Сјеверноатлантски савез не виде као приоритет, с обзиром на изразито малу географску површину и број становника, као и врло значајну чињеницу да се налазе у окружењу земаља чланица Европске уније и НАТО-а, тако да немају перцепцију о угрожености својих интереса и територијалног интегритета.

Русија и Бјелорусија представљају земље источне Европе које имају међусобно изузетно развијене билатералне односе и својеврсну политичку унију, те нијесу заинтересоване за

учлањење у Европску унију и НАТО. Русија жели добру економску сарадњу са Европском унијом, узимајући у обзир да ова унија представља значајно тржиште за руску робу, као и њену велику зависност од снабдијевања енергентима које испоручује Русија. Подстакнута економским становиштем, Русија, као географски највећа земља свијета, нема аспирације да се прикључи Европској унији, посебно у свјетлу губитка одређених националних надлежности које би учлањењем прешле на наднационални европски ниво. Такође питање учлањења Русије у НАТО није предмет интересовања државе, имајући у виду да се овај савез тумачи углавном неповољно, на становишту непријатељстава која су владала у вријеме хладноратовске подијељености свијета. Бјелорусија је у свим интеграционим, економским и политичким процесима снажно везана за Русију и тренутно не показује интересовање за учлањење у Европску унију и НАТО.

2.4.4. Улога земаља Западног Балкана у регионалној и европској безбједности

Билатерална сарадња, Црна Гора са земљама Западног Балкана

Државе Западн ог Балкан а	Албанија	Босна и Херцеговина	Хрватска	Македонија	Србија
Дипломатски односи	Признала Црну Гору 12. јула 2006. године, а дипломатски односи успостављени су 1. августа 2006.	Званично признала Црну Гору 21. јуна 2006. Дипломатски односи између двије државе успостављени су 14. септембра 2006.	Званично је признала Црну Гору 12. јуна 2006. године. Дипломатски односи између двије државе успостављени су 7. јула 2006.	Признала Црну Гору 12. јуна 2006. Дипломатски односи између двије државе успостављени су 14. јуна 2006.	Признала Црну Гору 15. јуна 2006. Дипломатски односи између двије државе успостављени су 22. јуна 2006.
Сусрети на високом нивоу (2006–2013)	22 сусрета	17 сусрета	28 сусрета	22 сусрета	17 сусрета
Економска сарадња (2012)	21,5 милиона €, од чега је увоз био 13,9 милиона €, а извоз 7,6 милиона €. Директне инвестиције из Републике Албаније у 2012. години износиле су 388.015 €	150,6 милиона евра, од чега је увоз био 123,2 милиона евра, а извоз 27,4 милиона евра. Директне инвестиције из Босне и Херцеговине у 2012. износиле су 2,4 милиона евра	193,9 милиона евра, од чега извоз чини 83,5 милиона €, а увоз 110,4 милиона €. Директне инвестиције из Хрватске од јануара до новембра	29,8 милиона €, од чега је увоз био 27,5 милиона €, док је извоз 2,3 милиона €. Директне инвестиције у периоду јануар–новембар 2012. износиле су	616,14 милиона евра, од чега је увоз износио 532,78 милиона евра, док је извоз износио 83,36 милиона евра. Директне инвестиције из Републике Србије у 2012. години износиле су 26,61 милиона евра.

			2012.	410.000 €.	
			износиле су око 1,2 милиона €.		
Туризам (2012)	27.428 туриста из Албаније, који су остварили 159.811 ноћења	95.271 турист из Босне и Херцеговине, који су остварили 679.317 ноћења	24.015 туриста из Хрватске, који су остварили 107.786 ноћења.	24.564 македонских туриста, који су остварили 158.469 ноћења.	337.245 туриста из Републике Србије, који су остварили 2.353.370 ноћења.

Извор: Министарство вањских послова Црне Горе,
<http://www.mvpei.gov.me/rubrike/bilateralni-odnosi/bilateralni-odnosi>, 23. 5. 2016.

Хајделбершки институт за истраживање у области међународних конфликта анализирао је у поглављу посвећеном Европи и кризе које се односе на регион Западног Балкана.

2.4.4.1. Босна и Херцеговина

Оружани сукоби у бившој Југославији пренијели су се на тло Босне и Херцеговине почетком 1992. године и трајали до друге половине 1995. У овим сукобима су учествовале оружане структуре које су чиниле муслиманско-хрватске и српске снаге, да би се потом сукоби наставили и између муслиманских и хрватских оружаних формација. Бројне хуманитарне и друге кризе које су обиљежиле овај период биле су повод за реаговање међународне заједнице у циљу смиривања и престанка сукоба у овој бившој југословенској републици. Разни покушаји мирног рјешавања кризе, гдје су посебан допринос дали лорд Овен и лорд Карингтон, као и војна интервенција која је ограничено спроведена (Операција намјерна сила), нијесу давали жељене резултате, па се стога, у новембру 1995. године, као продукт процеса шатл-дипломатије приступило организовању мировних преговора у Дејтону (САД), чији је основни циљ био окончање сукоба у овој земљи. На преговорима су учествовали предсједници Србије (Слободан Милошевић), Хрватске (Фрањо Туђман) и Босне и Херцеговине (Алија Изетбеговић), док су са америчке стране активно учествовали Ричард Холбрук и Весли Кларк. Преговори су текли у атмосфери која је одисала несугласицама, а посебно отежавајућа околност био је задати циљ територијалне подјеле Босне и Херцеговине, гдје је 51% територије требало да припадне будућој Федерацији Босна и Херцеговина, а 49% територије Републици Српској. Преговори су започели 1. новембра, а окончани 21. новембра 1995. године, потписивањем

Дејтонског споразума; услиједило је и званично потписивање споразума у Паризу у децембру 1995. Дејтонски споразум има велики значај за Босну и Херцеговину, јер је овим споразумом, с једне стране, окончан трогодишњи грађански рат, док је, с друге стране, написан највиши правни акт, односно Устав Босне и Херцеговине. Дејтонским споразумом је прецизирано да Босну и Херцеговину чине два ентитета, Федерација Босна и Херцеговина, и Република Српска, уз Дистрикт Брчко.

Дејтонски споразум чине: Анекс 1-А: Споразум о војним аспектима мировног рјешења, Додатак Б Анексу 1-А: Споразум између Републике Босне и Херцеговине и НАТО-а о статусу НАТО-а и њихових чланова, Анекс 1-А: Споразум између Републике Хрватске и НАТО-а о статусу НАТО-а и њихових чланова, Анекс 1-А: Споразум између Савезне Републике Југославије и НАТО-а о транзитним аранжманима за операцију мировног плана, Анекс 1-Б: Споразум о регионалној стабилизацији, Анекс 2: Споразум о међуетничкој граници и повезаним питањима, Анекс 3: Споразум о изборима, Анекс 4: Устав Босне и Херцеговине (односно Анекс I. Додатни споразуми о људским правима који ће се примјењивати у Босни и Херцеговини и Анекс II. Пријелазне одредбе са изјавама), Анекс 5: Споразум о арбитражи, Анекс 6: Споразум о људским правима (односно Анекс II. Додатни споразуми о људским правима који ће се примјењивати у Босни и Херцеговини), Анекс 7: Споразум о избјеглицама и расељеним особама, Анекс 8: Споразум о комисији за очување националних споменика, Анекс 9: Споразум о оснивању јавних предузећа у Босни и Херцеговини, Анекс 10: Споразум о цивилном спровођењу мировног рјешења, Анекс 11: Споразум о међународним полицијским снагама, Споразум о парафирању Општег мировног споразума за мир у Босни и Херцеговини, Завршна изјава судије о мировним преговорима о Босни и Херцеговини, Споразум о стварању Федерације Босне и Херцеговине, закључен у Дејтону 10. новембра 1995. године, Анекс на Споразум о стварању Федерације Босне и Херцеговине закључен у Дејтону – Договорена начела за прелазни статут за град Мостар, Споразум о успостављању заједничког вијећа о сарадњи, Споразум о почетку повратка прогнаних у градове Јајце, Бугојно, Столац и Травник, Споразум о повратку избјеглица у подручје Велике Кладуше и Цазина, Елементи договорених принципа за Сарајево и Споразум о односима страна.¹⁴⁹

Република Српска представља ентитет који карактерише централизовано институционално функционисање, док други ниво локалне аутономије Федерације Босне и Херцеговине чине кантони или жупаније (Унско-сански кантон, Посавски кантон, Тузлански кантон, Зеничко-добојски кантон, Босанско-подрињски кантон,

---

¹⁴⁹ Дејтонски споразум, http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf, 20. 9. 2016.

Средњобосански кантон, Херцеговачко-неретвански кантон, Западнохерцеговачки кантон, Кантон Сарајево, Херцег-босанска жупанија).¹⁵⁰

Карактеристично је за Босну и Херцеговину и постојање института Високог представника за Босну и Херцеговину (ОХР), чија се надлежност односи на цивилни аспект имплементације мира¹⁵¹ и који је успостављен у односу на закључке Бонске декларације; своје посебно мјесто и улогу овај институт је, у протеклом периоду, остварио у погледу доношења закона и одлука ондје гдје није постојало сагласје политика представника конститутивних народа Босне и Херцеговине. Иако су досадашње постојање и активности Високог представника имали позитиван утицај на унапређење функционисања институција Босне и Херцеговине, постоје и мишљења да је потребно његово превазилажење.¹⁵²

Карактеристично за Босну и Херцеговину јесте да ова земља ни након више од двије деценије од њеног успостављања (Дејтонски споразум) не представља функционалну државу, узимајући у обзир изузетно сложен политички систем, централистичко-децентралистичку организацију ентитета, бројне и сувишне институције чије се надлежности преплићу и онемогућавају међусобно функционисање, слаба економска развијеност, неријешено национално питање (Федерација Босна и Херцеговина и питање трећег ентитета који би задовољио хрватске интересе), слаби резултати у процесу повратка насилно расељених и избјеглих лица, а изнад свега јачање етничких, религијских и вјерских тензија, тако код конститутивних народа ове Републике постоји перцепција да међу народима Босне и Херцеговине у другој половини друге деценије овог вијека постоји мање кохезије и хармоније неголи у периоду пред окончање сукоба. Тренутним стањем није задовољан српски народ, који Босну и Херцеговину начелно не перципира као своју домовину нити се поистовјећује са босанско-херцеговачким националним бићем; даље, став хрватског народа је да, за разлику од српског и муслиманског народа, нијесу остварили своје националне интересе и у довољној мјери афирмисали сопствено национално право и биће, а, на крају, тренутним стањем није задовољан нити муслимански народ, који у начелу сматра цјелокупну територију Босне и Херцеговине својим националним простором.

Република Српска, за разлику од Федерације Босне и Херцеговине, снажно подржава досљедно поштовање Дејтонског споразума, тако да, и поред све гласнијих коментара и

---

¹⁵⁰ Кантони Федерације Босне и Херцеговине: <http://bih-x.info/regije-i-gradovi/kantoni-zupanije-federacije-bosne-i-hercegovine/>, 20. 9. 2016.

¹⁵¹ Високи представник за Босну и Херцеговину: <http://www.ohr.int/?lang=sr>, 20. 9. 2016.

¹⁵² Радио Слободна Европа, Може ли се без високог представника, <http://www.slobodnaevropa.org/a/673784.html>, 24. 5. 2016.

ставова да је овај споразум, иако је довео до престанка сукоба на том простору, исцрпио све своје могућности и да у великој мјери омета даљи развој Босне и Херцеговине, те да га треба ставити ван снаге и замијенити флексибилнијим и напреднијим споразумом односно новим уставом, не жели да отвара питање укидања вриједности овог споразума, имајући у виду да су управо њиме обезбијеђена, за Републику Српску, најзначајнија питања, а то су њено међународно признање, територија и име.

У свјетлу актуелних дешавања на свјетској, а првенствено европској политичкој сцени, тешко је предвидјети даљи развој ситуације за Републику Српску, без обзира на све расположиве податке, информације и анализе. Као одређујући будући фактори могу се узети то да ли ће привреда и економија Босне и Херцеговине оснажити у довољној мјери; да ли ће ојачати грађанско друштво у Босни и Херцеговини растеређено од прошлости, страха од угрожавања од стране друга два народа, али и ослобођено од вјерског и религијског поимања стилова живота; и да ли ће се и којим темпом Босна и Херцеговина интегрисати у Европску унију.

Нажалост, много „будућих одређујућих фактора“ има клаузулу „да ли?“.

У Босни и Херцеговини се, по анализи Хајделбершког института, манифестује криза на нивоу несугласица, а тиче се релација између политичких партија босанских Хрвата и босанских Бошњака у вези са регулисањем ентитетског питања кроз форме аутономије. Овај конфликт има непромијењен интензитет у односу на 2013. годину, а датира из 1991.¹⁵³

Сљедећи конфликт у Босни и Херцеговини ентитетске је природе и такође је на нивоу несугласица између Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске у односу на индипендистички амбијент у Републици Српској. Овај конфликт има идентичан интензитет у односу на 2013. годину, а датира из 1995.¹⁵⁴

Наредни конфликт у Босни и Херцеговини се односи на кризу у односима централне владе и вјерских милитаната, покрета вехабија, који је на нивоу ненасилног конфликта. Овај конфликт је регистрован у 2007. години и има растући интензитет у односу на 2013.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Барометар конфликта за 2014. годину, Институт Хајделберг, стр. 28.

¹⁵⁴ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁵⁵ *Ibidem*, стр. 28.

2.4.4.2. Хрватска

У Републици Хрватској се манифестује конфликт на нивоу несугласица и везан је за питање српске популације у овој држави, у области Западне и Источне Славоније, тј. у односу на питање аутономије националне заједнице. Ова криза датира из 1991. године, а у односу на 2013. не биљежи промене.¹⁵⁶

2.4.4.3. Србија

У Републици Србији се биљежи конфликт који има ниво несугласица у области Прешева у односу на настојања албанског становништва за остваривањем аутономије. Овај конфликт је регистрован 2000. године и биљежи пад по интензитету у односу на 2013.¹⁵⁷ Сљедећи конфликт је такође на нивоу несугласица и односи се на супротстављеност владе и муслиманске заједнице на југу Републике Србије у односу на захтјев за аутономију Рашке области (Санџак). Овај конфликт датира од 1991. и има идентичан интензитет као и у 2013.¹⁵⁸

Наредни конфликт је такође на нивоу несугласица и односи се на настојања политичких партија у Аутономној покрајини Војводини за вишим степеном аутономије. Овај конфликт се појављује од 1989. године, а у односу на интензитет не биљежи промене.¹⁵⁹ Посљедњи из групе конфликта у Републици Србији односи се на кризу у односима владе и вјерских милитаната покрета вехабија у Рашкој области (Санџак), који је на нивоу несугласица. Овај конфликт је регистрован у 2007. години и има непромијењен интензитет у односу на 2013.¹⁶⁰

Треба напоменути да су у документима *Барометар конфликта* који су публиковани прије 2014. године биле констатоване и латентна криза или несугласица између Црне Горе и Републике Хрватске у рејону рта Оштра и поморске границе у области јужног Јадрана, док се у истраживању за 2014. годину овај податак није нашао на попису конфликта, што указује да су активности Владе Црне Горе и Владе Републике Хрватске у превазилажењу овог питања оцијењене као транспарентне, добросусједске и коректне у настојањима да се на објективним основама ријеши ово питање.

---

¹⁵⁶ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁵⁷ Барометар конфликта за 2014. годину, Институт Хајделберг, стр. 29.

¹⁵⁸ *Ibidem*, стр. 29.

¹⁵⁹ *Ibidem*, стр. 29.

¹⁶⁰ *Ibidem*, стр. 29.

2.4.5. Други европски чиниоци регионалне безбједности

ЕУРОПОЛ

У односу на регионалну сарадњу Еуропол има значајно мјесто; када је ријеч о улози земаља Западног Балкана у овој полицијској организацији, пуноправни члан је за сада Република Хрватска, док оперативне споразуме о стратешкој сарадњи имају Црна Гора, Босна и Херцеговина, Србија, Македонија и Албанија.

Шенгенски споразум

Шенгенски споразум је ступио на снагу 1985. године, а његово потписивање су иницирале Њемачка, Белгија, Луксембург, Холандија и Француска, у циљу слободног кретања грађана у оквиру шенгенске зоне; овај споразум, у доба формирања, није имао директне везе са Европском економском заједницом, али је касније постао једна од вриједности Европске уније, формирајући тзв. шенгенске зоне, чије су чланице све земље Европске уније. Овом споразуму се није придружила Велика Британија, као ни Швајцарска, која није земља Европске уније. Садашња мигрантска криза довела је у питање примјену овог споразума, који су поједине земље на временски ограничени рок и суспендовале, попут Француске и Данске.

СИРЕНЕ

Сирене, или СИС, представља шенгенски информациони систем, који пружа снажну подршку функционисању и спровођењу одлука из Шенгенског споразума, који у основи представља базу података који се дијеле свим земљама чланицама „Шенгена“. Овај систем у основи садржи податке о траженим, несталим и праћеним лицима, као и отуђеним или изгубљеним возилима, предметима, документима.¹⁶¹ Тренутно је у употреби Шенгенски информациони систем ИИ, док је бета-верзија ИИИ овог система у фази оперативних тестирања.

Фронтекс

Европска агенција за управљање оперативном сарадњом на спољним границама држава чланица Европске уније јесте агенција Европске уније чије сједиште је у Варшави.

Grafikon 12: Potpisnice Prumskog sporazuma, izvor:
 Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%BCm_Convention

Фронтекс врши координацију земаља чланица у односу на активности које су у вези са управљањем спољним границама, пружа подршку земљама чланицама у стандардизацији обука за службенике граничних полиција, прати анализе ризика, врши истраживања везана за контролу и надзор спољних граница, пружа помоћ државама чланицама у смислу техничке и оперативне помоћи на спољним границама, а пружа и помоћ у организовању операција за потребе повратка.

Прумски уговор

Прумски уговор је потписан 2005. године, а потписнице уговора су земље чланице Европске уније. Циљ успостављања сарадње на основу овог уговора јесте јачање сарадње у области прекограничне контроле лица, борби против тероризма и илегалних миграција, као и прекограничног криминалитета, гдје је уочена потреба прикупљања, чувања и размјене података о лицима починиоцима кривичних дјела. Прумски споразум се у пуном

¹⁶¹ Шенгенски информациони систем ИИ:

http://www.mzv.cz/belgrade/sr/vize_i_aktuelnosti/sengenski_informacioni_sistem_ii.html, 23. 5. 2016.

садржају примјењује у Финској, Њемачкој, Белгији, Луксембургу, Холандији, Француској, Шпанији, Аустрији, Литванији, Словенији, Словачкој, Мађарској, Румунији и Бугарској. У реализацији споразума учествују Шведска, Ирска, Португалија, Италија, Хрватска, Чешка, Пољска, Летонија, Естонија и Грчка, на начин да достављају податке о ДНК у базу података, али податке не користе или их могу користити под одређеним условима; овој групи треба придружити и чланице споразума које нијесу у Европској унији: Норвешку и Исланд, као и Велику Британију.

2.5. Облици угрожавања међународне безбједности

Међународна безбједност се, као и сама безбједност, обликовала и мијењала кроз развој цивилизације. Ова област се значајно мијења окончањем „хладног рата“, а своју нову димензију добија терористичким нападом на Свјетски трговински центар у Њујорку, 11. 9. 2001. године, када се схвата и долази до сагласја воља да се у области превенције и борбе са овом пошашћу модерне цивилизације мора дјеловати глобално. Значај међународне безбједности директно се везује за снажан развој глобалних процеса који су вршили значајан утицај на економску, политичку и културну сферу цивилизације.

Ови процеси су, са једне стране, обезбиједили снажну и неометану флукуацију информација, добара и људи. Међутим, ова предност и инфраструктура злоупотребљавају се од структура које их користе за испуњење својих политичких и интересних циљева. Основ за међународну безбједност представља Организација уједињених нација, која је кроз Савјет безбједности и Генералну скупштину у обавези да се стара и створи оквир за мир и сигурност на међународном нивоу.

Велики допринос међународној безбједности представља и Сјеверноатлантски војни савез (НАТО), који се, у досадашњем периоду, доказао као једини партнер мисији Уједињених нација у спровођењу резолуција овог тијела у дјелу када је њено извршење захтијевало оружану супротстављање факторима који су директно угрожавали безбједност. Сарадња са НАТО-ом омогућила је учешће у војним операцијама и земљама које нијесу чланице овог војног савеза, али су, као одговорни чиниоци међународне безбједности, преузели на себе ризике и сврстали се у безбједносни корпус који води борбу против тероризма. Значајно мјесто и улогу у међународној безбједносној инфраструктури заузима и Међународна криминалистичка полицијска организација (Интерпол), а правни оквир чине међународни правни акти и конвенције.

Први значајан примјер мултиполарности у садашњем времену представља питање рјешавања кризе у Сирији. Наиме, у другој половини 2013. године дошло се до консензуса

САД и Британије да се, услијед употребе хемијског оружја, о којем се расправљало и на сједници УН, предузму кораци против режима Башада Ел Асада када је у посљедњој употреби овог оружја на тлу Сирије осумњичен као страна која је користила хемијско оружје против цивилног становништва. У тренутку када је војна интервенција постала готово извјесна – у рјешавање овог проблема се укључила Русија, са ставом да се ово питање не рјешава употребом војне силе. Након овог периода услиједио је низ састанака, на којима је договорено да се све хемијско оружје којим располажу сиријске војне снаге преда и на неутралном терену изврши његова делаборација, што је с почетка 2015. године и реализовано, како је саопштила Организација за забрану хемијског оружја.

Покушај рјешавања кризе у Сирији из више центара моћи видљив је и током цијеле 2015. и 2016. године, гдје су у војним операцијама на том тлу присутне САД, Русија, Велика Британија и Турска, које притом немају адекватан ниво координације у дејству по циљевима на земљи, које је за сада ограничено на ваздушне ударе, кроз употребу авијације и ракетног наоружања. Обресе мултиполарности у међународним односима уочавамо и у формирању асоцијације БРИКС (BRICS), коју чине пет земаља: Бразил, Русија, Индија, Кина и Јужноафричка Република. Циљ ове асоцијације јесте стварање нове Развојне банке и заједничког монетарног фонда који би био пандан Међународном монетарном фонду.

Хајделбершки Институт за истраживање међународних конфликта у издању Барометра конфликта за 2014. годину даје детаљан приказ конфликта на међународном плану. У овом истраживању конфликти се термилошки градирају у пет нивоа:¹⁶²

- ниво 1: несугласице,
- ниво 2: ненасилна криза,
- ниво 3: насилна криза,
- ниво 4: ограничени рат,
- ниво 5: рат.

2.5.1. Несугласице

Несугласице у безбједносном смислу означава да државе, ентитети или други субјекти немају идентичан став о одређеном питању, односно да се ти ставови темеље на различитим чињеницама које могу имати безбједносну, територијалну, културолошку, историјску, економску, политичку, еколошку или неку другу врсту основе, као и то да могу представљати скуп наведених чинилаца. Несугласице се јављају на националном,

---

¹⁶² Барометар конфликта за 2014. годину, Институт Хајделберг, стр. 9.

регионалном и глобалном нивоу. Најчешће су ипак на регионалном нивоу, гдје се конфронтирају ставови двије државе – поново у највећем броју случајева у односу на питање разграничења или полагања права на одређену територију, или пак њен дио на копну или водама. Насугласице између држава су бројне и готово да не постоји примјер да одређена држава нема несугласица – било на регионалном или међународном нивоу, или унутар те саме државе.

Бројни су примјери несугласица, а постављањем тог случаја у контекст истраживања могле би се навести размирице које имају Република Словенија и Република Хрватска у односу на питање које је покренула Република Словенија и које се тиче њеног несметаног приступа међународним водама у области сјеверног Јадрана, гдје је након осамостаљења Републике Словеније и Републике Хрватске граница на Јадранском мору успостављена у складу са до тада важећом, која је, опет, прецизирана Осимским споразумом између СФРЈ и Италије након Другог светског рата и која представља неповољност по Републику Словенију у односу на то да приступ међународним водама има искључиво након проласка кроз територијалне воде Републике Хрватске.

2.5.2. Ненасилна криза

Ненасилна криза представља виши ниво несугласица, гдје се јасно осликавају обриси кризе која је на овом нивоу још ненасилна. Карактеристично за овај ниво криза јесте да оне искључују било какав облик насиља. Како је наведено у дијелу који се односио на објашњења и покушај да се дâ одговор на питање шта је заправо узрок несугласица, можемо констатовати да кризе такође имају идентичну основу, тј. да настају услјед несагласја држава или одређених субјеката унутар државе, односно одређених фракција, с тим да је њихов интензитет значајнији у односу на несугласице. Ненасилне кризе су ипак најближе нивоу одређених политичких неслагања. Као и код претходног нивоа, и овај вид кризе може имати своју националну, регионалну и међународну димензију.

Европски примјер за ненасилну кризу могла би бити криза у Великој Британији, која се односи на снажење индепендиста за сецесију Шкотске из заједнице Велике Британије и Сјеверне Ирске. Иако је на референдуму који је одржан прије двије године победила политичка оријентација окупљена око идеје да Шкотска треба да остане у Великој Британији, стиче се утисак да ово питање неће бити затворено у блиској будућности, посебно уколико у овај контекст поставимо колебања Велике Британије у односу на њеностанак у Европској унији, који је и на овом нивоу минималистички, уколико узмемо у обзир, између осталог, и то да нијесу у монетарној унији, да не припадају шенгенским земљама и да, као острвска земља, не дијеле низ других вриједности Европске уније.

2.5.3. Насилна криза

За разлику од ненасилних криза, у овом случају је насиље већ на дјелу и оно за последицу већ има губитке у виду људских жртава и уништења материјалних ресурса и добара. Она је свакако виши ниво кризе, који карактеришу неслагања у односу на питања безбједности, територије, културе, историје, економије, политике, екологије, а могу представљати и скуп наведених чинилаца. Јављају се на националном, регионалном и глобалном нивоу. За карактеристичне примјере на европском тлу могли би узети насилни конфликт у Северној Ирској, гдје се интересима Велике Британије супротстављају снаге за сецесију Сјеверне Ирске из Уједињеног Краљевства и Комонвелта, уз враћање матици, Републици Ирској. Други примјер би могао бити на Западном Балкану између Републике Србије и самопроглашене Републике Косово*,¹⁶³ гдје се насиље манифестује у различитим облицима, посебно у области сјеверног дијела, који насељава већинско српско становништво, што је везано за конфронтирање у односу на ниво аутономије који треба да посједује ова област.

2.5.4. Ограничени рат

Ограничени рат подразумијева да се сукоб на овом нивоу манифестује кроз оружану борбу коју воде војне, војно-полицијске, паравојне или неке друге наоружане и у формације уређене снаге које имају своју организацијску и персоналну структуру, хијерархијску и командну структуру, користе индивидуално и заједничко наоружање, идентификују се карактеристичним обиљежјима и униформама, а упадљиво је да рјешавању несугласица или криза отворено приступају употребом силе, која је на овом нивоу још увијек ограничена на мањи географски простор. Примјер за ограничени рат представља сукоб у Руској Федерацији, у области сјеверног Кавказа, гдје су исламски милитанти (емирати са Кавказа) супротстављени федералним снагама, а основ сукоба чини противљење систему кроз идеологију и сецесионистичке намјере.

2.5.5. Рат

Рат је оружани сукоб народа који има највиши могући интензитет и у којем супротстављене снаге користе све своје расположиве ресурсе и потенцијале у циљу остваривања својих националних интереса. Карактеришу га значајна и често прекомерна

---

¹⁶³ * Резолуција Уједињених нација 1244.

употреба силе и огромни губици који се наносе у рату противничкој страни у људским и материјалним потенцијалима. Ратови се организују и воде са стратешког нивоа једне државе, уз честе дипломатске активности којима се покушавају обезбиједити савезници, гдје ће у таквом распореду снага стећи надмоћ у односу на супротстављену страну.

Иако ратове воде формацијске и оружане снаге једне државе које имају јасан циљ да порази противничке снаге, у рату данас све више страда цивилно становништво, директно кроз манифестацију силе од стране супротстављене државе или кроз последице које овакво стање изазива за капацитете државе која није у могућности да грађанима обезбиједи минималне услове за неометан живот и рад. По Барометру конфликта за 2014. годину, на тлу Европе се води један рат, и то у Украјини, у области Доњецк, гдје су супротстављене федералне снаге Републике Украјине и снаге које се залажу за сецесију Доњецка од Републике Украјине.

Следећи вид анализе се односи на груписање пет наведених нивоа у двије области у односу на манифестацију насиља, тако се кристалишу:¹⁶⁴

- ненасилни конфликт,
- насилни конфликт.

Ненасилни конфликт обухвата ниво несугласица и ниво ненасилних криза, док насилни конфликт садржи следећа три нивоа: насилна криза, ограничени рат и рат.

Наредни аналитички пресјек се тиче класификације интензитета који је представљен у три нивоа:¹⁶⁵

- ниски интензитет,
- средњи интензитет,
- високи интензитет.

Ниски интензитет обухвата први и други ниво, који се односе на несугласице и ненасилне кризе, средњи интензитет припада насилним конфликтима, док се високи интензитет односи на ограничени рат и рат. У истраживању који је спровео овај институт садржани су подаци и информације које су класификоване и у односу на континенталну и супконтиненталну димензију на којој се кризе манифестују, а обухвата Европу, Азију и Океанију, Америку, супсахарску Африку, као и Блиски исток и Магреб.

---

¹⁶⁴ *Ibidem*, стр. 9.

¹⁶⁵ *Ibidem*, стр. 9.

Тако је у 2014. години у свијету вођено 25 ограничених ратова и 21 рат.¹⁶⁶

Ограничени ратови су се манифестовали у области супсахарске Африке у 10 случајева, потом на простору Блиског истока и Магреба у пет случајева, у области Азије и Океаније у пет случајева, у Америци у четири случаја, а у Европи у једном случају. Када је ријеч о ратовима који су у 2014. години вођени у свијету, слика је сљедећа: у области подсахарске Африке вођено је девет ратова, на Блиском истоку и Магребу такође девет ратова, у области Азије и Океаније један рат, на америчком континенту један рат и такође један рат у Европи.

На глобалном нивоу је у односу на нивое конфликта забиљежено 85 несугласица, које су у 38 случајева имале унутардржавни карактер, а у 47 случајева интернационални. У односу на ненасилне конфликте у 2014. години забиљежен је 81 случај, од чега је у 27 примјера било ријеч о унутардржавном нивоу, а у 62 случаја о конфликту на интернационалном нивоу; насилни конфликти су обиљежили 2014. годину са 177 догађаја, од чега се на ове конфликте на државном нивоу биљежи 11 случајева и 166 који су имали интернационални карактер. Већ поменути ограничени рат регистрован је у 25 случајева, од чега је један имао унутардржавни карактер, а 24 интернационални, те ратови који су забиљежени у 21 случају и који су имали интернационалну димензију.¹⁶⁷

2.5.5.1. Европа

На европском тлу у погледу несугласица регистровано је 29 на нивоу криза, 23 су забиљежене на нивоу ненасилног конфликта, насилни конфликти су забиљежени у 12 случајева, ограничени ратови у два примјера и један рат (Украјина).¹⁶⁸

Јерменија

У овој земљи су регистрована два конфликта, један ненасилни и један насилни конфликт – ненасилни конфликт се односи на релације између званичне јерменске владе и опозиције, а овај конфликт датира из 2003. и биљежи пад интензитета у односу на 2013. годину; док се насилни конфликт манифестује у односима са сусједним Азербејџаном око већ помињаног територијалног разграничења, које представља вишедеценијско оптерећење за

---

¹⁶⁶ Барометар конфликта за 2014. годину, Институт Хајделберг, стр. 14.

¹⁶⁷ Барометар конфликта за 2014. годину, Институт Хајделберг, стр. 17.

¹⁶⁸ *Ibidem*, стр. 28.

односе ове двије земље; конфликт се манифестовао 1987. године и на истом је нивоу интензитета као и у 2013.¹⁶⁹

Азербејџан

Ова земља бијежи три конфликта, насилни конфликт у области Нагорно Карабах и двије несугласице, насилни конфликт у области Нагорно Карабах датира из 1988. и односи се на наведени конфликт са самопрокламованом независном облашћу Нагорно Карабах; овај конфликт има идентичан интензитет као и у 2013. години, а несугласице Владе и опозиције датирају из 2003. и биљеже значајан пад интензитета у односу на 2013, док несугласице са Ираном потичу из 2011. године и односе се на област међународног признања – ова несугласица биљежи блажи пад интензитета у односу на 2013.¹⁷⁰

Бјелорусија

У Бјелорусији су констатоване двије кризе и обје су на нивоу несугласица, у првом случају ријеч је о конфронтацији владе и опозиционих структура, овај конфликт датира из 1994. и биљежи пад у односу на 2013. годину; друга несугласица се односи на Пољску, гдје је у питању међународно признање – овај конфликт датира из 1994. и истог је интензитета као и у 2013. години.¹⁷¹

Белгија

У Белгији је регистрован конфликт на нивоу несугласица у односу на захтјеве за аутономијом Фландрије; овај конфликт се јавио 2007. године и, у односу на истраживање, он је окончан.¹⁷²

Бугарска

Бугарска такође биљежи конфликт на нивоу несугласица између бугарске владе и опозиције – овај конфликт се манифестује од 2013. године и сада нижег је интензитета у односу на 2013.¹⁷³

Кипар

---

¹⁶⁹ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁷⁰ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁷¹ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁷² *Ibidem*, стр. 28.

¹⁷³ *Ibidem*, стр. 28.

Ова острвска земља на Медитерану биљежи ненасилни конфликт који датира из 1963. и односи се на сукоб кипарских Грка и кипарских Турака, а тиче се сецесије Сјеверног Кипра, који насељавају кипарски Турци; интензитет овог конфликта је идентичан као и у 2013. години.¹⁷⁴

Данска

Данска биљежи несугласице у односима са Канадом по питању острва Ханс; овај конфликт датира из 1973. године и сада има исти интензитет као и у 2013.¹⁷⁵

Естонија

У Естонији се манифестује ненасилан конфликт који датира из 1991. године и односи се на захтјеве руске националне мањине у погледу аутономије; несугласице су на истом нивоу као и у 2013.¹⁷⁶

Француска

Република Француска биљежи ненасилан конфликт у односу на питање сецесије Корзике – овај конфликт датира из 1975. године и има идентичан интензитет као и у 2013.¹⁷⁷

Грузија

У овој земљи јужног Кавказа регистровано је пет криза: једна је на нивоу несугласица, док су четири на нивоу ненасилног конфликта. Ниво несугласица има питање неслагања са захтјевима јерменске мањине, а овај конфликт датира из 2004. и не биљежи промјене у односу на 2013. годину, ненасилан конфликт се манифестује у односу на области Абхазију и Јужну Осетију. Ови конфликти су први пут забиљежени 1989. и односе се на сецесију ових области од Грузије; оба конфликта имају идентичан интензитет као и у 2013. години. Сљедећи ненасилан конфликт се односи на захтјеве азерске мањине у Грузији за осамостаљењем; овај конфликт се манифестује од 2004. и биљежи раст у односу на 2013. Последњи регистровани ненасилни конфликт у овој земљи односи се на релације између

---

¹⁷⁴ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁷⁵ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁷⁶ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁷⁷ *Ibidem*, стр. 28.

грузијске владе и опозиционих структура који датира из 2007. године и биљежи благи пад интензитета у односу на 2013. годину.¹⁷⁸

Грчка

У овој земљи Европске уније манифестују се четири конфликта, три насилна и један конфликт на нивоу несугласица, насилни конфликт између лијево и десно оријентисаног милитантног крила по питању идеологије и система; овај конфликт датира из 2005. и не биљежи промјене у односу на 2013. годину. Потом је ту насилни конфликт десног милитантног крила у односу на грчку владу, који датира из 1973. године и биљежи оштро јачање интензитета у односу на 2013. Слиједи социјални протести против владе, који датирају из 2009. године и имају исти интензитет као и у 2013. години; док се несугласице односе на релације са Македонијом у погледу идентитета ове земље – конфликт датира из 1991. и биљежи идентичан интензитет као и у 2013. години.¹⁷⁹

Летонија

У Летонији се манифестује ненасилан конфликт који датира из 1991. године и односи се на захтјеве руске националне мањине за аутономијом, а несугласице су на истом нивоу као и у 2013.¹⁸⁰

Мађарска

У овој земљи се биљеже двије несугласице у односима владе и румунском и словачком мањином, несугласице са румунском мањином трају од 1990. године, док са словачком мањином датирају из 1993. године; обје несугласице имају интензитет идентичан оном у 2013.¹⁸¹

Молдавија

У овој бившој совјетској републици регистрована су два ненасилна конфликта: први се односи на релације опозиције и владе, а манифестује се од 2009. године, уз благи раст

---

¹⁷⁸ *Ibidem*, стр. 28.

¹⁷⁹ *Ibidem*, стр. 28–29.

¹⁸⁰ *Ibidem*, стр. 29.

¹⁸¹ *Ibidem*, стр. 29.

интензитета у односу на 2013, а други на сецесију области Придњестровље/Транснистрија, која датира из 1989. године и биљежи благи пад интензитета у односу на 2013.¹⁸²

Румунија

У Румунији су регистрована два ненасилна конфликта – први се односи на релације опозиције и владе, а манифестује се од 2012, уз благи пад интензитета у односу на 2013. годину; а други на права мађарске мањине у Румунији, који датира из 1989. и биљежи благи раст интензитета у односу на 2013.¹⁸³

Русија

У Русији је регистровано 10 конфликта, од чега су четири несугласице, четири ненасилна конфликта, један насилни конфликт и један ограничени рат; ненасилни конфликт се биљежи у односима са Норвешком из 2001. и тиче се активности у области Арктика, а има непромијењен интензитет у односу на 2013. годину, слједећа несугласица се односи на релације са Летонијом и датира из 1994. у односу на међународно признање, ова несугласица има идентичан интензитет као у 2013. Слиједи несугласица са Грузијом, која датира из 1992. и има идентичан интензитет као у 2013. години, и несугласица са Азербејџаном, Туркменистаном, Ираном и Казахстаном у односу на територију, међународно признање и ресурсе у области Црног мора. Ова несугласица датира из 1993. и биљежи пад у односу на 2013. годину. Ненасилни конфликти се односе на релације са опозицијом из 2001, гдје је интензитет идентичан оном из 2013. године, са Естонијом у односу на територију и међународно признање, који датира из 1994. и који биљежи благи раст у односу на 2013. годину; са Финском, из 1992. године, у односу на међународно признање и не биљежи промјене у односу на 2013, као и нови конфликт са Литванијом у односу на међународно признање; ограничени рат се манифестује у односима са Украјином и датира из 2003. године, а биљежи благи раст у односу на 2013; ограничени рат се такође манифестује у односу на исламске милитанте на сјеверном Кавказу у односу на идеологију и систем – тај ограничени рат се манифестује од 1989. и не биљежи промјене у односу на 2013.¹⁸⁴

Словачка

---

¹⁸² *Ibidem*, стр. 29.

¹⁸³ *Ibidem*, стр. 29.

¹⁸⁴ *Ibidem*, стр. 29.

Од 1993. ова земља има несугласице у односу на питање мађарске мањине, а ове несугласице не биљеже промјене у интензитету у односу на 2013. годину.¹⁸⁵

Словенија

Словенија има несугласице са Хрватском у односу на излазак на међународне воде – овај конфликт се јавио 1991. и има непромијењен интензитет у односу на 2013. годину.¹⁸⁶

Шпанија

У Шпанији су регистрована три конфликта на нивоу несугласица и односе се на питање сецесије Баскије и Каталоније, као и неријешено питање у односу на Гибралтар са Великом Британијом – конфликт по питању самосталности Каталоније датира из 1979. године, у односу на баскијско питање од 1959. године, а око Гибралтара од 1954. године; сви конфликти су на истом нивоу интензитета као у 2013. години.¹⁸⁷

Украјина

У Украјини су регистрована четири конфликта, два насилна, један ограничени рат и један рат, насилни конфликт се односи на активности десног милитантног крила против украјинске владе, а датира из 2014. и представља нови конфликт; ограничени рат се манифестује на полуострву Крим, који представља нови конфликт и тиче се анексије Крима од стране Русије, као и ограничени рат опозиције и власти, који датира из 2013. и биљежи благи раст интензитета у односу на 2013. годину; рат се води у области Доњецк – овај конфликт је регистрован 2014. и такође представља нов вид конфликта.¹⁸⁸

Велика Британија

У Великој Британији су регистрована два конфликта – један ненасилни и један насилни. Ненасилни конфликт се односи на покрет који се залаже за осамостаљење Шкотске, а датира из 2007. и биљежи благи раст интензитета у односу на 2013. годину, док се насилни конфликт односи на Сјеверну Ирску, гдје се националисти залажу за отцјепљење

---

¹⁸⁵ *Ibidem*, стр. 29.

¹⁸⁶ *Ibidem*, стр. 29.

¹⁸⁷ *Ibidem*, стр. 29.

¹⁸⁸ *Ibidem*, стр. 29–30.

Сјеверне Ирске и повратак матици (Републици Ирској). Овај конфликт се манифестује од 1968. и не биљежи промјене у интензитету у односу на 2013. годину.¹⁸⁹

Турска

Турска биљежи два ненасилна конфликта, и то у односима са Јерменијом и Грчком: конфликт са Јерменијом датира из 1991. и има идентичан интензитет као и у 2013. години, а односи се на међународно признање; док се конфликт са Грчком тиче питања ресурса и територије у зони разграничења. Овај конфликт датира из 1973. и идентичног је интензитета као у 2013.¹⁹⁰ Треба напоменути да Барометар конфликта за 2014. годину не наводи конфликт Владе Републике Турске са Радничком партијом Курдистана, који свакако има обиљежја ограниченог рата и тиче се настојања ове партије за сецесију југоисточних области Турске, које насељавају Курди.

2.5.5.2. Супсахарска Африка

У области супсахарске Африке регистровано је 25 несугласица и 15 ненасилних конфликта; 46 случајева је забиљежено на нивоу насилних конфликта, ограничени ратови у девет случајева и девет ратова: Централноафричка Република, Конго, Јужни Судан, Сомалија, Судан (Дарфур), Судан (Плави Нил), Судан (међуетнички сукоби), Нигерија (вјерски сукоби), Нигерија (терористичка група Боко Харам).¹⁹¹

2.5.5.3. Америка

Област Америке је простор на којем се манифестовало 11 несугласица, пет ненасилних конфликта, 31 насилни конфликт, четири ограничена рата и један рат (Мексико).¹⁹²

---

¹⁸⁹ *Ibidem*, стр. 30.

¹⁹⁰ *Ibidem*, стр. 29.

¹⁹¹ Барометар конфликта за 2014. годину, Институт Хајделберг, стр. 51.

¹⁹² *Ibidem*, стр. 90.

2.5.5.4. Азија и Океанија

Највећи број криза у 2014. години регистрован је управо у овој области – тако су забиљежене 33 несугласице, потом 32 ненасилна конфликта, 56 насилних конфликта, пет ратова који су имали ограничени карактер, као и један рат (Пакистан).¹⁹³

2.5.5.5. Блиски исток и Магреб

Осим европског тла, нашем региону најближа, безбједносно најинтересантнија и свакако најутицајнија област Блиског истока и Магреба такође је обиловала конфликтима, па је тако на нивоу несугласица у 2014. години забиљежено 14 случајева, у области ненасилних конфликта такође 14; регистрована су 32 насилна конфликта, пет ратова ограниченог карактера и девет ратова: Авганистан, Ирак, Израел, Либија, Сирија (интеропозиционе снаге), Сирија (опозиционе снаге), Сирија (исламисти), Јемен (побуњеници – Ал Хантхи), Јемен (побуњеници – Ансар Ал Схари).¹⁹⁴

2.5.6. Институционална основа регионалне безбједности

Безбједност не бисмо могли ваљано да тумачимо уколико бисмо је измјестили из већ поменутог међународног оквира. О међународним односима Хенри Кисинџер каже да се, „као по неком природном закону, у сваком вијеку појављује држава чије снаге, воља, интелектуални и морални потенцијали обликују ове односе у складу са властитим вриједностима“.¹⁹⁵ Тако теорије међународних односа и теорије безбједности можемо посматрати кроз три јасно одређена теоријска приступа. Ријеч је о реалистичким, либералним и критичким теоријама безбједности.

Извјесно прегруписање у теоријама безбједности отворило је простор за отклон од теорија и пракси које су важиле у периоду блоковске подијељености и окончале дезинтеграцијом друге суперсиле, што је безусловно изазвало значајне промјене на структури држава на евро-азијском копну и отворило простор за преиспитивање ових процеса у теоријском смислу. Брзи распад СССР-а изненадио је теоретичаре безбједности, који не само да нијесу очекивали тако брз колапс комунизма у Европи, већ су остали и затечени

---

¹⁹³ *Ibidem*, стр. 110.

¹⁹⁴ Барометар конфликта за 2014. годину, Институт Хајделберг, стр. 148.

¹⁹⁵ Хенри Кисинџер, *Дипломатија*, Голден маркетинг, Загреб, 2000, стр. 13.

простором који се отворио након овог процеса. Наиме, поставило се питање како ће у будућности бити организована безбједносна инфраструктура на глобалном и међународном нивоу, и шта ће то надомјестити насталу празнину односно слободан простор.

Многи теоретичари попут Франсиса Фукујаме окарактерисали су период након ових промјена као настанак нове ере у развоју цивилизације, која ће бити растерећена насиља, употребе силе и ратова. Оно што је у својим каснијим коментарима саопштио и сâм Фукујама догодило се то да се није могло предвидјети да ће планетарну опасност, након овог периода, донијети управо латентни изазови, попут тероризма.

Устаљено мишљење у односу на процесе који су се одвијали након Хладног рата јесте да је након „хладног рата“ наступио „врџи мир“, који карактеришу бројне несугласице, конфликти, сукоби и ратови ниског и ограниченог интензитета, углавном оријентисани на поједине области или регије, а углавном су се водили или се и даље воде на простору југоистока Европе, Блиског истока, Средњег истока, сјеверне и суптропске Африке. Новонастале околности су условиле потребу јачања међународног безбједносног оквира кроз снажење и обезбјеђење оперативности и операбилности за реаговање на изазове, ризике и пријетње у угроженим регионима.

ИНТЕРПОЛ – Међународна криминалистичка полицијска организација

Интерпол представља највећу међународну полицијску организацију, чије су чланице 190 земаља свијета, у јединственој мисији да анимирају полицијске организације широм свијета и помогну да „свијет буде безбједније мјесто“, што је уједно и визија ове организације, док се мисија односи на превентивне активности и сузбијање криминалитета у свим областима од безбједносног интереса.¹⁹⁶ Интерпол је међународна криминалистичка полицијска организација коју карактерише глобално присуство, Генерална скупштина организације је у Лиону у Француској, а широм свијета се налази и седам регионалних канцеларија, своје учешће ова организација има у Уједињеним нацијама и Европској унији, док је свих 190 земаља чланица организовано у националне централне бирое Интерпола.¹⁹⁷

Ова међународна полицијска организација оформљена је 1914. године у Монаку, када су се састали представници 24 земље на првом међународном полицијском конгресу, да би

¹⁹⁶ Интерпол: <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview>, 19. 5. 2016.

¹⁹⁷ *Ibidem.*

њено функционисање отпочело 1923. године под називом Међународна криминалистичка полицијска организација (ICPC) и сједиштем у Бечу, а под садашњом ознаком функционише од 1956. године.¹⁹⁸ Структуру ове полицијске организације чине: Генерална скупштина, Извршни комитет, Генерални секретаријат, Национални централни бирои и Комисија за контролу Интерполових докумената.¹⁹⁹

Генерална скупштина

Генералну скупштину чине изабрани представници земаља чланица, а у раду скупштине учествују делегације земаља чланица, које се састају сваке године, када се доносе најзначајније одлуке везане за рад и функционисање Интерпола, а ова скупштина врши избор чланова Извршног комитета, простом већином, у форми резолуције.²⁰⁰

Извршни комитет

Извршни комитет се састаје три пута годишње, када се доносе најзначајније одлуке у односу на политике и директиве организације, гдје су чланови овог комитета полицијски службеници са вишегодишњим искуствима и каријерама. Ово тијело броји 13 чланова и има свог председника, три потпредседника и девет делегата, који су из различитих земаља; председник Комитета се бира на период од четири године, а потпредседници на три године.²⁰¹

Генерални секретаријат

Генерални секретаријат је смјештен у Лиону и има своје глобално присуство кроз седам регионалних кацеларија (Аргентина, Камерун, Обала Слоноваче, Салвадор, Кенија, Тајланд, Зимбабве), а Секретаријат има своје официре за везу у Уједињеним нацијама и Европској унији. Секретаријат има и Глобални комплекс за иновације, који је отворен 2015. године у Сингапуру.²⁰² Генералним секретаријатом председава Генерални секретар.

Национални централни бирои

Међународна криминалистичка полицијска организација структурирана је на оперативном нивоу у националне централне бироје, тако да се цјелокупна комуникација и активности у

---

¹⁹⁸ *Ibidem.*

¹⁹⁹ *Ibidem.*

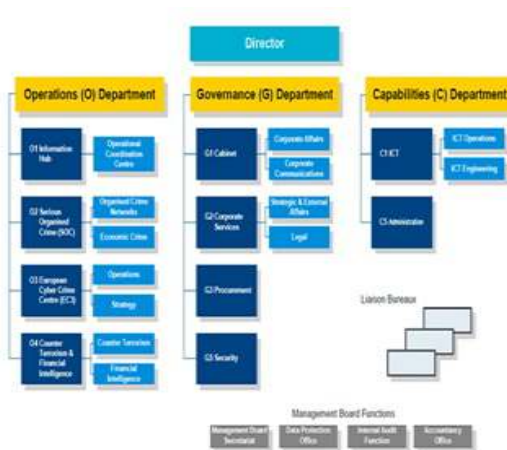
²⁰⁰ *Ibidem.*

²⁰¹ *Ibidem.*

²⁰² *Ibidem.*

реализацији полицијских послова и задатака реализују на линији националних централних бироа.²⁰³

Комисија за контролу Интерполових докумената

Grafikon 7: Europol,
 izvor: <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-us>,

Ова комисија је организована у циљу заштите података који се користе у раду ове међународне криминалистичке полиције и односи се на процесе мониторинга, савјетовања и прослијеђивања захтјева.²⁰⁴ Стратешки циљеви ове организације јесу сигурност глобалног и безбједносног информационог полицијског система, подршка законодавним и полицијским јединицама у националним централним бироима, помоћ у проналажењу извршилаца кривичних дјела и откривању кривичних дјела, консолидација националних институционалних оквира и подршка одрживости међународних здравствених организација.²⁰⁵

ЕУРОПОЛ – Европска полицијска организација

Еуропол је полицијска организација чији је основни задатак да европски простор учине безбједним за њене грађане, а ову мисију реализују у сарадњи са земљама чланицама Европске уније у борби против најсложенијих облика криминалитета и тероризма, док су посебна област дјеловања ове полицијске организације активности на размјени података и информација, добрих пракси и обука, све у циљу супротстављања, спречавања и борбе против нелегалне трговине наркотицима, тероризма, прања новца, превара, фалсификовања евра и трговине људима.²⁰⁶

Идеја о успостављању Европске полицијске организације датира из периода када је и рођена идеја о стварању Европске уније, односно првобитно Европске заједнице за угаљ и

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Еуропол: <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-us>, 19. 5. 2016.

челик и касније Европске економске заједнице, а сеже у период између 1970. и 1980. годин, док је утемељење овој полицијској организацији обезбијеђено Мастрихтским споразумом 1992.

Сједиште Еуропола је у Холандији, у Хагу, гдје земље чланице, као и земље потписнице оперативног споразума о сарадњи, делегирају своје официре за везу.²⁰⁷ Еурополом руководи директор, а секторима три помоћника директора за Сектор за операције (О), Сектор за управљање и Сектор за подршку.²⁰⁸

Сектор за управљање чине Кабинет (G1), у чијем саставу је организациона цјелина за односе с јавношћу, Корпоративни сервиси (G2), у чијем саставу функционише организациони сегмент за стратегију и екстерне послове, и Одсјек за безбједност (G5).²⁰⁹

Сектор за операције чине Инфо-центар (О1), који има нижу организациону цјелину у виду Оперативног центра, Одсјек за супротстављање организованом криминалитету (СОЦ), (О2), који има двије ниже организационе цјелине за борбу против организованог криминалитета и за борбу против привредног криминалитета, Европски центар за борбу против компјутерског криминалитета (О3), које има двије организационе цјелине: Базе операције и података, и цјелина за стратешку, истраживачку, развојну компоненту; Одсјек за борбу против тероризма (О4), који је подијељен у двије ниже организационе јединице, чији су приоритети у раду заштита од утицаја тероризма и финансијске истраге.²¹⁰

Сектор за подршку чине Информационе и комуникационе технологије (С1), са организационим цјелинама Информационе и комуникационе технологије, и Информационе и комуникационе операције.²¹¹

За разлику од Интерпола, који у највећој мјери обезбјеђује размјену података, искустава и добрих пракси, док се оперативне активности одвијају на националним нивоима, у случају Еуропола је оперативност организације стављена у први план, а, осим полицијских службеника, ову организацију карактерише и то да у њеном раду учествују представници царине, имиграционих служби, пограаничних и финансијских служби.

---

²⁰⁷ *Ibidem.*

²⁰⁸ *Ibidem.*

²⁰⁹ *Ibidem.*

²¹⁰ *Ibidem.*

²¹¹ *Ibidem.*

УН – Уједињене нације

Организација уједињених нација представља континуитет у односу на Лигу народа, која је успостављена након завршетка II свјетског рата и која није имала довољно капацитета да оствари своју основну функцију, што се односило на очување мира у свијету, имајући у виду да се након двије деценије од њеног формирања догодио нови рат свјетских размјера. Имајући у виду потребу да се очува свјетски мир и превазиђу проблеми у остваривању ове функције у другој половини 1945. године, у Сан Франциску у Сједињеним Америчким Државама, 50 земаља свијета конституисало је Уједињене нације, након чега је донесена Повеља Уједињених нација.²¹²

Уједињене нације чине Генерална скупштина, Савјет безбједности, Економски и социјални савјет, Савјет за повјерење, Међународни суд и Секретаријат.

Генерална скупштина

Генерална скупштина чини репрезентативно тијело Уједињених нација које је одговорно за њено креирање политике, а у њеном раду активно учешће узимају представници свих држава чланица Уједињених нација. Тренутно су 193 земље чланице ове организације, које се састају сваке године у септембру како би на Годишњој скупштини разматрале питања од значаја за мир и безбједност у свијету, као и одлуке које се односе на функционисање и буџет Уједињених нација, гдје се одлуке доносе двотрећинском већином чланица ове организације, док се друге одлуке доносе по принципу просте већине, а Генерална скупштина, сваке године, бира предсједавајућег Скупштине на период од једне године.²¹³

Савјет безбједности

Савјет безбједности је орган Уједињених нација одговоран за очување мира и безбједности у свијету у односу на Повељу Уједињених нација; на сједницама се разматрају најзначајнија питања која представљају пријетњу безбједности. Чини га 15 чланица, од чега пет сталних (Сједињене Америчке Државе, Русија, Кина, Француска и Велика Британија) и десет несталних чланица, које се бирају на период од једне године. Одлуке које донесе Савјет обавезујуће су за све чланице Уједињених нација, а одлучује се простом већином гласова, гдје сталне чланице Савјета имају право да уложе вето на одређену одлуку и на тај начин онемогуће њену реализацију.²¹⁴ Предсједавање се

²¹² Уједињене нације, <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>

²¹³ *Ibidem.*

²¹⁴ *Ibidem.*

реализује по принципу ротације чланова Савјета безбједности на период од једног мјесеца.²¹⁵

Економски и социјални савјет

Представља тијело Уједињених нација задужено за питања економије, очувања животне средине и социјалну политику, чине га 54 чланице Генералне скупштине, а њихов избор се врши на период од три године, гдје је најзначајнију активност представља организовање одрживог економског и социјалног развоја земаља у свијету.²¹⁶

Савјет за повјерење

Савјет за повјерење је формиран 1945. године, на основу члана VIII Повеље Уједињених нација, а имао је за задатак да надгледа развој 11 територија/области у процесу њиховог институционалног јачања; ова мисија је окончана 1994. године на начин да су све територије/области регулисале свој даљи државноправни статус, тако да ово тијело тренутно нема активну улогу, али се састаје једном годишње – односно, сједнице се могу организовати на захтјев Савјета безбједности.²¹⁷

Међународни суд правде

Представља најзначајније правно тијело Организације уједињених нација, са сједиштем у Хагу, у Холандији; овај суд има приоритетну улогу да води процесе у случајевима кршења међународног права, обичаја ратовања, и ратних злочина.

Секретаријат

Представља најактивнији сегмент Уједињених нација, имајући у виду његову оперативност у смислу функционисања Генералне скупштине. Секретаријатом предједава генерални секретар, а сâм секретаријат чине стотине других службеника представника земаља чланица Уједињених нација, генерални секретар се бира на период од пет година.²¹⁸

---

²¹⁵ *Ibidem.*

²¹⁶ *Ibidem.*

²¹⁷ *Ibidem.*

²¹⁸ *Ibidem.*

НАТО – Сјеверноатлантски војни савез

Сјеверноатлантски савез представља војно-политичку организацију која је успостављена 1949. године, потписивањем Вашингтонског уговора, чији је основни циљ, у том периоду, био очување мира и стабилности, првенствено у Европи након завршетка II свјетског рата, узимајући у обзир јачање утицаја СССР-а на простор источне Европе.

Ова организација има своју политичку и војну димензију – тако се политичка димензија односи на очување демократских вриједности кроз које се охрабрују партнерство у области одбране и безбједности и изградња повјерења у односу на превенцију сукоба, док се војна димензија овог Савеза односи на обезбјеђење услова за мирно рјешавање сукоба, а у условима када њихова реализација није могућа – тада се кроз успостављање операција кризног менаџмента, у односу на члан 5 Вашингтонског уговора, Сјеверноатлантски савез самостално или уз подршку Уједињених нација ангажује на рјешавању пријетњи.²¹⁹ Сјеверноатлантски савез чине 28 чланица, а своју војно-политичку димензију остварују кроз организациону структуру коју чине НАТО-делегације, војни представници и генерални секретар Савеза.

НАТО-делегација сачињавају Одбор за нуклеарна питања, Сјеверноатлантско вијеће, за који су директно везани остали одбори, које су хоризонтално такође повезани са Одбором за одбрану, док су за војне представнике директно везане команде савезних операција и команде савезних трансформација.

НАТО-делегација

Свака земља чланица Сјеверноатлантског савеза има сталног представника у овом тијелу у њеном политичком штабу у Бриселу и учествује у процесу консултација и доношења одлука.²²⁰

Сјеверноатлантско вијеће

---

²¹⁹ НАТО, <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html#>, 21. 5. 2016.

²²⁰ *Ibidem.*

Сјеверноатлантско вијеће представља једно од првоформираних тијела овог савеза, у чијем раду учествују стални представници земаља чланица, а у односу на важност питања које се разматрају, у раду могу узети учешће министри одбране, министри иностраних/вањских послова, шефови држава и предсједници влада, ово вијеће се састаје најмање једном недјељно, а по потреби и чешће, и доноси политичке одлуке које су од стратешког значаја за функционисање овог савеза. Питања које разматра ово тијело односе се на извјештаје и анализе које припремају потчињене организационе структуре Савјета, а може разматрати и питања која иницирају представници земаља чланица или генерални секретар Савјета, а све одлуке се доносе консензусом.

Одбор за нуклеарна питања

Grafikon 8: NATO, izvor, Wikipedia, ,
<https://hr.wikipedia.org/wiki/NATO>

Овај одбор чине министри одбране земаља чланица који расправљају о политичким питањима која су везана за нуклеарно оружје, овим одбором предсједава генерални секретар.²²¹

Остали одбори

Сјеверноатлантски савез посједује мрежу одбора који су задужени за комуникацију са свим субјектима Савеза који се односе на политичке и друге области од интересовања за

функционисање овог савеза, у раду одбора су инволвирани представници свих земаља чланица и експерти у свим областима активности на основу принципа равноправности.²²²

Одбор за одбрамбена питања

²²¹ Ibidem.

²²² NATO, <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html#>, 21. 5. 2016.

Представља тијело у чијем раду учествују стални представници држава, као и министри одбране земаља чланица; овај одбор се састаје најмање два пута годишње на министарским конференцијама, а по потреби и чешће. Одбор је надлежан за планирање политике одбране земаља чланица и њиме предсједава генерални секретар Савеза.

Рад одбора припрема низ пододбора, од којих је најзначајније поменути Одбор за одбрамбену ревизију у чијој надлежности је надзор оружаних структура у оквиру Савеза.

Команде савезних операција и Команде савезних трансформација

У случају када политичке одлуке Савјета добију и своју војну димензију одговорност за њихову реализацију преузимају команде савезних операција и команде савезних трансформација, гдје су Команде савезних операција надлежне за процес планирања и извршења операција Савеза, док је Команда савезних трансформација задужена за трансформационе процесе овог Савеза у смислу капацитета, структуре и доктрине.²²³

ОЕБС – Организација за европску безбједност и сарадњу

Организација за европску безбједност и сарадњу представља највећу међународну организацију која је посвећена области безбједности; ова организација је основана на темељу Повеље Уједињених нација, поглавље VIII, а оформљена је у периоду хладноратовске подјеле, када је функционисала под називом Конференција за европску безбједност и сарадњу. Мисију ове организације представљају област контроле наоружања, људска права, слобода медија и организација фер избора, а циљеви ангажовања су рано упозоравање, спречавање конфликта, управљање кризама, и постконфликтни процеси обнове и развоја, чија мисије су успостављене у 57 држава свијета.

Организација за европску безбједност и сарадњу функционише у три димензије, тијела за доношење одлука, извршна структура и организационе цјелине које спроводе активности на терену, као и ОЕБС-ова тијела.²²⁴

Тијела за доношење одлука

Сједнице

---

²²³ НАТО, <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html#>, 21. 5. 2016.

²²⁴ ОСЦЕ, <http://www.osce.org/whatistheosce>, 21. 5. 2016.

На сједницама у чијем раду учествују шефови држава и влада земаља чланица Организације одређују се приоритети, доносе се одлуке на највишем политичком нивоу.²²⁵

Савјет министара

Представља Савјет у чијем раду учествују министри вањских/иностраних послова земаља чланица, и централно тијело за доношење одлука које су у вези за функционисањем ове организације.²²⁶

Стални одбор

Представља регулаторно тијело за политику дијалог и доношење одлука у чијем раду учествују представници земаља чланица Организације које се састају недјелно и чије сједиште је у Бечу.²²⁷

Парламентарни савјет

Чине га представници свих чланица Организације чије се активности односе на процес доношења одлука о функционисању; ово тијело се састаје сваке недјеље у Бечу.²²⁸

Форум за безбједност и сарадњу

Представља аутономно тијело у процесу доношења одлука о војној безбједности и стабилности, у чијем раду учествују представници чланица Организације, чије сједиште је у Бечу.²²⁹

Предсједништво

Предсједавање Организацијом се врши на бази ротације министара спољних послова земаља чланица, по алфабетном редоследу, на период од једне године, у чијем раду се одређују приоритети у раду Организације за једногодишњи период.²³⁰

---

²²⁵ *Ibidem.*

²²⁶ *Ibidem.*

²²⁷ *Ibidem.*

²²⁸ *Ibidem.*

²²⁹ *Ibidem.*

Тројка

Представља својеврстан савјет/тијело на принципу управног одбора које чине тренутни предсједавајући Организације, претходни предсједавајући и будући предсједавајући Организацијом.²³¹

Парламентарна скупштина

Парламентарни савјет Организације чини нешто више од 300 представника парламената из 57 земаља чланица Организације, чије је мисија јачање сарадње и иницирање активности у односу на законодавну политику.²³²

Представници предсједавајућег

Имају задатак да реализују мјере и активности које наложи Предсједништво у циљу превенције сукоба у регионима у којима је Организација надлежна за очување мира и сигурности, за промоцију толеранције и недискриминације, као и за осигурање координације у областима које се тичу родне равноправности и младих.²³³

Извршна структура

Генерални секретар

Генералног секретара бира Савјет министара на период од три године, а његове активности у оквиру Организације реализују се у сарадњи са предсједништвом.²³⁴

Канцеларија демократских институција и људских права

Ова канцеларија се стара да реализује активности које се односе на промовисање толеранције и недискриминације по различитим основама, с приоритетом на области права ромске и синтске заједнице.²³⁵

Представник за слободу медија

---

²³⁰ *Ibidem.*

²³¹ *Ibidem.*

²³² *Ibidem.*

²³³ *Ibidem.*

²³⁴ *Ibidem.*

²³⁵ *Ibidem.*

Ово тијело има представнике свих 57 земаља чланица Организације, а његова мисија је праћење слободе медија у земљама чланицама, у смислу раног јављања и упозоравања на насиље над медијима.²³⁶

Високи представник за националне мањине

Улога и задатак високог представника јесте да у раној фази настанка и да предузме активности у циљу превенције етничких тензија који би се могли развити у сукоб.²³⁷

Секретаријат

Секретаријат је задужен да пружа подршку Предсједништву и узме активно учешће у процесу давања административне и операционе подршке цјелинама на терену, као и активности које су усмјерене на сарадњу с адругим сегментима Организације.²³⁸

Цјелине за спровођење активности на терену

Активности ове цјелине су усмјерене на прагматичност у реализацији мисије, визије, политика и одлука које доноси Организација за европску безбједност и сарадњу на терену.

Југоисточна Европа

У области Југоисточне европе Организација за европску безбједност и сарадњу има успостављене мисије у Црној Гори, Србији, Босни и Херцеговини, Македонији (Скопје), Косову* (у складу са резолуцијом Савјета безбједности бр. 1244), Албанији.²³⁹

Источна Европа

У области источне Европе Организација за европску безбједност и сарадњу има успостављене мисије у Молдавији и Украјини; у Украјини је присутна и специјална посматрачка мисија, као и специјалне посматрачке мисије на руским контролним пунктовима Гуково и Доњецк.²⁴⁰

---

²³⁶ *Ibidem.*

²³⁷ *Ibidem.*

²³⁸ *Ibidem.*

²³⁹ Резолуција УН 1244.

²⁴⁰ ОСЦЕ, <http://www.osce.org/whatistheosce>, 21. 5. 2016.

Јужни Кавказ

У области јужног Кавказа Организација за европску безбједност и сарадњу има присуство у канцеларији у Јеревану.²⁴¹

Централна Азија

У области централне Азије Организација за европску безбједност и сарадњу присутна је у Туркменистану, Казахстану, Киргистану, Таџикистану и Узбекистану.²⁴²

ОЕБС-ова тијела

Заједничка консултативна група

Заједничка консултативна група има циљ да кроз активности везане за одлуке које доносе тијела на нивоу предсједавања обраде питања споразума у вези са снабдијевањем конвенционалним средствима за потребе војних снага у Европи.²⁴³

Отворени консултативни комитет

Представља Комитет који сачињавају потписнице 34 земље чланице Организације потписнице споразума.²⁴⁴

Суд за помирење и арбитражу

Рад овог суда је базиран на основу Женевске конвенције и има циљ да обезбиједи мирно рјешавање сукоба које је у складу са одредбама међународног законодавства и политиком Организације за европску безбједност и сарадњу.²⁴⁵

Активности Организације за европску безбједност и сарадњу могу се посматрати кроз четири области активности: војно-политичку, укрштајућу, економску и заштиту животне средине, те хуману.

---

²⁴¹ *Ibidem.*

²⁴² *Ibidem.*

²⁴³ *Ibidem.*

²⁴⁴ *Ibidem.*

²⁴⁵ *Ibidem.*

У војно-политичку димензију убрајају се активности у односу на контролу наоружања, контролу граница, реформе и сарадњу у области безбједности, превенција конфликта, борба против тероризма и одржавање међународног поретка.²⁴⁶

Укрштајућу или пресијецајућу димензију²⁴⁷ чине активности на обучавању и образовању, борби против трговине људима, као и демократизацији.²⁴⁸

За област економске димензије и заштите животне средине везане су активности у односу на добро управљање ресурсима, очување животне средине и активности у економској сфери.²⁴⁹

Највећи број активности је везан управо за сферу хумане димензије, гдје се као најзначајније активности назначавачу људска права, владавина права, надгледање спровођења права, слобода медија и развој, родна равноправност, толеранција и недискриминација, избори, заштита права Рома и Синта.²⁵⁰

Теорија регионалног безбједносног комплекса

Вучићева и Миленковић указују да значајан напредак у тумачењу међународне безбједности коју пружа теорија регионалног безбједносног комплекса, имајући на уму да анализира регионалне подсистеме или комплексе, гдје је ријеч о теорији која се јавља након завршетка Хладног рата и распада СССР-а као једна од теорија која нуди надомјештање насталих нејасноћа у теоријском приступу изучавања овог нивоа безбједности, наглашавајући да су Уле Вајвер и Бари Бузан творци ове теорије, која суштински представља супротстављање неореалистичком приступу, који се односи на умањење значаја региона у анализама безбједности, као и настојања глобалиста да у потпуности изопште питање значаја региона у међународној безбједности.²⁵¹

Теоретичари Копенхагенске школе Бузан и Вајвер овом теоријом су исказали намјеру да начине отклон од до тада присутног и важећег неореалистичког, а у доброј мјери и реалистичког, приступа схватању и тумачењу међународних односа и теорија

²⁴⁶ *Ibidem.*

²⁴⁷ Пресијецајућа или укрштајућа, имајући у виду њено прожимање кроз остале три димензије дјеловања.

²⁴⁸ OSCE, <http://www.osce.org/whatistheosce>, 21. 5. 2016.

²⁴⁹ *Ibidem.*

²⁵⁰ *Ibidem.*

²⁵¹ Сандра Вучић, Милош Миленковић, Македонија: фактор стабилности или нестабилности у регионалном поткомплексу Западни Балкан, *bibliid*, vol. lxvi, бр. 3–4, 2014, стр. 423–424.

безбједности, узимајући у обзир да се креирање тока догађаја у овој области по тумачењу реалиста и неореалиста реализује искључиво и само од стране великих сила, као и то да чиниоци на локалном нивоу апсолутно немају никакво или пак имају занемарљиво мјесто и улогу. Бузан и Вајвер се противе приступу неореалистичке школе, посебно у условима који су настали након завршетка Хладног рата, гдје се новонастало стање не може тумачити искључиво кроз војно-политичку димензију, која је до тада имала највећи број заговорника.²⁵²

У тумачењу ове теорије Вучићева и Миленковић полазе од става који су у Бузан и Вајвер изнијели у дјелу *Regions and powers*, гдје указују да глобални ниво безбједности чине глобална сила (САД), велике силе (Европска унија, Русија, Кина и Индија) и регионални безбједносни комплекси, којих је у периоду успостављања теорије уочено 11, гдје је основна идеја ове теорије постављање регионалног комплекса као предмета безбједносне анализе; ту државе саме изграђују регионални безбједносни комплекс, што је у супротности са хладноратовским принципом, гдје су двије суперсиле стварале регионе.²⁵³

Први покушај дефинисања регионалног безбједносног комплекса потиче од Бузана, који је тврдио да се регионални безбједносни комплекс ствара у условима када група држава препознаје примарну опасност по своје интересе; да се разматрање националних безбједности тих држава не може тумачити одвојено. Након овог тумачења услиједило је уочавање и других фактора који могу имати директан утицај на безбједност, као и секторски приступ безбједности, тако да су Вајвер и Бузан извршили допуну првобитног става у стање у којем су процеси секуритизације и десекуритизације у државама региона у тој мјери кохерентни да се њихови проблеми не могу анализирати разложено или појединачно, при чему регионалном безбједносном комплексу дају већи значај, имајући у виду могућност да више регионалних безбједносних комплекса креира међународни безбједносни комплекс.²⁵⁴

Даља разматрања у овој области односе се на покушај давања одговора зашто уопште настају региони, гдје Вучићева и Миленковић користе подсјећање Ханса Мурицена које се односи на тумачење држава као „фиксних“ јединица, нечег што није покретљиво, тј. да су везане за одређени географски простор, па су тако принуђене да изграђују односе са сусједним државама, а на ову тезу се ослањају Бузан и Вајвер, вршећи подјелу ових односа између држава и региона као пријатељске и непријатељске.²⁵⁵

---

²⁵² *Ibidem*, стр. 423.

²⁵³ *Ibidem*, стр. 424.

²⁵⁴ *Ibidem*, стр. 425.

²⁵⁵ *Ibidem*, стр. 425.

Регионални безбједносни ризици

Западнобалкански регионални безбједносни комплекс развио се у периоду који се у временском оквиру изједначава са процесом дезинтеграције Југославије, а о овом регионалном безбједносном комплексу говори се као о поткомплексу Европског безбједносног комплекса, иако се Западнобалкански комплекс развијао донекле одвојено од Европског, првенствено у односу на процесе који су освједочили постанак овог комплекса, имајући у виду да је период 1991–1999. године обиљежило више процеса, почевши од сукоба, дезинтеграције, преко вишегодишњег рата, који су пратили национални, етнички и на крају вјерски сукоби, као и процеса у којима су се, у циљу сузбијања даље ескалације сукоба у овом регионалном комплексу, укључивале и суперсиле и велике силе, што је у једном моменту запријетило даљем опстанку и развоју овог комплекса у теоријском смислу, међутим, сада можемо потврдити да је овај регионални комплекс опстао, али да се, како наводе Вучићева и Миленковић, поставља питање да ли је овај регионални комплекс остао „под извјесним плаштом“ Европског безбједносног комплекса, тј. да ли се његов садашњи развој, у безбједносној сфери, везује за утицај „великих сила“, имајући у виду да се овај регионални безбједносни комплекс тумачи као поткомплекс Европског безбједносног комплекса, узимајући у обзир да би се нестабилност у овом региону значајно одразила и на безбједност Европског комплекса, те се да закључити да је безбједност Западног Балкана недјелјива.²⁵⁶

Уколико пођемо од разматрања Бузановог и Вајверовог става да се свијет може подијелити на суперсилу, велике силе и регионалне безбједносне комплексе, тада се морамо запитати како је ова подјела уопште настала, јер је она, узимајући у обзир државе које су класификоване у ове три равни, неизоставно утврђена у односу на моћ државе, што даље указује да у међународним односима, па самим тим и на пољу међународне безбједности, мора постојати значајна узрочно-последична веза између ова три градирана субјекта безбједности, као и то да су утицај и интереси значајнији у смјеру суперсила – регионални безбједносни комплекси неголи у супротном смјеру. Стога је врло значајно констатовати да се Западнобалкански безбједносни комплекс развија и обликује у складу најприје с утицајима које он остварује на сусједне регионалне безбједносне комплексе, али свакако и у односу на утицаје других регионалних комплекса на Западнобалкански, као и под утицајем великих сила и суперсиле.

Развој друштвено-политичких прилика на простору Магреба и Блиског истока, као два различита регионална безбједносна комплекса, врше управо преко Западнобалканског

---

²⁵⁶ *Ibidem*, стр. 426.

регионалног комплекса, кроз процесе мигрантске и избјегличке кризе, значајне негативне утицаје и на Западнобалкански и на Европски безбједносни комплекс.

Без обзира на то што регион Западног Балкана карактерише неједнак економски развој држава, разлике у сфери политике, историје и културе, све земље овог региона имају „безбједност као њихов заједнички именилац“, наводе Вучићева и Миленковић, додајући да су земље региона далеко одмакле у процесима реорганизације и реформским процесима, да су прихватиле и усклађују своје националне системе са системом Европске уније и НАТО, и да је извјесно да Европска унија неће препустити овај регионални безбједносни комплекс да „остане“ неинтегрисан,²⁵⁷

Говорећи о приликама на Блиском истоку, Ејдус указује да промјене које се дешавају у том региону, а које су мимоишле Израел, Либан и Турску, имају за циљ друштвено-политичке промјене у ауторитативним системима и упућује да би слика овог региона убрзо могла имати изглед Европе 1989. године, те врши посебан осврт на процесе који се одвијају, констатујући да је питање смјене ауторитативне власти једна фаза, док је успостављање демократије и владавине права нешто сасвим друго. Он изражава и сумњу у то којим путем ће поћи или наставити ове земље након насталих промјена; у наставку износи тезу да би на регион Западног Балкана и, даље, Европске уније могла да се прелију негативна струјања са Блиског истока уколико се питање турског интеграционог процеса у Европску унију доведе у питање, гдје би се могло догодити да управо Турска постане својеврстан „лијевак“ за преливање негативних утицаја на поткомплекс Западног Балкана и даље Европски безбједносни комплекс; затим наставља констатацијом да Сјеверноафрички безбједносни комплекс има значајнији утицај на Блискоисточни неголи на Западнобалкански регионални комплекс, имајући у виду да сјеверноафрички регион готово и да није могуће одвојено посматрати од региона Блиског истока.²⁵⁸

Миленковић и Вучићева указују на безбједносне проблеме у дефинисању изазова, ризика и пријетњи на Западном Балкану након окончања ратова и сукоба на овом простору, гдје уочавају да, на унутрашњем нивоу, најзначајнији проблем представља управо природа државе, имајући у виду да су бројне земље Западног Балкана оптерећене проблемима који успоравају процес демократизације, што се огледа у недостатку „консензуса о основним начелима, вриједностима и приоритетима политичког и економског система, као и будућег мјеста у евро-атлантским интеграцијама“; надаље указују на подијељеност друштава, што се неповољно одражава како на демократске и интеграционе процесе, тако

---

²⁵⁷ *Ibidem*, стр. 426–427.

²⁵⁸ Филип Ејдус, Нестабилност на Блиском истоку и Западни Балкан, Балкански центар за Блиски исток, <http://balkanskicentarzabliskiistok.com/2011/02/28/nestabilnost-na-bliskom-istoku-i-zapadni-balkan/>

и на функционисање институција. Следећи ниво негативних утицаја чине религиозна и етничка хетерогеност, које утичу на привредни развој земаља, слиједи слабо развијено грађанско друштво, развој институција није на потребном нивоу, што укупно врши директан утицај који погодује организованом криминалу и корупцији, који негативно утичу на економски амбијент у земљама Западног Балкана, и све у укупном капацитету „пријети“ да наруши процес „недовршаног мира“, гдје посебну пријетњу представљају организовани криминал и корупција, слаби и неефикасни државни апарати, недостатак владавине права, неефикасност законодавне и судске власти, јачање религиозне нетрпеливости, као и карактеристика да овај регион чине „слабе“ државе (Босна и Херцеговина и Македонија), додајући томе да у овом региону још нијесу довршени процеси стварања националних држава.²⁵⁹

Регион Западног Балкана, услијед наведених слабости, може имати негативан учинак на сусједне регионалне безбједносне комплексе и Европски регионални комплекс кроз слједеће изазове, ризике и пријетње:

– Организовани криминал: по својој структури и организованости и еластичности да се прелије и на друге регионе представља повољну инфраструктуру за пропустљивост и подршку различитим облицима криминалитета, од, назовимо, традиционалних, који се односе на нелегалну трговину наркотицима, нелегалну трговину наоружањем, пролиферацију оружја или дијелова или компоненти за оружје за масовно уништење, кријумчарење моторних возила, кријумчарење умјетнина, кријумчарење ријетких и угрожених биљних и животињских врста са простора Западног Балкана, трговине људима и проституције, тероризма, економског криминалитета, прања новца, до савремених облика криминалитета који се одвијају у сајбер-простору, а везани су за разне облике компјутерских и финансијских превара које се врше посредством рачунара и рачунарске опреме.

– Корупција: која у спрези са организованим криминалом, користећи нелегалне токове новца стеченог вршењем кривичних дјела, омогућава инвестиције у легалне послове у сусједним регионима, који су често праћени куповином државних и других привредних ресурса у несразмјери са тржишном вриједношћу.

– Негативно наслеђе из протеклих ратних сукоба: окончани ратни сукоби на простору Западног Балкана нијесу по аутоматизму довели и до нестанка средстава с којима су ратни сукоби вођени, тако је на простору цијелог региона, највјероватније, заостала велика

---

²⁵⁹ Сандра Вучић, Милош Миленковић, Македонија: фактор стабилности или нестабилности у регионалном поткомплексу Западни Балкан, *bibliid*, vol. lxvi, бр. 3–4, 2014, стр. 428–429.

количина муниције, наоружања, опреме, минско-експлозивних и других убојних средстава која се потенцијално налазе на тржишту сусједних региона.

– Проблем тзв. „страних бораца“: имајући у виду да је велики број грађана Западног Балкана у периоду 1991–1999. године узео активно учешће у ратним сукобима на овим просторима, с једне, и снажан утицај религије који на овај регион остварује у протеклом периоду, са друге, Западни Балкан биљежи велики број лица која су узела учешће, из различитих разлога, побуда, мотива и интереса, у ратним сукобима на простору сусједних регионалних безбједносних комплекса.

– Национална и вјерска нетрпељивост: представља још једану област која негативно може утицати на сусједне регионе, на начин латентне опасности од избијања нових оружаних сукоба који би дестабилизовали одређене области или регије Западног Балкана и довеле до миграција становништва, чиме би се прелили на сусједне регионе.

– Недовољни институционални капацитети за супротстављање безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама, што се огледа кроз недовољну техничку опремљеност, слабу обученост, лошу међуинституционалну сарадњу, која се манифестује кроз немогућност институција да врше своју уставну и законску функцију и улогу.

Када је ријеч о безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама за регион Западног Балкана, а који су усмјерени из сусједних регионалних безбједносних комплекса, овдје можемо издвојити следеће:

– Нелегална трговина наркотицима: путеви кријумчарења наркотика су усмјерени из блискоисточног региона и региона сјеверне Африке, једним краком кроз тзв. Балканску руту, преко овог региона, и воде ка Европском регионалном безбједносном комплексу (кокаин, хероин, марихуана), док је из Европског регионалног безбједносног комплекса на Западни Балкан усмјерено кријумчарење синтетичких наркотика.

– Илегалне миграције: ратни сукоби у региону Блиског истока и Сјеверне Африке, неповољни социо-економски услови и амбијент условљавају константне миграције становништва преко области Западног Балкана ка Европској унији.

– Латентна опасност од пролиферације оружја за масовно уништење: Западни Балкан својим геостратегијским положајем и путевима који спајају земље Блиског истока и Магреба, гдје постоје аспирације земаља и терористичких организација да овладају производњом оружја за масовно уништење или да дођу у посјед компоненти за њихову израду, или пак доспију до материја и материјала за израду „прљавих бомби“ у сврху њихове употребе у сврху терористичког напада.

– Тероризам: бројни случајеви изведених терористичких напада у Европској унији, земљама Магреба, Турској итд. представљају латентну опасност да се терористички напади прелију и на регион Западног Балкана.

– Економски и високотехнолошки криминалитет: представљају најзаступљенији вид криминалитета у земљама Европске уније, које карактеришу немогућност откривања извршења кривичног дјела у реалном времену, док откривање починилаца представља додатну потешкоћу, имајући у виду да починиоци врше кривична дјела у виртуелном, односно сајбер-простору врло често користећи посебне програме који се латентно инсталирају на рачунаре или сервере привредних друштава, а имају за циљ стицање материјалне користи кроз преусмјеравање новчаних средстава, прикупљање података о системима или лицима, или оштећења безбједносних или других контролних система.

Данас се с правом, када је у питању извођење борбених дејстава у савременим условима, као шеста димензија војишта наводи „рат у сајбер-простору“, који, без обзира на то што овај проблем није секуритизован, свакодневно бјесни.

– Организовани криминал и корупција: као и у примјерима који су наведени као безбједносни изазови, ризици и пријетње из Западнобалканског регионалног безбједносног комплекса.

Бжежински говори о хегемонији као о појави која је стара колико и човјечанство, објашњавајући да је Америка данас „глобална супремација“, с три карактеристике које се огледају у брзини настанка, глобалности и начину њеног спровођења, гдје констатује да се у само једном вијеку трансформисала из једне прилично изоловане земље на западној хемисфери у земљу којој нема премца у историји, узимајући у обзир њен глобални утицај.²⁶⁰

Глобалну супремацију Америке Бжежински описује кроз најзначајније догађаје који су обиљежили „уздицање силе“, говорећи тако о шпанско-америчком рату из 1898. године, брзој индустријализацији привреде, I светском рату, за који каже да је више био европски него свјетски и који је у извјесној мјери представљао и прекретницу или, како наводи, „почетак краја европске политичке, економске и културне преваге над остатком свијета“, политици након II свјетског рата, и даље ограниченој националним тумачењем безбједности која је геостратегијски одговарала њеним границама, II свјетског рата, који описује као уједно и први глобални рат, а из којег су као побједнице изашле двије, према њему, неевропске земље Сједињене Америчке Државе и СССР, преко биполарних односа

---

²⁶⁰ Збигњев Бжежински, *Велика шаховска табла*, ЦИД, Подгорица – Романов, Бања Лука, 2001, стр. 9.

који су владали 50 година након тога и које су обиљежили утркивање за премоћ.²⁶¹ Кисинџер нас уводи у разјашњење међународних односа говорећи о темељима националне државе, што налази у Ришелјеу, који је у Француској у XVII вијеку у међународне односе увео националну државу, након чега у XVIII стољећу Велика Британија развија појам „равнотеже снага“ који ће у наредне двије стотине година бити доминирајући у међународним односима, преко XIX вијека и Метерниха у Аустрији, који се враћа европском концепту, чију је коначну димензију остварио у својој политици њемачки канцелар Бизмарк, омогућавајући на тај начин да европска дипломатија постане „бешћутна игра политике сила“.²⁶²

Кисинџер нас тако, у стилу врхунског приповједача и надасве познаваоца међународних односа и прилика, чији ставови немају утемељење само у теоријској сфери разумијевања ове области већ су настали и на искуствима каква су обиљежила његову службу у врху америчке администрације у периоду који се засигурно може окарактерисати као најсложенији за глобалну безбједност тог периода, води од периода Теодора Рузвелта и Вудроа Вилсона, преко Ришелјеа, Оранског и Пита, европског концепта Велике Британије, Аустрије и Русије, Наполеона III и Бизмарка, реалполитике, чији је био сљедбеник, I и II свјетског рата, до прилика које су уобличиле хладноратовску подјелу свијета.

Бивши савјетник предсједника Сједињених Америчких Држава за националну безбједност, као и бивши државни секретар Сједињених Америчких Држава, указују нам да је утицај једне државе на међународне односе и креирање тих односа заправо сталан процес који је отпочео када и развој цивилизација, те да суштински можемо говорити о сталној намјери држава да се наметну као лидери, те да се кроз вријеме мијењају земље лидери, механизми који се користе за супремацију, као и моћ и утицај који се остварују у том фрагменту времена, а све у циљу да се национални интереси и национална безбједност остваре изван националних граница, тј. и у областима и сферама интереса.

Период биполарности је обиљежило настојање да се ограничи могућност утицаја „друге стране“ на околни или други простор који се може искористити као маневарски за угрожавање интереса друге стране, тако Бжежински у односима САД и СССР-а говори о три централна стратешка фронта која су успостављена с циљем ограничавања даљег ширења интереса СССР-а: први централни стратешки фронт се налазио у Европи, са својим краком који је на сјеверу био постављен на крајњој сјеверној тачки финско-совјетске границе, а потом се кретао југозападно пратећи копнену границу Шведске, да би се затим окомито спуштао на југ дијелом границе између Савезне и Демократске

---

²⁶¹ *Ibidem*, стр. 10–11.

²⁶² Хенри Кисинџер, *Дипломатија*, Голден маркетинг, Загреб, 2000, стр. 13.

Републике Њемачке, а потом у правцу источне обале Апенинског полуострва до Отрантских врата; други стратешки фронт је обухватао правац од сјевероисточне обале Вијетнама на сјевероисток до границе са Народном Републиком Кином, затим кинеском и совјетском границом на сјевер, те преко 38. паралеле границом Сјеверне и Јужне Кореје на сјевероисточну област у залеђу Јапана; док се трећи стратешки фронт образовао у каснијој фази Хладног рата и налазио на сјеверним границама Блиског истока, почев од источног дијела Црног мора преко сјеверних граница Ирана и Авганистана.²⁶³

За европске безбједносне прилике свакако је најзначајнији први стратешки фронт који се образовао након завршетка II свјетског рата када су, у разрушеној и осиромашеној Европи, идеје комунизма и прокламоване равноправности представљале извјесну пријетњу за вриједности западне цивилизације, а чији је даљи утицај заустављен Маршаловим планом и формирањем Сјеверноатлантског савеза. У схватању међународних односа на тлу Европе вриједи поменути и хипотезу Бжежинског која указује да је за њу од пресудног значаја „критично језгро европске сигурности“, које чине области државних територија Француске, Њемачке, Пољске и Украјине.²⁶⁴

Међународне односе у другој половини XX вијека обиљежила је међународна регионална сарадња која је пратила процесе глобализације, гдје Лопандић и Кроња у овом контексту говоре о томе да су ти процеси почели да се развијају на Балкану са извјесним закашњењем, које је било условљено негативним процесима који су се одвијали на овом простору и указују како је извјесно да је у периоду посљедње деценије прошлог вијека дошло до одређеног убрзања ових процеса, да би пуни замах доживјели у посљедњој деценији.²⁶⁵

У даљој анализи међународних односа кроз призму регионалних односа Лопандић и Кроња полазе од дефинисања простора Балкана у географском смислу, гдје наглашавају да је ријеч о области која обухвата 11 држава (Албанија, Грчка, Румунија, Бугарска, Турска, Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Србија, Македонија), гдје у социо-економском смислу изостављају Турску и Грчку, које нијесу транзиционе земље, имајући у виду њихову вишедеценијску интеграцију у западноевропску политику, као и војне и економске структуре, уз напомену да се често из скупа земаља Балкана често изоставља и Словенија, а јавља се нови „ентитет“ Косово*,²⁶⁶ које нема ријешен

---

²⁶³ Збигњев Бжежински, *Велика шаховска табла*, ЦИД, Подгорица – Романов, Бања Лука, 2001, стр. 11.

²⁶⁴ *Ibidem*, стр. 83.

²⁶⁵ Душко Лопандић, Јасминка Кроња, *Регионалне иницијативе и мултилатерална сарадња на Балкану*, Европски покрет Србије, Friedrich Ebert Stiftung, Београд, 2010, стр. 17.

²⁶⁶ Резолуција УН 1244.

међународни статус, до осврта на појам „Западни Балкан“, који чине Црна Гора, Србија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија и Албанија.²⁶⁷

Као најзначајније примјере успјешне регионалне сарадње Кроња и Лопандић наводе: „Процес сарадње у југоисточној Европи (ПСЈИЕ), ЦЕФТА 2006, Савет за регионалну сарадњу (СРС)“, као и иницијативе које обухватају балкански простор у ширем смислу: „Организација за црноморску економску сарадњу (ЦМЕС), Централноевропска иницијатива (ЦЕИ), Процес дунавске сарадње (ПДС) или Јадранско-јонска иницијатива“, до политике Европске уније, која кроз своје институционалне моделе тежи да унаприједи регионалну сарадњу на овом простору.²⁶⁸

Назив иницијативе	Успостављена	Чланице	Циљеви	Активности	Документи
Процес сарадње у југоисточној Европи (ПСЈИЕ) ²⁶⁹	1996. године	Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Црна Гора, Грчка, Хрватска, Бивша Југословенска Република Македонија, Молдавија, Румунија, Србија, Словенија и Турска	Трансформација југоисточне Европе у регион стабилности, безбједности и сарадње у складу са европским интеграционим токовима, а кроз унапређење међусобног дијалога и сарадње на свим нивоима и областима од заједничког интереса	Самити шефова држава, влада, састанци министарстава вањских/спољних послова, као и на нивоу политичких директора земаља учесница ове иницијативе, састанци Тројке као сталног координационог тијела, састанци на нивоу ресорних министарстава одржавају се према потреби, уз разматрање појединих питања која су од интереса	Повеља о добросусједским односима, стабилности, безбједности и сарадњи у југоисточној Европи, усвојена 2000. године у Букурешту. Повеља је измијењена на самиту Процеса сарадње у Загребу 11. маја 2007. године како би се дефинисао однос ПСуЈИЕ и Регионалног

²⁶⁷ *Ibidem*, стр. 17.

²⁶⁸ *Ibidem*, стр. 18–19.

²⁶⁹ Регионалне иницијативе: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/>, 22. 5. 2016.

			земаља чланица	савјета за сарадњу
ЦЕФТА 2006 ²⁷⁰	2006. године: у складу са резолуцијом 1244.	Албанија, Босна и Херцеговина, Македонија, Молдавија, Србија, Хрватска, Црна Гора и УНМИК/ Косово	Либерализација трговине, кроз спровођење билатералних уговора о слободној трговини и њиховој припреми за чланство у Европској унији, те позитивним искуствима „старе“ ЦЕФТА-е ²⁷¹	Споразум је ступио на снагу 26. јула 2007. године, чиме је мрежа од 32 билатерална споразума о слободној трговини замијењена једним мултилатералним споразумом
Савет за регионалну сарадњу (СРС) ²⁷²	2008.	Албанија, БиХ, Бугарска, Грчка, Хрватска, Словенија, Македонија, Молдавија, Румунија, Србија, Турска и Црна Гора, Косово*, Тројка ЕУ (Секретаријат Савета ЕУ, ЕК,	Развијање регионалне сарадње кроз шест приоритетних области (економски и социјални развој, енергетика и инфраструктура, правосуђе и унутрашњи послови, безбједност, јачање људског потенцијала, парламентарна сарадња) и	РСС је функционално повезан са Процесом сарадње у ЈИЕ и представља његову институционално-логистичку подршку, кроз рад Секретаријата РСС и генералног секретара. При томе, Процес сарадње у ЈИЕ је фокусиран на политичку, а РСС на секторску сарадњу у региону.
				Заједничка декларација о успостављању РСС

²⁷⁰ *Ibidem.*

²⁷¹ CEFTA 2006, <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4553&langTag=bs-BA>, 22. 5. 2016.

²⁷² Регионални савјет за сарадњу, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/rcc?lang=lat>, 22. 5. 2016.

<p>Организација за црноморску економску сарадњу (ЦМЕС)</p>	<p>1998.</p>	<p>Албанија, Јерменија, Азербејџан, Бугарска, Грузија, Грчка, Молдавија, Румунија, Руска Федерација, Турска и Украјина</p>	<p>предсједвајућа земља ЕУ), као и земље и институције које кроз донације и подршку активно подржавају процес регионалне сарадње у ЈИЕ (укупно 46 учесница)</p> <p>идентификовање пројеката од заједничког интереса за државе региона и њихово повезивање са плановима Комисије ЕУ, посебно у програмирању вишекорисничке компоненте инструмента претприступне помоћи (ИПА), као главног оквира за дјеловање РЦЦ</p> <p>Јачање сарадње у областима банкарства и финансија, комуникација, енергетике, транспорта, пољопривреде и агроиндустрије, здравства и производње лијекова, заштите околине, туризма, науке и технологије, размјене статистичких података и економских информација,</p>	<p>Састанци шефова држава или влада земаља чланица</p>	<p>Повеља о организовању црноморске економске сарадње</p>
--	--------------	--	--	--	---

<p>Централноевропска иницијатива (ЦЕИ)²⁷³</p>	<p>1989.</p>	<p>Албанија, Аустрија, Бјелорусија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Црна Гора, Чешка, Хрватска, Италија, Мађарска, Македонија, Молдавија, Пољска, Румунија, Словачка, Словенија, Србија и Украјина</p>	<p>сарадње између царина и других пограничних власти, контакти међу људима, борба против организованог криминала, илегална трговина дрогама, оружјем и радиоактивним материјама, сви облици тероризма и илегалне миграције. Унапријеђење сарадње између држава централне, источне и југоисточне Европе, пружање помоћи чланицама у њиховој транзицији ка стабилним демократијама и тржишној економији, као и асистирање земљама кандидатима у припремним процесима за чланство у Европској унији</p>	<p>Национални координатори држава чланица састају се пет пута годишње како би пратили и разматрали активности Иницијативе и усвајали приједлоге пројеката заједничке сарадње. Већина састанака одржава се у Извршном секретаријату ЦЕИ који се налази у Трсту (Италија)</p>	<p>Споразум потписан у Будимпешти, 11. новембра 1989. године, између Аустрије, Италије, Мађарске и СФР Југославије</p>
--	--------------	---	--	---	--

²⁷³ Централноевропска иницијатива, http://www.mvpei.gov.me/rubrike/multilateralni-odnosi/Regionalne-organizacije/Centralnoevrovska-inicijativa-_CEI_/, 22. 5. 2016.

Јадранско-јонска иницијатива	2000.	Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Грчка, Италија, Црна Гора, Словенија и Србија.	Унапријеђење развоја и јачање безбједности у јадранско-јонској области, интензивирање сарадње међу земљама региона и пружање подстицаја земаља у транзицији ка интеграционим процесима и приближавању Европској унији	Састанци министара вањских/спољних послова	Анконска декларација, као оснивачки политички акт Иницијативе, којом се чланице обавезују на сарадњу у бројним подручјима
------------------------------	-------	---	---	--	---

Врло вриједан допринос разматрању и схватању регионалне мултилатералне и билатералне сарадње Лопандић и Кроња нуде кроз ретроспективу иницијатива на простору Балкана, полазећи од Балканске уније, којој дају прозападни смисао и која се односила на уговор што су га потписале владе у егзилу Краљевине Југославије и Грчке с почетка 1942. године, који се у једној мјери био утемељен на искуствима Средњоевропског савеза, који се односио на савез Пољске и Чехословачке, или велико „уједињење“ Француске и Велике Британије, гдје је Балканска унија имала циљ да створи нуклеус око којег би се окупиле и остале балканске државе у циљу стварања економске и политичке заједнице; слиједи Балканска конфедерација, која је имала утемељење у идеји Коминтерне, што је требало да представља савез Југославије, Албаније, Бугарске и Румуније, гдје су у остваривању овог споразума први кораци начињени у сарадњи Југославије и Бугарске, а предвиђао је укидање пасоша за грађане ове двије земље, успостављање јединствене војне команде и фузију осталих институционалних надлежности. Но, имајући у виду да се у развоју ове идеје јавио и проблем унутрашњег уређења ове будуће конфедерације, гдје је Југославија сматрала да будући савез треба да сачињавају Бугарска, Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Србија, Црна Гора и Македонија, Бугарска је сматрала да то није прихватљив модел, већ се залагала за паритетни однос који би чиниле федералне јединице Бугарска и Југославија, а ова конфедерација није доживјела своју реализацију, усљед измијењених односа на

међународном плану пред крај II свјетског рата, узимајући у обзир снажно противљење овој идеји од стране Велике Британије и СССР-а.²⁷⁴

Сљедећа иницијатива се односила на тзв. Други балкански савез, који је предвиђао сарадњу Југославије, Турске и Грчке; овај уговор је потписан 1953. и имао је првенствено обресе војно-политичке сарадње, узимајући у обзир изузетно сложене односе на међународном и војном плану, који у том периоду нијесу ишли на руку Југославији. Овај савез/уговор је престао са имплементацијом 1955. године, слиједи период готово потпуног затишја у овој области до периода друге половине седамдесетих година прошлог вијека, када се на иницијативу Грчке организују мултилатерални састанци на техничком нивоу, који су имали циљ да оснаже сарадњу у области комуникација балканских земаља.²⁷⁵

На основама мултилатералних састанака на техничком нивоу 1988. године организована је Конференција министара иностраних послова земаља Балкана, на којој су учествовали представници свих шест балканских држава и која се залагала за јачање сарадње на свим нивоима, док су се приоритети у раду ове конференције односили на питање права мањина, супротстављање трговини оружја и нелегалној трговини наркотицима. Конференција је престала са радом 1990.²⁷⁶

Стратешки интеграциони циљеви Црне Горе представљају улазак у Европску унију и чланство у Сјеверноатлантском савезу, које није могуће реализовати уколико би се искључила активна улога Црне Горе у области регионалне сарадње и добросусједских односа, тако Црна Гора, осим земаља са којима се граничи (Албанија, Босна и Херцеговина, Косово*,²⁷⁷ Италија, Србија и Хрватска), узимајући у обзир историјске и политичке разлоге, има потребу да његује добру сарадњу и са Македонијом и Словенијом, као и са земљама некадашњим сусједима бивше Југославије, са Аустријом, Мађарском, Румунијом, Бугарском и Грчком.²⁷⁸

Црна Гора са овим земљама развија добре односе у циљу изградње „политичких, економских, безбједносних, културних, научних контаката и сарадње“ и важног „инфраструктурног повезивања“, гдје су од посебног значаја односи са Србијом.²⁷⁹

---

²⁷⁴ Душко Лопандић, Јасминка Кроња, *Регионалне иницијативе и мултилатерална сарадња на Балкану*, Европски покрет Србије, Фридрих Еберт Стифтинг, Београд, 2010, стр. 48.

²⁷⁵ *Ibidem*, стр. 51–52.

²⁷⁶ *Ibidem*, стр. 53.

²⁷⁷ Резолуција УН 1244.

²⁷⁸ Спољнополитички приоритети Црне Горе: <http://www.mvpei.gov.me/ministarstvo/spoljno-politicki-prioriteti>, 22. 5. 2016.

²⁷⁹ *Ibidem*.

Осим заједничког географског простора, Црна Гора с овим земљама дијели јединствене спољнополитичке циљеве, тако да су црногорски приоритети у области спољне политике условљени сарадњом с другим државама региона.²⁸⁰ Црна Гора подржава развој регионалне сарадње и активно партиципира у регионалним иницијативама: Процес сарадње у југоисточној Европи (ПСЈИЕ), ЦЕФТА 2006, Савјет за регионалну сарадњу (СРС), Централноевропска иницијатива (ЦЕИ), Јадранско-јонска иницијатива (ЈЈИ).

Међународну безбједност Ејдус тумачи кроз односе демократије и међународних односа, трговине и међународних односа, и институционалне сарадње и међународних односа, гдје се у постављању прве релације ослања на Кантово дјело „Вјечни мир“, које у објашњењу природног стања указује на то да у социјалној средини не влада мир, већ да је међу људима присутна, додуше латентна, али стална пријетња од настанка сукоба, а да услове за мир треба створити,²⁸¹ док у обезбјеђењу услова полази од Кантовог приступа да све земље имају републиканско уређење, које баштини принцип слободе и једнакости грађана пред законом, узимајући у обзир да су овако уређена друштва мање усмјерена на подстицање сукоба и да у коначном демократије не ратују међусобно, користећи за овај приступ нормативни и институционални оквир.²⁸²

Нормативна објашњења се, како наводи Ејдус, односе на демократске норме, интереси, идеје, вриједности и идентитет које државе, користећи унутрашње норме мирног рјешавања спорова, реализују кроз спољну политику и њихов однос са другим државама, гдје се разјашњава да државе које припадају овом спектру не баштине искључиво демократију већ и заједничке интересе.²⁸³

У презентовању институционалног приступа Ејдус користи став који је изнио Чои, који каже да је демократски мир производ подјеле власти и да га кључно чине систем равнотеже и кочница које отежавају доношење одлука о отпочињању оружаних сукоба наводећи да законска ограничења и вето-играчи (парламент) управо директно умањују шансе за избијање сукоба.²⁸⁴ Као посебно значајно питање намеће се и трговина у међународним односима, коју Ејдус описује кроз приступ просвјетитеља у XVIII вијеку, који су запазили да државе с међусобно развијеном трговином ријетко или никако не

---

²⁸⁰ *Ibidem*.

²⁸¹ Филип Ејдус, Домети и ограничења либералних теорија међународне безбедности, http://www.filipejdus.com/book_chapters/dometi_i_ogranicenja_liberalnih_teorija_medjunarodne_bezbednosti_u_dejan_jovic_ur_in_teorije_medjunarodnih_odnosa_liberalizam_zagreb_politicka_kultura_2014-88, стр. 2–3.

²⁸² *Ibidem*, стр. 4.

²⁸³ *Ibidem*, стр. 3.

²⁸⁴ *Ibidem*, стр. 4.

улазе у сукобе, имајући у виду потребу да заштите своје интересе, цитирајући Монтескјеа у дјелу *О духу закона*, а са овим приступом се саглашавао и Адам Смит у дјелу *Богатство народâ*, док ставови модерног теоретичара из ове области, Рудолфа Румела, наводе везу унутрашњих слобода и испољеног насиља у међународним односима.²⁸⁵

Посљедњи принцип у тумачењу међународних односа Ејдус назива институционална сарадња и међународни односи, тврдећи да ова област добија на значају почетком седамдесетих година протеклог вијека, када се схвата да међународне институције не представљају само одраз моћи већ да могу у значајној мјери имати и позитиван утицај на међународне односе, да би експанзија у овој области настала након хладноратовске подјеле.²⁸⁶ Закључујући осврт на међународне односе, описани принцип Ејдус тумачи као „троножац“ теорије либералног мира, заузимајући став да демократија, развијена трговина и чланство у међународним институцијама „смањују склоност државе да рјешава настале проблеме организованим насиљем“.²⁸⁷

2.5.7. Реалистичке теорије

Када је ријеч о реалистичком правцу, треба напоменути да га чини низ теорија које се заснивају на реалном приступу и сагледању међународних односа, гдје се у тумачењу сукоба и ратова фокусира на моћ, страх и анархију, а овдје су држава и државе главни актери међународних односа.²⁸⁸

Реалистичку теорију чине класични реализам, неореализам, дефанзивни структурални реализам, офанзивни структурални реализам, растући и падајући реализам, неокласични реализам. Карактеристично за ове теорије јесте да се залажу за реалистичан приступ тумачењу међународних односа. Главни актери у међународним односима, по представницима ове теорије, јесу државе, чије су активности одликују неизвјесношћу и анархизмом, имајући у виду да проистичу из саме природе човјека коју карактерише жеља за моћи.²⁸⁹ Анализа стања у међународним односима у реалистичким теоријама усмјерена је на моћ, страх и анархију, у покушају изналажења објашњења за ратове и сукобе. Реалисти су мишљења да у међународним односима не постоји врховни ауторитет, што и доводи до анархије, па су тако државе у таквим условима усмјерене да креирају своје

---

²⁸⁵ *Ibidem*, стр. 5.

²⁸⁶ *Ibidem*, стр. 8.

²⁸⁷ *Ibidem*, стр. 11.

²⁸⁸ В. Димитријевић, Р. Стојановић, *Међународни односи*, Службени лист СРЈ, Београд, 1996, стр. 36.

²⁸⁹ *Ibidem*, стр. 36.

политке по сопственим интересима, а то да ли ће једна земља остварити своје интересе у међународним односима зависи искључиво од моћи те државе.²⁹⁰

2.5.8. Либералне теорије

Либерални правац чине традиционални институционални либерализам, класични политички институционални либерализам, класични комерцијални либерализам, неолиберални институционализам. Либерализам представља теоријски правац у теоријама међународних односа, гдје се у средиште изучавања постављају појединац и народ, и гдје теоријски оквир ове школе заправо представља потребу заштите народа од државе „истичу да је у суштини либерализма нагласак на утицају идеја на понашање, једнакост, достојанство и слободу појединца као скуп моралних вриједности и врлина“, при чему појединца треба посматрати не као средство, већ као циљ.²⁹¹

Посебан значај савременом класичном либерализму дао је бивши амерички председник Вудро Вилсон, који каже да „грађанска и политичка права у свим земљама међународне заједнице треба да буду у што већој мјери изједначена, што је, како можемо примјетити, основа за бржи развој универзалних међународних правних правила, али и либерализирање економских система држава у међународној заједници, што је услов јачања економског повезивања“.²⁹² Ова идеја је заправо и платформа за развој либерализма у економији. Либерализам заступа, по Дураковићу, наглашен морални принцип, који је испред „тежње за влашћу и институцијама“, гдје је међународна политика борба за сагласност, а не моћ.²⁹³

2.5.9. Критичке школе

Критичке школе су социјални конструктивизам, постмарксизам, теорија безбједносне критике, феминизам, мировне студије, постмодернизам и глобализам. Александар Ивановић у чланку „Теорије безбједности“ запажа да критичке теорије безбједности ову област разматрају широко, и да представљају алтернативу схватањима теорија међународних односа које се односе на реалистички и либерални правац, тако да овај правац у теоријама безбједности можемо тумачити и као алтернативни, узимајући у обзир то да ова група теорија користи најновија разматрања односа који су успостављени међу

---

²⁹⁰ Александар Ивановић, Теорије безбједности, *Универзитетска мисао, часопис за науку, умјетност и културу*, стр. 56.

¹⁷⁴ Дураковић, Нијаз (2009): *Међународни односи*, ФПН, Сарајево, 2009, стр. 22.

²⁹² Politheor, <http://politheor.net/teorijaska-razmatranja-o-pojmu-medunarodne-zajednice/>, 15. 5. 2016.

²⁹³ Дураковић, Нијаз (2009): *Међународни односи*, ФПН, Сарајево, 2009, стр. 22.

субјектима безбједности те тиме обухвата велики број међусобно различитих праваца, које надаље можемо назвати „трећа пространа црква“.²⁹⁴

Ове теорије су скуп различитих теорија или праваца за које је заједничко то да одбацују ставове реалиста и либералиста, овде се центру збивања не налази држава, него појединци и друштвене групе, или друштвене класе, животна средина, економски и здравствени систем, док фокус интересовања представљају невојни облици угрожавања безбједности и недржавни субјекти.¹⁷⁷²⁹⁵

***

Сагледајући све што је у овом дијелу дисертације написано у односу на појам безбједности, покушаћу да дам своју дефиницију овог појма. Безбједност представља стање у којем је извршен отклон од свих пријетњи за: животе грађана, уставни поредак, територијални интегритет, цјелокупност земље, регионалну и међународну безбједност, уз очување свих материјалних добара и ресурса, која се обезбеђује у оквирима функционисања: владавине права, међународног права, поштовања потписаних међународних уговора, демократије, кроз ниску или (идеално) нулту стопу криминалитета, висок степен: образовања, социјалне и здравствене заштите грађана, у условима растуће економије, потпуне заштите животне средине употребом обновљивих извора енергије, коришћењем одрживих модела експлоатације природних ресурса, а све ово у друштвено-политичким оквирима који се одликују моралношћу и коректношћу. Осим отклањања пријетњи, безбједност подразумијева управљање ризицима и њихову трансформацију у снаге (SWOT), али и превентивне активности кроз правовремено реаговање на изазове и њихову надгледану трансформацију у прилике (SWOT).

---

²⁹⁴ Симић, 2002: 55

²⁹⁵ Александар Ивановић, Теорије безбједности, *Универзитетска мисао, часопис за науку, умјетност и културу*, стр. 70–71.

3. САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ, РИЗИЦИ И ПРИЈЕТЊЕ ЗА БЕЗБЈЕДНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ

Изазови, ризици и пријетње за безбједност Црне Горе дефинисани су у Стратегији националне безбједности Црне Горе и Стратегији одбране Црне Горе. Уколико уврстимо податке који су дати у овим стратегијама у односу на изазове, ризике и пријетње за безбједност Црне Горе, можемо их сагледати кроз следећу SWOT-анализу (стренгтс, weakneses, оппортунитес анд тхреатс).

3.1. SWOT-анализа

3.1.1. S (снаге)

У Стратегији националне безбједности снагу Црне Горе уочавамо у дијелу гдје се констатује: „Црна Гора има специфично мјесто и значајну улогу у стабилности региона; црногорско историјско наслеђе и позитивни трендови послје обнављања независности представљају посебну снагу; приступ изазовима, ризицима и пријетњама за националну безбједност јесу они безбједносни хазарди који су дефинисани стратешким документима Сјеверноатлантског војног савеза; Црна Гора остварује циљеве своје безбједносне политике примјеном стратегије сарадње на националном и међународном плану; на националном плану, свеобухватна и флексибилна безбједносна сарадња састоји се из додјелјивања специфичних задатака и одговарајућих ресурса различитим субјектима који доприносе безбједности на различитим нивоима, уз међусобно координисану сарадњу у њиховом распоређивању у оквиру интегрисаног система; сарадња на унутрашњем и међународном плану претпоставља сталне и интензивне активности на модернизовању и функционалности ресурса Црне Горе; Црна Гора ће предузимати све неопходне мјере у циљу редуковања ризика и заштите државе, њених институција и становништва од пријетњи за безбједност, успостављањем ефикасног система безбједности и стварањем повјерења и партнерства с другим земљама и међународним организацијама.“²⁹⁶

---

²⁹⁶ Стратегија националне безбједности Црне Горе, стр. 14.

Црна Гора у континуитету има раст бруто националног дохотка, који је производ раста економије, стабилне политике и јасне стратегије, али и визије приоритета који се односе на њене европске и евро-атлантске интеграције. Складни међународни односи које

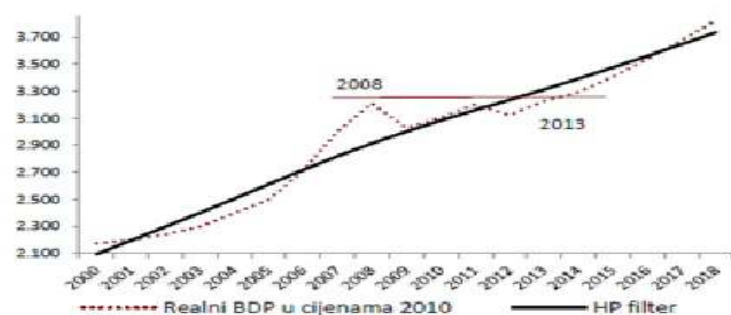
	2012	2013	2014	2015
Jugoistočna Evropa - EU	0,1	2,3	1,7	2,1
Bugarska	0,6	0,9	1,4	2,0
Hrvatska	-2,2	-0,9	-0,8	0,5
Rumunija	0,6	3,5	2,4	2,5
Jugoistočna Evropa – zemlje izvan EU	-0,6	2,3	1,0	2,4
Albanija	1,1	0,4	2,1	3,3
Bosna i Hercegovina	-1,2	2,1	0,7	3,5
Kosovo	2,8	3,4	2,7	3,3
BJR Makedonija	-0,4	2,9	3,4	3,6
Crna Gora	-2,5	3,5	2,3	3,4
Srbija	-1,5	2,5	-0,5	1,0

Grafikon 13: Projekcija rasta BDP-a za zemlje Jugoistočne Evrope, izvor: MMF, Programu ekonomskih reformi Crne Gore za period 2015-2017. godine, str. 10.

	2015	2016	2017
Poljoprivrede	3,0	4,0	4,0
Industrija	1,5	3,2	2,9
Građevinarstvo	12,0	20,0	16,0
Usluge	3,2	2,6	2,9
Porezi-subvencije	4,0	4,0	4,2
BDP	3,5	3,5	3,8

Grafikon 14: Rast BDP, izvor: Programu ekonomskih reformi Crne Gore za period 2015-2017. godine, str. 10.

колико је износио 2000. године, у 2015. порастао на 43% у односу на европски стандард, а у посљедњем извјештају о хуманом развоју Уједињених нација Црна Гора се сврстава у

Grafikon 15: Potencijalni rast BDP-a, izvor: Programu ekonomskih reformi Crne Gore za period 2015-2017. godine, str. 11.

одржава са својим сусједима и другим земљама Европе и свијета повољно утичу за стварање повољног развојног амбијента, који се пропорционално томе односи и на област безбједности. Европска банка за обнову и развој изнијела је крајем 2015. године у свом извјештају процјене да се у Црној Гори у току 2016. године очекује раст бруто друштвеног производа за 4%, што представља највиши пројектовани раст у односу на земље Западног Балкана.²⁹⁷

Црна Гора има највиши доходак по глави становника у односу на земље региона, а он износи 6.000 евра. Такође се биљежи и раст квалитета живота, гдје је у поређењу са 30%, колико је износио 2000. године, у 2015. порастао на 43% у односу на европски стандард, а у посљедњем извјештају о хуманом развоју Уједињених нација Црна Гора се сврстава у ред веома развијених држава. Црна Гора је посвећена јачању макроекономске стабилности, структурних реформи, унапређењу пословног амбијента и реализацији капиталних инфраструктурних пројеката.²⁹⁸

²⁹⁷ Европска банка за обнову и развој: <http://www.ebrd.com/where-we-are/montenegro/overview.html>, 28. 5. 2016.

²⁹⁸ Из говора предсједника Владе на сједници Европске банке за обнову и развој, <http://www.gov.me/pretraga/157966/London-Govor-predsjednika-Vlade-Mila-dukovic-na-Konferenciji-EBRD-Investiranje-u-Zapadni-Balkan.html>, 28. 5. 2016.

У Програму економских реформи Црне Горе за период 2015–2017. године дата је пројекција раста бруто националног дохотка за земље југоисточне Европе за период 2012–2015, из које се види да црногорски бруто национални доходак у 2015. биљежи раст од 3,4%, који је сврстава међу прве земље у регији југоисточне Европе (испред три државе Европске уније).²⁹⁹ Када је у питању пројектовани економски раст за период 2015–2017. године, из Програма се види да ће реална стопа раста бруто националног дохотка и учешће привредних грана у бруто националном дохотку имати раст у овом периоду.³⁰⁰ Када је ријеч о потенцијалном бруто националном дохотку, такође се уочава да он у примјеру Црне Горе биљежи стални раст од 2000. до 2018. године.³⁰¹

Наравно, могу се навести и бројни други аспекти снаге Републике Црне Горе за НАТО-интеграције и придруживање ЕУ, као што су историјске и културалне димензије, образовна и друга обележја становништва, до сада предузети кораци на укључивању у европску заједницу итд., а све њих било би погодно изразити у једној табели с индикаторима успјеха и напредовања.

3.1.2. W (слабости)

Слабости у дијелу изазова, ризика и пријетњи у овој области чине: „широк спектар изазова, ризика и пријетњи по безбједност Црне Горе које носе брзе промјене, непредвидивост, сложеност и умањење значаја географског растојања; географски положај Црне Горе може имати неповољан утицај у односу на кризе у непосредном окружењу, ширем подручју, као и из области које обухватају Блиски исток, Кавказ и сјеверну Африку, гдје се констатује да се на наведеним просторима, дестабилизованим кризама, сукобима, демографским растом и смањивањем стратешких ресурса (вода, енергија), све се израженије испољавају транснационалне пријетње и могућност преношење криза према европском континенту; пролиферација оружја за масовно уништење; посљедице процеса глобализације, као и проблеми транзиције: растућа глобална разлика између богатих и сиромашних земаља, са политичким посљедицама те неравноправности, као и економски и социјални проблеми, могу негативно утицати и на економске интересе и развој Црне Горе; хемијске, биолошке, нуклеарне и радиолошке катастрофе, епидемије, као и посљедице тероризма могу створити ризике и пријетње по

---

²⁹⁹ Програм економских реформи Црне Горе за период 2015–2017. године, стр. 10.

³⁰⁰ *Ibidem*, стр. 10.

³⁰¹ *Ibidem*, стр. 10.

безбједност Црне Горе; идентификовани савремени изазови, ризици и пријетње, посебно асиметричне пријетње, могу имати утицај и на безбједност Црне Горе.³⁰²

Џафић и Митровић тумаче повезаност националне безбједности и економске стабилности кроз примјере великих земаља, попут САД, Кине, Русије и Велике Британије, гдје посебно мјесто имају привреда у ужем и економска безбједност у ширем смислу, тумачећи да су привредна и економска питања неутуђиви дио „представе о националној безбједности“, стављајући у први план државе које посједују природне ресурсе у једну раван, док се у другој равни тумачи безбједност за испоруку тих енергената, као што су нафтови, гасоводи, а у посљедње вријеме у ову цјелину се може уврстити и снабдијевање водом, па тако велики значај имају и водоводи; затим се повезаност националне безбједности и економије шири на земље чији је приоритет заштита од економске шпијунаже, док се слједећи ниво значаја ове области односи на економски суверенитет.³⁰³

Џафић и Митровић даље указују на примјере у односу на економску безбједност и међународне односе који сежу у XVIII вијек кроз примјер политике Велике Британије, која је сматрала да је национална безбједност државе неодвојиви дио од економског благостања, преко примјера из XIX вијека, кроз област „протекционизам – слободна трговина“, која је имала циљ да спречи „економску агресију“, те заокругљују концепцију цитатом Наја, који оцјењује да је економски просперитет најзначајнији национални интерес, као и да економски развој и просперитет доприносе „стабилност у земљама и региону“, гдје се кроз привредни раст побољшавају услови запошљавања и квалитета живота, а смањује стопа морталитета.³⁰⁴ Међутим, могу се навести и други чиниоци: инфраструктурни, технолошки, демографски, образовни, културални и слични.

3.1.3. О (прилике)

Прилике Црне Горе у области изазова, ризика и пријетњи за њену безбједност такође су дефинисане у Стратегији националне безбједности Црне Горе: „Црна Гора је земља балканског и медитеранског поднебља; географски положај Црне Горе употпуњује се констатацијама да је ријеч о региону који су у протеклом периоду захватиле динамичне промјене; смањење војних ефектива у региону и процеси интеграције земаља Западног Балкана у НАТО и ЕУ, политика повјерења, сарадње и партнерства, утичу на закључак да је опасност од војне пријетње Црној Гори значајно смањена; на глобалном плану, изазови, ризици и пријетње за националну безбједност нијесу првенствено везани за употребу војне

³⁰² *Ibidem*, стр. 10.

³⁰³ Иван Митровић, Горан Џафић, Утицај привреде на националну безбједност, <http://www.slideshare.net/PhDGoranDafi/uticaj-privredne-stabilnosti-na-nacionalnu-bezbednost>, pdf, стр. 3.

³⁰⁴ *Ibidem*, стр. 3.

силе; свеобухватна сарадња захтијева активирање и сарадњу различитих органа на различитим нивоима (државних, општинских и других); међународна безбједносна сарадња треба да се састоји из превентивног, а по потреби и реактивног ангажовања; координираном мултинационалном сарадњом Црна Гора ће доприносити управљању кризама, стабилизацији региона од тензија и општем међусобном јачању безбједносних мјера; Црна Гора ће, такође, имати за циљ јачање односа с другим државама и међународним организацијама, првенствено у циљу очувања сопствене безбједности и ради стварања система одговарајућих споразума о заједничкој безбједности и одбрани.³⁰⁵ Ова анализа прилика могла би се извршити и у оквиру Бузанових пет поља безбедности, поменутих у одељку о секуритизацији.

3.1.4. Т (опасности или пријетње)

Опасности или пријетње су детерминисане у стратегији сљедећим констатацијама: „Западни Балкан је још увијек оптерећен догађајима из прошлости и неријешеним проблемима, што може бити повод нестабилности на мањим подручјима; иако трају вишедеценијски процеси који за циљ имају смањења војних ефектива у региону, додајући томе процес интеграције земаља у НАТО и ЕУ, као и развијање политике повјерења, сарадње и партнерства, опасност од војне пријетње Црној Гори, иако значајно смањена, у будућности се не може искључити; интензивирање транснационалних ризика и пријетњи у региону и шире, а прије свега међународни тероризам и организовани криминал, могу негативно утицати на националну безбједност Црне Горе; међународни тероризам и организовани криминал представљају озбиљну пријетњу међународном миру и безбједности, ове појаве, без обзира на то је ли њихов извор у непосредном окружењу или ван њега, реални су безбједносни ризици и пријетње за Црну Гору; природне, техничко-технолошке катастрофе могу створити ризике и пријетње за безбједност Црне Горе; вишак застарјелог наоружања и муниције представља значајан безбједносни ризик за Црну Гору; организовани криминал и посљедице које он доноси (дестабилизација државних институција, нарушавање правног поретка, нарушавање економског система и корупција) представљају безбједносни ризик за Црну Гору; безбједносни ризици и пријетња Црној Гори такође су: кријумчарење опојних дрога, оружја, илегалне миграције, трговина људима; еколошке пријетње свјетској безбједности произлазе из низа проблема као што су: глобално загађивање, количина емисије штетних гасова, уништавање озонског омотача, смањење плодних пољопривредних површина и резерви питке воде. Наведени проблеми могу нарушити стабилност и безбједност појединих дијелова свијета, а такви

---

³⁰⁵ *Ibidem*, стр. 14.

поремећаји се могу одразити и на глобалну безбједност, па тако и безбједност Црне Горе; Црна Гора, повећањем коришћења информатичких технологија, постаје угрожена у подручју информатичке безбједности. Саобраћајна инфраструктура, телекомуникациона мрежа, здравствени и социјални систем, финансијски систем и снабдијевање само су нека од подручја чије се функционисање може ограничити или потпуно парализати дјеловањем компјутерског криминала.³⁰⁶

3.2. Појмовно одређење регионалних изазова, ризика и пријетњи

Изазови, ризици и пријетње су се у знатној мери мијењали кроз вријеме. Тако их можемо посматрати кроз временски оквир који сеже до престанка блоковске подјеле свијета, потом кроз период до напада на Светски трговински центар у Њујорку и временски оквир након тог периода. Непосредно прије осврта на савремене изазове, ризике и пријетње намеће се потреба да се појмовно одреди шта се то подразумева под изазовима, ризицима и пријетњама. Осим дефиниција ових појмова на које наилазимо у речницима, један покушај да ближе дефинише ову област учинио је Дејан Орлић у чланку који је објавило *Војно дело* под насловом „Појмовно одређење изазова, ризика и пријетњи у процесу преобликовања међународне безбједности“.³⁰⁷

Тако Орлић изазове дефинише као латентне, могуће и потенцијалне облике угрожавања стабилности и суверенитета једне државе и идентитета појединца и друштва. За изазове сматра да су извориште ризика и пријетњи, а да се њихова ширина утицаја распростире на војну, политичку, економску, социјеталну и еколошку димензију безбједности. Вриједност изазова је на почетку неутрална у односу на опстанак државе и друштва, а у зависности од реаговања на њу може да оствари позитиван ефект – у смислу разријешења, или негативан – када се може развити у ризике и пријетње.³⁰⁸

Када је ријеч о ризицима, њих одређује као ближи, видљивији и јасније мјерљиви облик угрожавања суверенитета и идентитета државе и друштва. Ризици представљају изворишта безбједносних пријетњи, а ширина њиховог утицаја има јаснији појавни облик. Ризици имају негативан смисао, пошто угрожавају опстанак државе и друштва, али и

---

³⁰⁶ *Ibidem*, стр. 14.

³⁰⁷ *Војно дело*, 3/2004.

³⁰⁸ Орлић, Дејан: „Појмовно одређење изазова, ризика и пријетњи у процесу преобликовања међународне безбједности“, *Војно дело*, 3/2004, стр. 92–93.

постојање могућности да се избјегну негативне последице и обезбиједи њихово повољно рјешење за објекат међународне безбједности.³⁰⁹

Пријетње карактерише као непосредни облик угрожавања државе и друштва. За пријетње каже да су врста притиска, да представљају чинилац кризе или неке врсте сукоба, којим се жели нанијети штета или зло са позиција силе како би се објекат пријетње присилио на одређене уступке. Пријетње заправо имају јасне, предвидљиве и одређене облике угрожавања, а манифестују се у облику: економских санкција, терористичких напада, рата. Пријетње представљају директан и негативан утицај на опстанак неке државе и друштва.³¹⁰ Савремене изазове, ризике и пријетње за безбједност представљају: тероризам, миграције и илегалне миграције, организовани криминал, пролиферација оружја за масовно уништење, трговина наркотицима, илегална трговина оружјем, али и кризе и ратни сукоби у сусједним регионима.

Стратегија националне безбједности Црне Горе изазове, ризике и пријетње за безбједност позиционира у погледу спољњих фактора угрожавања на оне које могу имати извор у непосредном окружењу, затим на кризе са подручја Блиског истока, Кавказа и сјеверне Африке, слиједи изазови, ризици и пријетње чији извор је у области криминалитета; тако се у овом документу наглашавају опасности од организованог криминала (последица које може имати на дестабилизацију државних институција, нарушавање правног поретка, нарушавање економског система), корупција, кријумчарење опојних дрога или оружја, илегалне миграције, трговина људима и пролиферација оружја за масовно уништење, тероризам, као и последице глобалних економских токова које проузрокују растуће глобалне разлике између богатих и сиромашних земаља, али и политичке последице које те неравноправности проузрокују, потом економски и социјални проблеми, те, на крају, катастрофе које могу имати природни, техничко-технолошки, хемијски, биолошки, нуклеарни и радиолошки карактер, као и могући изазови, ризици и пријетње од епидемије.³¹¹

Стратегија националне безбедности Републике Србије прецизира да изазови, ризици и пријетње за њену безбједност могу имати спољни фактор угрожавања кроз оружани карактер и представљају опасност од оружане агресије која би била изазвана глобалним или регионалним сукобима, као и обавјештајну дјелатност, затим у односу на унутрашње факторе угрожавања у погледу сепаратистичких тежњи, оружаних побуна, различитих спорова уз употребу оружја, високотехнолошки криминал и угрожавање информационих

³⁰⁹ *Ibidem*, стр. 92–93.

³¹⁰ *Ibidem*, стр. 92–93.

³¹¹ Стратегија националне безбједности Црне Горе (*Службени лист Црне Горе*, бр. 75/08 од 8. 12. 2008), Изазови, ризици и пријетње по безбједност Црне Горе, стр. 6.

и телекомуникационих система; слиједи изазови, ризици и пријетње које се односе на област криминалитета, гдје се указује на опасност од тероризма, пролиферације оружја за масовно уништење, организованог криминала и корупције, слиједи група изазова, ризика и пријетњи који се односе на национални и вјерски екстремизам, проблем економског развоја, неравномјеран привредни и демографски развој, неријешен статус и тежак положај избјеглих, прогнаних и интерно расељених лица, недовршен процес разграничења између држава некадашње СФРЈ, неконтролисано трошење природних ресурса и угрожавање животне средине, последице елементарних непогода и техничких и технолошких несрећа, затим слиједи социопатолошке појаве, као што је наркоманија, затим деструктивно дјеловање појединих вјерских секти и култова, и, на крају, изазови, ризици и пријетње који се односе на здравствену заштиту људи и животиња у смислу појаве и ширења инфективних болести код људи и зараза код животиња.³¹²

У Стратегији националне сигурности Републике Хрватске кроз геополитички положај земље дефинишу се изазови, ризици и пријетње који произлазе из положаја ове земље у односу на неколико праваца: први је повезаност европског простора с енергетским изворима на подручју Азије, други правац је онај који повезују економски развијене државе Западне Европе с индустријски неразвијеним, које карактерише богатство ресурсима и који су позиционирани у источној Европи, док се трећи правац односи на подручје саобраћајних праваца који повезују средњу Европу са земљама Средоземља и југоистоком Европе.³¹³ Сљедећи низ изазова, ризика и пријетњи, гдје је ријеч о спољним факторима угрожавања, односи се на транзиционе проблеме држава на подручју источне и југоисточне Европе, гранична питања настала као последица распада бивше СФР Југославије, транснационалне пријетње у регији и изван ње, избјегличке кризе, угрожавања информационог система, негативне последице процеса глобализације и глобални тероризам, док се, када је ријеч о унутрашњим факторима угрожавања, наводе потешкоће привредног система, корупција, негативна демографска кретања, смањивање удјела радно активне популације и висока стопа незапослености. Наредно поглавље изазова, ризика и пријетњи везано је за област криминалитета и односи се на угрожавање од организованог криминала, привредног криминала и корупције, нарушавање правног поретка, слиједи утицаји могућих последица природних и техничко-технолошких катастрофа у земљи и региону, заразне болести и болести зависности.³¹⁴

Стратегије националних безбједности које су усвојиле Црна Гора, Србија и Хрватска, као најважнији стратешки документ, посједује извјесну ноту подударности, узимајући у обзир

³¹² Стратегија националне безбедности Републике Србије, Изазови, ризици и претње безбедности, стр. 7–12.

³¹³ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске, Изазови, ризици и пријетње Републике Хрватске, стр. 4–6.

³¹⁴ *Ibidem*, стр. 4–6.

методологију по којој су реализоване, као и заједнички геостратешки простор који дијеле ове три земље на Западном Балкану. Тако се уочава да су изазови, ризици и пријетње за националну безбједност ових земаља у великој мјери подударају, с том разликом да су у једном односно другом случају темељније описани и разјашњени могући негативни утицаји; таква слика је и у односу на факторе угрожавања и њихов правац угрожавања (унутрашњи–спољни). Различитост, која није у сфери изазова, ризика и пријетњи, тиче се начина на који држава планира да се супротстави изазовима, ризицима и пријетњама, гдје се у случају Србије заузима став неутралности, тј. ослањања на сопствене капацитете, без чланства у војним савезима, уз сарадњу у програмима, с друге стране, Црна Гора и Хрватска своју одбрамбену политику и организацију система националне безбједности виде у систему колективне безбједности коју представља Сјеверноатлантски савез. Када су у питању Црна Гора и Хрватска, треба напоменути да су у вријеме усвајања стратегија националне безбједности обје државе биле кориснице програма Партнерство за мир, док је познато да је Хрватска од 2009. године чланица НАТО-а, док ће Црна Гора бити примљена у овај савез 2017.

Када је су у питању сарадња Црне Горе и Србије у односу на супротстављање изазовима, ризицима и пријетњама, треба поменути сарадњу у области борбе против организованог криминала, превенције еколошких пријетњи и сарадње у ванредним ситуацијама. Сарадња у борби против организованог криминала реализује се у областима супротстављања илегалним миграцијама и трговини људима, кријумчарењу и продаји акцизних роба, сарадње у борби против организованих криминалних група и борби против дроге. Наиме, тзв. „Балканска рута“ својим централним краком пресијеца територије ове двије земље, а овом трасом се врше кривична дјела која углавном имају организован карактер и тичу се већ наведених области. Посебно и значајно мјесто у сарадњи двије земље имају превенција еколошких пријетњи и сарадња у ванредним ситуацијама, чије мјесто и улога све више добијају на значају. Тако су у протеклом периоду испољени, почев од шумских пожара, који Црну Гору углавном захватају током љетњих мјесеци, преко сарадње у периоду великих снијежних падавина у Црној Гори 2012. године, до невремена које је у Србији изазвало поплаве 2014, добри примјери гдје су те двије земље реализовале сарадњу у овој области.

Црна Гора, у превенцији изазова, супротстављању ризицима и борби против пријетњи, остварује значајну сарадњу са Републиком Хрватском, која се огледа у учешћу у регионалним иницијативама и супротстављању и борби против прекограничног криминала. За Црну Гору је од великог значаја то што се у овој области сарадња гради са земљом чланицом Европске уније, што додатно подстиче јачање капацитета Црне Горе и њихово усаглашавање са европским стандардима. Када је ријеч о регионалним иницијативама, ове двије земље су чланице Процеса сарадње у југоисточној Европи

(ПСЈИЕ), ЦЕФТА-е 2006, Савјета за регионалну сарадњу (СРС), Централноевропске иницијативе (ЦЕИ), Јадранско-јонске иницијативе, у склопу којих се реализује сарадња чији је циљ да у крајњем доприноси јачању капацитета који ће произвести повољније

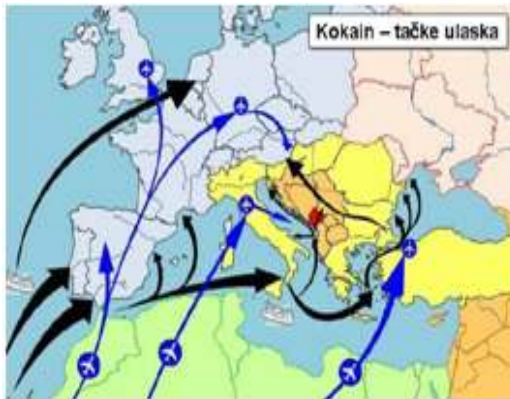
Grafikon 16: Balkanska ruta, marihuana, izvor: procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori 2013., str.34.

безбједносне прилике у овом дијелу Западног Балкана. Сљедећи вид значајне сарадње односи се на сузбијање, спречавање и борбу против организованих криминалних група, прекограничног криминалитета, који се односи на области илегалних миграција и трговине људима, кријумчарења и продаје акцизних роба, као и кријумчарења наркотика.

Република Србија и Република Хрватска остварују сарадњу у односу на бројне изазове, ризике и пријетње, а оvdје посебно треба нагласити граничну и прекограничну сарадњу, које су у протеклом периоду имале интензиван карактер, посебно када су у питању процеси миграције становништва са простора Блиског и Средњег истока, али и земаља Магреба, који су обиљежили другу половину 2015. и почетак 2016. године. Ове двије земље су кориснице Интеррегионалног ИПА програма прекограничне сарадње за период 2014–2022, чији су корисници са стране Републике Србије: Севернобачки округ, Западнoбачки округ, Јужнобачки округ, Сремски округ и Мачвански округ, док су то са стране Републике Хрватске: Осијечко-барањска жупанија, Вуковарско-сријемска жупанија, Пожешко-славонска жупанија и Бродско-посавска жупанија.³¹⁵ Такође је значајно за Републику Србију то што у случају Републике Хрватске сарађује са земљом Европске уније, што у даљем има значај за њен даљи развој и јачање институционалних капацитета, узимајући у обзир да је Република Србија кандидат за чланство у Европској унији. Осим стратегија националне безбједности ових земаља, изазови, ризици и пријетње за безбједност садржани су и у стратегијама одбране.

³¹⁵ Интеррегионални ИПА програм прекограничне сарадње Србије и Хрватске, http://vojvodinahouse.eu/index.php?mact=ListIt2euprogrami.cntnt01_detail.0&cntnt01item=ipa2-hr-srb&cntnt01template_summary=eu-programi-podprogrami&cntnt01category=ipa2&cntnt01returnid=120, 29. 5. 2016.

Како је већ поменуто у претходној анализи, Црна Гора, Србија и Хрватска налазе се на централном краку „Балканске руте“, а ова рута представља инфраструктуру за кријумчарење наркотика, илегалне миграције и кријумчарење оружја, који се реализују од

Grafikon 18: Balkanska ruta, kokain, izvor: Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori 2013, str. 27.

страни организованих криминалних група из ових земаља, уз сарадњу са организованим криминалним групама из ширих области региона Западног Балкана и њему сусједних и прекоокеанских региона. Графичка представа централног крака ове руте дата је у географским приказима који слиједе, а који се односе на трговину наркотицима и илегалне миграције; ријеч је о подацима који су коришћени из Процјене опасности од тешког и организованог криминала у Црној Гори за 2013. годину.³¹⁶

3.2.1. Организовани криминалитет

При разматрању поменутих облика криминала, увијек се поставља питање појмовног одређења организованог криминалитета, који, према Реклесу, представља чврсту и

Grafikon 17: Balkanska ruta, heroin, izvor: Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori, str. 19.

структурирану форму заједничког криминалног понашања, гдје је извршена пословна организација и чија структура се изражава у синдикатима и осталим организованим хијерархијама свијета.³¹⁷ Код појмовног одређења организованог криминалитета јављају се потешкоће као и приликом покушаја одређења и дефинисања других појмова. Тако у односу на ову понуђену дефиницију организованог криминалитета углавном нема спорења, али се она прихвата као основна дефиниција, док се у сљедећим фазама, у зависности од области на

које је организовани криминалитет усмјерен, појављују извјесна неслагања.

³¹⁶ Видјети шире у Процјени опасности од тешког и организованог криминала у Црној Гори за 2013. годину, <file:///C:/Users/ilija/Downloads/2014-02-28%20-%20MNE%20SOCTA%202013%20-%20javna%20za%20web%20sajt.pdf>, 20. 9. 2016.

³¹⁷ *Kriminologie*, Muenchen, 1976, стр. 421–423.

Посебно мјесто и значај у кривичном праву и криминологији заузимају дефинисање и санкционисање организованих облика криминалних група. Тако се основна подјела група односи управо на њихову структурираност, тако се у пракси појављују неструктуриране и структуриране групе, или скупине. На дну организованости је група, потом слиједе делинквентска група, криминална група, организована криминална група, криминална организација и мафија.³¹⁸

Група представља примарни облик колективизма – она је у већој или мањој мјери структурирана, организована или неформална, а чине је особе које дијеле вриједности које се односе на стил живота, културу и мотивацију.³¹⁹

Делинквентска група представља скупину антисоцијалних и асоцијалних особа и оријентација (особе из криминогене средине, наркомени, проститутке...), за које је карактеристично спонтано окупљање. Класификовање делинквентске групе врши се у складу са сложенешћу, што подразумеивава структурираност и њихову нижехијерархијску повезаност у групе.³²⁰

Криминалне групе представљају сложенији облик организовања и према сталности могу бити несталне и сталне, гдје се несталне углавном односе на адолесцентске криминалне групе, које у овој фази обично имају везе са примарним видовима криминалне оријентације.³²¹

Организована криминална група представља првенствено кривичноправни појам којим се означава посебни облик криминалне групе. Под овим појмом се подразумеивава група извршилаца кривичних дјела коју сачињавају најмање три лица повезана у циљу трајног, поновљеног или повременог чињења кривичних дјела, при чему свако од њих даје свој удио у чињењу кривичних дјела.³²²

Криминална организација представља трансформацију организоване криминалне групе, која већ у овој фази представља висок степен

Grafikon 19: Glavni pravci migracije preko Jugoistočne Evrope, izvor: Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori 2013, str. 45.

³¹⁸ Мило Бошковић, Здравко Скакавац, *Организовани криминалитет*, стр. 148–160.

³¹⁹ *Ibidem*, стр. 149.

³²⁰ Мило Бошковић, Здравко Скакавац, *Организовани криминалитет*, стр. 150.

³²¹ *Ibidem*, стр. 152.

³²² Мило Бошковић, Здравко Скакавац, *Организовани криминалитет*, стр. 153.

организованости, гдје свако има свој јасно одређен задатак, своје подручје и уску, специјализовану активност. Организација у овој фази представља кључну кохезиону варијаблу, гдје су уочљиве битне карактеристике: сложеност, развијена подјела рада и функција, разрађен и развијен систем дјеловања, формализован начин функционисања, норма као основни начин понашања.³²³ Постоји низ тумачења и подјела криминалних организација, у зависности од различитих аспеката: типа мрежне структуре, традиције, поријекла, правца напада, степена организованости и степена унутрашње чврстине.³²⁴

Мафија представља специфичан и највиши облик структурираности и чврстине криминалне организације, с основним карактеристикама у смислу: хијерархије, принуде у одржавању дисциплине и корупције. Иако је у ранијем периоду овај појам већином везиван за традиционалне организације, данас се неријетко користи за сваки облик организоване криминалне групе.³²⁵

У региону Западног Балкана манифестују се безбједносни изазови, ризици и пријетње који имају извориште у активностима организованог криминалитета, а они се односе на активности у склопу централног крака „Балканске руте“. Зато се појављују бројне опасности од ових врста криминала, које битно умањују цјелокупну безбједност региона Западног Балкана.

Законодавство Црне Горе, Србије и Хрватске за супротстављање организованом криминалитету има изграђено упориште у законима, и то у Црној Гори у Законнику о кривичном поступку, Кривичном законнику, Закон о заштити свјedoка, Закон о спрјечавању прања новца и финансирања тероризма, Закон о одговорности правних особа за кривична дјела, Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима; у Републици Србији у Кривичном законнику, Законнику о кривичном поступку и Закону о организацији државних органа; а у Републици Хрватској у Казненом закону и Закону о казненом поступку, Закону о Уреду за борбу против организованог криминала и корупције, Закон о заштити свјedoка, Закон о спрјечавању прања новца и финансирања тероризма, Закон о одговорности правних особа за кривична дјела, Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима.

Законодавство третира ову област на начин да се извршење одређеног кривичног дјела сматра посебно отежавајућим уколико је оно извршено организованим путем.

---

³²³ *Ibidem*, стр. 153.

³²⁴ *Ibidem*, стр. 153.

³²⁵ *Ibidem*, стр. 157.

Тако је у Законик о кривичном поступку Црне Горе, у члану 22, прецизирано да „организовани криминал подразумева постојање основа сумње да је кривично дјело за које се по закону може изрећи казна затвора од четири године или тежа казна резултат дјеловања три или више лица удружених у криминалну организацију, односно криминалну групу, чији је циљ вршење тешких кривичних дјела, ради стицања незаконите добити или моћи, у случају кад су испуњена најмање три од следећих услова:

- а) да је сваки члан криминалне организације, односно криминалне групе, имао унапријед одређени или очигледно одредиви задатак или улогу;
- б) да је дјеловање криминалне организације, односно криминалне групе, планирано на дуже вријеме или за неограничени временски период;
- в) да се дјеловање криминалне организације, односно криминалне групе, заснива на примјени одређених правила унутрашње контроле и дисциплине чланова;
- г) да се дјеловање криминалне организације, односно криминалне групе, планира и спроводи у међународним размјерама;
- д) да се у дјеловању криминалне организације, односно криминалне групе, примјењује насиље или застрашивање, или да постоји спремност за њихову примјену;
- ђ) да се у дјеловању криминалне организације, односно криминалне групе, користе привредне или пословне структуре;
- е) да се у дјеловању криминалне организације, односно криминалне групе, користи праће новца или незаконито стечене добити;
- ж) да постоји утицај криминалне организације, односно криминалне групе или њеног дијела на политичку власт, средства јавног информисања, законодавну, извршну или судску власт или на друге важне друштвене или економске чиниоце.³²⁶

Законик о кривичном поступку Републике Србије у члану 2 и тачки 33 указује да „организована криминална група је група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи“,³²⁷ као и у члану 34, гдје се каже да „организовани криминал представља вршење кривичних дела од стране организоване криминалне групе или њених припадника“.³²⁸

Закон о казненем поступку Републике Хрватске за криминалну организацију користи израз *злочиначка организација* и они су заступљени у поглављима „Бранитељ“ у члану 69,

³²⁶ Кривични законик Црне Горе, стр. 7.

³²⁷ Кривични законик Републике Србије, стр. 3.

³²⁸ *Ibidem*, стр. 3.

у поглављу „Предистражни поступак“ у чл. 176 и 181, затим у поглављу „Истрага“ у члану 193, у поглављу „Истражне радње“, чл. 213 и 219, као и у поглављу „Прелазне и завршне одредбе“ у члану 494.³²⁹

Криминалитет кроз своју посебно деструктивну димензију организованог криминалитета има изразиту неповољан утицај и утицаје на друштвено-економске и политичке токове, а представља својеврстан социолошки проблем који може остварити утицај на све вриједности једног друштва, посрпјешујући социопатолошка и девијантна понашања, кроз своју надоградњу на извршење кривичних дјела, удруживање у криминалне групе и организације, те на такав начин и неријетко ширећи свој утицај на регионални и/или транснационални ниво.

Изузев опасности по националну безбједност земље коју проузрокује организовани криминал, посебну опасност представља његова спрега са корупцијом.

Под корупцијом се, као друштвено негативна појава, тумачи обезбјеђивање материјалне добити или привилегија која немају правно утемељење.³³⁰ Корупција је карактеристична за свако друштво, а разлике се односе на питање њене природе и обима у раздобљима развоја једне земље, а за вријеме њеног постанка узима се период формирања првих држава, док је њихов даљи развој као друштвено негативне појаве зависио од историјских, социолошких, политичких и других услова, добијајући на тај начин своје специфичне облике који негативно утичу на морал, право и економију, уз изразит негативан утицај у социолошкој сфери.³³¹

Корупција представља изражен регионални проблем – тако је на једној од конференција посвећених овој теми под називом „Следећа рунда у борби против сиве економије“,³³² која је одржана у Београду, у организацији Америчке привредне коморе, наведено да Република Србија на годишњем нивоу има директне штете од корупције у износу од 300 милиона евра, као и то да се услјед економских токова који се одвијају у сивој зони додатно изгуби из буџетских средстава око 370 милиона евра.³³³

---

³²⁹ Закон о казненом поступку Републике Хрватске, http://wcjp.unicri.it/db_legislation/national/docs/Hrvatska_Zakon%20o%20Kaznenom%20Postupku_procisceni%20tekst_NN%2015208,%207609_hrv.pdf

³³⁰ Мило Бошковић, Здравко Скакавац, *Организовани криминалитет*, стр. 440.

³³¹ *Ibidem*, стр. 440–441.

³³² Ево колико нам поједу корупција и сива економија, <http://mondo.rs/a842508/Info/Drustvo/Americka-privredna-komora-Korupcija-i-siva-ekonomija-Srbiju-kostaju-670-miliona-evra-godisnje.html>, 29. 5. 2016.

³³³ *Ibidem*.

Сузбијање и борба против коруптивних кривичних дјела утемељени су у законодавству кроз групу коруптивних кривичних дјела, коју чине кривична дјела од којих су по негативном утицају најзначајнија: повреда равноправности, примање мита, давање мита, одавање службене тајне, противзаконито посредовање, злоупотреба службеног положаја и кривична дјела против привреде (злоупотреба монополистичког положаја, проузроковање лажног стечаја, злоупотреба овлашћења у привреди, одавање пословне тајне, повреда равноправности у вршењу привредне дјелатности).

Политичка корупција према Стојиљковићу представља злоупотребу јавних овлашћења у смислу повјерене власти, која се користи у приватне или уже групне сврхе, а све у циљу да се увећају моћ и богатство, чиме се урушава демократска идеја, имајући у виду да је политички живот усмјерен на проналажење ренте, урушавајући тако идеју о јавном интересу и интересу грађана-бирача.³³⁴

Појавне облике политичке корупције Стојиљковић сврстава у неколико цјелина, почевши од усвајања неадекватних законских и подзаконских аката, припреме тешко примењивих законских решења, избегавање пореза, нетранспарентност евиденције прихода и расхода политичких странака, такође уводећи термин „трипартитних корупционашких коалиција“, које чине политичке елите, порески органи, и власници капитала и имовине.³³⁵

Када је ријеч о функцијама које има јака држава, Стојиљковић наводи следећих девет: „потпуну контролу над властитом територијом; заштиту од политичког насиља и криминала; гарантовање политичких и грађанских слобода; креирање општег амбијента погодног за економски просперитет; владавину права; независно судство; високо развијену комуникациону и физичку инфраструктуру; испоруку пуног обима и високог квалитета јавних услуга и највише стандарде образовања и здравствене заштите, али и дјелотворно цивилно друштво.“³³⁶

Из наведеног се да извести закључак да све државе које у довољној мјери, хипотетички, нијесу у могућности да реализују наведене функције могу имати статус „слабих држава“, што, узимајући у обзир да овакво стање углавном прате крхка економија, незапосленост, слаб привредни развој, уз додатни негативан утицај организованог криминала и корупције, може парализати економију једне земље, њен друштвено-политички систем и рад институција, те имати озбиљне посљедице по њену националну безбједност, која би својом некомпетентношћу да се супротстави и бори против изазова, ризика и пријетњи,

---

³³⁴ Зоран Стојиљковић, Политичка корупција и слаба држава, *Филозофија и друштво*, год. XXIV, бр. 1, ИФДТ – Универзитет у Београду, 2013, 144–148.

³³⁵ *Ibidem*, стр. 144–148.

³³⁶ *Ibidem*, 140.

пошто политички приоритети који нијесу у вези са свеопштим добром фактички могу представљати „лијевак“ за дестабилизацију регионалне безбједности.

3.2.2. Тероризам

Симеуновић тумачи савремени тероризам као вишедимензионални политички феномен који „се може теоријски најопштије одредити као сложени облик организовања групног и, рјеђе, индивидуалног или институционалног политичког насиља обележен не само застрашујућим брахијално-физичким и психолошким, већ и софистицирано-технолошким методама политичке борбе којима се, обично у вријеме политичких и економских криза, а ријетко и у условима остварене економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити ’велики циљеви’ на морбидно спектакуларан начин, а непримјерено датим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку стратегију упражњавају“.³³⁷

За друштвено угрожавајући опус тероризма Симеуновић прецизира да „обухвата претњу силом у оквиру интензивне психолошко-пропагандне дјелатности, злоупотребу интернета у терористичке сврхе, отмице, уцјене, психофизичко злостављање, атентате, саботаже, диверзије, самоубилачке нападе, појединачна и масовна политичка убиства, и интенцију испољавања ређе над стварним и потенцијалним политичким противницима, а чешће над представницима система и невиним жртвама. Као вид индивидуалног, нелегитимног, нелегалног и неинституционалног насиља, тероризам је увек окренут против одређених институција неког друштва, односно против неке државе.“³³⁸

Кривични законик Црне Горе дефинише тероризам као кривично дјело у члану 447, затим у члану 447а, који се односи на јавно позивање на извршење терористичких дјела, затим у члану 447б, који се односи на врбовање и обучавање за вршење терористичких дјела, затим у члану 449, финансирање тероризма, док се у члану 478, који се односи на службу у непријатељској војсци, наводи: „Грађанин Црне Горе који за вријеме рата или оружаног сукоба служи непријатељској војсци или другим непријатељским оружаним формацијама, или учествује у рату или оружаном сукобу као борац против Црне Горе и њених савезника, казниће се затвором од три до петнаест година; ко врбује грађане Црне Горе за службу у непријатељској војсци или другим непријатељским оружаним формацијама, или за учествовање у рату или оружаном сукобу против Црне Горе или њених савезника, казниће се затвором од пет до петнаест година.“³³⁹

³³⁷ Драган Симеуновић, *Тероризам*, Правни факултет у Београду, 2009, стр. 80.

³³⁸ *Ibidem*, стр. 80.

³³⁹ Кривични законик Црне Горе, стр. 178–179.

Република Србија у Кривичном законнику дефинише тероризам као кривично дјело у члану 391, јавно подстицање на извршење терористичких дела; у члану 391а, врбовање и обучавање за извршење терористичких дела; у члану 391б; и терористичко удруживање у члану 393а.³⁴⁰

Кривични законик Републике Србије учествовање у рату или оружаном сукобу у иностраној држави дефинише чланом 386а, који гласи: „Држављанин Србије који учествује у рату или оружаном сукобу у иностраној држави, као припадник војних или паравојних формација страна у сукобу, а није држављанин те стране државе, као ни припадник званичне мисије међународне организације чији је Србија члан, казниће се затвором од шест месеци до пет година; кад је дело из става 1. овог члана учињено у саставу групе, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.“³⁴¹

Организовање учествовања у рату или оружаном сукобу у иностраној држави Законик дефинише у члану 386б, који гласи: „Ко у намери извршења кривичног дела из члана 386а овог законика на територији Србије врбује или подстиче друго лице на извршење тог дела, организује групу или врши обуку другог лица или групе за извршење тог дела, опреми или стави на располагање опрему ради извршења тог дела или даје или прикупља средства за извршење тог дела, казниће се затвором од двије до десет година; за дело из става 1. овог члана учинилац ће се казнити казном прописаном за то дело и када лица која организује нису држављани Србије.“³⁴²

Казнени закон Републике Хрватске тероризам дефинише као кривично дјело у члану 97, финансирање тероризма; у члану 98, јавно потицање на тероризам; у члану 99, новачење (врбовање, тј. регрутовање) за тероризам; у члану 100, обука за тероризам; у члану 101; и терористичко удруживање у члану 102.³⁴³

У Стратегији националне безбједности Црне Горе, у дијелу који се односи на безбједносне интересе и циљеве Црне Горе, у тачки 9, наводи се потреба јачања капацитета Црне Горе за борбу против тероризма, а у тачки 12 истог поглавља, које се односи на допринос стабилности и свјетском миру у борби против тероризма, затим у поглављу које се односи на безбједносне изазове, ризике и пријетње, те затим у поглављу Мисије, у тачки 4.2.3.³⁴⁴

---

³⁴⁰ Кривични законик Републике Србије, стр. 9–11.

³⁴¹ Измјене и допуне Кривичног законика Републике Србије, стр. 1.

³⁴² *Ibidem*, стр. 1.

³⁴³ Казнени закон Републике Хрватске, стр. 44–47.

³⁴⁴ Стратегија националне безбједности Црне Горе, стр. 3–10.

Република Хрватска у Стратегији националне безбједности у тачки 12 и тачки 33 дефинише глобалне пријетње од тероризма, као и интензивирање транснационалних пријетњи од глобалног тероризма.³⁴⁵

Стратегија националне безбједности Републике Србије питање тероризма као безбједносног изазова, ризика и могуће будуће пријетње дефинише у поглављу које се односи на глобалне пријетње, затим у дијелу који се односи на регионално окружење, потом у сегменту који се односи на безбједност Републике Србије, онда у групи изазова, ризика и пријетњи за безбједност, у поглављу 4.1. које се односи на спољну политику, у тачки 4.4. који се односи на унутрашњу безбједност.³⁴⁶

Тероризам представља глобални проблем, а активности које су терористичке организације испољиле у протеклом периоду на тлу Европе, као и у појединим дијеловима Западног Балкана, указују на опасност коју могу представљати по регионалну и безбједност земаља на простору Западног Балкана. Тако Драгишић наглашава да глобално дјелују терористичке организације Исламска држава и Ал каида, које, у зависности од простора на којем се ангажују, врло често мијењају и веома вјешто крију своја имена, као и да се изузетно тешко долази до информација о њиховим вођама. При том истиче да је ИСИС засигурно водећа терористичка организација у свијету, као и то да на простору Блиског и Средњег истока дјелује велики број терористичких организација које имају своје „ћелије“ у свим дијеловима свијета.³⁴⁷

Тероризам према Радославу Гађиновићу представља продужену руку политике која се води нелегалним средствима. Тероризам као један од најзначајнијих савремених изазова, ризика и пријетњи има своје примарне облике још у периоду прије нове ере. Тако се за прве примјере терористичког дјеловања могу узети Самсоново обарање храма Филистејаца и убиство Цезара од стране Брута.³⁴⁸ Историја човјечанства обилује различитим примјерима који су везани за тероризам, и који су се мијењали по начину организовања, припреме, и извођења, као и по начину и средствима коришћеним у ту сврху – али је предмет терористичког акта остао непромијењен, а то је извршење политичког утицаја кроз директан напад, наношење штете или угрожавање безбједности институција и/или појединца, вршећи тако политички утицај кроз ширење страха, панике и несигурности код

---

³⁴⁵ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске, стр. 3–5.

³⁴⁶ Стратегија националне безбедности Републике Србије, стр. 3–33.

³⁴⁷ Колико су терористичке организације опасне, и има ли опасности по безбедност Србије, видјети на: <http://www.pink.rs/vesti/drustvo/istrazuemo-koliko-su-teroristicke-organizacije-opasne-i-ima-li-opasnosti-za-srbiju-fotovideo/>, 29. 5. 2016.

³⁴⁸ Радослав Гађиновић, *Тероризам*, Београд, 2005, стр. 13 и 15.

грађана, што у савремено доба бива олакшано посредством медија и бројних друштвених мрежа.

Карактеристично за тероризам јесте и то да представља друштвени и политички феномен за постизање политичких намјера са јасно израженим мотивима, циљевима и посљедицама, као и то да је ријеч о како социолошком тако психолошком, културолошком и безбједносном проблему.

У односу на проблематику класификације савременог тероризма група аутора полази од Милошевићеве класификације, која има пет критеријума: „политичка оријентација носилаца терористичког дјеловања, врста циља и посљедица њиховог дјеловања, број учесника и њихов институционални карактер, објекат непосредног насиља и жртве према којима је усмјерен“, наводећи и основну подјелу на међународни и глобални тероризам, гдје је за међународни тероризам карактеристично да подразумијева посљедице за територије и грађане више земаља, када се реализује на простору двије или више држава, када га реализују двије или више држава, те када су објекти напада власништво двије или више држава, а слиједи даља класификација на међудржавни и транснационални; када је ријеч о глобалном тероризму, наводи се да га карактеришу могућност извршења на било којем мјесту на планети, да су ови терористички напади изузетно опасни у односу на број очекиваних жртава, да користи модерну цивилизацијску технологију, а добро је организован и вођен мржњом.³⁴⁹

Глобални тероризам као посебна пријетња безбједности кроз Шиндлеров „несвети рат“ води нас на Западни Балкан, у Босну и Херцеговину и период грађанског рата који је бјеснио у тој бившој југословенској републици 1992–1995. године, указујући да су први кораци глобалног тероризма припремани од стране Ал каиде управо на овом дијелу Балкана; тако преноси ријечи Абу Мусаба из 2005. године, који Босну и Херцеговину сврстава у фронт земаља свјетског цихада, заједно са Чеченијом, Авганистаном и Кашмиром.³⁵⁰

Шиндлер заправо у цијелој књизи примјењује потпуно другачији и могуће атипичан приступ уопште дешавањима на том простору Западног Балкана, са фокусом на тлу Босне и Херцеговине, која је у првој половини посљедње деценије XX вијека представљала „полигон“ за стране борце какви су долазили у ту земљу и касније се регрутовали за извођење терористичких напада, а чији се даљи ангажман наставио у Чеченији и Ираку.³⁵¹

³⁴⁹ Група аутора, *Тероризам*, уредник Бранислав Ђорђевић, Службени гласник, Београд, 2015, стр. 80.

³⁵⁰ Џон Шиндлер, *Несвети терор*, Службени гласник, Београд, 2009, стр. 8.

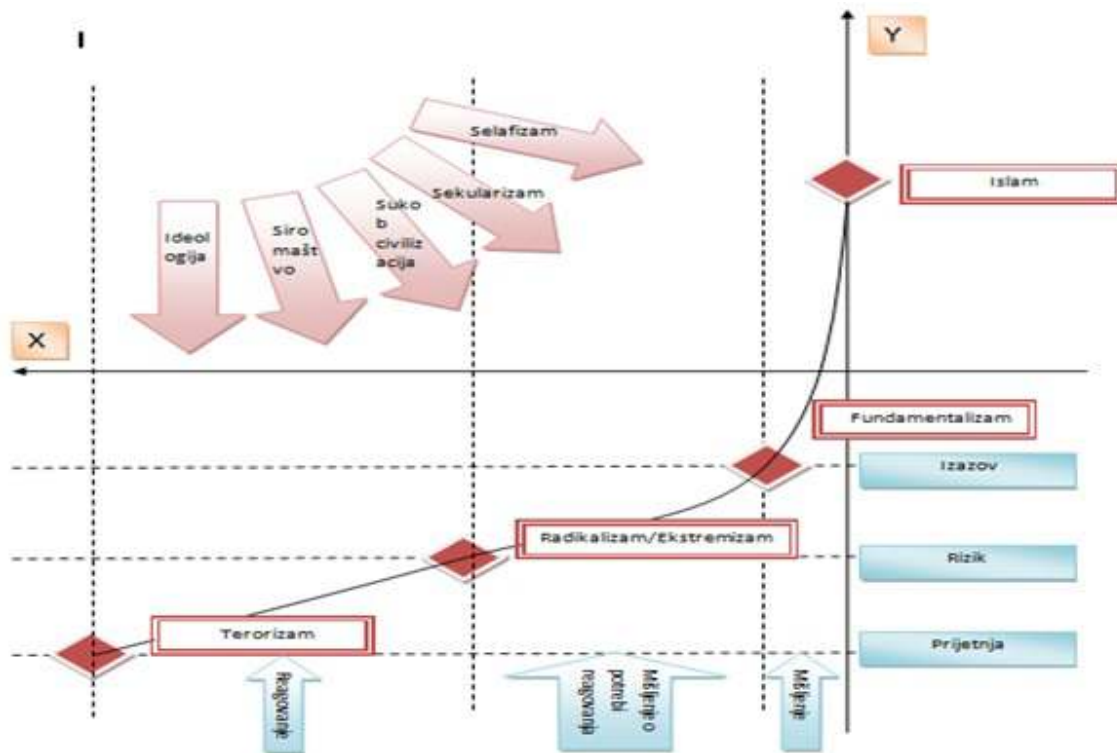
³⁵¹ *Ibidem*, стр. 123–135 и 229–256.

Тероризам се у новије вријеме поистовјећује са исламским тероризмом, чему иде у прилог констатација да се велики број терористичких напада организовао и реализовао од стране различитих покрета или терористичких организација које су у свом називу и идеологији, као и реализацији политичких циљева, имали компоненту „ислам“. Ислам заправо представља монотеистичку религију која је успостављена у Арабији у VII вијеку наше ере. Сам појам радикализма се у политици и политичкој теорији тумачи као настојање појединца, покрета или идеологије да на радикалан/корјенит начин изврше промјене у друштву, или бескомпромисно остваре своје политичке циљеве, а уз овај израз се често користи синоним *екстремизам*.

Фундаментализам представља начин мишљења гдје се одређена начела сматрају суштинском, освештаном истином, чији се садржај не доводи у сумњу, већ има неприкосновен и непромјенљив ауторитет. Овај појам се често доводи у везу са вјерским фундаментализмом, за чије поимање се везују два супротстављена правца тумачења: први је тај да се вјерски фундаментализам јавља као реакција на модерни секуларну културу, док се друго тумачење односи на посљедицу неуспјеха да се секуларизмом обезбиједи вјечна људска потреба за „духовном истином“; у модерно доба је најкарактеристичнији исламски фундаментализам, који се развија у XIX вијеку, и то селафистички правац у Арабији и дембандизам у Индији.

Појам *екстремизам* се тумачи као дјело или идеологија која излази из оквира друштвено прихватљивих облика понашања, било да је то из практичних или моралних разлога, док је еуфемизам овог појма *радикализам*. Тако бисмо синтезом ова два појма (*ислам* и *радикализам*) могли доћи до прихватљиве дефиниције овог појма, *исламски радикализам*, који би означавао настојање да се вриједности исламске религије кроз дјеловање појединца, покрета или идеологије на радикалан начин и бескомпромисно остваре (најчешће на штету других конфесија).

Деградација

Grafikon 20: „Degradacija“

Користећи појам *деградација* покушаћу да представим како се из одређене религије, у овом случају се за примјер узима ислам, деградацијом (или редукцијом) долази до појаве тероризма. У претходном дијелу рада већ су разјашњена појмовна значења релевантна за ислам као вјеру, за фундаментализам као основни, исконски или прави начин схватања, тумачења и примјене, радикализам или екстремизам као заузимање ставова да се бескомпромисно реализују политички ставови, као и сâм појам и значење ријечи *тероризам*.

Деградација се у првој фази реализује уз снажан утицај селафистичког учења, чији је оквир вјерски фундаментализам, који не прихвата да се ислам као вјера и његова начела схватају и примјењују на до тада свеопште прихватљиви начин. У тачки деградације „фундаментализам“ и даље говоримо о мишљењу које се сада, за разлику од ислама, налази на скали вриједности позициониран у поље са негативним предзнаком у нивоу безбједносних изазова за државу и регион. Утицај на фундаментални ниво деградације није завршен, тако да се кроз додатне инпуте с основом у секуларизму, који се сматра кривцем за напуштање „истине“, говором о сукобу цивилизацијских вриједности, slabим економским и привредним условима, сиромаштву, а надасве идеологијом, производи

довољна негативна синергија наведених утицаја како би се обезбиједила даља деградација на ниво радикализма или екстремизма.

Радикализам или екстремизам већ представљају ниво безбједносног ризика и означавају значајно помјерање на скали негативних утицаја, узимајући у обзир да се на овом нивоу већ указује на потребу да се формирано мишљење реализује на радикалан начин. Ово је уједно био и посљедњи ненасилни корак, након чега се, даљим утицајем већ поменутих негативних фактора, врши деградација у тачку *тероризам*, која представља безбједносну пријетњу и практично реаговање у циљу остварења зацртаних политичких циљева. „Деградација“ је покушај разјашњења овог изузетно сложеног процеса, који указује на то како се једна вриједност може деградирати и постати безбједносна пријетња, а стиче се утисак да је употреба овог модела универзална, док је ислам уведен у анализу због своје актуелности у садашњем времену.

На овој најнижој тачки исламизам у облику тероризма вишеструко утиче на безбједност региона, јер долази до радикализације и фанатизације одређених домицилних вјерских група, заврбованих од стране појединих имама; осим њих, ту су и извјесни елементи састављени од учесника бивших југословенских ратова (из 1990-их година) који су добили боравиште и држављанство у неким земљама Западног Балкана; а, најзад, с обзиром на Балканску руту миграната (чију већину чине лица муслиманске вјероисповјести), не може се искључити ни могућност угрожавања од стране ових транснационалних (односно трансконтиненталних) пресељеника.

* * *

У процесу проактивног дјеловања у супротстављању тероризму посебно тежиште треба да буде на јачању међуагенцијске сарадње на свим безбједносним нивоима које ће остварити несметан проток података и информација. У овој фази је нарочито значајан утицај институција и медија на грађане, гдје се као потреба намећу образовање, објективно информисање и неширење вјерске нетолеранције и мржње. Поготово треба нагласити потребу да политичке елите и представници штампаних и електронских медија у обраћању јавности не користе језик емоција, који код грађана, као и на целокупну јавност, може изазвати неповољан утицај. Комуникација са јавношћу у оваквим ситуацијама треба да буде крајње умјерена – на начин да се информацијама произведе осуда терористичког чина код свих грађана, без обзира на њихову вјерску, националну или етичку припадност, а тада ће осуда од представника истих религија доћи не из разлога страха за сопствену безбједност у мултиетничкој и мултиконфесионалној средини, већ ће та осуда бити јасно утемељена у схватању да је тероризам одиста пошаст савременог доба.

Активан одговор јавности кроз неслагање и неидентификовање са мотивима и циљевима тероризма може значајно сузити простор терористичким организацијама, групама и појединцима да дјелују у циљу извршења своје мисије. Управо се проактивним дјеловањем пружа низ могућности које отварају простор за спречавање радикализације грађана, посебно путем савремених електронских медија, имајући у виду непрегледну лепезу могућности да се кроз употребу бројних друштвених мрежа регрутују за терористичке нападе првенствено млади људи. У протеклом периоду смо, тако, информисани о бројним случајевима у којима су управо адолесценти врбовани путем друштвених мрежа да се придруже терористичким организацијама. Овдје посебно треба истаћи популацију, односно циљну групу, на коју терористичке структуре рачунају и којој су углавном усмјерени, а ријеч је о младим људима који нијесу интегрисани у друштвене токове, гдје је разлоге ове својеврсне културолошке и социолошке изолованости могуће посматрати и кроз њихово непоистовјећивање са вриједностима друштва и државе у којој су рођени и одрасли.

Сљедећи вид превенције и супротстављања свакако мора бити изградња адекватних и садашњем времену примјерених националних законодавних оквира, јачање безбједносно-обавјештајног сектора у материјалном и кадровском смислу, али и јачање регионалне и међународне сарадње кроз размену података и информација, имајући у виду чињеницу да безбједност представља потребу, а да у спречавању и борби против тероризма нема мјеста за секуритистичке дилеме.

Посебан проблем у супротстављању тероризму представља и чињеница да су бројне земље још из периода који сеже у вријеме блоковске подијељености, у циљу остваривања утицаја на супротну страну, вршиле извјесне логистичке активности према терористичким организацијама. Ово засигурно представља озбиљан проблем, који се даље може манифестовати и на област сарадње безбједносних и обавјештајних служби у односу на спремност да се подаци и информације до којих се дошло у току безбједносних активности прослиједи другима, те их са њима упознају, или упозоре на опасност.

Осим посљедица које тероризам изазива за животе грађана, потом материјалне штете која прати сваки од оваквих облика дјеловања, преко њиховог главног циља у виду изазивања политичких криза, овакав вид дјеловања има и снажне неповољне утицаје на привреду и економију земаља. Несигурност изазвану терористичким актом не осјећају само грађани и привредни субјекти из тероризмом погођене уже или шире области, већ се несигурност осјећа на далеко већем простору. Први јасни показатељи јесу падови промета на берзама у вријеме терористичких напада, али и у дужем периоду након њих, што је свакако реакција потенцијалних инвеститора да капитал не пласирају или да то учине на неком другом простору. Посебну осјетљивост у области привреде на овакав вид дјеловања има туризам,

који у реалном времену биљежи негативан тренд. Тако су бројне туристичке дестинације у свијету остале ускраћене за очекивани прилив туриста и капитала.

Негативан утицај на европском тлу свакако је видљив и кроз јачање симпатија и повјерења према политичким програмима и партијама које су екстремно десно оријентисане, гдје постоји опасност да овакви утицаји поприме и неонацистичку димензију. Оваква реакција, осим политичке сврхе, означава и испуњење једног од социјеталних циљева терористичке организације, која има јасан циљ да потисне мир и сигурност, европски начин живота, а изнад свега онемогући равнодушност код припадника свих вјера и конфесија. Сљедећу из низа неповољних околности представљају приједлози који иду у правцу укидања отворених граница унутар Европске уније и евентуалне суспензије шенгенског режима, што би недвосмислено негативно утицало на слободу кретања људи, па би тако страх и нелагодност од могућег извођења терористичких напада на сваком мјесту и у свако вријеме, од којих нико не може бити заштићен, представљао још један од циљева које би постигао тероризам као глобална пријетња.

Иначе, треба се подсетити да тероризам у савременом добу поприма своју нову форму нападом на Светски трговински центар извршеним 11. септембра 2001. године, за чије је извођење одговорност преузела терористичка организација Ал каида. Ријеч је о до тада непознатом примјеру високог степена организованости унутар терористичке организације, која је овим дрским и бруталним чином извршила истовремени напад на Светски трговински центар у Њујорку, на објекат Министарства одбране, Пентагон, у Вирџинији. Једна летјелица је оборена у Пенсилванији, а претпоставља се да је објекат напада требало да буде скупштина САД или Бијела кућа.

Терористи су искористили цивилне ваздухоплове који су након узлијетања били отети, а њихово управљање и обрушавање на наведене објекте извели су добро увјежбани припадници терористичке организације Ал каида. У овим терористичким актима страдало је око три хиљаде људи. Након ових терористичких напада свјетска јавност је постала свјесна опасности коју заправо представља тероризам и штете коју овакав облик дјеловања може да проузрокује по цивилизацијске тековине. Услиједила је и консолидација војно најутрицајнијих држава свијета, које су одлучно подржале настојања Сједињених Америчких Држава да отпочну борбу против тероризма, на чијем челу се у том периоду налазила Ал каида.

Посебну опасност, на свим безбједносним нивоима, представља управо глобални тероризам, имајући у виду његову асиметричну основу, коју карактеришу непредвидљивост, идеолошка обојеност и индивидуалност, а он се користи глобалном инфраструктуром, коју карактеришу брз и несметан проток људи, добара, и новца, с једне,

и широка приступачност средстава за израду импровизованих средстава за извођење напада, с друге стране.

Након терористичког напада на Њујорк и Вашингтон, те отпочињања војних операција Сједињених Америчких Држава и савезника у Авганистану, гдје су лоцирани и откривени логистика и командни штаб ове терористичке организације, као и у Ираку – насупрот очекивањима да ће доћи до смањења терористичких активности – услиједио је низ нових напада на европске метрополе.

Тако је 11. марта 2004. извршен напад на четири путничка воза у Мадриду, уз коришћење 13 експлозивних направа. У овом терористичком нападу погинула су 192, а рањено је 2.050 грађана. Ријеч је о добро координираној терористичкој акцији у којој је коришћен индустријски експлозив гома-2, активиран употребом мобилних телефона са припејд картицама. Терористички акт се догодио у јутарњим часовима, када су возови били препуни студената и радника. Напад је извршен на три различита жељезничка пункта на југоисточном подручју Мадрида. На почетку је за извођење овог терористичког напада била осумњичена ЕТА, да би се у каснијем току истраге утврдила непобитна одговорност Ал каиде. Овај напад је имао снажан политички ефект, пошто је непосредно након овог чина дошло до губитка подршке и пада шпанске владе, промјене политичке елите на власти, те у коначном имплицирало одлуку о повлачењу шпанских војних снага из Ирака, јер је јавност у Шпанији управо кроз учешће њихових војних снага у овој области видјела могући узрок, односно позадину терористичког напада који је, до тада, окарактерисан као најтежи терористички злочин на тлу Европе.

Нови напад услиједио је годину касније у Лондону, 7. јула 2005. Терористи су у јутарњим часовима извели самоубилачке нападе на подземну жељезницу, на три воза у размаку од непуног минута, док је четврти самоубилачки напад изведен на аутобус на тргу Тејвисток. У нападима је погинуло 56 људи и повређено око 700. Нападе су планирали и реализовали радикални исламисти из Велике Британије, а посебну социолошку дилему представља чињеница да је један од починилаца овог самоубилачког акта био управо човјек који је рођен и одрастао у Лондону. Након ових услиједио је и низ нових напада у Лондону, који нијесу били тако снажног интензитета.

Низ терористичких напада се у протеклом периоду догодио и у Турској: тако су 10. октобра 2015. изведена два самоубилачка терористичка напада у Анкари, када су погинула 102 и повређено 500 грађана. Експлозије су се збиле током мирних протеста, у организацији курдске кровне организације Демократске народне партије. Одговорност за овај напад преузела је Исламска држава. На тлу Турске је услиједио нови терористички напад, 1. децембра 2015. године, у Истанбулу на метро-станици, када је погинула једна, а неколико особа је повређено.

Нови терористички напад се збио 12. јануара 2016, такође у Истанбулу, у јутарњим часовима, на простору између Плаве џамије и Аја Софије. Ријеч је о простору на којем се налазио велики број туриста када је бомбаш самоубица активирао експлозивну направу. У овом нападу је погинуло 11 и повређено 14 људи, углавном туриста, а напад је извео припадник Исламске државе. Са терористичким нападима се наставило и током фебруара 2016. године – тако је у послеподневним часовима 17. фебруара 2016. активирана експлозивна направа у Анкари. Мета напада је било возило за транспорт војних лица. Експлозив је активиран у моменту проласка војног возила. У овом нападу је погинуло 28, а 61 особа је повређена. У овом случају се сумња да иза терористичког напада стоји Исламска држава или Радничка партија Курдистана.

Већи број терористичких напада се догодио и у Паризу током 2015. и 2016. године. Тако су 13. и 14. новембра 2016. изведени координирани терористички напади на шест локација у Паризу, када је смртно страдало 129 особа, док је 300 њих теже и лакше повређено. Одговорност за ове нападе преузела је Исламска држава.

Када је ријеч о терористичким нападима који су у протеклом периоду изведени на простору Западног Балкана, може се донијети закључак да овај простор суштински представља секундарну мету, односно да су активности терористичких организација, група и појединаца првенствено усмјерене на простор Европске уније и европских метропола. У протеклом периоду је карактеристично да су двије земље Западног Балкана током 2015. године биле поприште терористичких аката, тако да су се одлике свјетског тероризма почеле манифестовати и овдје.

У Босни и Херцеговини, у Зворнику, током априла 2015. године, једно лице из села поред Зворника, које медији описују као припадника вехабијског покрета, убило је једног и ранило двојицу полицајаца у нападу на полицијску станицу у Зворнику. Терористички напад на полицијску станицу у Зворнику осудили су и представници Уједињених нација.³⁵² Нови терористички чин у овој земљи догодио се у Сарајеву, током новембра 2015. године, а представљао је напад и убиство двојице припадника Оружаних снага (ОС) БиХ у сарајевском приградском насељу Рајловац, што је квалификовано као дјело

---

³⁵² Јуриј Афанасјев, резидентни координатор Уједињених нација, осудио је у име тима УН у Босни и Херцеговини терористички напад у Зворнику. “Потребно је очувати сигурност свих грађана, и овај инцидент не смије угрозити стабилност заједница и напредак у изградњи мира и толеранције које Босна и Херцеговина постиже”, рекао је Афанасјев и апеловао на надлежне власти и институције да спроведу пуну и брзу истрагу. Афанасјев је препознао позитивну улогу власти и локалних служби, посебно начелника општине и председника Скупштине општине у Зворнику, који раде на смињавању ситуације у њиховој заједници. Афанасјев је изразио саучешће породици полицајца који је убијен у нападу и пожелио брз опоравак онима који су том приликом претрпјели повреде.

тероризма, саопштило је Тужилаштво БиХ.³⁵³ У нападу су смртно страдала два војника која су се налазила у просторијама кладонице; један припадник ОС био је православне, а један исламске вјероисповијести. Починилац терористичког акта је извршио самоубиство.

У Македонији, у селу Гошинце, април 2015. године, на караули Гошинце (на граници са Косовом*),³⁵⁴ објекат је у раним јутарњим часовима опколио и заузео већи број наоружаних особа, а полицијски службеници су разоружани и отјерани из службених просторија.³⁵⁵

Поновни терористички напад догодио се у Куманову, 9. 5. 2015, када је полиција реализовала дводневну операцију против наоружане групе у кумановском Дивљем насељу, у којој је страдало осам полицајаца и 14 нападача,³⁵⁶ гдје се, по ријечима

---

³⁵³ Министар сигурности БиХ Драган Мектић, по повратку из Париза, одржао је конференцију за новинаре у Сарајеву на којој је рекао да је убиство двојице војника у сриједу увече "превршило сваку мјеру", те да се морају предузети мјере које би, прије свега, утицале на дерадикализацију, односно спречавале радикализацију, насилни екстремизам и тероризам у Босни и Херцеговини. "У овим активностима биће нам потребна максимална сарадња и ангажман свих полицијских агенција, те партнерских агенција у БиХ и иностранству, уколико буде потребно", наводи Грубешкић. И из Оружаних снага БиХ саопштено је како је напад на двојицу њихових припадника терористички акт. "Ми чин свирепог убиства наших припадника карактеришемо као терористички чин. У току су активности на припреми организације укопа гнусно, мученички убијених наших припадника. Такођер, на данашњој сједници Вијећа министара договорено је да се прогласи дан жалости", казао је замјеник министра одбране БиХ.

³⁵⁴ Резолуција Уједињених нација 1244.

³⁵⁵ Портпарол македонске полиције Иво Котевски изјавио је да је полиција успоставила контролу над караулом Гошинце, коју су претходно, како тврде, заузеле наоружане особе са ознакама Ослободилачке војске Косова. Котевски је рекао и да су у току активности на обезбјеђивању мјеста инцидента ради неометане истраге. Како је рекао представник македонске полиције, успоставили су контакт са властима Косова и за сриједу договорили састанак на највишем нивоу. Четрдесетак наоружаних лица је заузело објекат безбједносних снага Македоније у селу Гошинце у близини границе са Косовом, потврдило је Министарство унутрашњих послова (МУП). Портпарол МУП-а је ово означио као терористички напад и рекао да су актери дошли са Косова, те да су носили ознаке УЧК (Ослободилачке војске Косова). Македонија је била мета терористичког напада, рекао је на прес-конференцији поменути портпарол МУП-а Иво Котевски. "Око 2:30 после поноћи, већа група од око 40 лица напала је караулу Гошинце у близини северне границе. Били су добро наоружани, носили су маскарне униформе УЧК и међусобно су комуницирали на албанском језику. Заробљена су четири полицијска службеника, који су у том тренутку били дежурни у караули", казао је Котевски. Нападачи су разоружали полицајце и тројицу везали лисицама, објаснио је Котевски и додао да су једног од њих ударали. Одузели су им оружје и мобилне телефоне, и рекли полицајцима да желе своју државу и да их неће спасити ни Никола Груевски, ни Али Ахмети. Када су саопштили њихову поруку, везаним полицајцима је дат рок од 30 минута да пјешке напусте караулу, навео је Котевски, додајући да су нападачи снимали камером све што се догађало.

³⁵⁶ Македонски премијер Никола Груевски, ванредна конференција за медије: "Поред убијених, рањено је још 37 полицајаца. Највише њих задобило је лакше повреде и љекари увјеравају да ће се они врло брзо вратити својим породицама и на своје дужности", рекао је Груевски. Према његовим ријечима, током акције је пронађен велики арсенал оружја, а осумњичени ће бити изведени пред судију. Тридесетак нападача, које македонске власти означавају као терористе, безусловно се предало. "Ухапшени су, биће изведени пред суд и судиће им се по македонским законима и пред македонским судовима", рекао је Груевски. "Ово није македонско-албански сукоб, већ сукоб људи који не желе добро држави и њеним

македонског премијера, радило о до сада најтежој операцији македонске полиције. Навео је да су у акцији неутралисања нападача, за које премијер Груевски тврди да су планирали масовна убиства, учествовали полицајци из свих етничких заједница у земљи.³⁵⁷

Осим наведених, у протеклих 15 година је регистрован и велики број терористичких напада у: Индији, Пакистану, Египту, Кенији, Русији и Кини.

Религија и вјерски радикализам

Глобални безбједносни изазови су карактеристика региона, па самим тим и Црне Горе, као државе југоисточне Европе и Западног Балкана. Безбједносне прилике у региону одређује више фактора, али свакако значајно мјесто заузимају изазови и пријетње које имплицира вјерски мотивисан радикализам и екстремизам. Вјерски радикализам представља опасност за државе Балкана, те је стога неопходна потпуна мобилност сектора безбједности у правцу предузимања превентивних и репресивних активности у складу са садашњом, али и иновираном законском регулативом. Посебан ризик представља учешће појединаца из Црне Горе, а у појединачним случајевима и њихових породица на сиријском ратишту, уз чињеницу да исти учествују у борбеним дејствима у оквиру паравојних формација које дјелују под контролом тзв. „Исламске државе“.

Пријетње националној и регионалној безбједности чине и повратници са ратишта, а посебно са аспекта борбених искустава и успостављања могућих контаката са екстремним појединцима и групама, уз реалну могућност дјеловања и на простору наше државе. Дакле, о ИСИЛ-у се не говори као о исламској терористичкој организацији, него о „Исламској држави“, а примјетно је и непрофесионално и необјективно информисање јавности, тако да појединим текстовима медији провоцирају радикализам и екстремизам, несвјесно промовишу терористичке догађаје и активно се укључују у пропаганду тзв. „Исламске државе“ као терористичке организације.

грађанима. Сукоб са људима који чувају државу, Устав, уставни поредак и безбједност свих грађана. Њихово дјеловање носи само штету, како за Македонце, тако и за Албанце у Македонији и региону”, рекао је Груевски.

³⁵⁷ Радио Слободна Европа, <http://www.slobodnaevropa.org/content/novi-pucnji-u-komuanovu-proglasen-danzalosti-u-makedoniji/27007115.html>, Радио Слободна Европа је у склопу извјештавања о овм терористичком чину саопштио: „Председник Македоније Ђорђи Иванов је након седнице Савета безбједности, којој су присуствовали и лидери или представници опозиционих партија, казао да је о активностима групе био упознат још почетком године и да је о томе земља писмено известила партнерске безбједносне службе из 17 земаља ЕУ и НАТО-а, али да то није дало резултата.“

Неопходно је истаћи чињеницу да, и поред активне улоге вјерских великодостојника у покушајима разобличавања екстремизма и радикализма кроз исказивање бриге и посвећености вјерујућим грађанима, још и сада недостаје одлучности и истрајности да се адекватно супротстави вехабизму и радикализму, уз реалност да један број вјерника и великодостојника припада вехабистичком покрету и активно пропагира идеје вехабизма и радикализма. Проблем вјерског радикализма и опасности које носи за безбједност свих грађана не може се рјешавати парцијално и краткотрајно, већ захтијева континуитет дјеловања појединца, породице и друштвене заједнице. Свакако да значајно или централно мјесто у процесима дерадикализације представља осмишљена активност исламске вјерске заједнице.

Разлога за то има у изобиљу, акцендовању само неке од приоритетно важних:

- Религија се користи као мотивација за извођење терористичких аката, религијско учење се злоупотребљава за трагичне намјере и посљедице, тако да религија постаје “инструмент терора”.
- Религија развија “заблуду вјерника” о постојању живота после смрти, живота после живота и смрти као путу у рај или вјечни живот.
- У име религије се спроводе криминалне активности.
- Чињеница је да су муслимани као вјерници и као грађани жртве вјерског радикализма, али и жртве тзв. “Исламске државе”, не само кроз непрекидне колоне и беспућа кроз која пролазе у мигрантској кризи већ и у конкретним терористичким догађајима и ратним операцијама.
- Терористичке акције “угрожавају Бога”, а Куран, као света књига и основно полазиште за ислам, не пропагира насиље, жртве, терор и убијања, већ суживот нација и вјера, при том пропагирајући добро у сваком човјеку и вјернику, што су праве вриједности ислама и Курана.
- Куран не пропагира “цихад” као свети рат, већ цихад као свеукупни напредак исламске заједнице и вјерника, уз остварење вјерских циљева.
- Религија може бити извор несрећа, патњи и сукоба, али и промотор мира и цивилизацијских вриједности – дакле, боље је живјети за ислам и доприносити исламу него умријети за ислам, уз трагичне жртве и посљедице.

Из наведеног се може закључити колико је важно право схватање религије, али и саопштених порука вјерницима, а посебно значај вјерских школа, односно мектеба, медреса и факултета у разобличавању екстремизма. Вјерски екстремизам и радикализам у крајњој фази могу довести до терористичког дјеловања. Деструктивност вјерског радикализма је свеprisутна и застрашујућа, а актуелна пажња је усмјерена на ислам, што не значи да већ сјутра припадници других екстремистичких група и организација неће

прибјегавати истим средствима и методама дјеловања. Разумијевање узрока и процеса који погодују вјерском радикализму од суштинског је значаја за заштиту како од терористичког догађаја тако и од свих облика насиља у вјерским злоупотребима религије.

Неопходно је указати и на могуће изворе вјерског радикализма:

- активности радикалних имама, уз злоупотребу проповиједања у вјерским објектима, али и у непосредним контактима са вјерницима;
- коришћење медија за обраћање вјерницима радикалним порукама и стварање наводне атмосфере угрожености и неправедности;
- друштвене мреже, интернет-сајтови;
- невладине организације са агендом хуманитарних активности, са различитим изворима финансирања и разноликим циљевима дјеловања.

Намеће се питање како се супротставити вјерском екстремизму и радикализму. Свакако је неопходно предузимање осмишљених и свеобухватних мјера и активности.

Подсјетићу на неке од њих:

- разобличавање екстремизма и радикализма путем исламске вјерске заједнице, преко “учитеља вјере”, саопштавањем вјерских порука, посебно у раду са млађим вјерницима,
- интензивни процеси дерадикализације и важност улоге појединца, породице и активности шире друштвене заједнице (процеси васпитања у породици и образовања у школском и образовном систему),
- кривичноправно процесуирање лица која учествују на страним ратиштима, као и лица која врбују вјернике и организују одлазак на страна ратишта,
- осмишљене активности према лицима која су повратници са ратишта у процесу дерадикализације и ресоцијализације,
- неизоставне активности према породицама лица која су већ на ратиштима или повратника са ратишта, а посебно породицама које су некога изгубиле на страном ратишту (породице не смију бити одбачене, запостављене и изоловане у друштвеној заједници),
- свакако треба сагледати и анализирати могућности појавних облика реакционарног дјеловања, могуће освете, анитисемитизма и других реакција од стране појединца, покрета и организација са намјером да се на насиље одговори насиљем,

- интензивна регионална и међународна сарадња у размјени података и информација које могу користити у процесима дерадикализације.

Дакле, не смије се запоставити или занемарити проблем могућих пријетњи са посљедицама вјерског радикализма. Погрешно је о њему не говорити, као што је погрешно проблем предимензионирати, већ се мора смјестити у реалне оквире и границе, са прецизним активностима у процесима рјешавања, уз отклањање заблуде свих који мисле да је то појава која ће трајати и завршити се. Напротив, трајаће колико и људска врста, мијењаће облик и начине дјеловања, јер се ипак надахњује и живи енергијом и идејама човјека као јединке и заједнице.

Сасвим на крају, али, по мишљењу аутора текста, у процесима борбе против вјерског радикализма и екстремизма стратешки важно питање представља улога породице и компатибилни процеси васпитања и образовања. Процес образовања треба посебно дефинисати кроз стратегију која ће интегрисати идеје заједништва, толеранције и других грађанских вриједности, у чијој би изради учествовали надлежни државни органи, представници вјерских организација, медија, невладине организације, академска заједница и други субјекти друштвене заједнице.

Намеће се закључак о значају и важности образовања, уз запажање да религија могућно препознаје највећу опасност од процеса образовања. Религија је један од разлога ратова и сукоба, а злоупотреба религије је тежња ка насиљу. Може се рећи да је једна од карактеристика данашњег свијета, поред свијета науке, технологије и развоја, свијет терора и свијет насиља, уз свакако доминантно мјесто религије и насиља у име религије. Када се принципи толеранције прихвате у широј друштвеној заједници, елиминисаће се услови настанка религијског екстремизма и радикализма, што свакако води суживоту и поштовању различитости свих људи без обзира на расу, пол, вјерску и религијску припадност.

Вјерски радикализам представља значајно безбједносно искушење и у државама са много вишим степеном развоја и демократије, али и један од приоритета Црне Горе у процесима ЕУ и НАТО-интеграција те достизању стандарда цивилизацијских вриједности.

Медији и вјерски радикализам

Масовни медији су у данашњем свијету, процесима глобализације, савременој ери комуникација и нових технологија важно средство за пренос информација. Дакле, поред важне улоге информисања и преноса информације, медији имају и значајну улогу у

комуницирању и обликовању јавног мишљења појединаца, друштва и друштвене заједнице. Стога произлази да медији имају стратешки важну улогу, али и огромну одговорност у епохи доминације савремене цивилизације.

ИСИЛ је глобални феномен, а терористичке акције угрожавају све континенте. Данашњи ИСИЛ захвата територије површине мјерене у хиљадама квадратних километара, а процјењује се да на том простору живи око осам милиона људи, са око 70.000 војника на просторима Сирије и Ирака, уз реалност да неке од тих држава немају стабилну власт. Злоупотреба религије је погонско гориво за терористичке идеје и вјерски радикализам. Слобода вјерског опредјељења и право на идентитет гарантовани су међународним документима и универзалним вриједностима. Проблеми настају када ма који појединац, група или организација то право злоупотреби на било који начин, а посебно кроз терористичко дјеловање, када су посљедице фаталне. У профилу дјеловања терористе и самог терористичког чина налази се жеља за изазивањем страха, панике и насиља. Претходни предуслови су недовољни без постојања медија, те због тога терористи желе континуитет присуства у медијима. Стога су медији и комуникација понекад оруђа тероризма.

Ако начинимо поређење у односу на Ал каиду, коју су карактерисали информатичка полуписменост, боравак у земуницама и стално скривање од јавности, уз повремено медијско оглашавање, данашњи ИСИЛ одликују информатичка писменост и значајно присуство у медијима. Чињеница је да поједини дјелови ИСИЛ-а по истом или сличном принципу дјелују и на просторима афричког континента. Дакле, медији имају непроцјењиву важност у процесима дерадикализације и реалистичном указивању на проблем вјерског радикализма, али при том не би требало медијски промовисати исламску државу као “исламски бренд”. За Исламску државу као исламски фактор представља промоцију ако афирмативно говоримо о њиховим војним побједама, јачању војних формација, приливу финансија од продаје нафте и нафтних деривата те снажењу материјално-техничких капацитета. Посебно је значајно медијски приказати јавности ефекте терористичког акта, свирепост и бруталност у обрачунима са противницима и сличне активности, што додатно усложњава улогу медија. На једној страни су стандарди новинарске професије и правовремено информисање јавности, а на другој страни жеља за промоцијом терориста. Логика екстремиста је “или сте са нама или сте против нас”. Тероризам не може опстати и функционисати без подршке државе и медија. Латентна је опасност ако у медијима приказујемо сукоб ислама и западне цивилизације, тј. представљамо га као непомирљив и неразрјешив.

Цијеним да би медији могли афирмисати поједине тезе као могуће одговоре на вјерски радикализам и могући терористички акт:

- афирмисати улогу медија у процесима дерадикализације, уз развијање међурелигијског дијалога,
- промоција суживота и толеранције, те указивање на опасности од антисемитизма, говора мржње, искључивости и нетрпељивости према осталим вјерским и етничким заједницама,
- афирмисати улогу вјерских заједница у процесима дерадикализације и спречавања вјерског радикализма и екстремизма,
- развијање осјећаја за безбједност сваког појединца и друштвене заједнице,
- указивање на периодичне припреме грађана, органа, институција и друштвене заједнице на могући терористички акт, а посебно на јавним скуповима и манифестацијама,
- афирмисати периодичну провјеру способности националних капацитета на могући терористички акт,
- указивање на непросвијећеност и необразованост актера терористичких активности и њихових инспиратора,
- сагледање могућности да се на факултетима журналистике, теологије и политичких наука дефинишу предмети и научне области које ће се у континуитету бавити односима религије и медијâ.

Чињеница је да су религији потребни медији, али је и реалност да су појединим медијима далеко интересантније дневнополитичке теме, сензационалистичко новинарство, које медије доживљава супротно новинарском кодексу и као средство за јавне обрачуна са неистомисљеницима. Незамјенива је улога медија у континуитету указивања на опасности по човјечанство и људску цивилизацију, уз афирмисање истраживачког новинарства, критички приступ проблемима с периодичним организовањем јавних кампања и подршком друштвене заједнице процесима дерадикализације.

Подсјећам на глобалне опасности од тероризма и вјерског радикализма, организованог криминала, нуклеарног, хемијског и биолошког оружја, уз свакако не мање проблеме глобалног загријавања и сталног загађења животне средине. С аспекта пријетњи нуклеарног, хемијског и биолошког оружја свакако треба поменути Сјеверну Кореју, Иран, али и државе које посједују арсенал тог оружја, изазивајући могуће акцидентне ситуације.

Вјероватно су наведене теме недовољно интригантне, сензационалистичке, али заиста веома значајне и незаобилазне да би се о њима периодично и осмишљено говорило, те на тај начин јавност информисала о питањима безбједности. Неопходно је организовати медијске кампање, осмишљене акције, уз учешће истакнутих појединаца, грађанске, цивилне и академске заједнице, али и критичке тонове према актуелним властима уколико се одређене теме од интереса безбједности недовољно третирају.

Данашњи свијет карактерише развијеност наспрам заостајања, глад и сиромаштво насупрот новцу, профиту и подређености економским интересима. На сцени је промоција силе у односу на инфериорност и разне облике зависности. Евидентне су неједнакост са драстичним разликама и неразвијеност, уз тежње глобализације. Изражене су поларизација различитих циљева и интереса, и доминација јаких и великих кроз доминацију кључних актера. Политичку сцену на глобалном нивоу карактеришу суровост и окрутност међународних односа, хегемонија великих и важних актера, а запостављена је улога појединца и човјека, па се с правом може поставити питање да ли је хуманост илизуја или реалност. Намеће се питање да ли је исламски свијет осуђен на вјекове сукоба и ратова, заостајање и потребе за сталном арбитражом утицаја западне и источних цивилизација. Када се каже *западна цивилизација*, мисли се на САД и европске државе, а источна цивилизација се испољава кроз политичке интересе Русије, Кине и Индије.

У начелу, проблеме у муслиманским државама морају и могу рјешавати само муслимани. Једино такав приступ доводи до дугорочне стабилности, а сви други покушаји осуђени су на неуспјех, јер у позадини дјеловања имају различите политичке и економске интересе, уз инфериоран однос највише заинтересованих за бољитак властитих грађана у тим државама, што не доприноси процесима демократизације и прогреса друштвене заједнице. Стога муслимани треба да буду посљедње жртве терора исламске државе. Религија наслућује опасност од процеса дерадикализације и образовања, али су и религији неопходни медији у промоцији садржаја порука и религијских вриједности.

Врло често су медији показатељ успјешности планирања, организовања и извођења терористичког акта, што сáмо по себи упућује на значај медијске заједнице у процесима превентивног дјеловања и дерадикализације. У закључку: пожељно је да медији континуирано афирмишу пожељне вриједности суживота и грађанске толеранције.

Демократски уређена друштва подржавају и афирмишу стратешки важну вриједност коју религија има за прихватање религијских права, слобода и различитости вјерника, али и обавеза вјерника и вјерске заједнице према друштвеној заједници. С обзиром на то да је неопходно међусобно уважавање припадника различитих религија, то подразумијева њихово међусобно познавање, јер недовољно познавање доводи до неразумијевања, предрасуда, мржње и шовинизма. Како би се могуће ситуације са несагледивим посљедицама спријечиле, медији треба да имају превентивну улогу у демистификовању, уклањању и умањењу могућих предрасуда са циљем промовисања заједничких вриједности цивилног друштва.

Примјер: *Улога жене у вјерском радикализму*

ИСИЛ је глобални феномен, па, и поред бројних специфичности, улога жене у вјерском радикализму и тероризму заслужује додатну пажњу, јер постоји могућност преношења овог феномена на наше просторе. Чињеница је да су жене интензивирале дјеловање у терористичким активностима и да је евидентан пораст броја жена у терористичким организацијама. Готово са свих континената жене се придружују терористичким организацијама. Намеће се питање да ли је то колизија са традиционалним схватањем улоге жене у исламу и исламском свијету. Логично је да свака индивидуа има свој циљ и свој покретачки мотив, па се поставља питање зашто се жене придружују терористичким организацијама и шта то мотивише жену за припадност терористичком покрету.

Разлози су бројни, а неке од њих свакако треба поменути:

- религијски статус и утицај религије кроз злоупотребу религије,
- друштвени, социјални и идеолошки мотиви,
- емоционални и љубавни разлози,
- авантуристички и материјални мотиви, посебно млађе генерације,
- разлози освете због жртава у породици,
- разлози заштите чланова породице,
- жеља за лидерством и потреба да се спријечи инфериорност жене.

Узимајући у обзир традиционалну улогу жене у исламском свијету и њену дјелимичну инфериорност у брачној заједници, поставља се питање зашто терористи узимају жене за сараднике или носиоце терористичких активности:

- више привлаче пажњу последице терористичког чина кроз утицај медија у јавности, кроз поруку да је напад извршила жена,
- дискреција у припреми и планирању терористичког чина,
- биолошки слабије са јаком интуицијом и развијенијим осјећајем сналажљивости у различитим ситуацијама,
- оданост и посвећеност идејама и увјерењима,
- жене ће рађати дјецу и будуће чланове терористичких организација.

Неспорна је чињеница да су жене заступљеније на друштвеним мрежама, њихове су активности дискретније, имају веће могућности комуникације, кретања и конспиративности. Да бисмо схватили феномен жене у тероризму, неопходно је анализирати ријечи једне од жене актера терористичког догађаја: “Борила сам се и врло сам храбра, то је мој живот и није ми жао да умрем да бих живљела, Алах је велики, само смрт доноси живот.” На овом примјеру злоупотребе религије види се начин размишљања и схватања порука светих књига на погрешан начин. Шта мотивише актере на насиље убијање и смрт ако не вјеровање у живот последице смрти и потребу “чишћења душе” од грехова за живота, уз увјерење да је смрт благослов. Евидентно се злоупотребљава

духовна снага светих књига – “сви ћемо се наћи у рају, све сто радимо радимо у служби Алаха, живот смо посветили Алаху за вјечни живот у рају”. Стога је заблуда о “вјечном животу” злоупотреба религије. Борба против злоупотребе религије са трагичним посљедицама јесте синтеза образовања, просвијећености и процеса дерадикализације.

Дакле, тероризам има страх од образовања и просвијећености. Централни проблем актуелног тероризма јесте чињеница да је западна цивилизација занемарила проблем религије. Уосталом бивша Југославија се распала по вјерским шавовима и суштина конфликта су били вјерски сукоби. Заблуда је живот после смрти кроз вјерско учење или злоупотребу религије. То није у складу са научним и метафизичким приступом теорије живота. Стога је заблуда: “мој лет ће се завршити мојом смрћу, а тада почиње вјечни живот у рају, недеља ће послје смрти бити мир за душу”. Суицид и жртва жене доноси заштиту осталих чланова породице. Евидентно је да жене чине злочине уз спремност жене да убије жену. Вјеровање жене терористе је као и код мушкарца – да је суицид жене “пут у рај”. Према посљедњим подацима, у порасту је број жртава жена са Западног Балкана на ратиштима у Сирији.

Терористички напади жена и мушкараца морају се третирати на исти начин, јер имају исте циљеве и посљедице, а заједничке су им жртве. Упркос томе, дефинисане стратегије и планиране мјере повремено носе родну пристрасност и значајну заблуду о степену радикализације жене у припреми и организовању терористичког чина. Неопходно је истаћи чињеницу да религијско наслеђе у значајној мјери одређује и утиче на положај и статус жене у друштвеном и јавном животу, политици и породици, као и у актуелним процесима.

Важно је истаћи да, према досадашњим искуствима и анализама, жену у односу на мушкарца снажно мотивише потчињеност, посвећеност и преданост планираним терористичким активностима, тако да “жене самоубице”, носећи експлозивну нараву на себи, пажљиво бирају могуће мете, а најчешће су то мјеста са великим бројем окупљених људи.

Дакле, жене имају виши степен покретљивости обзиром да је отежано спровођење полицијске оперативно-тактичке радње, као што је преглед сваке жене и контролисање у безбједносним зонама. Да се примијетити да су широке хаљине, као дио традиционалне ношње, погодне за скривање различитих врста експлозивних направа. Ако се томе дода покривање главе и лица, руку, уз отежану анализу приказа лица, отежано је уочити евентуално знојење, страх и нервозу, кретање погледа и слично, што умногоме одаје симптоме неуобичајеног понашања потенцијалног нападача.

Према неким већ објављеним подацима, око 50 жена поријеклом са Косова и око 40 жена поријеклом из БиХ боре се у Сирији на страни Исламске државе. Тај број је додатно забрињавајући ако се узме у обзир чињеница да се периодично и драстично увећава, тако да је проблем посједовати прецизне и тачне податке.

Постоје реалне индиције да Ал каида и Исламска држава своје поруке и важне информације одавно не достављају телефоном или другим средствима електронске и радио-комуникације, већ те поруке преносе жене курири, које су свакако далеко погодније за тако сложене и специфичне задатке. Најновија терористичка догађања указују да жена утицајем и биолошком функцијом мајке може дјеловати и на своје потомство и активно укључити дијете у планирање терористичких догађаја. То свакако даје нову димензију за психолошка, социолошка и друга истраживања наведеног феномена.

Дакле, може се закључити да је улога жене у вјерском радикализму и терористичким активностима врло комплексна, неуобичајено у порасту у односу на досадашња терористичка дјеловања, те се мора анализирати са више аспеката како би се могуће посљедице превенирале и спречавале.

Примјер: Блиски исток као извориште међународног тероризма

Европске колонијалне силе почетком XX вијека отпочињу процес напуштања својих дотадашњих колонија, па и простор Блиског истока. Колонизатори и дотадашња власт под њиховом управом која је донекле функционисала принуђени су да власт препуштају племенским вођама, несређеним државама и неуређеним друштвима. Свакако да се осим наведене чињенице, која одсликава сложеност дешавања на том простору, морају узети у обзир и четири арапско-израелска рата, са посљедицама и разарањима који су тај простор додатно уназадили, а који се лако могу пренијети на додирна медитеранска подручја, укључујући и Западни Балкан.

Готово читав протекли вијек тај простор додатно карактерише јачање улоге религије, различитих вјерских утицаја и радикализма, који је у почетној фази свакако водио у појавне и појединачне облике испољавања терористичких активности, па све до терористичких активности са највишим степеном организовања и насталих посљедица. Локални владари су годинама национално богатство користили у служби личних интереса у процесима јачања властитих позиција ради очувања власти, али и склапању интересних савеза и коалиција. Потрага за нафтом доводи до интересовања западних држава и западне цивилизације за тај простор.

Успостављају се интересни савези кроз различите видове подршке актуелним лидерима и појединим државама. Долази до успостављања обостраних политичко-интересних односа. За то вријеме у амбијенту вишедеценијског заостајања стварају се и јачају исламске радикалне организације, које су се определијиле за терористичко дјеловање.

Тероризам постаје одговор на насталу ситуацију, али и начин освете западној цивилизацији. Моћ терористичких организација произлази из савезништва са појединим актуелним вођама тадашњих и овдашњих држава. Побједа Хомеинијеве “исламске револуције” у Ирану узрокује стварање исламских револуционарних снага, са намјером проширења револуције и оружаног отпора на друге просторе гдје живе муслимани.

Терористи су на тај начин једнострано објавили рат Западу или бившим колонизаторима, а свакако САД.

Чињеница је да су се терористички напади на САД 11. септембра припремали, планирали и организовали у појединим европским градовима. Војне интервенције САД и европских партнера у Ираку, Авганистану, Кувајту, сјеверу Африке, па све до сиријског ратишта, нијесу довеле до уништења терористичких организација, иако им то није био једини циљ у стратегији дјеловања, али свакако један од важних.

Поред вјерског екстремизма и утицаја религије, свакако да је систем школовања и образовања на том простору у фази стагнације или заостајања. Систем школства и образовања је у уређеним државама мјера напретка и цивилизацијског прогреса једног друштва.

Забрињавајућа је чињеница да учбеници у већини држава на том простору промовишу ислам као једину праву вјеру, уз врло честу констатацију да је западна цивилизација освајач, колонизатор и углавном одговорна за све историјске поразе и страдања исламског свијета. Младе генерације се едукују да актуелне опасности по ислам долазе од западне културе и других утицаја западне цивилизације. Дакле, може се закључити да се коријени будућег вјерског радикализма и тероризма управо стварају и развијају у школском систему, уз активну злоупотребу религије.

Битно је нагласити да је огроман проценат становништва готово полуписмен, уз стопу незапослености од око 50% радно способног становништва.

Саудијска Арабија, као једна од најразвијенијих држава на том простору, има удио незапослености од око 30% радно способног становништва, уз значајан број полуписмених и неписмених грађана. Неписменост је на Блиском истоку стратешки проблем и у сталном је порасту, тако да је број неписмених на простору Блиског истока

око 70 милиона становника. Ако се томе додају различити облици цензуре у медијима, исхрани, идејама Запада, догматским утицајима вјере или религије, може се закључити да је Блиски исток погодан амбијент за све облике радикализма и екстремизма.

Дакле, Блиски исток је извориште међународног тероризма и кључни фактор повезивања Европе, Азије (Кина и Индија), и Русије. Ислам је на Блиском истоку истовремено и религија и држава. Ислам је немогућ без државе, а држава без права, па је стога ислам и држава и право и правда. Блиски исток и један број држава на том простору карактерише нестабилност политичких, безбједносних и економских прилика, што за последицу има да актуелне власти држава на том простору не владају ситуацијом у тим земљама. Недовољна ефикасност влада тих држава, а посебно отежано функционисање извршних органа, са недовољним професионалним капацитетима и способностима, доводи до погодног амбијента за развој вјерског радикализма, злоупотребу религије и, у екстремној фази, терористичких активности. Локалне власти имају недовољне способности да спријече радикализам и супротставе се терористичким активностима. Отуда су узроци тероризма на том простору прије свега у религијско-идеолошким, али и у економским, политичким и социјалним разлозима. Наравно, не мање је важно у континуитету исказивати интересовање за простор Блиског истока. Углавном су четири групе разлога интересовања за Блиски исток:

- геополитички разлози и интереси,
- економски интереси (економско тржиште),
- енергија и енергетски разлози,
- политички разлози билатералне сарадње.

Актуелна криза у Сирији као наставак тзв. арапског прољећа у дешавањима на сјеверу Африке исувише дуго траје, са несагледивим последицама. Посебно се издвајају три проблема на која се у најкраћем времену морају дати одговори:

- рјешавање Сиријске кризе,
- рјешавање мигрантске кризе,
- рјешавање питања тзв. “исламске државе”.

Опредјељујућа улога у рјешавању кризе у односу на сва три наведена питања припада САД и европским партнерима, Русији, али и исламским државама – то су, прије свега, Сирија, Ирак, Иран, Турска и Саудијска Арабија. Рекло би се да је учешће исламских држава незаобилазна чињеница, те да је без њиховог активног учешћа процес дугорочне стабилизације немогуће довести до жељених и очекиваних резултата. Стога је од непроцјењиве важности доследно координирање планираних активности, што се у конкретном случају на терену не догађа или наступају друге крајности. Чини се да искреност у сарадњи зависи прије свега од дефинисаних политичких циљева и економских

интереса сваке државе понаособ. Јасно је да код актера на Блиском истоку постоје различити циљеви и интереси без заједничке визије и стратегије дјеловања, али и без усаглашених политика о заједничком циљу и дјеловању. Наравно да су различити циљеви и интереси и исламских држава. Нема одговорних за неуспјех досадашњих дејстава.

Чињеница је да антитерористичка коалиција готово да не постоји, да још нема заједнички дефинисане политике Европске уније о мигрантској кризи, уз реалност да свака влада самостало креира своју политику и поступак са мигрантима. Безбједност на Медитерану је угрожена, а ни приближно се не види рјешење проблема. Организовани криминал доводи мигранте уз подршку организованих криминалних група на маршрути кретања миграната. Чини се да је неопходно прописивање прецизних процедура за поступање са мигрантима, као и дефинисање улоге и обавеза државе и надлежних органа у конкретним ситуацијама.

Досадашње активности у поступању са мигрантима углавном су биле стихијне и спонтане, без осмишљене стратегије заједничког дјеловања. На сцени су спорост европске администрације и бирократије, посебно спорост у доношењу важних одлука. Мигрантска криза није само економско већ и безбједносно питање, а безбједносне одлуке не трпе одлагања, тј. њихово одлагање и пролонгирање несумњиво доводи до значајних посљедица.

Цијеним да је потребно извршити анализу садашњег стања, одлучно наставити започете законске реформе, уз лични став у односу на два важна питања:

- преиспитивање функционисања садашњег концепта ЕУ,
- сагледати потребу са стварањем европских обавјештајно-безбједносних снага.

Може се закључити да постоји јединствен циљ рата кроз ширење Исламске државе и освајање нових територија, а, на другој страни, у антитерористичкој коалицији циљеви су различити и без усаглашене стратегије дјеловања. У таквим условима исламске државе могу дугорочно постати губитници у актуелном сукобу кроз наставак агоније и страдања. Наравно, сва дешавања на Блиском истоку имају директне посљедице на безбједност европских држава. Стога је нејасно одуговлачење одлука и очекивање да ће неко други са стране ријешити проблем европске безбједности. Тероризму је потребно вријеме, а неупоредиво више времена да се тероризам превенира и побиједи.

У процесима дерадикализације од стратешке је важности, разобличавање вјерског радикализма и спречавање терористичких активности улога и активности муслимана и припадника ислама – појединаца, организација и држава.

Против тероризма се морају борити муслимани и исламске вјерске заједнице у процесима спречавања злоупотребе религије, а посебно исламске државе, у спознаји да су муслимани жртве тероризма. Свакако да у закључку треба обратити пажњу на чињеницу да такозвана Исламска држава управо простор Балкана ставља на мапу свог, како кажу, “будућег Калифата”, што, наравно, додатно обавезује на реалистично праћење и процјењивање њихових активности, али и предузимање неопходних мјера у циљу очувања безбједности.

Примјер: Обавјештајне службе и вјерски радикализам

Обавјештајне службе далеко од граница својих држава у континуитету прате безбједносну проблематику и достављају податке и процјене о могућим начинима пријетњи и угрожавања зоне одговорности. Надлежне службе, обавјештајне или контраобавјештајне, предузимају активности да самосталним дјеловањем или у партнерству са другим службама унаприједи безбједносну ситуацију како потенцијални проблеми не би постали и реални проблеми.

Обавјештајне службе штите виталне интересе држава и служе интересима држава у којима дјелују. Заједно са службама безбједности чине обавјештајно-безбједносни систем као дио снага националне безбједности. Стога су од непроцјењиве важности за сваку државу улога и значај обавјештајних служби у спречавању вјерског радикализма и осујећивању могућих терористичких напада.

Реална је пријетња глобалном миру од терористичких напада на свим континентима. Може се рећи да је период до 11. септембра и напада на Светски трговински центар – период дјеловања Ал каиде, а период после 11. септембра – период дјеловања Ал каиде и Исламске државе. Зато се “џихад” врло често поистовјећује са екстремним појединцима и радикалним фундаменталистима. Џихад није проблем сâм за себе, али је опасност у садржају и разумијевању идеја и увјерења. Тероризам у свим облицима и фазама опстаје уз подршку државе (финансијску, логистичку и сличну). Државе подржавају терористичке организације због страха од могућег терористичког дјеловања, али и због идеолошких увјерења које те државе подржавају. Суштински се обавјештајне службе баве прикупљањем, обрадом, анализом података и у наредној фази доставом обрађених података корисницима.

Чињеница је да терористичке организације много брже и ефикасније успостављају контакте у здруженом дјеловању и отвореније сарађују него што то раде службе безбједности. Вјероватно је то један од разлога из којих су службе углавном корак иза терористичких активности и врло често се баве посљедицама, које су углавном трагичне.

Дакле, након терористичког акта долази до успостављања квалитетније партнерске сарадње, али опет краткотрајно и без континуитета, за разлику од терористичких организација, које карактеришу стална мобилност и проактивност.

С обзиром на околност да сам се као аутор текста, у једном дијелу радне каријере, бавио обавјештајним активностима, указаћу на могуће ситуације које у значајној мјери могу лимитирати резултате било које обавјештајне службе у превентивним активностима. Чињеница је да су више него скромни резултати обавјештајних служби у претходном дјеловању у односу на посљедње терористичке догађаје у више европских градова и држава. Свакако да су разлози бројни и они се теоретски могу тражити у више узрока, али треба напоменути и указати на могуће.

Најприје, то је релативно слаба или недовољна размјена информација. Службеници или, терминологијом службе, оперативци који дјелују у обавјештајним службама раде углавном за бирократију, која недовољно разумије специфичности радне проблематике. Реалистична је могућност да се оперативци у службама бирократизују сами по себи, уз чињеницу да врло често не воле да ризикују, имају страх од могућих радних неуспјеха у припреми и планирању нових акција. Страх од могуће грешке и посљедица доводи до губитка радне продуктивности и креативности, а свакако и нових идеја и резултата.

Тајност рада и удаљеност од јавности може довести до конформизма, уз значајне бенефиције и лагодност амбијента; прибјегава се конзервативним методама, устаљеним клишеима и шаблонском раду. На европском нивоу постоје озбиљна размишљања о разним стереотипима и ограничењима обавјештајне заједнице, уз опсједнутост процедурама и бирократијом, али и недостатак оперативних активности. Сама по себи се намеће потреба за реформом обавјештајне заједнице, уз истовремено иновирање садашње и израду нове законске регулативе. Може се рећи да недостатак анализе података, уз изостанак доставе података, корисницима представља додатно ограничење и изостанак очекиваних резултата.

У појединим ситуацијама оперативци имају страх од неуспјеха акције, па зато радије прибјегавају угодном осјећају без одговорности или синтагми “нећемо радити ништа да не бисмо погријешили”; за поједине припаднике је важно напредовање у каријери без пропуста, без замјерања и тамних професионалних мрља, уз очекивање да је важно напредовати без грешака и неуспјеха, “како би се посао обављао без стреса”. Изостаје активна потрага за “терористима”, уз недовољно прецизно дефинисане циљеве конкретних активности. Зашто не рећи да поједине терористичке организације остварују контакте и са припадницима обавјештајних служби у намјери да се против терориста боримо заједно с терористима?! Теорија “чувања” обавјештајног податка одавно је превазиђена, јер је податак користан само ако је употребљив, па стога обавјештајне

службе морају сарађивати у континуитету размјењивати податке и информације у реалном времену.

Тежња је да његујемо паметне, проактивне и ефикасне обавјештајне службе у интересу грађана и држава, а, са друге стране, запажамо и прихваћену истину и реалност да, поред осталих безбједносних изазова и пријетњи, тероризам представља истинску пријетњу савременој цивилизацији. Када се процјењују стање и капацитети државе и снага било које друштвене заједнице, треба узети у обзир вриједности економије, демографије, безбједности, енергетике и технологије, али и ефикасност обавјештајно-безбједносне заједнице. Лично мислим да постоји потреба за стварањем европских обавјештајно-безбједносних снага у циљу очувања и подизања на виши ниво европске безбједности.

Примијетно је да војна интервенција против ИСИЛ-а не даје очекиване резултате, а досадашње војне акције немају заједничку стратегију, немају јединствене и прецизно дефинисане оперативне и стратешке циљеве. Очигледно је да кључни политички актери имају различите политичке, али прије свега економске интересе. Може се говорити да борбену снагу ИСИЛ-а карактеришу оданост, жртвовање и лојалност постављеним циљевима, уз чињеницу да је у редовима ИСИЛ-а мање криминала и корупције, да свјесно раде на потискивању страха, уз снажна религијска увјерења и повишен степен индоктринације. Војне компоненте за могући терористички акт јесу мотивација и логистика, а снаге ИСИЛ-а наведено и посједују. Да бисмо сачинили реалну процјену у односу на опасности од могућег терористичког акта на било којем простору, потребно је сагледати да ли на том простору има радикалних екстремиста (појединаца и група), да ли је регистровано присуство терористичких група и организација, да ли је регистровано присуство хуманитарних организација које пропагирају вјерски радикализам, да ли је регистровано присуство тзв. “спонзора тероризма” и да ли се и у којим размјерама врше манипулација и злоупотреба религијским осјећањима вјерника.

Отворено је питање: ако се снаге ИСИЛ-а и њени припадници војно поразе и потисну са тог простора, они ће свакако дјеловати негдје другдје, на некој другој локацији ће покушавати да остваре своје циљеве. Тај други простор је територија Азије или Африке, али свакако близу европског континента. То је разлог више за појачани опрез и забринутост. Дакле, од стратешке су важности улога и значај обавјештајних служби у спречавању вјерског радикализма и очувању безбједности сваке државе и виталних интереса њених грађана.

Актуелна избјегличка криза на рути од Блиског истока до крајњих граница европског континента показала је очигледне слабости обавјештајно-безбједносног система на свим нивоима. Слабости обавјештајно-безбједносног система чине на нормативном нивоу

неефикасна и превазиђена законска одређења, а на функционалном и оперативном нивоу огледају се у недостатку ефикасних капацитета на одговоре терористичком дјеловању.

Више је него јасно да се уочавају слабости развојних политика Европске уније кроз непостојање јасне визије, разне неусклађености политика, спорости и неефикасности у доношењу одлука, као и изостанак модела за поштовање и спровођење донетих одлука. Неспорна је вриједност европских демократских закона и достигнутих стандарда у поштовању права и слобода, као и других цивилизацијских вриједности на којима почива концепт уједињене Европе свих грађана. Изнад свега је важно и неопходно очувати и заштитити право на људски живот, као и право на живот и заштиту живота као једну од стратешких вриједности савремене цивилизације, без обзира на превазиђена законска рјешења и административне процедуре.

Декларативно залагање за борбу против тероризма само по себи не доноси резултат, већ се морају предузети опсежне радње и активности на политичком и оперативном нивоу, усвајањем потребних политика, али и функционалним јачањем капацитета органа за њихово спровођење. Исламска држава посједује војну силу, територију, изворе финансирања и другу инфраструктуру, па се због тога не смију потцијенити намјере и посљедице њеног дјеловања.

Само ефикасне службе и партнерска сарадња без предрасуда могу очувати безбједност грађана европских држава, уз чињеницу да се извориште терористичког дјеловања мора отклањати не само на Блиском истоку него и осмишљеним стратегијама дјеловања у свим државама европског континента. Чињеница је да на просторима Европске уније живи око 25 милиона муслимана, углавном лојалних државама у којима живе, државама у којима остварују своја грађанска права, државама у којима неспорно доприносе развоју и просперитету, друштвима гдје и припадају, али је сасвим логично да постоје појединци, групе и организације које мисле другачије. Управо ти појединци, групе и организације подржавају активности Исламске државе и спремни су да јој пруже конкретну подршку својим личним дјеловањем.

И потпуно је свеједно ко су потенцијалне жртве и какве су посљедице њиховог сулудоог дјеловања. Вјерска заслијељеност је јача од разума чак и онда када су жртве недужни, њихови суграђани и други муслимани. Свакако да је област дјеловања надлежних служби у правцу идентификовања радикалних појединаца и потенцијалних терориста прије конкретног терористичког догађаја од стратешког значаја и једино она спречава трагичне жртве и посљедице. Свака друга опција дјелује са закашњењем и, нажалост, увијек са трагичним посљедицама, те углавном одсликава пропусте и одговорност обавјештајне заједнице.

3.2.3. Трговина наркотицима као облик организованог криминала

Трговини наркотицима се придаје посебан значај у другој половини протеклог вијека. Међутим, у литетатури се употреба наркотикâ повезује са временом настанка цивилизације, док се наркотици, у већој мјери, појављују на тлу Европе након крсташких ратова, током XIII вијека, када су са Блиског истока донети опијум, хашиш и марихуана, да би се масовнија употреба јавила у XIX вијеку. У Сједињеним Америчким Државама ријеч је о периоду након Америчког грађанског рата, док је снажнија трговина наркотицима у Европи забиљежена након I свјетског рата.³⁵⁸

Када је област у питању Западног Балкана, она представља транзициони простор за наркотице, изузев марихуане, која је примарно и у великој мјери потицала са плантажа из Републике Албаније. Имајући у виду да се наркотици кријумчаре преко овог простора, мање количине наркотика бивају на том путу задржане за употребу, док се у великој мјери наркотици кријумчаре ка земљама Европске уније. Три су основне врсте наркотика које балканском рутом бивају транспортоване ка земљама Европске уније: марихуана, хероин и кокаин.

Марихуана је до 2015. године, када говоримо о протоку наркотикâ балканском рутом, у највећој мјери, узгајана у областима Републике Албаније, а њено кријумчарење је имало три правца. Улазак на територију Црне Горе вршен је углавном у приобалном дијелу Скадарског језера, а потом јадранском обалом према Републици Хрватској, други је водио на сјевер, у правцу Републике Србије, а трећи на запад – континенталним дијелом до границе са Босном и Херцеговином.

Када је ријеч о хероину, познато је да се овај наркотик у највећој мјери производи у Авганистану, одакле се у великој мјери транспортује преко Ирана, Турске, Бугарске, Албаније, Косова*.³⁵⁹ У Црну Гору се углавном региструје улазак овог наркотика са територија Косова*³⁶⁰ и Републике Албаније, а Црну Гору напушта на граничној линији према Босни и Херцеговини и Хрватској.³⁶¹

---

³⁵⁸ Постоје подаци да Француска 1920. године има 80.000 зависника од морфијума и кокаина. У овом контексту треба поменути и опијумске ратове, које је Кина водила 1839–1842. против Енглеске и 1857–1860. против САД, Француске и Енглеске.

³⁵⁹ Резолуција УН 1244.

³⁶⁰ Резолуција УН 1244.

³⁶¹ Више у: Средњорочни преглед SOСТА 2015, Управа полиције Црне Горе.

Кокаин се производи у земљама Латинске Америке и до Западног Балкана стиже углавном кроз контејнерски саобраћај, прекоокеанским бродовима који избацују наркотику у јадранско приобаље, или индивидуалним транспортом пошиљке. Имајући у виду да је ријеч о наркотику који постиже високе тржишне цијене, његова коначна дестинација су земље Европске уније.³⁶²

3.2.4. Илегалне миграције као посебна пријетња безбједности

Економски, политички, и социолошки аспекти чине у дужем временском периоду мотиве за миграције становништва из области и земаља које су погођене различитим облицима криза. Изражена намера да се промијени мјесто становања отвара простор криминалитету да дјелује и на овом простору кроз организовање и обезбјеђење илегалног транспорта миграната.

Кризе које су се догодиле услијед ратова на простору Авганистана, Ирака, земаља Магреба и Блиског истока довеле су милионе грађана тих држава у ситуацију да потраже сигурност, боље услове живота и евентуални просперитет за себе и чланове своје породице на неком другом простору. Имајући у виду да све ове земље углавном налазе на евроазијском континенту, најпожељнија миграциона дестинација овим лицима управо је Европска унија.

Миграције се појављују готово откад постоји и цивилизација, а увијек су биле мотивисане тиме да се пронађу бољу услови за живот који су били условљени климатским утицајима, повољношћу за привређивање и сигурносним окружењем; тако бисмо кретање становништва из једне у другу област могли окарактерисати као трајан процес који је у вријеме модерног доба добио своју посебну димензију у односу на њен интензитет. Милиони грађана из ратом погођених области упутили су се ка Европској унији, чије чланице нијесу успеле да пронађу адекватан одговор на ово питање. Осим могућности које су на овом простору пружене криминалитету, мигрантска криза која потреса европско тло досегла је у неколико наврата сâм врхунац, пријетећи да наруши добросусједске односе и негативно утиче на регионалну безбједност.

---

³⁶² Кријумчарење кокаина је до те мјере добило на замаху да је нериједак случај да више десетина килограма овог наркотику залута у продајне објекте. Ријеч је о случају регистрованом у Шпанији на почетку 2012. године, када је једна запослена у хипермаркету пронашла у пакету са банама више од десет килограма кокаина високе чистоће.

Мигранти користе руту која углавном започиње у Турској, да би се касније наставила преко Грчке, Македоније и Србије. У ранијем периоду је Мађарска била наредна дестинација, али је након увођења мјера мађарске владе, које су подразумевале физичко обезбјеђење зеленог граничног појаса према Србији, уз успостављање жичаних ограда, рута промијенила правац према Хрватској, потом ка Словенији и Аустрији. Посљедње активности, у којима се и Словенија одлучила да подигне жичану ограду на својим границама према Хрватској, и најаве да би идентичне мјере могла да предузме и Хрватска на границама са Србијом наводе на закључак да би балканска мигрантска рута сада могла да промијени свој правац, те да се њен крак из Македоније сада пружи према Албанији и Црној Гори.

Миграције саме по себи представљају безбједносни изазов, али и пријетњу да се обимном флукуацијом становништва на тло Европе инфилтрирају различити радикални елементи, који могу представљати безбједносни ризик. Примјер недавног терористичког напада који је изведен у Паризу управо је имао утемељење у оваквој процјени. Наиме, иако су, посебно у посљедњем временском периоду, земље на мигрантској рути увеле строгу контролу и биометријску регистрацију миграната, овако добијени подаци још нијесу од оперативног значаја, имајући у виду да не постоји могућност да се изврши њихова провјера у земљама из којих мигранти потичу. Надаље, активности које безбједносне службе реализују и средства која су неопходна за обезбјеђење привременог боравка миграната на рути кретања, без обзира на извјесну финансијску помоћ која се упућује из фондова Уније, представљају велико оптерећење за буџет земаља Западног Балкана, што представља, с једне стране, умањење средстава која су била намијењена, између осталог, и за безбједносне потребе, а, са друге стране, ова активност захтијева усмјеравање великих стручних капацитета на ову област, што поново производи безбједносни изазов.

О илегалним миграцијама Драгишић говори са аспекта безбједносних пријетњи и напомиње да велики мигрантски талас аналитичари називају и „новом сеобом народа“, који у себи крије и извјесну зебњу, имајући у виду да тако велики број миграната може утицати на промјену демографске, културне и религијске структуре земаља у коју се уселавају, те подсјећа на извјесна неслагања од узрокâ миграција до термилошког несагласја за људе који напуштају своју земљу, па се тако користе термини *азилант*, *мигрант*, *избјеглица*.³⁶³

Овај актуелни феномен, како га назива Драгишић, предмет је изучавања различитих научних дисциплина, а за његово објашњење углавном се узимају четири битна чиниоца: простор, вријеме, настањивање и дјеловање миграната, и посљедице на средину у коју се

---

³⁶³ Зоран Драгишић, Миграције као безбедносни проблем, *Српска политичка мисао*, бр. 4, 2015, стр. 368.

настајују; тако за простор наглашава да представља кретање људи између двије тачке и да у односу на крајњу дестинацију може имати локални, регионални и међународни карактер; када је у питању вријеме, оно се може посматрати кроз намјеру миграната да на неком простору остану привремено или трајно; настањивање као трећа димензија представља изражену намјеру да се мигранти трајно настане на одређеном простору; и посљедња димензија се тиче утицаја који мигранти остављају на социјални оквир средине у коју се досељавају.³⁶⁴

Драгишић у наставку говори о томе да дефинисање и сагледање проблематике везане за миграције нису довољни уколико се не обухвате политичка и безбједносна димензија, и не разјасни шта је заправо узрок миграција, које даље квалификује као илегалне, које предстаљају улазак и излазак миграната у/из земље изван граничних прелаза и/или коришћење фалсификованих путних исправа, док се за објашњења легалних миграција користи истраживањем Међународне организације за миграције (ИОМ), која указује да легални мигранти, на простору Републике Србије, углавном потичу из Кине, Русије, Македоније и Босне и Херцеговине, а као посебну цјелину издваја азиланте и избјеглице.³⁶⁵

Коментаришући актуелне миграције и безбједност у Републици Србији, Драгишић упућује на то да је, од почетка мигрантске кризе, кроз ту земљу прошло преко пола милиона миграната и у даљој анализи повезује миграцију око педесет хиљада грађана са простора Косова*,³⁶⁶ која је претходила великом мигрантском таласу, у ствари могла представљати и својеврстан експеримент, те, у циљу разјашњења, нуди двије хипотезе, прва се односи на намјеру да се Европској унији нанесе штета на економском, политичком и социјалном плану, те у наставку користи ставове Трифковића које је изнио у чланку „Процес замене европског становништва“, а који се односе и на намјеру да се промијени конфесионална структура тог дијела европског копна уз стварање потенцијалних услова да се из мигрантске структуре регрутују носиоци терористичких активности, док се друга хипотеза односи на активности организованог криминала да се кроз мигрантске процесе реализују кријумчарење миграната и на тај начин за себе обезбиједи значајну материјалну корист.³⁶⁷

У наставку Драгишић користи „средњи пут“, наглашавајући да до схватања разлогâ процеса миграција можемо доћи фузијом поменуте двије хипотезе, уводећи појам „охлократија“, који осветљава кроз овладавање политичким партијама, медијима,

³⁶⁴ *Ibidem*, стр. 371.

³⁶⁵ *Ibidem*, стр. 372–373.

³⁶⁶ Резолуција УН 1244.

³⁶⁷ Зоран Драгишић, Миграције као безбедносни проблем, *Српска политичка мисао*, бр. 4, 2015, стр. 376–377.

невладиним организацијама, здравством, образовањем и цивилним друштвом од стране корупције као нови облик тоталитаризма, закључујући да иза мигрантске кризе стоје „опасне криминалне групе“.³⁶⁸

Стратегија националне безбједности Црне Горе описује илегалне миграције као једну од безбједносних ризика и пријетњи уз коју је уврштена и трговина људима.³⁶⁹ Република Србија је донијела Стратегију за супротстављање илегалним миграцијама за период 2009–2014. године, која представља основ за дјеловање институција у случају мигрантске кризе.³⁷⁰

Република Хрватска се осврће на проблем илегалних миграција у Стратегији националне сигурности у тачки 33, гдје илегалне миграције описује као једну од пријетњи по безбједност Републике Хрватске, посебно у геостратешком оквиру, имајући у виду да се ова земља налази на путевима кријумчара миграната са простора Азије, Африке и источне Европе ка Европској унији; у тачки 57, која се односи на супротстављање асиметричним облицима угрожавања безбједности, такође се помиње изазов везан за илегалне миграције; и у тачки 59, гдје се планира стварање повољних услова за сарадњу са сусједним државама у циљу спречавања илегалних миграција и трговине људима.³⁷¹

3.2.5. Кријумчарење оружја као облик организованог криминала

Кријумчарење оружја представља за организовани криминалитет, послије трговине наркотицима, најпрофитабилнију грану. Стални сукоби у свијету и ратови отварају простор организованом криминалитету да своје интересе остварује и кроз кријумчарење оружја. Имајући у виду да је насилне сукобе, а посебно превласт и надмоћ у рату, немогуће остварити без адекватног оружја, те потребе су и у квантитативном и у квалитативном смислу довољан оквир за ову незакониту дјелатност.

Суштински, да бисмо сагледали потпуну слику када је у питању кријумчарење наоружања, као једна од посљедичних фаза, слиједи графички приказ земаља које су најзначајнији свјетски увозници и снабдјевачи наоружањем за период 2011–2015, као и упоредним периодом 2006–2010.

---

³⁶⁸ *Ibidem*, стр. 384.

³⁶⁹ Стратегија националне безбједности Црне Горе, стр. 4.

³⁷⁰ Зоран Драгишић, Миграције као безбедносни проблем, *Српска политичка мисао*, бр. 4, 2015, стр. 378.

³⁷¹ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске. стр. 5–10.

Uvoznik	Učešće u svjetskom uvozu oružja (%)		GLAVNI DOBAVLJAČI 2011 - 2016 (%)		
	2011-15	2006-10	1.	2.	3.
 INDIJA	14	8,5	Rusija (70)	SAD (14)	Izrael (4,5)
 SAUDIJSKA ARABIJA	7,0	2,1	SAD (46)	Velika Britanija (30)	Španija (5,9)
 KINA	4,7	7,1	Rusija (59)	Francuska (15)	Ukrajina (14)
 UAE	4,6	3,9	SAD (65)	Francuska (8,4)	Italy (5,9)
 AUSTRALIJA	3,6	3,3	SAD (57)	Španija (28)	Francuska (7,2)
 TURSKA	3,4	2,5	SAD (63)	South Korea (9,5)	Španija (8,9)
 PAKISTAN	3,3	4,3	Kina (63)	SAD (19)	Italija (4,6)
 VIETNAM	2,9	0,4	Rusija (93)	Ukrajina (2,6)	Španija (0,9)
 SAD	2,9	3,6	Njemačka (21)	Kanada (11)	Norveška (8,1)
 JUŽNA KOREJA	2,6	5,7	SAD (80)	Njemačka (13)	Švedska (2,2)

Grafikon 21: Najveći uvoznici i glavni distributeri naoružanja, izvor: Al Džazira, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/mapa-ko-se-najvise-naoruzava>,

Kao najveći uvoznici oružja su, u izvoru koji je обезбједила «Ал џазира», наведени: Индија, Саудијска Арабија, Кина, Уједињени Арапски Емирати, Аустралија, Турска, Пакистан, Вијетнам, САД и Јужна Кореја, док су највећи произвођачи и добављачи наоружања: Русија, САД, Њемачка, Кина, Велика Британија и Француска,³⁷² које су, осим Њемачке, сталне чланице Савјета безбједности Уједињених нација, са удјелом од 88% на свјетском тржишту оружја.³⁷³ Овај податак је врло важан, имајући у виду да кријумчарење представља тек сљедећу фазу након производње, као прве, и након легалне продаје, као друге фазе; сада се услијед различитих интереса, циљева и политика дио купљеног наоружања и опреме, у реалним временским оквирима или након извјесног протока времена, различитим нелегалним каналима оружје може појавити на сивом тржишту.

Бошковић и Скакавац, говорећи о досадашњим искуствима у трговини оружјем, упућују на три позната начина трговине наоружањем, од којих се први односи на легалну и отворену трговину између двије државе, при чему се поштују прописане процедуре и верификују сертификати; сљедечи начин представља илегална и тајна трговина са другим државама преко трећих држава; а трећи начин се односи на трговину са недржавним субјектима, гдје се уз помоћ посредника прикрива поријекло наоружања.³⁷⁴ Уколико овој констатацији додамо и то да се у већини случајева ограничени оружани сукоби или ратови на одређеним просторима одвијају у оквирима међународних настојања да кроз санкције

³⁷² Ал Џазира, Ко се највише наоружава, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/mapa-ko-se-najvise-naoruzava>, 30. 5. 2016.

³⁷³ Мило Бошковић, Здравко Скакавац, *Организовани криминалитет*, стр. 333.

³⁷⁴ Мило Бошковић, Здравко Скакавац, *Организовани криминалитет*, стр. 333.

онемогуће снабдијевање једне од страна у сукобу оружјем и војном опремом и техником, стварају се, нажалост, идеални услови за повећаном потражњом оружја које има високу цијену на илегалном тржишту, а илегалне токове је изузетно тешко сузбити.

Област илегалне трговине оружјем можемо посматрати кроз период до престанка блоковске подијељености и период након блоковске подијељености. Наиме, повлачење јединица СССР-а из земаља источне Европе, распуштање јединица совјетске војске у бившим социјалистичким републикама, распад СФРЈ и дезинтеграцијски процеси оружаних снага кроз гашење јединица територијалне одбране, оружане побуне у земљама Балкана, гдје су војна опрема и наоружање на крају завршили у посједу грађана, потенцијално су представљале активности које су за собом оставиле застарјелу, али бројну војну опрему и наоружање, који су, након престанка потребе да буду коришћена у своју сврху, тада постале идеално средство за трговину и употребу у неким новим сукобима и жариштима у свијету. Овдје не треба пренебрегнути чињеницу да је током ратних сукоба на простору бивше Југославије вршена илегална испорука значајних количина наоружања, муниције и минско-експлозивних средстава, која су касније постала потенцијал за организовани криминалитет да их пласира на неко друго подручје, односно тржиште.

Посебну сферу у илегалној трговини оружјем представља пролиферација нуклеарног оружја или радиоактивних изотопа, или пак технологија за производњу нуклеарног наоружања. Раст броја земаља које су дошле у посјед нуклеарног оружја и јачање њихових нуклеарних потенцијала након престанка блоковске подијељености, по личном мишљењу аутора, имају утемељење управо у пролиферацији оружја за масовно уништење. Овакво оружје и његов промет до сада нису забиљежени на простору Западног Балкана, али се, узимајући у обзир свјетске тенденције у наоружавању (па и најновије процесе наоружавања појединих западнобалканских земаља), и његов евентуални прилив на Балкан може сматрати реалистичном будућом пријетњом, те ће овдје бити ријечи и о изгледима за употребу ОМУ у региону.

3.2.6. Пролиферација оружја за масовно уништење као потенцијална будућа пријетња

Извршење овог кривичног дјела кажњиво је у односу на Кривични законик Црне Горе у члановима 313 (изношење и уношење опасних материја), 314 (недозвољено поступање са опасним материјама), 315 (недозвољена изградња нуклеарних постројења), 337

(угрожавање сигурности нуклеарним материјалима), 447д (уништење и оштећење нуклеарног објекта).³⁷⁵

Извршење овог кривичног дјела кажњиво је у односу на Кривични законик Србије у члановима 267 (недозвољена изградња нуклеарних постројења), 287 (недозвољено прибављање и угрожавање безбједности нуклеарним материјама), 312 (тероризам), 372, тачка 2 (ратни злочини против цивилног становништва), 391 (међународни тероризам).³⁷⁶

Казнени закон Републике Хрватске третира ову област кроз чланове 97 (тероризам), тачка 6 и тачка 9, 198 (угрожавање околине радиоактивним тварима), 215 (довођење у опасност живота и имовине општеопасном радњом или средствима), 219 (злоупотреба радиоактивних твари).³⁷⁷

Питање пролиферације оружја за масовно уништење имало је неколико развојних фаза које су стаје у међународним односима довеле готово до усијања, с једне стране, и, са друге, потребе да међународна заједница реагује како би сузбила или зауставила државе које су имале намјеру да прибаве или произведу оружје за масовно уништење, односно да превентивно дјелује на остале земље. Оружје за масовно уништење подразумијева хемијско, биолошко и нуклеарно оружје, због његове специфичности и разорног дејства, као и премоћи какву обезбјеђује земљама које га посједују, посебна пажња се обраћа на сегмент који се односи на нуклеарно наоружање, нуклеарно гориво, изотопе нуклеарних елемената, центрифуге за производњу изотопа и сличне елементе.

Прву фазу у развоју нуклеарног оружја представља његова употреба на тлу Јапана 1945. године од стране САД, када се ова врста оружја први пут јавља у употреби, убрзо затим ово оружје производе и/или прибављају и СССР (1949), Велика Британија (1952), Француска (1960), Кина (1964), Индија (1974), уз спорни посјед од стране Израела (1979) и Јужноафричке Републике (1979), гдје је делаборисано; другу фазу представљају активности на овом плану које ступају на међународну сцену дезинтеграцијом СССР-а и формирањем четири нове нуклеарне силе (Русија, Украјина, Казахстан, Бјелорусија – у каснијим активностима је нуклеарно оружје додијељено Украјини, Казахстану и Бјелорусији делаборисано); тако у овој фази нуклеарном технологијом успијевају да овладају Пакистан (1998) и Сјеверна Кореја (2006). Период након дезинтеграције СССР-а представља и период снажења илегалног тржишта нуклеарним материјалима на тлу Европе, које је имало неочекивану димензију.

---

³⁷⁵ Кривични законик Црне Горе, стр. 114–167.

³⁷⁶ Кривични законик Републике Србије, стр. 95–139.

³⁷⁷ Казнени закон Републике Хрватске, стр. 14–94.

Нуклеарно оружје су, у протеклом периоду, покушале за себе да обезбиједи и Либија (2003. године, када је на једном броду чија је крајња дестинација била Либија пронађен репроматеријал за изградњу центрифуга за обогаћивање уранијума), као и Иран, који је услијед посједовања нуклеарних електрана у стању да самостално обогаћује уранијум (у јавности је познат процес против њемачког држављанина Готхарда Лера, који је, као научник за нуклеарне технологије, оптужен за покушај да снабдије научним достигнућима и напредним технологијама за обогаћивање нуклеарног материјала ове двије земље).³⁷⁸

Иако је међународна заједница уз много напора успјела да стави под контролу ову област, долазак у посјед нуклеарним материјалима представља посебно интересовање за терористичке организације које не посједују потребан ниво знања и технологија, али, у већини случајева, подозрејева се да имају намјеру да израде бомбе које суштински представљају класичну експлозивну нараву у коју би био интегрисан неки радиоактивни изотоп или руда, или да желе да израде тзв. прљаве бомбе, које користе радиоактивне елементе са ниским интензитетом зрачења, какви имају примјену у здравственој заштити.

У Републици Србији је током протекле деценије у више наврата на граничним прелазима откривено постојање радиоактивних супстанци или материјала који су имали виши ниво радијације од дозвољеног.³⁷⁹

3.3. Глобални изазови, ризици и пријетње – њихов утицај на регион Западног Балкана

Цивилизацијски пут какав је након Другог светског рата водио кроз биполарност коју су обиљежиле двије велике силе, Сједињене Америчке Државе и Савез Совјетских Социјалистичких Република, окончан почетком деведесетих година протеклог вијека брзим и за земље западне хемисфере изненадним нестанком друге силе у лику СССР-а, преко униполарног периода који је услиједио након тог раздобља, до друге половине друге деценије трећег миленијума, када у међународним односима уочавамо обрису мултиполарности.³⁸⁰ Овакво стање у међународним односима има снажну рефлексију на глобалну безбједност, која, нажалост, погодује снажењу садашњих и рађању нових изазова, ризика и пријетњи на међународном нивоу.

За разлику од периода раног двадесетог вијека, када је у међународној сфери била изражена мултиполарност, која је у том периоду означавала немогућност било које државе

---

³⁷⁸ Мило Бошковић, Здравко Скакавац, *Организовани криминалитет*, стр. 340–347.

³⁷⁹ *Ibidem*, стр. 341–342.

³⁸⁰ Више у: Andrea Edoardo Varisco, *Towards a Multi-Polar International System: Which Prospects for Global Peace?*, Juny 3, 2013.

да самостално угрози међународни мир и стабилност, појава нуклеарног оружја и његова дисперзија значајно су измијениле поимање мултиполарности данас. Глобалну безбједност снажно угрожавају процеси који настају и развијају се у економској, социјалној, културној, етничкој, техничко-технолошкој, еколошкој, вјерској и научној сфери.

Продубљивање јаза између економски напредних и неразвијених и сиромашних земаља свијета, гдје се по подацима Организације за храну и пољопривреду Уједињених нација (ФАО) у 2015. години биљежи 795 милиона гладних³⁸¹ на планети, преко услова које оваква социјална основа пружа за развој и јачање свих облика криминалитета, снажење вјерског утицаја у областима које немају ријешена верска, културна и етничка питања, па до стварања услова за нове подјеле, конфликте, сукобе и ратове, пролиферација оружја за масовно уништење, миграције и илегалне миграције становништва и кризе које проузрокују овакви облици кретања популације, загађење животне средине и нерационалан однос према природним ресурсима кроз директан утицај ових процеса на глобално загађење и загријавање атмосфере, што већ сада проузрокује видљиве климатске промене, снажење тероризма, и транснационална димензија криминалитета – јесу основне пријетње и ризици за глобалну безбједност, која свакако има битан утицај на земље Западног Балкана, а самим тим и Црну Гору.³⁸²

Када је ријеч о сукобима у областима сусједних региона, који имају утицај на међународну безбједност, као најзначајније треба поменути тренутне сукобе на простору Сирије и неповољну безбједносну ситуацију у сусједству ове земље, тј. у Ираку. Познато је да се на простору ове две земље воде грађански ратови који су обје земље у протеклом периоду снажно економски и војно дестабилизовали до те мере да је упитна могућност да се својим сопственим капацитетима изборе са снагама ИСИЛ-а, који на овом простору заговара формирање сопствене државе. Реформски процеси које су реализовале ирачке безбједносне снаге у протеклом периоду, који је подразумијевао лустрациони процес за све припаднике безбједносних и обавјештајних служби, осим кадровских потешкоћа за несметано функционисање, с једне стране, омогућио је да се овај едукован и увјежбан кадар нађе на услузи идејама које пропагира ИСИЛ.

Измијењени услови у међународним односима који су отворили простор мултиполарности и који су изазвани геоекономским утицајима нијесу могли а да не остваре утицај и на регион Западног Балкана. Иако појам *Западни Балкан* представља политички инспирисан

---

³⁸¹ Организација за храну и пољопривреду (ФАО), <http://www.fao.org/news/story/en/item/288229/icode/>

³⁸² Изазови, ризици и пријетње за безбедност Црне Горе дефинисани су у Стратегији националне безбједности Црне Горе и Стратегији одбране Црне Горе.

израз што указује на географски простор који тренутно представља предворје Европске уније, он дијелом има и своје фактичко утемељење, имајући у виду да представља област која је и са истока одвојена од Европске уније простором на којем се налазе Румунија, Бугарска и Грчка, а на самом крају Балканског полуострва Турском, која себе види као будућег кључног играча на овом простору. Регион Западног Балкана и сва дешавања на овом простору представљају углавном рефлексију процеса и догађаја из осталих балканских земаља (изузев Румуније), посебно тиме што Република Турска представља евро-азијску земљу, па самим тим јесте мост између балканског и блискоисточног региона. Оваква геополитичка, а још више геоекономска слика поставља јасан оквир за разумијевање процеса у реалном времену.

3.4. Регионални изазови, ризици и пријетње у савременом контексту

Регионални безбједносни изазови, ризици и пријетње у великој су мјери зависни од односа Европске уније и земаља Западног Балкана, узимајући у обзир то да су ова два региона или регион и подрегион Западни Балкан имали обрнуто пропорционалне процесе; наиме, од завршетка II свјетског рата земље, посебно централне, Европе тежиле су интеграцијама које би омогућиле несметан и брз проток људи, роба и услуга, док су се на тлу Западног Балкана развијали дезинтеграциони процеси. Када су се процеси дезинтеграције у бившој Југославији прелили на упореду оружја и грађански рат, Европа није била у капацитетима да се укључи у рјешавање кризе, чије су се посљедице касније пренијеле и на европско тло у виду миграција и ширења опасности од утицаја криминалитета, заправо се може говорити о томе да су и Европа и САД најприје били изненађени неочекивано брзим процесом уједињења Источне и Западне Њемачке, који је протекао без противљења кључних међународних актера,³⁸³ преко дезинтеграције СФРЈ и потом СССР-а. Европске земље су у периоду после 1991. године оформили комисију која је била сачињена од представника земаља Бенелукса и чији је циљ био враћање југословенских република за преговарачки сто, што се испоставило као исувише сложена мисија.

---

³⁸³ Винстон Черчил је у доба након завршетка ИИ свјетског рата наставио да обавља дужност премијера, па се у тим годинама у британској администрацији догодио, по мишљењу једног од министара у британској влади, некакав озбиљан проблем, те је тако у раним јутарњим сатима окупио неколико министара и пошао код премијера. Кажу да се Черчил појавио у сали за састанке прилично мрзовољан у пицама са неизоставном томпус-цигаром. Када је саслушао „усплахиреног“ министра, мирно је саопштио да ће о том проблему разговарати касније током дана и кренуо да напусти салу, а тада се окренуо и казао: „Сљедећи пут ме пробудите само у случају да чујете да ће се ујединити Источна и Западна Њемачка.“

Релације између Европске уније и земаља Западног Балкана могу се пратити у два периода: први се односи на послејугословенску реалност након 1991. године, а други на Процес стабилизације и придруживања, који је започео 1999, док ће значајан утицај на даљи развој односа између ова два регионална комплекса имати економска и институционална криза у Европској унији и неизвјесност у односу на њено проширење, као и релације земаља Западног Балкана у погледу подршке од најмоћнијих европских држава за наставак европских интеграционих процеса.³⁸⁴

Овдје треба додатно отворити питање недовољно афирмисаних држава и нација,³⁸⁵ или, како се у литератури често користи израз, „слабих држава“³⁸⁶ на Западном Балкану, које по својој неоперативности и немогућности да се институционално поставе у односу на проблеме на националном безбједносном нивоу тако манифестују слабости у заштити виталних интереса не само за сопствену националну и безбједност, грађане и њихова основна права, већ и ризик и пријетње за преливање овакве врсте хазарда на остале земље региона. Посебну неповољност представља груписање ових земаља у географском смислу, чинећи тиме простор који се протеже дуж цјелокупног Западног Балкана.

Овако нестабилну слику додатно обесхрабрује то што поједине земље овог региона нијесу пуноправне чланице најбитнијих међународних тијела која су управо снажно фокусирана на безбједносну област, као и с краја протеклог вијека завршени ратни сукоби и политичке елите у овим земљама, које, умјесто да се ангажују на смиривању тензија и страсти и усмеравању енергије и потенцијала својих политика на европске и евро-атлантске интеграције, у циљу стварања повољних услова за развијање добросусједских односа и климе која погодује развоју економије, заправо обилују активностима које одсликавају циклична кретања каква процеси помирења и разумијевања непрекидно покрећу и враћају на полазну основу, увијек поткријепљени новим примјерима који су засновани на уобичајеним праксама. Уколико се свему овоме дода снажење вјерског утицаја на овим просторима, тежина тренутног геополитичког и геоекономског стања постаје у потпуности јасна.

---

³⁸⁴ Драган Ђукановић, *Балкан на постхладноратовском раскрићу*, Службени гласник, Београд 2016, стр. 58–78.

³⁸⁵ Државник Massimo d’Azeglio изјавио је: „Пошто смо створили Италију, остаје нам још да створимо Италијане.“

³⁸⁶ Index of State Weakness in the Developing World, www.brookings.edu

4. НОРМАТИВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА ОДГОВОР НА РЕГИОНАЛНЕ ИЗАЗОВЕ, РИЗИКЕ И ПРИЈЕТЊЕ ЗА БЕЗБЈЕДНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ

Имајући у виду његову фокусираност на Устав Црне Горе, као државну институтцију посебно треба издвојити Уставни суд Црне Горе, који је утемељен у Уставу, закону о Уставном суду, и Уставном закону за спровођење Устава ЦГ.³⁸⁷

---

³⁸⁷ Уставни суд Црне Горе, <http://www.ustavnisudcg.co.me/slike/ustavnisud/osudu.htm>: „Црна Гора је десет вијекова стара држава, израсла из античке Превалитане (Превалис), средњовјековне Дукље и Зете, нововјековне Црне Горе. Име Црна Гора – први пут се помиње у другој половини XIII вијека. Приврженост праву и владавини права једна је од темељних основа историјског бића црногорског народа, о чему свједоче бројни правни документи из најстарије и новије прошлости. Црна Гора има дугачку уставну традицију, чији су заматак обичајно-правне норме као извор права, односно устав у материјалном смислу. Први писани извори уставног права појављују се крајем XVIII и почетком XIX вијека, а огледају се у правним актима-законима, какви су “Стега”, из 1796. године, Законик обшћи црногорски и брдски из 1798. године и Општи земаљски законик из 1855. године. Доношењем “Стеге” правно је регулисан битан дио основних друштвених односа који се у савременом друштву регулишу уставом. Норме које су садржане у поменутих актима су превасходно имале кривичноправни карактер, али је било и оних које су уређивале организацију власти. У другој половини XIX вијека добијањем фактичког, а потом и међународноправног признања Црне Горе, 1878. године, повећава се број правних аката који уређују уставну материју. Доношењем првог црногорског Устава 1905. године, почиње историја црногорске писане уставности. Овај Устав је значајан по томе што се њиме ограничава књажевска власт, гарантује већа лична и имовинска сигурност грађана, учвршћује законитост. Цјелокупни друштвени живот прогресивно је измијењен на основама и у духу Устава, а зачет је и утемељен нови тип политичке културе. Пет година касније, 1910. године, Црна Гора је проглашена Краљевином. У раздобљу од 1946. године, до 19. октобра 2007. године, Црна Гора је донијела пет устава, и то: 1946, 1953, 1963, 1974 и 1992. године. Сваки од ових устава је Устав Црне Горе као чланице федерације, а не као независне државе. Прва четири су донијета у периоду социјализма и самоуправљања, јединственог система власти, а последњи из 1992. године, у доба када се установљава парламентарни систем организације власти, судска независност, прописује обимна листа људских права и слобода и уводи тржишни систем привређивања. Суштински гледано у Црној Гори постоје два историјска раздобља уставног судства. Уставно судство је установљено 1963. године, а Уставни суд Црне Горе је почео са радом 1964. године као суд републике чланице, у саставу СФРЈ као прве тадашње социјалистичке државе која је установила уставно судство. Данас смо у другом раздобљу црногорског уставног судства, које је отпочело 2006. године. На основу резултата референдума о независности Црне Горе, Скупштина Црне Горе је 3. јуна 2006. године донијела Одлуку о проглашењу независности Републике Црне Горе. У Декларацији о независности су исказани кључни принципи њеног државног уређења и њена одређеност за европске интеграције. Скупштина Црне Горе је 10. јула 2006. године донијела Закон о уставотворној скупштини Републике Црне Горе, којим је Црна Гора уређена као независна држава, чиме је утврђен битан дио полазишта за израду уставног текста. Устав Црне Горе од 2007. године, проглашен је и донесен у историјском времену које карактерише обнова независности државе Црне Горе након 88 година и усмјереност ка чланству у Савјету Европе и Европској унији. Као и већина других европских држава Црна Гора је прихватила европско-континентални модел уставног судовања, утемељен на Келзеновом учењу. Уставни суд је установљен као највише уставно тијело суи генерис у чију надлежност спада заштита супремације Устава, односно уставно-правног поретка и људских права и слобода зајемчених Уставом и потврђеним и објављеним међународним уговорима.“

Систем безбједности Црне Горе у основи јасно дефинишу Устав Црне Горе, Стратегија националне безбједности Црне Горе, Стратегија одбране Црне Горе, Кривични законик (*Службени лист РЦГ*, бр. 70/03 и 47/06, и *Службени лист ЦГ*, бр. 40/08, 25/10, 32/11, 40/13 и 56/13); Законик о кривичном поступку (*Службени лист ЦГ*, бр. 57/09, 49/10 и 47/14); Закон о државном тужилаштву (*Службени лист РЦГ*, бр. 69/03. и *Службени лист ЦГ*, бр. 40/08, 39/11 и 46/13); Закон о судовима (*Службени лист РЦГ*, бр. 5/02 и 49/04, и *Службени лист ЦГ*, бр. 22/08, 39/11, 46/13 и 48/13); Закон о унутрашњим пословима (*Службени лист Црне Горе*, бр. 44/12, 36/13 и 1/15) Закон о одбрани (*Службени лист ЦГ*, бр. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11 и 14/12); Закон о Војсци Црне Горе (*Службени лист ЦГ*, бр. 88/09, 75/10, 40/11 и 32/14); Закон о основама обавјештајно-безбједносног сектора (*Службени лист ЦГ*, бр. 28/14); Закон о спрјечавању прања новца и финансирања тероризма (*Службени лист ЦГ*, бр. 33/14); Закон о Агенцији за националну безбједност (*Службени лист РЦГ*, бр. 28/05; и *Службени лист ЦГ*, бр. 86/09, 73/10, 20/11 и 08/15); Закон о азилу (*Службени лист РЦГ*, бр. 45/06, 73/10 и 40/11); Закон о граничној контроли (*Службени лист ЦГ*, бр. 72/09, 39/13); Закон о странцима (*Службени лист ЦГ*, бр. 56/14); Закон о путним исправама (*Службени лист ЦГ*, бр. 21/08, 25/08 и 39/13); Закон о заштити података о личности (*Службени лист ЦГ*, бр. 79/08, 70/09 и 44/12); Закон о тајности података (*Службени лист ЦГ*, бр. 14/08, 76/09, 41/10, 40/11, 38/12, 44/12 и 14/13), као и низ других подзаконских аката који су произишли и усклађени са наведенима.

Црна Гора је, у складу са представама о безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама, донијела Закон о допуни Кривичног законика Црне Горе у сагласности са Резолуцијом УН о страним борцима 2178 (2014). Закон о измјенама и допунама Кривичног законика Црне Горе објављен је у *Службеном листу ЦГ*, бр. 14/2015 од 26. 3. 2015. године, а ступио је на снагу 3. марта 2015.

4.1. Уставноправни оквир

Устав Црне Горе је донесен у другој половини 2007. године. Овај врховни правни акт у дијелу „Подјела власти“ члан 11 указује да је у власт у Црној Гори подијељена на законодавну, извршну и судску. Законодавну власт врши Скупштина, извршну власт врши Влада, и судску власт судови. Даље се наводи да је власт ограничена Уставом и законима, као и да однос власти почива на равнотежи и међусобној контроли. Уставност и законитост штити Уставни суд, а Војска и безбједносне службе су под демократском и цивилном контролом.³⁸⁸

---

³⁸⁸ Устав Црне Горе, стр. 3.

У дијелу „Односи са другим државама и међународним организацијама“ у члану 15 се наводи да Црна Гора развија пријатељске односе са другим државама, регионалним и међународним организацијама на принципима и правилима међународног права. Даље се декларише да Црна Гора може ступати у међународне организације и да ће Скупштина одлучити о начину приступања Европској унији. Овај члан се закључује констатацијом да Црна Гора не може ступати у савез са другом државом којим губи независност и пуни међународни субјективитет.³⁸⁹ Из овога је важно закључити да те одредбе пружају перспективу за регионалне, европске и глобалне политичке и војне интеграције Републике Црне Горе, од којих су тренутно најзначајније ЕУ и НАТО.

Привремено ограничење права и слобода у Уставу разјашњено је у члану 25, гдје се наводи да се за вријеме проглашеног ратног или ванредног стања може ограничити остваривање појединих људских права и слобода, у обиму у којем је то неопходно, као и то да се ограничење не смије вршити по основу пола, националности, расе, вјере, језика, етничког или друштвеног поријекла, политичког или другог увјерења, имовног стања, или било каквог другог личног својства, као и да мјере ограничења могу важити најдуже док траје ратно или ванредно стање.³⁹⁰

У другом дијелу Устава, који се односи на „Људска права и слободе“, у поглављу III, „Политичка права и слободе“, у дијелу „Приговор савести“, у члану 48, наводи се да свако има право на приговор савјести, и да нико није дужан противно својој вјери и убјеђењу да испуњава војну или другу обавезу која укључује употребу оружја.³⁹¹

Слиједи забрана цензуре, гдје се у члану 50 наводи да у Црној Гори нема цензуре, али да надлежни суд може спријечити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавјештавања само ако је то неопходно ради: „спречавања позивања на насилно рушење Уставом утврђеног поретка, очувања територијалног интегритета Црне Горе, спречавања пропагирања рата или подстрекавања на насиље или вршење кривичног дела, спречавања пропагирања расне, националне и вјерске мржње или дискриминације“.³⁹²

У трећем дијелу, који се односи на уређење власти, поглавље „Скупштина Црне Горе“, област „Надлежност“, у члану 82 наводи се да Скупштина доноси устав, законе и друге прописе и опште акте (одлуке, закључке, резолуције, декларације и препоруке, проглашава ратно и ванредно стање, доноси буџет и завршни рачун буџета, доноси

---

³⁸⁹ Устав Црне Горе, стр. 4.

³⁹⁰ Устав Црне Горе, стр. 6.

³⁹¹ Устав Црне Горе, стр. 11.

³⁹² Устав Црне Горе, стр. 11.

стратегију националне безбједности и стратегију одбране, доноси план развоја и просторни план Црне Горе, одлучује о употреби јединица Војске Црне Горе у међународним снагама, уређује систем државне управе, врши надзор над Војском и безбједносним службама, расписује државни референдум, бира и разрјешава председника и чланове Владе, бира и разрјешава председника Врховног суда, председника и судије Уставног суда, именује и разрјешава: врховног државног тужиоца и државне тужиоце, заштитника људских права и слобода; гувернера Централне банке и чланове Савјета Централне банке Црне Горе; председника и чланове Сената Државне ревизорске институције и друге носиоце функција одређене законом, одлучује о имунитетским правима, даје амнестију, потврђује међународне уговоре, расписује јавне зајмове и одлучује о задуживању Црне Горе, одлучује о располагању државном имовином изнад вриједности одређене законом, а врши и друге послове утврђене Уставом или законом.³⁹³

У истом дијелу који је посвећен области „Мандат Скупштине“ у члану 84, став 2, изриче се да уколико мандат Скупштине истиче за вријеме ратног или ванредног стања, мандат јој се продужава најдуже 90 дана по престанку околности које су изазвале то стање.³⁹⁴

Устав Црне Горе у дијелу „Одлучивање“ у члану 91 у ставу 2 прецизира да Скупштина већином гласова свих посланика доноси законе којима се уређују: „начин остваривања слобода и права грађана, црногорско држављанство, референдум, материјалне обавезе грађана, државни симболи и употреба и коришћење државних симбола, одбрана и безбједност, војска, оснивање, спајање и укидање општина; проглашава ратно и ванредно стање; доноси просторни план; доноси пословник Скупштине; одлучује о расписивању државног референдума; одлучује о скраћењу мандата; одлучује о разрјешењу председника; бира и разрјешава председника и чланове Владе и одлучује о повјерењу Влади, бира и разрешава председника врховног суда, председнике и судије уставног суда; именује и разрјешава заштитника људских права и слобода“.³⁹⁵

У идентичном сегменту у области „Распуштање Скупштине“ у члану 92, став 4, наводи се да се Скупштина не може распустити за вријеме ратног или ванредног стања, ако је покренут поступак гласања о неповерењу Влади, као ни у прва три мјесеца од конституисања и три месеца прије истека мандата.³⁹⁶

Кад је ријеч о институционалном оквиру, у дијелу који се односи на председника Црне Горе у области „Надлежност“ у члану 95 се наводи да председник Црне Горе:

---

³⁹³ Устав Црне Горе, стр. 18.

³⁹⁴ Устав Црне Горе, стр. 19.

³⁹⁵ Устав Црне Горе, стр. 20.

³⁹⁶ Устав Црне Горе, стр. 21.

„представља Црну Гору у земљи и иностранству, командује Војском на основу одлука Савјета за одбрану и безбједност, указом проглашава законе, расписује изборе за Скупштину, предлаже Скупштини: мандатара за састав Владе, након обављеног разговора са представницима политичких партија заступљених у Скупштини; предсједника и судије Уставног суда и заштитника људских права и слобода, поставља и опозива амбасадоре и шефове других дипломатских представништава Црне Горе у иностранству, на предлог Владе и уз мишљење одбора Скупштине надлежног за међународне односе, прима акредитивна и опозивна писма страних дипломатских представника, додјељује одликовања и признања Црне Горе, даје помиловања, и врши и друге послове утврђене Уставом или законом“.

У дијелу који је посвећен области „Мандат“, у члану 97, став 4, наводи се да уколико мандат предсједника истиче за вријеме ратног или ванредног стања, мандат се продужава најдуже 90 дана по престанку околности које су изазвале то стање.³⁹⁷

У области „Вршење функције у случају спријечености или престанка мандата“ у члану 99 наводи се да у случају престанка мандата предсједника Црне Горе, до избора новог председника, као и у случају привремене спријечености предсједника да обавља функцију, ту функцију обавља предсједник Скупштине.³⁹⁸

У трећем дјелу који се односи на уређење власти, треће поглавље „Влада Црне Горе“ у односу на надлежности у члану 100 су наведени задаци Владе: „води унутрашњу и вањску политику Црне Горе, извршава законе, друге прописе и опште акте, доноси уредбе, одлуке и друге акте за извршавање закона, закључује међународне уговоре, предлаже план развоја и просторни план Црне Горе, предлаже буџет и завршни рачун буџета, предлаже стратегију националне безбједности и стратегију одбране, одлучује о признавању држава и успостављању дипломатских и конзуларних односа са другим државама, предлаже амбасадоре и шефове других дипломатских представништава Црне Горе у иностранству, и врши и друге послове утврђене Уставом или законом“.³⁹⁹

Даље се у дијелу „Уредбе са законском снагом“ у члану 101 наводи да Влада може за вријеме ратног или ванредног стања доносити уредбе са законском снагом, ако Скупштина није у могућности да се састане. Влада је дужна да уредбе са законском

---

³⁹⁷ Устав Црне Горе, стр. 22.

³⁹⁸ Устав Црне Горе, стр. 23.

³⁹⁹ *Ibidem*, стр. 23.

снагом поднесе Скупштини на потврђивање чим Скупштина буде у могућности да се састане.⁴⁰⁰

Трећи дио, поглавље шест „Војска Црне Горе“, у области „Начела“, у члану 129 прецизирано је да Војска брани независност, сувереност и државну територију Црне Горе, у складу са принципима међународног права о употреби силе, да је Војска под демократском и цивилном контролом, као и то да припадници Војске могу бити у саставу међународних снага.⁴⁰¹

Такође у трећем дијелу Устава, у поглављу седам, које се односи на Савет за одбрану и безбједност, у сегменту „Надлежност“, у члану 130 назначене су надлежности Савјета: „доноси одлуке о командовању Војском Црне Горе, анализира и оцјењује безбједносну ситуацију у Црној Гори и доноси одлуке за предузимање одговарајућих мјера, поставља, унапређује и разрјешава официре Војске, предлаже Скупштини проглашење ратног и ванредног стања, предлаже употребу Војске у међународним снагама, и врши и друге послове утврђене Уставом или законом“.⁴⁰²

У члану 131, који се односи на састав Савета наводи се да Савјет за одбрану и безбједност Црне Горе чине: председник Црне Горе, председник Скупштине и председник Владе, као и то да је председник Црне Горе и председник Савјета за одбрану и безбједност.⁴⁰³

Проглашење ратног стања се појашњава у члану 132, гдје се наводи да се ратно стање проглашава када постоји непосредна ратна опасност за Црну Гору, када је Црна Гора нападнута или јој је објављен рат. Ако Скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ратног стања доноси Савјет за одбрану и безбједност и подноси је Скупштини на потврђивање чим Скупштина буде у могућности да се састане.⁴⁰⁴

Проглашење ратног стања је дефинисано у члану 133; тако се наводи да се ванредно стање може прогласити на територији или дијелу територије Црне Горе у случају: „великих природних непогода, техничко-технолошких и еколошких несрећа и епидемија, већег нарушавања јавног реда и мира, угрожавања или покушаја рушења уставног поретка“. Ако Скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ванредног стања доноси Савјет за одбрану и безбједност и подноси је на потврду Скупштини, чим она буде

---

⁴⁰⁰ Устав Црне Горе, стр. 24.

⁴⁰¹ Устав Црне Горе, стр. 29.

⁴⁰² *Ibidem*, стр. 29.

⁴⁰³ Устав Црне Горе, стр. 30.

⁴⁰⁴ *Ibidem*, стр. 30.

у могућности да се састане. Ванредно стање траје до престанка околности због којих је проглашено.⁴⁰⁵

У шестом дијелу, који се односи на Уставни суд Црне Горе, у области „Надлежност“, у члану 149 под тачком 8 се наводи да Уставни суд, између осталог, одлучује и о сагласности са Уставом мјера и радњи државних органа предузетих за вријеме ратног и ванредног стања,⁴⁰⁶ а у дијелу који се односи на акт о промјени Устава у члану 156 наглашено је да се промјена Устава не може вршити за вријеме ратног и ванредног стања.⁴⁰⁷

Устав Црне Горе и Србије прецизирају да су Војска и безбједносне службе под демократском и цивилном контролом, док Устав Републике Хрватске нема овакву норму.⁴⁰⁸

Када је ријеч о слободи кретања, настањивања и напуштања, Црна Гора и Србија предвиђају могућности ограничења ако је то потребно за вођење кривичног поступка, спречавања ширења заразних болести или из разлога безбједности државе, док се у Уставу Републике Хрватске налазе приближно формулисане норме с тим да се ограничавање кретања не предвиђа из разлога безбједности Републике Хрватске.⁴⁰⁹

У Црној Гори, Србији и Хрватској предвиђена је норма која се односи на начело неповредивости тајности писама, телефонских разговора и других средстава општења може се одступити само на основу одлуке суда, ако је то неопходно за вођење кривичног поступка или из разлога безбједности.⁴¹⁰

Право на слободу изражавања може се према уставима Црне Горе и Републике Србије ограничити само правом другог на достојанство, углед и част и ако се угрожава јавни морал или безбједност државе, док Устав Републике Хрватске не садржи норму којом се директно ограничава слобода изражавања, али у нормама које имају прилично широко

---

⁴⁰⁵ *Ibidem*, стр. 30.

⁴⁰⁶ Устав Црне Горе, стр. 34.

⁴⁰⁷ Устав Црне Горе, стр. 36.

⁴⁰⁸ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴⁰⁹ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴¹⁰ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

значање постоје одредбе које се могу у посебним ситуацијама примијенити и на ову област.⁴¹¹

Устав Црне Горе предвиђа норму која може да ограничи право приступа информацијама ако је то у интересу: заштите живота; јавног здравља; морала и приватности; вођења кривичног поступка; безбједности и одбране Црне Горе; спољне, монетарне и економске политике, док устави Републике Србије и Републике Хрватске не познају ове норме, али у нормама које имају прилично широко значење могу се у посебним ситуацијама примијенити и на ову област.⁴¹²

Ограничења у области слободе предузетништва дефинисани су у уставима све три државе (Црна Гора, Србија, Хрватска), а у начелу се може ограничити само ако је то неопходно ради заштите здравља људи, животне средине, природних богатстава, културне баштине или безбједности и одбране.⁴¹³

Скупштина Црне Горе доноси Стратегију националне безбједности и стратегију одбране и врши надзор над Војском и безбједносним службама, као и у Републици Србији, изузев доношења Стратегије националне одбране, у Републици Хрватској Сабор доноси Стратегију националне сигурности и Стратегију одбране и врши надзор над оружаним снагама и безбједносним службама.⁴¹⁴

Предсједници у Црној Гори, Републици Србији и Републици Хрватској, на основу уставних норми, командују војском/оружаним снагама, док се у Уставу Црне Горе допуњава „на основу одлука Савјета за одбрану и безбједност“.⁴¹⁵

У Уставу Црне Горе је јасно дефинисано да „Влада предлаже стратегију националне безбједности и стратегију одбране“,⁴¹⁶ док се у уставима Републике Србије и Републике Хрватске не налазе овакве норме.

---

⁴¹¹ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴¹² Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴¹³ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴¹⁴ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴¹⁵ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

Устав Црне Горе прецизира да „Савјет за одбрану и безбједност анализира и оцјењује безбједносну ситуацију у Црној Гори и доноси одлуке за предузимање одговарајућих мјера“, активности Савјета за безбједност у Републици Србији и Републици Хрватској нијесу дефинисани уставима тих држава, као ни њихов састав, док се у црногорском уставу наводи да Савјет сачињавају: „предсједник Црне Горе, предсједник Скупштине и предсједник Владе, предсједник Црне Горе је предсједник Савјета за одбрану и безбједност“.⁴¹⁷

Устав Црне Горе предвиђа да: „ако Скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ратног стања доноси Савјет за одбрану и безбједност и подноси је Скупштини на потврђивање чим Скупштина буде у могућности да се састане“; у Уставу Републике Србије се наводи: „Кад Народна скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ратног стања доносе заједно председник Републике, председник Народне скупштине и председник Владе“; док у Уставу Републике Хрватске стоји: „На темељу одлуке Хрватскога сабора Предсједник Републике објављује рат и закључује мир.“⁴¹⁸

У црногорском уставу се одређује да: „ако Скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ванредног стања доноси Савјет за одбрану и безбједност и подноси је на потврду Скупштини, чим она буде у могућности да се састане“; У Републици Србији је у складу са уставом за проглашење ванредног стања надлежна Народна скупштина; у Републици Хрватској устав не третира област „проглашења изванредног стања“.⁴¹⁹

Осим Устава Црне Горе, постоји читав низ закона из области дјеловања војних снага, полиције и других субјеката безбједности чије се одредбе односе на регионалну безбједност (нпр. Закон о Војсци ЦГ). Ови закони, који ће бити изложени касније, разрађују описана уставна начела и пружају правно утемељење за активности безбједносних чинилаца у заштити регионалног мира и стабилности.

---

⁴¹⁶ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴¹⁷ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴¹⁸ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

⁴¹⁹ Компаративним анализом норми из Устава Црне Горе, Устава Републике Србије и Устава Републике Хрватске.

4.2. Стратегијски документи од значаја за регионалну безбједност

Црна Гора је потписник свих значајних конвенција Уједињених нација и Савета Европе које се односе на безбједносну област.⁴²⁰ Ови документи, поред значаја за међународну безбједност, имају и стратегијски значај за регионалну безбједност. Посебан значај за јачање регионалне безбједности имају споразуми и меморандуми о сарадњи на билатералној и мултилатералној основи које је Црна Гора потписала са свим земљама Западног Балкана, и чијом реализацијом Црна Гора упућује јасну поруку о својој спремности за даље унапређење регионалне сарадње кроз размену позитивних пракси, искустава и података.

Све наведено треба посматрати у контексту околности да Црна Гора представља мултиетничку, мултиконфесионалну и мултикултуралну заједницу која истински одише складом и кохезијом, и као таква нема отворених питања са суседима, нити територијалних претензија. Црна Гора има потписане споразуме о разграничењу са свим сусједима, а рјешавање питања границе са Републиком Хрватском на рту Оштра и у дијелу акваторија Јужног Јадрана тренутно је у поступку, гдје је предвиђено потписивања специјалног споразума о којем треба да се изјасне парламенти Црне Горе и Хрватске, а за који се, у ситуацији да не дође до сагласја ставова, предвиђа будући арбитражни поступак за разграничење у овој области, који би се водио пред Међународним судом правде у Хагу.

4.3. Међународноправни оквир

Међународноправни оквир има изузетну важност за област која се односи на нормативни оквир за супротстављање безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама, имајући у виду да представља извор међународног права, као и то да су бројни правни акти управо утемељени или усклађени, посебно у безбједносној сфери, са међународним правним актима, оvdје посебно наглашавајући активности које Црна Гора реализује у процесу европских и евро-атлантских интеграција, гдје усклађивање правних аката представља приоритетну активност.

---

⁴²⁰ Конвенције УН и Савјета Европе које је ратификовала Црна Гора побројане су у тачки 4.3: Међународни правни оквир.

4.3.1. Конвенције Уједињених нација

Уједињене нације представљају тијело које је у основи задужено за очување мира у свијету, а резолуције које ово тијело доноси имају значајно мјесто у формирању правног оквира за супротстављање безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама. У наставку слиједи конвенције од посебног значаја које су донијеле Уједињене нације:

- Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала са пратећим протоколима: сврха ове конвенције је да на ефикаснији начин унаприједи сарадњу у погледу спречавања и борбе против транснационалног организованог криминала; потписнице ове Конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Конвенција Уједињених нација о противзаконитом промету опојних дрога и психотропних супстанци (Бечка конвенција) – овом конвенцијом се „изражава дубока забринутост величином и растом незаконите производње, тражње и промета опојних дрога и психотропних супстанци које представљају озбиљну опасност за здравље и добробит људских бића и негативно утичу на привредне, културне и политичке темеље друштва“;⁴²¹ потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Конвенција о кривичним дјелима и неким другим актима извршеним у ваздухопловима; потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Међународна конвенција против узимања талаца: у Конвенцији се „врши поновно потврђивање принципа равноправности народа и њиховог права на самоопредјелјење, како је предвиђено у Повељи Уједињених нација и Декларацији о принципима међународног права о пријатељским односима и сарадњи међу државама, у складу с Повељом Уједињених нација, као и у другим одговарајућим резолуцијама Генералне скупштине. Сматрајући да је узимање талаца кривично дело које озбиљно забрињава међународну заједницу и да, сходно одредбама ове конвенције, свако ко учини акт узимања талаца треба да буде судски гоњен или издат“;⁴²² потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.

---

⁴²¹ Конвенција Уједињених нација о противзаконитом промету опојних дрога и психотропних супстанци, стр. 1.

⁴²² Закон о ратификацији Конвенције о узимању талаца,
http://demo.paragraf.rs/combined/Old/t/2003_11/t11_0025.htm, 31. 5. 2016.

- Кривичноправна Конвенција о корупцији: превасходни циљ Конвенције је: „Убијеђене у неопходност да се, као приоритет, створи заједничка криминолошка политика у циљу заштите друштва од корупције, укључујући усвајање одговарајућих законодавних и превентивних мјера; наглашавајући да корупција представља пријетњу владавини права, демократији и људским правима, подрива добру владавину, правичност и социјалну правду, уништава конкуренцију, омета економски развој и угрожава стабилност демократских институција и моралне основе друштва“;⁴²³ потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.

- Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма: Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма, усвојена 9. децембра 1999. године у Њујорку. којом је исказана забринутост „због ескалације терористичких аката широм света у свим њиховим видовима и манифестацијама“;⁴²⁴ потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.

- Међународна конвенција о спрјечавању терористичких напада бомбама: Међународна конвенција о спрјечавању терористичких напада бомбама усвојена је 15. децембра 1997. године у Њујорку и представља „забринутост због ескалације терористичких аката у свим облицима и манифестацијама широм свијета“;⁴²⁵ потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.

- Конвенција УН против корупције – овом конвенцијом се изражава забринутост „због озбиљности проблема и пријетњи које корупција представља за стабилност и безбједност друштва, подривајући институције и вриједности демократије, етичке вриједности и правду, те угрожавајући одржив развој и владавину права. Забринуте такође због повезаности корупције и других облика криминала, посебно организованог криминала и привредног криминала, укључујући прање новца. Забринуте надаље због случајева корупције који укључују огромне количине добара која могу представљати значајан део ресурса држава, а који прете

---

⁴²³ Кривичноправна конвенција о корупцији, стр. 1.

⁴²⁴ Међународне конвенције о сузбијању финансирања тероризма, http://www.podaci.net/_z1/3127857/K-sftero02v0207.html

⁴²⁵ Међународна конвенција о спрјечавању терористичких напада бомбама, стр. 8.

политичкој стабилности и одрживом развоју тих држава“;⁴²⁶ потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.

- Међународна конвенција о спрјечавању аката нуклеарног тероризма: Међународна конвенција о спрјечавању аката нуклеарног тероризма сачињена је 13. априла 2005. године у Њујорку; у преамбули Конвенције се наводи: „Признајући право свих држава да развијају и примењују нуклеарну енергију у мирољубиве сврхе и њихове легитимне интересе у потенцијалним користима који ће произлазити из мирољубиве примене нуклеарне енергије“,⁴²⁷ и изражавајући дубоку забринутост „због ескалације терористичких дјела у свим облицима и манифестацијама по читавом свијету“,⁴²⁸ потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Протокол против незаконите производње и промета ватреним оружјем, његовим дијеловима, склоповима и муницијом, којим се допуњава Конвенција УН против транснационалног организованог криминала; потписнице овог протокола су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.

4.3.2. Конвенције Савјета Европе

Преговори које је Црна Гора отпочела са Европском унијом у односу на чланство у Унији спроводе се у дјело уназад већ пет година, гдје Црна Гора константно биљежи резултате који јој гарантују будуће брзо усклађивање домаћег законодавства са домаћим. Слиједе ратификоване конвенције Савјета Европе:

Конвенција о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података; потписнице ове Конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.

- Европска конвенција о екстрадицији са додатним протоколима; потписнице ове Конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Европска конвенција о трансферу осуђених лица са додатним протоколом, преузета сукцесијом, ступила на снагу 3. 6. 2006. године; потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.

---

⁴²⁶ Конвенција УН против корупције, стр. 1.

⁴²⁷ Међународна конвенција о спрјечавању аката нуклеарног тероризма, стр. 1.

⁴²⁸ *Ibidem*, стр. 1.

- Европска конвенција о сузбијању тероризма, потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Европска конвенција о пријеносу поступка у кривичним стварима; потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Европска конвенција о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима са додатним протоколом; потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Европска конвенција о међународном важењу кривичних пресуда са додацима; потписнице ове конвенције су Црна Гора, Република Србија и Република Хрватска.
- Споразум о сарадњи у циљу спречавања и борбе против прекограничног криминала; потписнице овог споразума су Црна Гора и Република Србија.

У Стратегији за превенцију и сузбијање тероризма, прања новца и финансирања тероризма Црне Горе 2015–2018. наводи се да је Црна Гора „потписница великог броја конвенција које третирају област борбе против тероризма, а које су донијеле Организација Уједињених нација и Савјет Европе. У циљу придруживања Европској унији, Црна Гора спроводи заједничку позицију 2001/931/CFSP, која се односи на примјену специфичних мјера против тероризма. Црна Гора, такође, на овом плану, унапређује сарадњу у складу са Резолуцијом 1373 (2001), Резолуцијом 1535 (2004), Резолуцијом 1624 (2005), Резолуцијом 2178 (2014) и другим релевантним резолуцијама УН, међународним конвенцијама и другим инструментима. Црна Гора, преко сталног представника, активно сарађује са Антитерористичким комитетом (АТК) Савјета безбједности УН, основаним Резолуцијом 1373 (2001), а спроводи и Резолуцију Савјета безбједности УН 1540 у складу са израђеним Акционим планом. Дјелујући у оквиру различитих међународних организација – посебно Уједињених нација и Савјета Европе, Црна Гора је постала страна уговорница низа међународноправних инструмената. Споразуми о међусобној правној помоћи и изручивању такође су од великог значаја за успјешну имплементацију механизма за борбу против тероризма. Ови споразуми представљају основ сарадње између законодавних, правосудних и извршних органа власти у различитим земљама

приликом спровођења заједничких истрага и изручивање осумњичених и окривљених лица“.⁴²⁹

---

⁴²⁹ Стратегија за превенцију и сузбијање тероризма, прања новца и финансирања тероризма Црне Горе 2015–2018, стр. 11.

5. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА ОДГОВОР НА РЕГИОНАЛНЕ ИЗАЗОВЕ, РИЗИКЕ И ПРИЈЕТЊЕ ЗА БЕЗБЈЕДНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ

Основни елементи система националне безбједности јесу: Скупштина Црне Горе, Предсједник Црне Горе, Влада Црне Горе, Савјет за одбрану и безбједност, Вијеће за националну безбједност, Биро за координацију, Агенција за националну безбједност, Министарство унутрашњих послова и Управа полиције, Министарство одбране и Војска Црне Горе, Управа за спрјечавање прања новца и финансирања тероризма, Управа царина, Пореска управа, снаге за дјеловање у ванредним ситуацијама и тужилаштво и судови.⁴³⁰

Црногорски модел система безбједности има три равни: стратегијску, оперативну и оперативно-тактичку. У стратегијској равни су постављени Скупштина Црне Горе, Савјет за одбрану и безбједност, Влада Црне Горе, Вијеће за националну безбједност.

На оперативном нивоу система налазе се Биро за оперативну координацију активности органа обавјештајно-безбједносног сектора, тужилаштво, судство, Министарство правде, Министарство унутрашњих послова и Управа полиције, Министарство одбране и Војска, Агенција за националну безбједност, Управа за спрјечавање прања новца и финансирање тероризма, Дирекција за заштиту тајних података, Пореска управа и Управа царина.

На оперативно-тактичком нивоу система функционишу Министарство унутрашњих послова и Управа полиције, Агенција за националну безбједност, Војска Црне Горе, Управа за спрјечавање прања новца и финансирање тероризма, Дирекција за заштиту тајних података, Пореска управа и Управа царина.

5.0.1. Вијеће за националну безбједност

У складу са Законом о основама обавјештајно-безбједносног сектора Црне Горе, формирано је Вијеће за националну безбједност, које чине: „предсједник Владе, који је предсједник Вијећа, потпредсједник Владе задужен за политички систем, унутрашњу и вањску политику, министар правде, министар унутрашњих послова, министар одбране, министар финансија, министар вањских послова и европских интеграција, директор Агенције за националну безбједност“,⁴³¹ а у раду Вијећа могу учествовати и представници

⁴³⁰ Стратегија националне безбједности Црне Горе, стр. 5.

⁴³¹ Законом о основама обавјештајно-безбједносног сектора Црне Горе, стр. 2.

и старјешине других државних органа, министарстава и органа управе, представници организација и институција, и експерти за област националне безбједности.⁴³²

Овај закон прецизира да су послови Вијећа: „стара се о извршавању одлука Савјета за одбрану и безбједност које се односе на послове Вијећа; стара се о извршавању одлука и закључака Владе из области безбједности и одбране; разматра питања из области безбједности и одбране и друга питања из дјелокогруга рада органа који чине обавјештајно безбједносни сектор и Бироа за оперативну координацију; доноси смјернице и закључке у вези са радом органа који чине Обавјештајно-безбједносни сектор и Бироа за оперативну координацију; стара се о међуресорној сарадњи органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор у остваривању циљева безбједносне политике на међународном плану; разматра и утврњује мјере за унапређење међуресорне сарадње органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор, сарадње са другим надлежним органима, као и сарадње са органима, организацијама, обавјештајним и безбједносним службама других држава и међународних организација; разматра обавјештајно-безбједносне процјене ризика и пријетњи по националну безбједност; предлаже мјере у вези са резултатима надзора над радом органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор; предлаже мјере за заштиту и унапређење националне безбједности и очување виталних националних интереса; даје мишљење Влади о предлозима буџета органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор; стара се о примјени прописа и стандарда из области националне безбједности; разматра и друга питања од значаја за националну безбједност“.⁴³³

У складу са Законом, Вијеће за националну безбједност „има секретара, кога именује и разрјешава предсједник Вијећа, а секретар Вијећа за националну безбједност стара се о извршавању закључака Вијећа“.⁴³⁴

5.0.2. Биро за оперативну координацију

Законом о основнама обавјештајно-безбједносног сектора Црне Горе прецизира се да оперативну координацију и усклађивање активности органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор врши Биро за оперативну координацију, чији је састав слједећи: „директор Агенције за националну безбједност, директор Управе полиције, начелник Генералштаба Војске Црне Горе, директор Управе за спрјечавање прања новца и финансирања тероризма, начелник Одјелјења за војно обавјештајне и безбједносне послове Министарства одбране, генерални директор Директората за безбједносно

⁴³² *Ibidem*, стр. 2.

⁴³³ *Ibidem*, стр. 2–3.

⁴³⁴ *Ibidem*, стр. 3.

заштитне послове и надзор Министарства унутрашњих послова, и секретар Вијећа за националну безбједност“.⁴³⁵

Чланове Бироа именује Влада, док се радом Бироа за оперативну координацију координира члан Вијећа за националну безбједност којег одреди Савјет за одбрану и безбједност, на приједлог председника Вијећа.⁴³⁶

Закон о основама обавјештајно-безбједносног сектора Црне Горе наводи сљедеће задатке Бироа за оперативну координацију: „координира извршавање смјерница и закључака Вијећа за националну безбједност; оперативно усклађује и координира активности органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор; утврђује задатке који се извршавају оперативном координацијом рада органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор и усклађује и координира активности у вези са реализацијом тих задатака; образује међуресорне радне групе (тимове и др.) за реализацију задатака који захтијевају оперативно усклађивање активности и утврђује њихове задатке; утврђује друге начине оперативног усклађивања активности органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор и стара се о њиховој реализацији; остварује сарадњу са министарством надлежним за вањске послове и европске интеграције по питањима од значаја за резултате оперативне координације рада; анализира резултате оперативног усклађивања и координације активности органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор; и спроводи друге активности од значаја за оперативну координацију и усклађивање активности органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор“.⁴³⁷

Када су у питању међународна искуства, Република Хрватска има Вијеће за националну сигурност и Савјет за координацију сигурносно-обавјештајних агенција, као и Уред за националну сигурност унутар законодавног оквира који чине Устав Републике Хрватске, Закон о сигурносно-обавјештајном саставу Републике Хрватске, Стратегија националне сигурности и низ подзаконских аката.⁴³⁸

Закон о сигурносно-обавјештајном саставу Републике Хрватске прецизира да су задаци Вијећа сљедећи: „разматра и процјењује обавјештајне и сигурносне пријетње и ризике, разматра питања из дјелокруга министарстава и других државних тијела која се односе на националну сигурност те доноси смјернице и закључке о начинима заштите и остваривања интереса националне сигурности, разматра питања из дјелокруга рада сигурносно-

---

⁴³⁵ *Ibidem*, стр. 4.

⁴³⁶ *Ibidem*, стр. 4.

⁴³⁷ *Ibidem*, стр. 4–5.

⁴³⁸ Закон о сигурносно-обавјештајном саставу Републике Хрватске, стр. 2–3.

обавјештајних агенција и начине остваривања сурадње Предсједника Републике и Владе у усмјеравању рада сигурносно-обавјештајних агенција те одобрава сурадњу агенција с одговарајућим службама других земаља, утврђује Годишње смјернице за рад сигурносно-обавјештајних агенција и друге одлуке којима Предсједник Републике и Влада усмјеравају рад сигурносно-обавјештајних агенција и других тијела сигурносно-обавјештајног сустава, утврђује мјере које подузимају Предсједник Републике и Влада у свези с резултатима надзора над радом сигурносно-обавјештајних агенција и других тијела сигурносно-обавјештајног сустава, утврђује приједлог средстава за рад сигурносно-обавјештајних агенција и других тијела сигурносно-обавјештајног сустава која се осигуравају у државном прорачуну, разматра и друга питања у вези с радом и управљањем сигурносно-обавјештајних агенција и других тијела сигурносно-обавјештајног сустава“.⁴³⁹

Закон о сигурносно-обавјештајном суставу Републике Хрватске такође прецизира и задатке Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција: „Савјет за координацију сигурносно-обавјештајних агенција проводи одлуке Предсједника Републике и Владе о усмјеравању рада сигурносно-обавјештајних агенција, разрађује одлуке Вијећа за националну сигурност које се односе на рад сигурносно-обавјештајних агенција и других тијела сигурносно-обавјештајног сустава, оперативно усклађује рад сигурносно-обавјештајних агенција и других тијела сигурносно-обавјештајног сустава, доноси мишљења о сурадњи с одговарајућим службама других земаља, даје приједлоге Вијећу за националну сигурност и подузима друге мјере за учинковитост и унапређивање рада сигурносно-обавјештајних агенција. Савјет за координацију сигурносно-обавјештајних агенција чине члан Владе задужен за националну сигурност, као предсједник Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција, савјетник Предсједника Републике за националну сигурност, као замјеник предсједника, равнатељи сигурносно-обавјештајних агенција и предстојник УВНС-а. Сједнице Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција сазивају и питања о којима ће се расправљати и одлучивати заједнички утврђују предсједник Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција и замјеник предсједника. Сједницом Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција предједава предсједник Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција, а одлуке Савјета супотписују предсједник Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција и замјеник предсједника. Питања о којима ће се расправљати могу предложити и равнатељи сигурносно-обавјештајних агенција и предстојник УВНС-а. На сједници Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција по потреби и позиву предсједника Савјета за координацију сигурносно-обавјештајних агенција судјелују и друге особе, а особито: Главни државни одвјетник, равнатељ УСКОК-а, равнатељ Полиције, равнатељ

⁴³⁹ *Ibidem*, стр. 2.

Царине, равнатељ Финанцијске полиције, равнатељ Уреда за спрјечавање прања новца, представник Министарства вањских послова задужен за послове сигурности, равнатељ Управе за заштиту и спашавање те челници других одговарајућих инспекцијских и надзорних тијела.⁴⁴⁰

У складу са Законом о основама уређења служби безбедности Републике Србије, Савет за националну безбедност представља тијело Републике Србије које обавља послове и задатке из области националне безбедности: „разматра питања из области одбране, унутрашњих послова и рада служби безбедности; разматра међусобну сарадњу органа надлежних за одбрану, органа надлежних за унутрашње послове и служби безбедности и њихову сарадњу с другим надлежним државним органима, као и сарадњу са органима и службама безбедности страних држава и међународних организација; предлаже надлежним државним органима мере за унапређење националне безбедности; разматра предлоге за унапређење националне безбедности које му упућују органи надлежни за одбрану, органи надлежни за унутрашње послове, службе безбедности и други надлежни државни органи; разматра питања из делокруга органа државне управе, аутономних покрајина, општина, градова и Града Београда која су значајна за националну безбедност; разматра и друга питања која су значајна за националну безбедност. Савет усмерава и усклађује рад служби безбедности тако што: разматра обавештајно-безбедносне процене и доноси закључке којима одређује приоритете и начине заштите и усмерава остваривање националних интереса који се спроводе путем обавештајно-безбедносне делатности; доноси закључке у вези с радом служби безбедности и Бироа за координацију; доноси закључке којима усмерава и усклађује рад служби безбедности; доноси закључке којима усмерава сарадњу служби безбедности са службама безбедности страних држава и међународних организација; доноси закључке којима усклађује делатности државних органа које су посвећене међународној сарадњи у области националне безбедности и одбране; прати извршавање закључака које је донео; даје мишљења о предлозима годишњих и средњорочних планова рада служби безбедности; даје мишљења Влади о предлозима буџета служби безбедности и прати реализацију одобрених буџетских средстава; даје мишљење Влади о предлогу за постављење и разрешење директора служби безбедности. Савет се стара о усаглашеној примени прописа и стандарда за заштиту података о личности, као и других прописа којима се штите људска права која могу да буду угрожена разменом информација или другим оперативним радњама“.⁴⁴¹ Чланови Савета за безбедност су: „председник Републике; председник Владе; министар одбране;

⁴⁴⁰ Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, стр. 2–3.

⁴⁴¹ *Ibidem*, стр. 3.

министар унутрашњих послова; министар правде; начелник Генералштаба Војске Србије; директори служби безбедности“.⁴⁴²

Закон формулише и постојање Биро за координацију, чији је задатак да оперативно усклађује рад служби безбедности и извршава закључке Савета, док су задаци Бироа да: „утврђује задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности служби безбедности и служби безбедности и других државних органа и с тим у вези координира њихове активности; утврђује начин оперативног усклађивања у појединим случајевима; оснива мешовите радне групе за оперативне задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности и утврђује њихове задатке; анализира резултате оперативног усклађивања и о томе по потреби извештава Савет“.⁴⁴³

Врховно државно тужилаштво РЦГ: „је за послове сузбијања корупције успоставило Одјељење за сузбијање организованог криминала, корупције, тероризма и ратних злочина којим руководи специјални тужилац, а које поступа пред вишим судовима. Одјељење руководи преткривичним поступком, усмјерава рад Управе полиције и предузима потребне мјере ради откривања кривичних дјела из своје надлежности; захтијева спровођење истраге, подиже и заступа оптужнице и предузима друге законом предвиђене радње и мјере у циљу запљене и одузимања предмета и имовине стечене кривичним дјелима.“⁴⁴⁴

Управа царина: представља орган управе чија је основна надлежност реализација царинског надзора и царинске контроле преко царинске линије која је идентична простирању граничне линије; ова управа има свој изузетан значај, посебно са безбједносног аспекта, имајући у виду да се преко царинске/државне границе константо настоји извршити унос и износ роба, материја, и предмета који имају сврху извршења тешких и опасних кривичних дјела, као и вршење других кривичних дјела, попут илегалних миграција. Управа царина својим организацијским и систематизацијским капацитетима пружа снажну подршку осталим чиниоцима система безбједности Црне Горе.

Пореску управа: је орган државне управе који је надлежан за вршење послова пореске администрације и који представља својеврсну повезницу између грађана и пореских обвезника, и државе, остварујући на такав начин свој приоритетни задатак, који се односи на заштиту јавног интереса из надлежности ове управе на начин да се, с једне стране,

---

⁴⁴² *Ibidem*, стр. 4.

⁴⁴³ *Ibidem*, стр. 5.

⁴⁴⁴ *Ibidem*, стр. 13.

обезбиједи буџетски приходи, а, са друге стране, да свако плаћа порез у складу са оствареним приходима и економским потенцијалом. Активности ове управе имају директан утицај на буџетска средства државе и на амбијент у привреди и економији, тако да је њена безбједносна улога веома значајна.

Управа за спрјечавање прања новца и финансирања тероризма: „сходно Закону о спрјечавању прања новца и финансирања тероризма, врши послове управе који се односе на откривање и спрјечавање прања новца и финансирања тероризма утврђене овим Законом и другим прописима. Управа за спрјечавање прања новца и финансирања тероризма организована је као финансијско-обавјештајна служба административног типа. Управа врши послове у вези откривања и спрјечавања прања новца и финансирања тероризма који се односе на прикупљање, анализирање и достављање надлежним органима података, информација и документације потребних за откривање прања новца и финансирања тероризма.“⁴⁴⁵

Агенција за спрјечавање корупције: Агенција за спрјечавање корупције је формирана крајем 2015. године на основу Закона о спрјечавању корупције,⁴⁴⁶ док је са реализацијом активности из области својих надлежности отпочела почетком 2016. године. Основни задатак Агенције је јачање интегритета и транспарентности рада у државној и јавној управи, и у приватном сектору, како би се послједила борба против корупције. Агенција за спрјечавање корупције је објединила активности Управе за антикорупцијску иницијативу и Комисије за спрјечавање сукоба интереса које су престале са радом, као и дио активности Државне изборне комисије које се односе на контролу финансирања политичких субјеката и изборних кампања.⁴⁴⁷

Надлежности ове Агенције су: „утврђује постојање сукоба интереса у вршењу јавне функције и предузима мјере за његово спрјечавање; контролише ограничења у вршењу јавних функција; врши контролу примања поклона, спонзорстава и донација; врши провјеру података из Извјештаја о приходима и имовини јавних функционера; даје мишљење о постојању угрожавања јавног интереса које упућује на постојање корупције и даје препоруке за спрјечавање угрожавања јавног интереса и заштиту звиждача; прати доношење и спровођење планова интегритета, даје препоруке за њихово унапријеђење и врши процјену ефикасности и ефективности планова интегритета у складу са овим законом; доноси акте из надлежности Агенције у складу са законом; даје иницијативе за измјену и допуну закона, других прописа и општих аката, ради отклањања могућих ризика

⁴⁴⁵ *Ibidem*, стр. 13.

⁴⁴⁶ Закон о спрјечавању корупције, стр. 2–4.

⁴⁴⁷ *Ibidem*, стр. 2–4.

за настанак корупције или њиховог усклађивања са међународним стандардима из области антикорупције; даје мишљење на нацрте закона и других прописа и општих аката ради усклађивања са међународним стандардима из области антикорупције; покреће и спроводи поступак за утврђивање повреде одредаба овог и других закона којима су утврђене надлежности Агенције; сарађује са надлежним органима, високошколским установама и научним организацијама и другим субјектима у циљу реализације активности у области спрјечавања корупције; води евиденције и регистре у складу са овим законом; издаје прекршајни налог и покреће прекршајни и други поступак; спроводи едукативне, истраживачке и остале превентивне антикорупцијске активности; остварује регионалну и међународну сарадњу у превентивној борби против корупције“.⁴⁴⁸

Специјализовано одјељење Вишег суда у Подгорици и у Бијелом Пољу: „надлежно је за суђење у предметима кривичних дјела организованог криминала, корупције, тероризма и ратних злочина“.⁴⁴⁹

Остали органи државне управе, координирано са главним носиоцима реализације ове стратегије, учествују у превенцији и сузбијању тероризма у домену својих надлежности.

5.1. Оружане снаге

Оружане снаге се сматрају централним дијелом система безбједности једне земље и, узимајући у обзир овакво виђење мјеста и улоге оружаних снага, врло често се поистовјећују са целокупним безбједносним системом.⁴⁵⁰

Оружане снаге једне земље представљају снаге које су организоване, обучене и опремљене да воде оружану борбу у случају рата, као и за спрјечавање унутрашњих немира када они превазилазе капацитете безбједносних служби,⁴⁵¹ као и да пруже подршку систему безбједности једне земље у превентиви, сузбијању и борби против различитих безбједносних изазова, ризика и пријетњи.

5.1.1. Уставни положај и закони који регулишу положај Војске Црне Горе

---

⁴⁴⁸ Агенција за спрјечавање корупције, <http://www.antikorupcija.me/me/o-nama/>, 31. 5. 2016.

⁴⁴⁹ Стратегија за превенцију и сузбијање тероризма, прања новца и финансирања тероризма 2015–2018., стр. 13.

⁴⁵⁰ Зоран Драгишић, 2011, стр. 97.

⁴⁵¹ Зоран Драгишић, *Систем националне безбједности Републике Србије*, стр. 97.

Војска Црне Горе је у протеклом периоду реализовала сложен реформски процес чији циљ је представљала њена модернизација и стварање маневарски покретљивих цјелина. У складу са Уставом Црне Горе, у члану 129 прецизирано је да Војска брани независност, сувереност и државну територију Црне Горе, у складу са принципима међународног права о употреби силе, да је Војска под демократском и цивилном контролом, као и то да припадници Војске могу бити у саставу међународних снага.⁴⁵²

У Стратегији националне безбједности Црне Горе се наводи да су Војска Црне Горе и Полиција снаге безбједности.⁴⁵³ У овом документу је прецизирано: „Војска је носилац одбране и представља оружану силу која брани независност, сувереност и државну територију Црне Горе, доприноси изградњи и очувању међународног мира у складу са принципима међународног права о употреби силе. Војска помаже цивилним властима приликом природних или вјештачки изазваних катастрофа, и може се ангажовати као подршка полицији у борби против тероризма“.⁴⁵⁴

Функција и задаци Војске Црне Горе дефинисани су и Законом о одбрани у Закону о Војсци Црне Горе.

Закон о Војсци Црне Горе је објављен у *Службеном листу Црне Горе*, бр. 88/09, од 31. 12. 2009. године, а овај правни акт прецизно регулише сва битна питања у области функционисања Војске.

Закон садржи: опште одредбе у којима се прецизирају предмет закона, и употреба родно осјетљивог језика; у дјелу који се односи на организацију Војске заступљене су области: Војска, видови, родови и службе, стални и резервни састав, професионална војна лица, цивилна лица, резервни састав Војске, кадети, претпостављени и потчињени, и сходна примјена прописа.

Када је ријеч о дјелу који се односи на начела командовања војском и надлежности, наводе се: командовање Војском, надлежности Савјет за одбрану и безбједност у овој области, надлежности председника Црне Горе у односу на Војску, надлежности Министарства одбране и министра, надлежности Генералштаба Војске и начелника Генералштаба.

Сљедеће цјелину чине чиновни у војсци, служба у војсци и служба у активном и резервном саставу Војске, попуна Војске, мобилизација Војске, спровођење мобилизације Војске,

---

⁴⁵² Устав Црне Горе, стр. 29.

⁴⁵³ Стратегија националне безбједности Црне Горе, стр. 7.

⁴⁵⁴ Стратегија националне безбједности Црне Горе, стр. 8.

вјежбе мобилизације Војске, приправност Војске, учешће у међународним снагама, материјално збрињавање и опремање Војске, резерве материјалних средстава за потребе Војске, заклетва, застава Војске, знак Војске, изглед чинова и војне униформе, као и Дан Војске.

У сљедећој цјелини се дефинише пријем у службу у Војсци кроз: Опште услове, пријем лица у службу у Војсци, уговор о служби у Војсци, уговор за пријем у резервни састав по основу одређених специјалности, образовање, пријем у службу у Војсци, превођење у други род односно службу.

У области права и обавеза лица у служби у Војсци регулисана су: права и обавезе, обавезна обука лица у резервном саставу Војске, дужност извршавања наређења, дужност ношења и употребе оружја, војна полиција, ношење униформе, право обраћања, напуштање јединице за вријеме ратног и ванредног стања, путовање у иностранство, војна легитимација, страна одликовања и признања, јавно иступање, једнака права, забрана политичког организовања, обавеза чувања тајних података.

Област *стандарди понашања* дефинише: обавезу поступања у складу са Кодексом војне етике, посебне обавезе, забрану примања поклона, чланство у удружењима, дужност упознавања са Кодексом.

Сљедећа област се односи на унапређивање војних лица: план унапређивања, услове за унапређивање у виши чин професионалних војних лица, вођење кривичног и дисциплинског поступка као сметња за унапређивање, вријеме потребно за унапређивање, редовно унапређивање, ванредно унапређивање, унапређивање војника на обуци, припадника резервног састава и кадетâ.

Слиједи област *специјалност војних и цивилних лица*, која прецизира специјалности и доношење прописâ.

У дијелу стања у служби у Војсци одређене су: врсте стања, служба професионалног војног лица, критеријуми за постављење, постављење на формацијско мјесто, постављење на формацијско мјесто нижег чина, вршилац дужности, образовање и усавршавање професионалног војног лица, стипендирање, распоређивање по завршетку образовања, доношење прописâ, обавезе по завршетку образовања, разрешење од дужности због болести, распоређивање у другу команду и јединицу Војске, распоређивање у Министарство, други орган државне управе, државни орган, привредно друштво или другу организацију, распоређивање у друго мјесто службовања, распоређивање у посебним случајевима, располагање, удаљење од дужности, право на изјашњавање, вријеме трајања командне дужности.

У области *оцјењивање, награђивање, одликовања и друга признања* регулисани су: општи принципи, додјеливање одликовања и других признања, похвале и награде, надлежност за доношење прописа.

Слиједи област у којој се регулишу зараде и друга примања кроз: право на зараду и друга примања, зарада, додаци на зараду, зарада вршиоца дужности, зарада професионалног војног лица на раду у Министарству, другом органу државне управе, државном органу, привредном друштву или другој организацији, зарада и друга примања за вријеме вршења дужности у иностранству, право на накнаду трошкова и друга примања у вези са службом у Војсци, накнада за вријеме удаљења од дужности, стипендије за вријеме образовања и усавршавања у иностранству, новчана и друга примања кадетâ, организацијске промјене или укидање јединице.

Радно вријеме, одмори и одсуства јесте сљедећа област закона и прецизира: радно вријеме, рад дужи од пуног радног времена, скраћено радно вријеме, годишњи одмор, коришћење годишњег одмора, прекид или одлагање коришћења годишњег одмора, одсуства, прекид одсуства, преношење овлашћења.

У дијелу *престанак службе у војсци* прецизирани су: престанак службе, престанак службе у Војсци професионалном војном лицу по уговору, надлежност војнолекарске комисије, поступак за престанак службе у Војсци, разрјешење од дужности, частан и нечастан отпуст, последице отпуста, престанак службе у резервном саставу, доношење прописа, а слиједи дио о односима у служби која дефинише природу аката.

Област *дисциплинска и материјална одговорност* обухвата цјелине: војна дисциплина, повреда војне дисциплине, дисциплинска грешка, дисциплински преступ, дисциплинске санкције, општа правила за избор врсте и мјере дисциплинске санкције, дисциплинске мјере, дисциплинске казне, застаријевање покретања и вођења дисциплинског поступка, застаријевање извршења дисциплинске санкције, брисање из евиденције, примјена прописа о општем управном поступку, надлежност и поступак за расправљање одговорности за дисциплинску грешку, жалба против одлуке о изреченој дисциплинској мјери, покретање поступка за расправљање дисциплинске одговорности због дисциплинског престапа, надлежност и поступак за расправљање о одговорности за дисциплински преступ, жалба против одлуке о изреченој дисциплинској казни, дисциплинска одговорност лица у резервном саставу, пропис о војној дисциплини, заштитне мјере, врсте заштитних мјера, дужности за вријеме трајања заштитне мјере, права за вријеме забране вршења одређене дужности, надлежност за изрицање заштитне мјере, ублажавање, смањење и застарјелост заштитне мјере, материјална одговорност.

Област *одузимање чина* односи се на разлоге за одузимање чина и посљедице поновљеног поступка.

Слиједи област *здравствена заштита, пензијско и инвалидско осигурање и друга права*, која садржи сљедеће елементе: право на здравствену заштиту и осигурање, права из пензијског и инвалидског осигурања, прекид образовања, помоћ у случају смрти, једнократна новчана помоћ, једнократна новчана помоћ ужој породици, поступак одлучивања и ближи услови за остваривање права, надлежност за доношење рјешења, образовање брачног друга и дјете.

У дијелу „војна обавеза“ регулише се: војни обвезник, трајање војне обавезе, статус војног лица, критеријуми и поступак за оцјену психофизичке и здравствене способности војних обвезника, приговор савјести, војна књижица, рјешење, повреда на раду настала као посљедица извршавања војне обавезе.

Област *управљање људским ресурсима* дефинише: управљање људским ресурсима, дужина трајања службе у Војсци, дужина трајања службе у резервном саставу, продужење службе у ратном или ванредном стању, вођење евиденције о лицима у служби у Војсци, евиденција људских ресурса, доношење прописâ о евиденцији људских ресурса.

Потом слиједи парламентарни надзор, демократска и цивилна контрола у односу на начела, надзор над спровођењем закона у односу на вршење надзора, финансирање Војске у смислу средстава и казнене одредбе у дјелу прекршаја.

На крају су заступљене прелазне и завршне одредбе које се односе на: стицање црногорског држављанства као услов за службу у Војсци, образовање као услов за задржавање у служби, доношење прописâ, примјена прописâ, престанак ранијег закона, ступање на снагу.

5.1.2. Организација Војске

Војска Црне Горе је професионална одбрамбена снага која брани независност, суверенитет и државну територију Црне Горе, а ову функцију реализује у складу са принципима међународног права о употреби силе и извршава додијелене мисије и задатке. Војска је

под парламентарним надзором, као и демократском и цивилном контролом, а све у складу са Уставом и законом. Војска Црне Горе је организована у команде и јединице.⁴⁵⁵

Војску Црне Горе чине видови, родови и службе. Видови Војске су:

- копнена војска,
- ваздухопловство,
- морнарица.⁴⁵⁶

Војску чине стални и резервни састав. У сталном саставу Војске су војна лица и цивилна лица у служби у Војсци, док резервни састав Војске представљају активна и неактивна резерва. Број, величина, састав и начин ангажовања активне резерве Војске утврђује се прописом који доноси Влада. Војна лица су професионална војна лица, војници на обуци и лица у резервном саставу, док су у служби у Војсци. Лица у служби у Војсци јесу професионална војна лица и цивилна лица у служби у Војсци.⁴⁵⁷

Закон о Војсци прецизира да су професионална војна лица, војници по уговору, подофицири и подофицири по уговору, и официри и официри по уговору, а у наставку се разјашњава да су цивилна лица у служби у Војсци лица која врше службу у Војсци, на радним мјестима прописаним формацијом Војске, да резервни састав Војске чине резервни војници, резервни подофицири и резервни официри, гдје се напомиње да лица, из резервног састава, док су у служби у Војсци, имају иста права и обавезе као и професионална војна лица, осим ако уколико се законом то друкчије не одреди, да вријеме које лица проведу на обуци, вјежби или у међународним снагама у иностранству, сматра се вршењем службе у Војсци, као и да припаднику резервног састава Војске, који је ангажован као активна резерва, следује право на новчану накнаду.⁴⁵⁸

Закон о Војсци Црне Горе описује и мјесто и улогу кадета, гдје се каже да су кадети лица која се у стручним војним школама и академијама образују за службу у Војсци, у својству подофицира или официра, као и то да кадети имају права и обавезе које произлазе из Закона о Војсци и прописа које доноси Министарство.⁴⁵⁹

Када је ријеч о односима у служби, наводи се да лица у служби у Војсци могу бити претпостављени и потчињени, а према чиновима и дужностима – виши и нижи

---

⁴⁵⁵ Закон о Војсци Црне Горе, стр. 1.

⁴⁵⁶ Закон о Војсци Црне Горе, стр. 2.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, стр. 2.

⁴⁵⁸ *Ibidem*, стр. 2.

⁴⁵⁹ Закон о Војсци Црне Горе, стр. 3.

старјешина, а даље се објашњава да је претпостављено лице оно које командује и руководи командом и јединицом, као и лицима у служби у њима, али и то да је виши старјешина лице које има виши чин, а ако су истог чина или без чина, лице на вишој дужности.⁴⁶⁰

5.1.3. Командовање Војском Црне Горе

Командовање у Војсци Црне Горе заснива се на начелима субординације, јединства командовања у погледу употребе снага и средстава, једностарјешинства и обавезе извршавања одлука, заповести, наређења и наредби претпостављеног старјешине и надлежних органа.⁴⁶¹

Савјет за одбрану и безбједност доноси одлуке о командовању Војском Црне Горе, именује и разрјешава војнодипломатске представнике, а обавља и друге послове које утврђују Устав и закон.⁴⁶²

У односу на мјесто и улогу предсједника Црне Горе у командовању Војском у закону се наводи да предсједник наређује увођење мера приправности Војске, у складу са одлукама Савјета за одбрану и безбједност, наређује мобилизацију Војске, у складу са одлукама Савјета за одбрану и безбједност, предсједник Савјета за одбрану и безбједност унапређује у почетне чинове официре и резервне официре Војске.⁴⁶³

Када је ријеч о вршењу послова Министарства одбране, у Закону се наводи да Министарство врши послове који се односе на Војску, и то: „употребу, развој и опремање, управљање људским и материјалним ресурсима, планирање, организовање и извршавање материјалног и финансијског пословања, примарну здравствену заштиту, стамбено збрињавање, инспекцијске послове, смјештај и исхрану, и друге послове у складу са законом. У извршавању послова Министарство доноси: план мјера за организацију, развој, опремање и модернизацију Војске; војну доктрину; план мјера приправности Војске, план мобилизације Војске; план попуње Војске и план обуке и усавршавања лица у служби у

---

⁴⁶⁰ *Ibidem*, стр. 3.

⁴⁶¹ *Ibidem*, стр. 3.

⁴⁶² *Ibidem*, стр. 3.

⁴⁶³ Закон о Војсци Црне Горе, стр. 4.

Војсци; план употребе Војске; формацију Војске и врши друге послове у складу са законом.⁴⁶⁴

У наставку се прецизирају надлежности министра одбране: „обезбјеђује извршавање одлука о командовању Војском, одлучује о пријему у службу, престанку службе и о другим правима и обавезама лица у служби у вези са службом у Војсци, унапређује, поставља и разрјешава подофицире Војске на приједлог начелника Генералштаба, предлаже Савјету за одбрану и безбједност постављење и разрјешење начелника Генералштаба Војске, предлаже Савјету за одбрану и безбједност унапређивање, постављење и разрјешење официра Војске, унапређује у почетне чинове подофицире и резервне подофицире Војске, предлаже Савјету за одбрану и безбједност именовање и разрјешење војнодипломатских представника, предлаже Предсједнику Црне Горе додјелу одликовања и признања лицима у служби у Војсци, врши и друге послове у складу са законом“.⁴⁶⁵

У смислу реализације послова припреме за употребу Војске Генералштаб Војске Црне Горе као организациона јединица Министарства реализује следеће послове: „одржавање спремности и борбене готовости Војске, развијање система командовања у Војсци, израду приједлога:

- Војне доктрине;
- Плана употребе Војске;
- Плана мобилизације Војске;
- Плана попуне Војске;
- Плана обуке и усавршавања лица у служби у Војсци;
- Плана мјера за организацију, развој, опремање и модернизацију Војске;
- Плана припрема припадника Војске за учешће у међународним снагама.⁴⁶⁶

У Закону о Војсци Црне Горе прецизирано је да „организовање рада Генералштаба и командовање у Генералштабу врши начелник Генералштаба. Начелнику Генералштаба су

---

⁴⁶⁴ *Ibidem*, стр. 4.

⁴⁶⁵ *Ibidem*, стр. 4–5.

⁴⁶⁶ *Ibidem*, стр. 5.

потчињене све команде и јединице Војске. За стање у Војсци начелник Генералштаба одговоран је министру. Начелник Генералштаба је професионални официр. Начелника Генералштаба поставља и разрјешава Савјет за одбрану и безбједност. У извршавању аката командовања Војском, начелник Генералштаба доноси наређења, наредбе, упутства и друге акте.⁴⁶⁷

5.1.4. *Служба и попуна у Војсци*

На основу Закона о Војсци служба у Војсци представља вршење војних и других дужности у сталном и резервном саставу, а односи се на професионална војна лица у Министарству, другом органу државне управе, државном органу, привредном друштву или другој организацији.⁴⁶⁸ Искључиво држављани Црне Горе могу да врше службу у Војсци, док је у рату отворена могућност да службу обављају и лица која немају црногорско држављанство уколико се пријаве као добровољци, с тим да морају имати одобрено пребивалиште у Црној Гори.⁴⁶⁹

Документ на основу којег се врши попуна Војске јесте План попуне Војске, гдје се предвиђа и могућност да у току ратног или ванредног стања Војска може бити попуњена и добровољцима, а добровољци представљају лица која по другом основу нијесу распоређена за вршење дужности за потребе одбране, који се у фази коришћења свог статуса изједначавају са војним лицима у односу на права и обавезе.⁴⁷⁰

Мобилизација Војске се врши у ратном и ванредном стању, гдје јединице Војске прелазе из мирнодопске организације и стања у ратну организацију и стање готовости за одбрамбена дејства, у складу са Планом мобилизације Војске, тако мобилизација Војске може бити општа или дјелимична, а по начину извођења јавна или тајна, под општом мобилизацијом подразумијева се мобилизација свих команди и јединица, док се дјелимична мобилизација односи само на њене поједине команде и јединице, мобилизација се реализује у складу са плановима мобилизације који су усклађени са системом мобилизације.⁴⁷¹

5.1.5. *Пријем у службу у Војсци*

---

⁴⁶⁷ *Ibidem*, стр. 5.

⁴⁶⁸ Закон о Војсци ЦГ, стр. 6.

⁴⁶⁹ *Ibidem*, стр. 6.

⁴⁷⁰ *Ibidem*, стр. 6.

⁴⁷¹ *Ibidem*, стр. 6.

Како би једно лице могло обављати службу у Војсци, оно мора да испуни опште и посебне услове: „да је црногорски држављанин и да нема држављанство друге државе, да је здравствено способно за службу у Војсци, да има одговарајуће образовање, да није осуђивано на безусловну казну затвора у трајању дужем од шест мјесеци, да се против њега не води кривични поступак за кривично дјело за које се гони по службеној дужности, да му правоснажном пресудом није забрањено обављање одређене дјелатности, односно дужности, да му у посљедње три године није престала служба у државном органу или правном лицу због теже повреде службене дужности“.⁴⁷²

Пријем лица у службу у Војсци, у резервни састав Војске и избор кадета врше се на основу јавног огласа који спроводи Министарство; уколико лице, у складу са чланом 33 (општи услови), испуњава услове, оно може бити примљено у службу у Војсци на одређену дужност, на основу уговора о служби у Војсци, а уговором се утврђују: јединица, чин, специјалност, дужност, вријеме трајања службе, зарада, обавеза служења у резервном саставу.⁴⁷³

Уколико одређено лице посједује посебна знања и вјештине, а при том нема војно искуство, може бити дио резервног састава, ако испуњава услове опште услове на основу уговора, и то у својству војника.⁴⁷⁴

Пријем у службу без јавног огласа врши се за кадете или стипендисте окончањем образовања с почетним чином подофицира или официра.⁴⁷⁵

5.1.6. Војна полиција

Закон јасно дефинише послове и задатке Војне полиције: „Послове спрјечавања вршења и откривања кривичних дјела у Војсци, проналажења и хватања учинилаца кривичних дјела у Војсци и њихово привођење надлежним органима, контроле и одржавања војне дисциплине, обезбјеђења одређених војних објеката и лица, докумената и наоружања, јединица Војске у покрету и за вријеме извршавања задатака, противтерористичке заштите

---

⁴⁷² *Ibidem*, стр. 7.

⁴⁷³ Закон о Војсци, стр. 8.

⁴⁷⁴ Закон о Војсци, стр. 9.

⁴⁷⁵ *Ibidem*, стр. 9.

у Војсци, регулисања саобраћаја и контроле војних возила у војном кругу и у јавном саобраћају.⁴⁷⁶

Овлашћено лице Војне полиције, поред овлашћења, мјера и радњи утврђених Законом о кривичном поступку, овлашћено је да: „прикупља, обрађује и користи личне податке, обезбјеђује и врши предлог мјеста догађаја, даје упозорења и издаје наређења, лиши слободе лице, употреби средства принуде, примјењује друга овлашћења утврђена законом“.⁴⁷⁷

Овлашћено лице Војне полиције дужно је према закону да, осим према војним лицима, примјењује овлашћења и према лицима која нијесу у служби у Војсци, ако их затекне у рејону војног објекта, у рејону распореда јединице Војске, или их у њима затекне у вршењу кривичног дјела, или када обавља послове обезбјеђења одређених војних објеката или лица, или јединица Војске у покрету, односно за вријеме извршавања задатака, када је дужно да без одлагања о томе обавијести орган управе надлежан за полицијске послове и преда му лице и документацију.⁴⁷⁸

5.1.7. Војна обавеза

За вријеме ратног или ванредног стања војној обавези подлијежу сви црногорски држављани, а у мирнодопским условима војни обвезници се могу позивати на обуку ради стицања неопходних знања и за обављање дужности у рату, на принципу добровољности, при чему ова активност може трајати најдуже 60 дана током календарске године.⁴⁷⁹

Војна обавеза настаје почетком календарске године у којој војни обвезник навршава 18 година живота, а војном обвезнику престаје војна обавеза: „када војни обвезник – мушкарац наврши 60 година живота, а жена 55 година живота, ако је оцијењен неспособним за војну обавезу, губитком црногорског држављанства“.⁴⁸⁰

5.1.8. Приговор савјести

---

⁴⁷⁶ *Ibidem*, стр. 11.

⁴⁷⁷ *Ibidem*, стр. 11.

⁴⁷⁸ Закон о Војсци, стр. 11.

⁴⁷⁹ Закон о Војсци, стр. 36.

⁴⁸⁰ *Ibidem*, стр. 37.

„Лицу које, због вјере и убјеђења, није спремно да учествује у обављању војне дужности која укључује употребу оружја допуштен је приговор савјести.“⁴⁸¹

5.1.9. Парламентарни надзор, демократска и цивилна контрола

Црногорска Војска има успостављен систем демократске и цивилне контроле, а функцију контроле врше Скупштина Црне Горе, Влада Црне Горе и Савјет за одбрану и безбједност, док надзор над Војском врши Скупштина Црне Горе преко надлежног радног тијела. Војска је у обавези по овом закону да израђује годишњи извјештај о укупном стању у Војсци који министар доставља на разматрање Скупштини Црне Горе до истека првог тромесечја наредне године, а министар доставља и посебне извештаје уколико их захтијевају надлежна радна тела или Савјета за одбрану и безбједност.⁴⁸²

Одбор за безбједност и одбрану представља парламентарно радно тијело које се формира у циљу праћења безбједносних прилика у земљи и окружењу. Главни задаци овог радног тијела јесу: „разматра предлоге закона, других прописа и општих аката, стратегију и друга питања из области безбједности и одбране Црне Горе и њених грађана; врши парламентарну контролу рада полиције и Агенције за националну безбједност и других безбједносних органа и служби; разматра остваривање Уставом утврђених права и слобода човјека и грађанина у примјени овлашћења полиције и Агенције за националну безбједност и других безбједносних органа и служби; разматра предлоге за именовање директора полиције и Агенције за националну безбједност; даје мишљење на предлог за именовање, односно постављање руководиоца војно обавјештајних, контраобавјештајних и безбједносних послова у Министарству одбране“.⁴⁸³

Одбор има 13 чланова и састављен је од представника парламентарних странака, има предсједавајућег и секретара.

Посебно мјесто и улогу у одговору на регионалне пријетње, као и глобалне пријетње, имају јединице Војске Црне Горе, које кроз обученост и опремљеност, и успостављене НАТО-стандарде и процедуре, кроз разне облике квалитетне сарадње са оружаним снагама земаља региона Западног Балкана, као и са другим земљама централне Европе,

---

⁴⁸¹ *Ibidem*, стр. 37.

⁴⁸² Закон о Војсци, стр. 39.

⁴⁸³ Одбор за одбрану и безбједност, <http://www.skupstina.me/index.php/me/odbor-za-bezbjednost-i-odbranu/>, 31. 5. 2016.

југоисточне Европе, САД, али и као будућа чланица НАТО-а, представља поузданог партнера и чинилац мира и стабилности у овом дијелу Западног Балкана.

5.2. Систем унутрашње безбједности

5.2.1. Агенција за националну безбједност

Група аутора тврди да све савремене агенције и службе имају сличну организациону структуру по хоризонталном принципу (који се односи на технологије рада какве задовољавају функцију линијских цјелина, уз евентуално употпуњавање територијалним принципом, а оне представљају основне видове дјелатности, које обухватају: обавјештајну дјелатност, безбједносне активности, субверзивне активности и помоћне активности) и вертикалном принципу организовања, који се тиче координације и разграничења надлежности (централа, центар, потцентар, обавјештајни пункт, деташирани обавјештајац).⁴⁸⁴ Безбједносне службе имају организационе цјелине које врше прикупљање података и безбједносне послове који подразумевају контраобавјештајне, антитерористичке, антисубверзивне и послове обезбјеђења личности и објеката.⁴⁸⁵

У складу са чланом 88, тачка 2, Устава Црне Горе донет је указ којим је проглашен Закон о Агенцији за националну безбједност. У Закону су надлежности Агенције за националну безбједност приказане кроз области: опште одредбе, организација надлежност агенције и начин вршења послова, права и дужности службеника агенције, унутрашња контрола, парламентарна контрола и финансирање.

У складу са Законом Агенција за националну безбједност врши послове који су уско везани за послове националне безбједности који се односе на заштиту Уставом утврђеног правног поретка, независности, суверенитета, територијалног интегритета и безбједности Црне Горе, Уставом утврђена људска права и слободе, као и друге послове од интереса за националну безбједност, Агенција је безбједносно-обавјештајна служба и чини саставни дио система безбједности Црне Горе; у свом раду је политички и идеолошки неутрална, а контрола рада Агенције за националну безбједност остварује се кроз механизме парламентарне и унутрашње контроле.⁴⁸⁶

---

⁴⁸⁴ Андреја Савић, Милан Делић, Младен Бајагић, *Безбедност света – од тајности до јавности*, Институт безбедности, Београд, 2002, стр. XIII–XVI

⁴⁸⁵ *Ibidem*, стр. XIII

⁴⁸⁶ Закон о Агенцији за националну безбједност, стр. 1.

Агенција за националну безбједност надлежна је да „прикупља, евидентира, анализира, процјењује, користи, размјењује, чува и штити податке: о дјелатностима усмјереним против независности, суверенитета, територијалног интегритета, безбједности и Уставом утврђеног правног поретка Црне Горе; од значаја за одбрамбене интересе Црне Горе и испуњење стратешких безбједносних циљева и интереса (обавјештајни и контраобавјештајни послови у области одбране); о дјелатностима усмјереним на вршење тероризма; о дјелатностима усмјереним на вршење организованог криминала; о најтежим облицима кривичних дјела против човјечности и других добара заштићених међународним правом; о дјелатностима носилаца обавјештајних активности других држава од значаја за националну безбједност; о потенцијалним пријетњама по економске интересе Црне Горе; о пријетњама по међународну безбједност; о другим могућим пријетњама по националну безбједност“.⁴⁸⁷

Осим наведених надлежности, Агенција за националну безбједност обавља контраобавјештајну заштиту Скупштине Црне Горе, Владе Црне Горе, Предсједника Црне Горе, других државних органа, министарстава и органа управе, која обухвата активности од значаја за безбједност одређених лица и радних мјеста у овим органима, као и објеката, опреме и простора које они користе, потом врши потребне провјере, као и друге послове од интереса за националну безбједност.⁴⁸⁸

Агенција за националну безбједност извјештава Предсједника Црне Горе, предсједника Владе Црне Горе и предсједника Скупштине Црне Горе, Савјет за одбрану и безбједност, као и министра одбране и начелника Генералштаба Војске Црне Горе, и друге органе у Црној Гори о подацима који се односе на њихову надлежност Агенција извјештава кад то налажу разлози националне безбједности.⁴⁸⁹

Када су у питању послови националне безбједности, у Закону се дефинише да: „Агенција може прикупљати податке од значаја за обављање послова националне безбједности коришћењем јавно доступних извора, и тражити стручну помоћ од грађана, уз њихов претходни пристанак. Органи државне управе, органи локалне самоуправе и локалне управе и правна лица која воде регистре и збирке података обавезни су да овлашћеном службенику Агенције омогуће приступ подацима у регистрима и збиркама података које воде.“⁴⁹⁰

---

⁴⁸⁷ Закон о Агенцији за националну безбједност, стр. 2.

⁴⁸⁸ *Ibidem*, стр. 2.

⁴⁸⁹ *Ibidem*, стр. 2.

⁴⁹⁰ *Ibidem*, стр. 2.

У вези са тајним прикупљањем података Агенција је овлашћена да тајно прикупља податке сљедећим средствима и методама: „сарадњом са црногорским држављанима и странцима, праћењем и осматрањем, уз коришћење техничких средстава за документовање, куповином докумената и предмета, надзором над електронским комуникацијама и поштанским пошиљкама, надзором унутрашњости објеката, затворених простора и предмета уз коришћење техничких средстава, а Агенција за националну безбједност прикупља податке и информације куповином докумената и предмета (тајних планова, извјештаја, скица и других докумената и предмета) од значаја за националну безбједност“.⁴⁹¹

Надзор на образложени писани приједлог директора Агенције одлуком одобрава председник Врховног суда Црне Горе у случајевима када постоји опасност по националну безбједност: „припремама за оружани напад на Црну Гору, тајним активностима усмјереним против територијалног интегритета Црне Горе, тајним активностима, планирањем и вршењем припрема за извођење унутрашњих и међународних терористичких акција и других насилних акција против државних органа и носилаца јавних функција у Црној Гори или иностранству, достављањем тајних података неовлашћеном лицу, обавјештајно-субверзивном дјелатношћу појединаца, група и организација у корист других држава, организованом криминалном активношћу“.⁴⁹²

Посебно важно мјесто и улогу у садашњем тренутку заузима развијена међународна сарадња Агенције са органима, организацијама и службама других држава и међународних организација – остварује се размјеном података и заједничким вршењем послова из надлежности Агенције, која је дужна да грађанина, на његов писани захтјев, обавијести да ли су предузимане мјере прикупљања података о њему, и да ли Агенција води евиденцију његових личних података, као и да достави документе о прикупљеним подацима; Агенција даје одређена обавјештења и податке полицији и другим надлежним органима који се односе на послове из њиховог дјелокруга, а такође обавјештава јавност о свом раду преко медија или на други одговарајући начин, гдје се строго води рачуна о правима грађана, њиховим интересима и безбједности.⁴⁹³

Организацију Агенције за националну безбједност утврђује Влада на приједлог директора Агенције, а радом Агенције руководи директор, којег именује и разрјешава Влада, на приједлог председника Владе. Приједлог за именовање директора Агенције Влада доставља Скупштини Црне Горе која након расправе у надлежном радном тијелу, даје

⁴⁹¹ Закон о Агенцији за националну безбједност, стр. 3.

⁴⁹² *Ibidem*, стр. 3.

⁴⁹³ Закон о Агенцији за националну безбједност, стр. 5–6.

мишљење и именује на период од пет година директора, који може бити поново именован.⁴⁹⁴ Директор Агенције има овлашћења да: „се стара о заштити средстава, метода и извора података од неовлашћеног приступа; даје инструкције и налоге за рад организационим јединицама и службеницима Агенције; одговара за намјенско коришћење буџетских и других средстава Агенције; доноси опште и друге акте неопходне за функционисање Агенције; утврђује критеријуме за пријем службеника у Агенцију; подноси Влади приједлог за ослобађање службеника Агенције обавезе чувања тајне приликом вођења одговарајућих поступака пред надлежним државним органима; подноси Влади извјештај о раду Агенције“.⁴⁹⁵

У закону се даље наводи да је запослени у Агенцији за националну безбједност самосталан у раду и за свој рад лично одговоран, а да задатке који су му одређени извршава у складу са законом, другим прописом и општим актом, док радни однос у Агенцији може засновати лице које, поред општих услова за заснивање радног односа у државном органу, испуњава и сљедеће услове:⁴⁹⁶ „да нема држављанство друге државе; да није правоснажно осуђивано за неко кривично дјело; да не постоји безбједносни ризик за заснивање радног односа у Агенцији; да је психо-физички способан ако је то неопходно за вршење одређених послова у складу са актом о унутрашњој организацији и систематизацији“.⁴⁹⁷

Значајна је и законска норма која указује: „службеници Агенције су у складу са законом обавезни да за вријеме рада и по престанку рада у Агенцији чувају тајност података у складу са законом којим се уређује тајност података“.⁴⁹⁸

Рад Агенције за националну безбједност подлијеже унутрашњој и парламентарној контроли. Када је ријеч о унутрашњој контроли, она се првенствено односи на: „заштиту података; ефикасност реализације програма и планова рада; примјену и прекорачење овлашћења; финансијско пословање; ефикасност извршења других послова и задатака из надлежности Агенције. Ова контрола се реализује кроз активности генералног инспектора“.⁴⁹⁹

Када је ријеч о парламентарној контроли рада Агенције, њу врши Скупштина, преко надлежног радног тијела.

---

⁴⁹⁴ Закон о Агенцији за националну безбједност, стр. 6–7.

⁴⁹⁵ *Ibidem*, стр. 7.

⁴⁹⁶ *Ibidem*, стр. 7.

⁴⁹⁷ *Ibidem*, стр. 7.

⁴⁹⁸ *Ibidem*, стр. 9.

⁴⁹⁹ Закон о Агенцији за националну безбједност, стр. 11.

Средства за рад Агенције за националну безбједност обезбјеђују се из буџетских средстава Црне Горе, док додатна средства, у смислу употребе за посебне намјене, обезбјеђује Влада Црне Горе на приједлог Агенције.⁵⁰⁰

5.2.2. Одјељење за војнообавјештајне и безбједносне послове

Поред обавјештајних и контраобавјештајних послова у области одбране, које организује и врши Агенција за националну безбједност Црне Горе, у Министарству одбране и Војсци Црне Горе врше се и војнообавјештајни, контраобавјештајни и безбједносни послови. Војнообавјештајни, контраобавјештајни и безбједносни послови који се обављају у Министарству обухватају: „планирање војнообавјештајних, контраобавјештајних и безбједносних активности у Министарству и Војсци; координацију, управљање, усмјеравање и контролу војнообавјештајних, контраобавјештајних и безбједносних послова у Министарству и Војсци; имплементацију војнообавјештајних, контраобавјештајних и безбједносних доктрина, процедура, смјерница и регулатива ради постизања интероперабилности; остваривање и усмјеравање сарадње са војнообавјештајним, контраобавјештајним и безбједносним службама других држава и међународних организација, уз сагласност министра и у складу са међународним стандардима, међународним уговорима и преузетим обавезама; прикупљање и чување података и информација у складу са овим законом и њихову заштиту од неовлашћеног откривања, давања, коришћења, губитка или уништавања; вршење безбједносних провјера за пријем на рад, односно у службу, образовање и распоређивање на одређене послове“.⁵⁰¹

Војнообавјештајни, контраобавјештајни и безбједносни послови у Министарству врше се у Одјељењу за војнообавјештајне и безбједносне послове, којим руководи начелник одјељења, којег поставља Влада, на приједлог министра, уз прибављено мишљење надлежног радног тијела Скупштине. Начелник одјељења је цивилно лице.⁵⁰²

Војнообавјештајни, контраобавјештајни и безбједносни послови који се обављају у Војсци обухватају: „планирање, организацију, координацију и реализацију обавјештајног обезбјеђења у Војсци; развијање и примјену војнообавјештајних, контраобавјештајних и безбједносних доктрина, тактика, техника и процедура ради постизања интероперабилности; организацију, усмјеравање и прикупљање војнообавјештајних података; израду обавјештајних материјала и докумената и њихово достављање

⁵⁰⁰ Закон о Агенцији за националну безбједност, стр. 12.

⁵⁰¹ Закон о одбрани, стр. 7–8.

⁵⁰² *Ibidem*, стр. 7.

корисницима; планирање, организовање и реализацију контраобавјештајне заштите у Војсци; планирање, организовање и контролисање мјера безбједности у Војсци; реализацију сарадње и размјене војно обавјештајних података“.⁵⁰³

У смислу прикупљања војнообавјештајних, контраобавјештајних и безбједносних података на територији Црне Горе они се могу прикупљати искључиво од запослених у Министарству, и од лица у служби у Војсци, док се у случају да је за прикупљање података неопходна примјена средстава и метода тајног прикупљања података захтјев упућује Агенцији⁵⁰⁴.

Војнообавјештајне, контраобавјештајне и безбједносне податке и информације, прикупљене у складу са овим законом, Министарство доставља Савјету за одбрану и безбједност, као и директору Агенције, а надзор над обавјештајним, контраобавјештајним и безбједносним пословима у Министарству и Војсци обављају Влада, Скупштина Црне Горе и Савјет за одбрану и безбједност. Парламентарни надзор над обавјештајним, контраобавјештајним и безбједносним пословима у Министарству и Војсци врши се на начин који је прописан посебним законом.⁵⁰⁵

5.2.3. Полиција

Полиција на простору Црне Горе има своје прве формацијске облике у другој половини XIX вијека, када су успостављене Гвардија и Жандармерија. У даљем развојном периоду, у доба Књажевине и Краљевине Црне Горе, полиција је у значајној мери организационо јачала, да би данас представљала модерну полицијску организацију која је спремна да самостално и у сарадњи и садејству са другим безбједносним агенцијама на унутрашњем, регионалном и међународном плану пружи адекватан одговор на све безбједносне изазове, ризике и пријетње, и сарађује са безбједносним службама региона и реномираним безбједносним агенцијама у Европи и свијету на партнерским основама.

Управа полиције Црне Горе јесте орган у саставу Министарства унутрашњих послова Црне Горе. Ова управа је у периоду од краја 2005. до краја 2011. године била самосталан орган, а за овај период се везују изразито позитивни резултати, посебно када је ријеч о ефикасности и ефективности, и реализацији реформског процеса ове управе.

---

⁵⁰³ *Ibidem*, стр. 7.

⁵⁰⁴ *Ibidem*, стр. 8.

⁵⁰⁵ *Ibidem*, стр. 8.

Управа полиције је организована у четири сектора, осам центара безбједности и два одељења. Секторе у оквиру Управе чине: Сектор полиције опште надлежности, Сектор криминалистичке полиције, Сектор за обезбеђење личности и објеката, и Сектор граничне полиције. Сектори имају даљу организациону дисперзију на одсеке и групе. Центри безбједности су организационо постављени у највећим црногорским општинама: Подгорица, Никшић, Будва, Бар, Херцег Нови, Бијело Поље, Пљевља и Беране, а организационо у својим саставима имају од једног до четири одељења безбједности, која су такође по територијалном принципу систематизована у састав центара, укупно 13 одељења безбједности. У саставу Управе полиције систематизовани су и Одељење за аналитику, унапријеђење рада и развој полиције, и Одељење за телекомуникационе и електронске технологије.

Обављање полицијских послова заснива се на неколико начела, и то: начело законитости, професионализма, сарадње, сразмјерности у примјени овлашћења, ефикасности, непристрасности, недискриминације и благовремености, а полицијски послови се обављају како би се обезбиједила једнака заштита безбједности, права и слободе, примјена закона и успоставила владавина права.⁵⁰⁶

Полицијски службеник је, у складу са законом, дужан да и кад није на дужности, самоиницијативно пружа помоћ лицима која се налазе у опасности, сузбија радње које могу да наруше јавни ред и мир, или угрожавају животе људи, територијални интегритет и имовину државе, или Уставом утврђен поредак.

Полицијски послови су: „заштита безбједности грађана и Уставом утврђених слобода и права; заштита имовине; спрјечавање вршења и откривање кривичних дјела и прекршаја; проналажење учинилаца кривичних дјела и прекршаја и њихово довођење надлежним органима; одржавање јавног реда и мира; обезбјеђивање јавних окупљања грађана високог безбједносног ризика; обезбјеђивање одређених личности, објеката и простора; инспекцијски надзор и контрола безбједности у саобраћају; гранична контрола; контрола кретања и боравка странаца; обезбјеђивање услова за извршење задржавања лица; други послови прописани законом“.⁵⁰⁷

Приликом вршења полицијских послова примјењују се средства принуде која имају најмање штетних посљедица за лице према којем се примјењују. Полицијски службеници поступају у складу са Уставом, потврђеним међународним уговорима, законом и другим прописима. Полицијски службеници се придржавају стандарда полицијског поступања,

⁵⁰⁶ Закон о унутрашњим пословима, стр. 2.

⁵⁰⁷ *Ibidem*, стр. 2.

нарочито оних који произлазе из обавеза утврђених међународним актима, а односе на дужност служења људима, поштовање законитости и сузбијање незаконитости, остваривање људских права, недискриминацију при извршавању полицијских задатака, ограниченост и уздржаност у употреби средстава принуде, забрану мучења и примјене нечовјечних и понижавајућих поступака, пружање помоћи настрадалим лицима, обавезу заштите тајних и личних података, обавезу одбијања незаконитих наређења и супротстављање сваком облику корупције.⁵⁰⁸

Полицијски службеник упозорава лице за које постоји вјероватноћа да: „својим понашањем може довести у опасност своју безбједност или безбједност другог лица или имовину, угрозити безбједност саобраћаја, нарушити јавни ред и мир или ометати граничну контролу; може извршити, подстаћи или изазвати друго лице да почини кривично дјело за које се гони по службеној дужности или прекршај“, такође издаје наређења ради: „отклањања опасности за живот и имовину; спрјечавања извршења кривичног дјела за које се гони по службеној дужности и прекршаја, хватања учиниоца тог кривичног дјела и прекршаја, као и проналажења и обезбјеђења трагова који могу послужити као доказ; одржавања или успостављања нарушеног јавног реда и мира; безбједности саобраћаја на путевима; неометаног вршења граничне контроле; спрјечавања приступа штићеном лицу, објекту или простору, као и приступа и задржавања на простору или објекту гдје то није дозвољено; спрјечавања наступања и отклањања посљедица опште опасности“.⁵⁰⁹

Средства принуде које користе службеници полиције јесу: „физичка снага; ручни спреј са надражујућим дејством; службена палица; средства за везивање; специјална возила; службени пси; службени коњи; средства за запрјечавање; уређаји за избацивање млазева воде; хемијска средства; посебне врсте оружја и експлозивних средстава; ватрено оружје“. Полицијски службеник употребљава средства принуде само ако се задатак не може извршити на други начин, користећи најблаже средство принуде које гарантује успјех, док је у обавези да прије употребе средства принуде о упозори лице према којем средство намјерава да употрејеби.⁵¹⁰

Црногорска полиција као високо позициониран приоритет и механизам у своме раду има регионалну и међународну полицијску сарадњу, коју успјешно развија; организациони сегменти Управе полиције, попут криминалистичке полиције и граничне полиције, не би били у могућности да на професионалан и квалитетан начин врше своје законом

⁵⁰⁸ Закон о унутрашњим пословима, стр. 11.

⁵⁰⁹ Закон о унутрашњим пословима, стр. 14.

⁵¹⁰ *Ibidem*, стр. 14.

предвиђене дужности и обавезе без снажне регионалне и међународне сарадње са полицијама земаља региона и партнерским службама у Европи и свијету. Криминалистичка полиција има изразито развијену сарадњу и комуникацију у реалном времену кроз сарадњу и „комуникационе и информационе канале“ међународних полицијских служби, попут Интерпола, Еуропола и регионалног полицијског и царинског центра Селец, као и у систему комуникације са полицијским/криминалистичким официрима за везу који су деташирани у Црној Гори или земљама региона (црногорска полиција има праксу да сваке године, почетком љета, организује годишњи састанак официра за везу који сарађују са црногорском полицијом и другим институцијама система).

Гранична полиција такође користи „комуникациони и информациони канал“ Интерпола и системе MIND и FIND, као и мрежу официра за везу који су фокусирани на безбједност граница, остварује значајну сарадњу са Frontex-ом, и регионалним центром Марпу. Регионалну сарадњу полиција значајно је унаприједила и SEPCА – Асоцијација шефова полиција земаља југоисточне Европе, која је својим активностима на стратешком нивоу отворила значајан простор за побољшање комуникације у региону на оперативном, оперативно-тактичком и тактичком нивоу. Чланице ове Асоцијације су Црна Гора, Србија, Босна и Херцеговина – Република Српска, Босна и Херцеговина – Федерација Босна и Херцеговина, Македонија, Албанија, Бугарска, Румунија и Молдавија. Црногорска полиција има одличну сарадњу и са Федералним истражним бироом САД и Агенцијом за борбу против дроге ДЕА, са којима је у протеклом периоду реализовала низ значајних полицијских акција, које су имале за резултат лишавање слободе лица са интернационалних потјерница након вишемјесечних и вишегодишњих прецизно вођених операција, као и запажене запљене наркотика, наоружања, те сузбијање и онемогућавање извршења кривичних дјела која су имала тежак и организован карактер.

Контрола рада полиције у Црној Гори вишедимензионална је и чине је парламентарна, грађанска и унутрашња контрола. Парламентарна контрола се реализује кроз активности Одбора за безбједност и одбрану, који чине чланови политичких партија заступљених у Скупштини Црне Горе, а који прати безбједносну ситуацију у земљи. Овај Одбор је надлежан, осим полиције, и за парламентарну контролу рада Војске Црне Горе и Агенције за националну безбједност.

Грађанска контрола се реализује кроз активности Савјета за грађанску контролу рада полиције, који именује Скупштина Црне Горе и који у свом саставу има представника Универзитета Црне Горе, Адвокатске коморе Црне Горе, Љекарске коморе Црне Горе, Удружења правника Црне Горе и невладиног сектора који се бави питањима људских слобода. Ово тијело даје препоруке у односу на рад и активности полиције. Савјет је тијело које оцјењује примјену полицијских овлашћења ради заштите људских права и

слобода којем се могу обраћати грађани и полицијски службеници. Савјет даје оцјене и препоруке које се достављају министру који је дужан да о предузетим мјерама обавијести Савјет.

Унутрашњу контролу полиције врши Одјељење за унутрашњу контролу, које је систематизовано у оквиру Министарства унутрашњих послова и које је задужено за „предузимање оперативних мјера и радњи у циљу откривања и сузбијања свих облика противправног понашања и поступања полицијских службеника (посебно кривичних дјела са елементима корупције полицијских службеника, кривичних дјела против слобода и права човјека и грађанина) и других кривичних дјела за која се гони по службеној дужности; прикупљање података и доказа и вршење адекватних провјера; спровођење редовне и ванредне контроле законитости рада организационих јединица полиције; контролу законитости примјене полицијских овлашћења; спровођење поступака по притужбама и представкама физичких и правних лица; предлагање мјера за отклањање узрока противправних и непрофесионалних поступака, поступања и понашања полицијских службеника; праћење стања унутрашње дисциплине и професионалне етике; контролу спровођења контраобавјештајне заштите полиције и службеника полиције примјеном превентивних безбједносних мјера, радњи и средстава; идентификацију структура, објеката и других безбједносно интересантних циљева који могу бити предмет обавјештајног истраживања и напада; анализирање квалитета безбједносних мјера и предлагања мјера за унапрјеђење постојећих и увођење нових мјера безбједносне заштите; унапрјеђење метода рада у области контраобавјештајне заштите; вођење прописаних евиденција; припрему аналитичко-информативних и других материјала; као и вршења друге контроле од значаја за законит рад; обављање и других послова из дјелокруга Одјељења“.⁵¹¹

Осим парламентарне, грађанске и унутрашње контроле, овде треба нагласити и улогу Заштитника људских права и слобода Црне Горе, омбудсмана, чији су мјесто и улога у овој области такође значајни.

Црногорска полиција је 2006. године – у складу са одлуком Савјета министара Европске уније, који је донио Европски полицијски кодекс 2001. године – усвојила Кодекс полицијске етике, за чије је праћење примене задужен Етички одбор. Овај Одбор чини седам чланова, и то: представници Управе полиције, Министарства унутрашњих послова, Синдиката Управе полиције и невладиног сектора. Одбор ради у сједницама и поступа по иницијативама које покрећу руководиоци организационих јединица Управе полиције, Одјељење за унутрашњу контролу полиције, Савјет за грађанску контролу, невладине

---

⁵¹¹ Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији Министарства унутрашњих послова, стр. 16.

организације и грађани. Постојање Кодекса полицијске етике утемељено је Законом о унутрашњим пословима, а, осим праћења примјене норми из овог кодекса, Одбор је задужен и за праћење и усклађивање норми овог кодекса са законодавним оквиром, као и за промоцију етике и етичног понашања полицијских службеника.

5.2.4. Правосуђе

Систем правосуђа у Црној Гори почива на Уставу Црне Горе, Закону о судовима, Закону о Судском савјету, Закону о државном тужилаштву, Закону о специјалном државном тужиоцу.

Судови и државна тужилаштва представљају државне органе који се боре против криминала, док кључну улогу у борби против организованог криминала и корупције имају специјализована одјељења у вишем суду у Подгорици и вишем суду у Бијелом Пољу, као и Одјељење за сузбијање организованог криминала, корупције, тероризма и ратних злочина у Врховном државном тужилаштву. Органи правосуђа који значајно учествују у процесуирању починилаца кривичних дјела јесу Управа полиције, Пореска управа, Управа царина и Управа за некретнине.⁵¹²

5.2.4.1. Тужилаштво

Законом о државном тужилаштву, у складу са Уставом Црне Горе, прописано је да државно тужилаштво обавља послове гоњења учинилаца кривичних дјела и других кажњивих дјела која се гоне по службеној дужности, улаже правна средства у оквиру своје надлежности и врши друге послове одређене законом.⁵¹³

Послове државног тужилаштва обавља 13 основних државних тужилаштава, два виша и Врховно државно тужилаштво, у оквиру којег је успостављено и Одјељење за сузбијање организованог криминала, корупције, тероризма и ратних злочина, којим руководи Специјални тужилац за сузбијање организованог криминала.

Државно тужилаштво врши послове гоњења учинилаца кривичних дјела и других кажњивих дјела која се гоне по службеној дужности, те улаже правна средства у оквиру своје надлежности, а у циљу остваривања функције гоњења учинилаца кривичних и

---

⁵¹² Влада Црне Горе, Анализа организационе структуре, капацитета и овлашћења државних органа и органа управе у борби против организованог криминала и корупције, стр. 11.

⁵¹³ *Ibidem*, стр. 6.

других законом утврђених кажњивих дјела Државно тужилаштво је овлашћено да са надлежним органима утврђује и предузима потребне мјере на откривању кривичних и других законом утврђених кажњивих дјела и њихових учинилаца, гдје Закон о државном тужилаштву уређује ову област, као и питања од значаја за рад специјалног тужиоца за сузбијање организованог криминала, корупције, тероризма и ратних злочина.⁵¹⁴

У оквиру Државног тужилаштва систематизовани су: Врховно државно тужилаштво, виша државна тужилаштва и основна државна тужилаштва. Врховно државно тужилаштво оснива се за територију Црне Горе, са сједиштем у Подгорици, Више државно тужилаштво оснива се за подручје вишег суда и привредног суда, док се Основно државно тужилаштво оснива се за подручје једног или више основних судова.

5.2.4.2. *Врховни државни тужилац*

Врховно државно тужилаштво поступа пред Врховним судом Црне Горе, Апелационим судом Црне Горе, Управним судом Црне Горе, другим судовима и другим државним органима, у складу са законом.

5.2.4.3. *Више државно тужилаштво*

Виша државна тужилаштва су: Више државно тужилаштво у Бијелом Пољу, за поступање пред Вишим судом у Бијелом Пољу и Привредним судом у Бијелом Пољу; Више државно тужилаштво у Подгорици, за поступање пред Вишим судом у Подгорици и Привредним судом у Подгорици.

Више државно тужилаштво је надлежно да поступа пред вишим судом у кривичним стварима, а пред привредним судом у стварима привредних преступа.

5.2.4.4. *Основно државно тужилаштво*

Основна државна тужилаштва су: Основно државно тужилаштво у Бару, за подручје Основног суда у Бару; Основно државно тужилаштво у Беранама, за подручје Основног суда у Беранама; Основно државно тужилаштво у Бијелом Пољу, за подручје Основног суда у Бијелом Пољу; Основно државно тужилаштво у Колашину, за подручје Основног суда у Колашину; Основно државно тужилаштво у Котору, за подручје Основног суда у

---

⁵¹⁴ Закон о државном тужилаштву, стр. 1–4.

Котору; Основно државно тужилаштво у Никшићу, за подручје Основног суда у Никшићу; Основно државно тужилаштво у Плаву, за подручје Основног суда у Плаву; Основно државно тужилаштво у Пљевљима, за подручје Основног суда у Пљевљима и Основног суда у Жабљаку; Основно државно тужилаштво у Подгорици, за подручје Основног суда у Подгорици и Основног суда у Даниловграду; Основно државно тужилаштво у Рожајама, за подручје Основног суда у Рожајама; Основно државно тужилаштво у Улцињу, за подручје Основног суда у Улцињу; Основно државно тужилаштво у Херцег Новом, за подручје Основног суда у Херцег Новом; Основно државно тужилаштво у Цетињу, за подручје Основног суда у Цетињу. Основно државно тужилаштво поступа и пред органима за прекршаје и другим државним органима на свом подручју.

Основно државно тужилаштво је овлашћено да предузима све радње из своје надлежности пред стварно и мјесно надлежним судом, органом за прекршаје или другим државним органом, изузев оних из искључиве надлежности врховног односно вишег државног тужиоца и радњи које су они предузели.⁵¹⁵

5.2.4.5. Специјални тужилац

За послове сузбијања организованог криминала, корупције, тероризма и ратних злочина образује се, у Врховном државном тужилаштву, Одјељење за сузбијање организованог криминала, корупције, тероризма и ратних злочина, којим руководи специјални тужилац и, у оквиру своје надлежности, има иста права и дужности као државни тужилац.⁵¹⁶

5.2.4.6. Тужилачки савјет

Тужилачки савјет: „утврђује приједлог за именовање и разрешење државног тужиоца, именује, разрјешава и утврђује престанак функције замјеника; утврђује број замјеника државног тужиоца; спроводи поступак утврђивања дисциплинске одговорности државног тужиоца и замјеника; стара се о едукацији носилаца тужилачке функције у сарадњи са Судским савјетом; утврђује приједлог раздјеле буџета за финансирање рада Државног тужилаштва и Тужилачког савјета; даје мишљење на нацрте закона и подзаконских аката из области правосуђа и иницира доношење релевантних закона и других прописа из ове области; обезбјеђује примјену, одрживост и једнообразност Правосудног информационог система у дијелу који се односи на тужилаштво; води евиденцију података о државним

⁵¹⁵ Закон о државном тужилаштву, стр. 3.

⁵¹⁶ *Ibidem*, стр. 13.

тужиоцима и замјеницима; предлаже оријентациона мјерила о потребном броју државних тужилаца и замјеника и осталих службеника и намјештеника у државним тужилаштвима; утврђује методологију за израду извјештаја о раду државног тужилаштва и годишњег распореда послова; утврђује Кодекс тужилачке етике; доноси Пословник о свом раду⁵¹⁷.

5.2.4.7. Специјално државно тужилаштво

Специјално државно тужилаштво је надлежно да поступа пред Специјалним одјељењем Вишег суда у Подгорици, и надлежно за гоњење учинилаца кривичних дјела: „организованог криминала, без обзира на висину прописане казне; са елементима корупције, без обзира на висину прописане казне, и то: повреда равноправности у вршењу привредне дјелатности, злоупотреба монополистичког положаја, злоупотреба положаја у привредном пословању, проузроковање лажног стечаја, злоупотреба овлашћења у привреди, примање мита у привредном пословању, давање мита у привредном пословању; злоупотреба процјене, злоупотреба повлашћених информација, манипулација на тржишту хартија од вриједности или других финансијских инструмената, злоупотреба службеног положаја, превара у служби, противзаконити утицај, навођење на противзаконити утицај, примање мита, давање мита; прања новца и трговине људима“⁵¹⁸

Специјално државно тужилаштво има фокус на борби против организованог криминала и корупције, с циљем да се у сарадњи са полицијом обезбиједи адекватни докази у циљу доказивања кривице и сузбијања, спречавања и борби против организованог криминала. Посебан значај за рад овог тужилаштва има и међународна сарадња, с обзиром на регионални, и транснационални карактер организованог криминала.

Радам Специјалног државног тужилаштва руководи Главни специјални тужилац, који за рад Специјалног државног тужилаштва одговара Врховном државном тужиоцу, док надзор над радом Специјалног државног тужилаштва врши Врховно државно тужилаштво. Специјално државно тужилаштво има у свом саставу одјељења и службе, гдје се одјељења организују за послове кривичног гоњења, за финансијске истраге, за аналитику и истраживање, међународну сарадњу.⁵¹⁹

---

⁵¹⁷ Закон о државном тужилаштву, стр. 16–17.

⁵¹⁸ Закон о специјалном државном тужилаштву, стр. 3.

⁵¹⁹ *Ibidem*, стр. 3.

5.2.4.8. Истражни тим у конкретном предмету

Главни специјални тужилац може за поступање у нарочито сложенем предмету формирати истражни тим који, поред специјалног тужиоца, могу чинити и полицијски службеници, службеници Управе за спрјечавање прања новца и финансирање тероризма, инспектори Пореске управе и инспектори Управе царина и другог надлежног органа и организације, до ступања оптужнице на правну снагу, а руководилац истражног тима је специјални тужилац по чијем налогу и под чијим надзором поступају чланови тима.⁵²⁰

5.2.4.9. Судови

У складу са Законом о судовима судски систем чини 15 основних судова, два виша, два привредна, Апелациони, Управни и Врховни суд, као највиши суд у Црној Гори. У оквиру два виша суда функционишу два Специјализована одјељења за сузбијање организованог криминала, корупције, тероризма и ратних злочина.

Судови су:

- 1) суд за прекршаје;
- 2) Виши суд за прекршаје Црне Горе (у даљем тексту: Виши суд за прекршаје);
- 3) основни суд;
- 4) виши суд;
- 5) Привредни суд Црне Горе;
- 6) Управни суд Црне Горе;
- 7) Апелациони суд Црне Горе;
- 8) Врховни суд Црне Горе.

5.2.4.10. Суд за прекршаје

Судови за прекршаје су: Суд за прекршаје у Бијелом Пољу, за територију општина: Бијело Поље, Андријевица, Беране, Гусиње, Жабљак, Колашин, Мојковац, Петњица, Плав, Пљевља и Рожаје, са одјељењима у: Беранама – за територију општина Беране, Андријевица и Петњица; Жабљаку – за територију општине Жабљак; Плаву – за територију општина Плав и Гусиње; Пљевљима – за територију општине Пљевља; Рожајама – за територију општине Рожаје; Колашину – за територију општине Колашин; Мојковцу – за територију општине Мојковац.⁵²¹

---

⁵²⁰ Закон о специјалном државном тужиоцу, стр. 6.

⁵²¹ Закон о судовима, стр. 3.

Суд за прекршаје у Будви основан је за територију општина: Будва, Бар, Котор, Тиват, Херцег Нови и Улцињ, са одјелењима у: Бару – за територију општине Бар; Котору – за територију општина Котор и Тиват; Херцег Новом – за територију општине Херцег Нови; Улцињу – за територију општине Улцињ.⁵²²

Суд за прекршаје у Подгорици дјелује за територију Главног града Подгорица, Пријестонице Цетиње и општина: Даниловград, Никшић, Плужине и Шавник, са одјелењима у: Пријестоници Цетиње – за територију Пријестонице Цетиње; Даниловграду – за територију општине Даниловград; Никшићу – за територију општина Никшић, Плужине и Шавник.⁵²³

Суд за прекршаје надлежан је да одлучује по захтјеву за покретање прекршајног поступка и по захтјеву за судско одлучивање.

5.2.4.11. Виши суд за прекршаје

Виши суд за прекршаје оснива се за територију Црне Горе са сједиштем у Подгорици. И Виши суд за прекршаје одлучује по жалбама изјављеним против одлука судова за прекршаје, те одлучује о сукобу надлежности између судова за прекршаје.⁵²⁴

5.2.4.12. Основи судови

Основни судови су: Основни суд у Бару – за територију општине Бар; Основни суд у Беранама – за територију општина Беране, Андријевица и Петњица; Основни суд у Бијелом Пољу – за територију општина Бијело Поље и Мојковац; Основни суд у Даниловграду – за територију општине Даниловград; Основни суд у Жабљаку – за територију општина Жабљак и Шавник; Основни суд у Колашину – за територију општине Колашин; Основни суд у Котору – за територију општина Котор, Будва и Тиват; Основни суд у Никшићу – за територију општина Никшић и Плужине; Основни суд у Плаву – за територију општина Плав и Гусиње; Основни суд у Пљевљима – за територију општине Пљевља; Основни суд у Подгорици – за територију Главног града Подгорица; Основни суд у Рожајама – за територију општине Рожаје; Основни суд у Улцињу – за територију општине Улцињ; Основни суд у Херцег Новом – за територију општине Херцег Нови; Основни суд у Цетињу – за територију Пријестонице Цетиње.⁵²⁵

---

⁵²² *Ibidem*, стр. 3.

⁵²³ *Ibidem*, стр. 3.

⁵²⁴ *Ibidem*, стр. 3.

⁵²⁵ Закон о судовима, стр. 3–4.

Основни суд је надлежан: „у кривичним предметима да: у првом степену суди за кривична дјела за која је законом прописана као главна новчана казна или казна затвора до десет година, без обзира на својства, занимање и положај лица према коме се поступак води и без обзира на то да ли је дјело извршено у мирнодопским условима, за вријеме ванредног стања, непосредне ратне опасности или ратног стања, ако за поједина од ових кривичних дјела није прописана надлежност другог суда, у првом степену, суди за кривична дјела за која је посебним законом прописана надлежност основног суда, спроводи поступак и одлучује по молби за брисање осуде, по молби за престанак мјера безбједности или за престанак правних посљедица осуде и одлучује у тим стварима кад је ту осуду или мјеру изрекао; у грађанским предметима да у првом степену суди: у споровима из имовинских, брачних, породичних, личноправних и других односа, осим у споровима који су законом стављени у надлежност другог суда, у споровима поводом исправке или одговора за информацију садржану у медијима и о захтјевима поводом повреде личних права учињених у медијима; у радноправним предметима да у првом степену суди у споровима: из радног односа, о закључивању и примјени колективних уговора, као и све спорове између послодаваца и синдиката, о примјени прописа о штрајку; у осталим правним стварима да: у првом степену рјешава у ванпарничним стварима, ако овим законом није друкчије прописано; рјешава у предметима извршења и обезбјеђења у складу са законом којим се уређује извршење и обезбјеђење; одлучује о признању страних судских одлука, као и извршењу страних судских одлука кад је то законом прописано, осим оних за које је надлежан Привредни суд; врши послове правне помоћи; врши послове међународне кривичноправне помоћи у кривичним стварима по замолницама за уручење писмена“.⁵²⁶

5.2.4.13. Виши судови

Виши судови су: Виши суд у Бијелом Пољу – за подручја основних судова у Бијелом Пољу, Беранама, Жабљаку, Колашину, Плаву, Пљевљима и Рожајама; и Виши суд у Подгорици – за подручја основних судова у Подгорици, Бару, Даниловграду, Котору, Никшићу, Улцињу, Херцег Новом и Цетињу.

Виши суд је надлежан да: „суди у првом степену у кривичном поступку за кривична дјела за која је, као главна казна, прописана казна затвора преко десет година без обзира на својства, занимање и положај лица према коме се поступак води и без обзира на то да ли је дјело извршено у мирнодопским условима, за вријеме ванредног стања, непосредне ратне опасности или ратног стања и за кривична дјела: убиство на мах, силовање, угрожавање

---

⁵²⁶ *Ibidem*, стр. 4–6.

безбједности ваздушног саобраћаја, неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога, позивање на насилну промјену уставног уређења, одавање тајних података, изазивање националне, расне и вјерске мржње, раздора и нетрпељивости, повреда територијалног суверенитета, удруживање ради противуставне дјелатности, припремање дјела против уставног уређења и безбједности Црне Горе, против човјечности и других добара заштићених међународним правом; Виши суд суди: у првом степену за кривична дјела за која је посебним законом прописана надлежност вишег суда; у другом степену одлучује о жалбама против одлука основних судова; спроводи поступак утврђивања претпоставки поводом захтјева за издавање окривљених и осуђених лица и поступак признања и извршавања страних судских одлука у кривичним стварима; рјешава сукоб надлежности између основних судова на свом подручју; одлучује о захтјеву за брисање осуде на основу судске одлуке и по молби за престанак мјера безбједности или за престанак правних посљедица осуде која се односи на забрану стицања одређеног права, ако је осуду или мјеру изрекао; врши послове међународне кривичноправне помоћи у кривичним стварима по замолницама за саслушање лица, спровођење посебних доказних радњи, као и другим облицима међународне кривичноправне помоћи.⁵²⁷

Независно од правила о мјесној надлежности, Виши суд у Подгорици суди у кривичном поступку за кривична дјела: „организованог криминала, без обзира на висину прописане казне; високе корупције: уколико је јавни функционер извршио сљедећа кривична дјела: злоупотреба службеног положаја, превара у служби, противзаконити утицај, навођење на противзаконити утицај, примање мита, давање мита, уколико је прибављена имовинска корист која прелази износ од четрдесет хиљада евра извршењем сљедећих кривичних дјела: злоупотреба положаја у привредном пословању, злоупотреба овлашћења у привреди, а Виши суд суди и у случајевима прања новца; тероризма; и ратних злочина“,⁵²⁸

5.2.4.14. Привредни суд

Привредни суд се оснива за територију Црне Горе, са сједиштем у Подгорици, и суди у првом степену у споровима: „између привредних друштава, предузетника и других правних лица која обављају привредну дјелатност (привредни субјекти) из њихових привредноправних односа и у споровима који настану између привредних субјеката и других правних лица у обављању дјелатности привредних субјеката, као и у случају кад је у тим споровима једна од странака физичко лице, ако је са неком од странака у односу материјалног супарничарства; поводом регистрације привредних субјеката, као и у споровима из односа на које се примјењује статусно (компанијско) право; поводом стечаја

⁵²⁷ *Ibidem*, стр. 4.

⁵²⁸ *Ibidem*, стр. 5.

и ликвидације привредних субјеката, без обзира на својство друге странке и без обзира на вријеме покретања спора, уколико законом није друкчије прописано; поводом ауторских права и сродних права, права индустријске својине и заштите жигова, и других права из интелектуалне својине без обзира на својства странака; о правима умјетника, правима умножавања, преснимавања и пуштања у промет аудио-визуелних дјела, као и у споровима поводом рачунарских програма и њихове употребе и преношења између странака; поводом нарушавања конкуренције, злоупотребе монополског и доминантног положаја на тржишту и закључења монополистичких споразума; који се односе на бродове и пловидбу на мору и унутрашњим водама, као и спорове на које се примјењује пловидбено право, осим спорова о превозу путника; који се односе на ваздухоплове и у којима се примјењује ваздухопловно право, осим спорова о превозу путника; у другим правним стварима које су му законом стављене у надлежност“.⁵²⁹

Привредни суд у првом степену: „води поступак стечаја и ликвидације; одређује и спроводи извршење кад је то законом прописано ако је извршну исправу донио Привредни суд или арбитража кад је то посебним законом прописано, одређује обезбјеђење између и одређује и спроводи извршење и обезбјеђење на бродовима и ваздухопловима, без обзира на својства странака; одлучује у ванпарничном поступку поводом бродова и ваздухоплова; одлучује о признању страних судских одлука које су донијели судови надлежни за рјешавање привредних ствари, као и страних арбитражних одлука“.⁵³⁰

5.2.4.15. Апелациони суд

Апелациони суд се оснива за територију Црне Горе, са сједиштем у Подгорици. Апелациони суд има сљедеће надлежности: „одлучује о жалбама против првостепених одлука виших судова, као и о жалбама против одлука Привредног суда; рјешава сукоб надлежности између: основних судова са подручја различитих виших судова, основних и виших судова, виших судова“.⁵³¹

5.2.4.16. Управни суд

Управни суд се оснива за територију Црне Горе, са сједиштем у Подгорици, и овај суд одлучује у управном спору.

5.2.4.17. Врховни суд

---

⁵²⁹ Закон о судовима, стр. 6.

⁵³⁰ *Ibidem*, стр. 6.

⁵³¹ Закон о судовима, стр. 7.

Врховни суд је највиши суд у Црној Гори, са сједиштем у Подгорици, а: „одлучује у трећем степену кад је то законом прописано; одлучује о ванредним правним лијековима против одлука судова у Црној Гори; одлучује по правним средствима против одлука свога вијећа кад је то законом прописано; одлучује о преношењу мјесне надлежности кад је очигледно да ће други стварно надлежни суд лакше спровести поступак, или из других важних разлога; одређује мјесно надлежни суд кад није искључена надлежност судова у Црној Гори и кад се на основу правила о мјесној надлежности не може поуздано одредити који је суд у одређеној правној ствари мјесно надлежан; рјешава сукоб надлежности између судова разних врста на територији Црне Горе, осим кад је за рјешавање сукоба надлежности прописана надлежност другог суда; врши и друге послове прописане законом“.⁵³²

5.3. Систем управљања у ванредним ситуацијама

Природне и друге несреће такође представљају значајне безбједносне изазове, ризике и пријетње, а у овој области систем безбједности Црне Горе настоји да реализује што потпунију материјалну, техничку и кадровску припрему како би штете и губици у ванредним ситуацијама били што мањи, односно како би се обезбиједило несметано одвијање живота и рада грађана у оквиру примјереном законском и безбједносном амбијенту.

У информацији коју је припријемило Министарство унутрашњих послова и која се тиче осавремењавања система управљања у ванредним ситуацијама наводи се да несреће представљају реалност гдје се на различите начине угрожавају здравље или животе људи, уништава и загађује животна средина те наносе велике материјалне штете, што захтијева посебан одговор не само погођене заједнице и државе, него и отвара могућности за међународну помоћ и сарадњу у таквим ситуацијама, па тако Црна Гора организује систем у дијелу управљања у ванредним ситуацијама који ће бити компатибилан са системима земаља у окружењу и другим земљама развијене Европе.

Црна Гора у процесу европских и евро-атлантских интеграција усклађује стандарде у области система управљања у ванредним ситуацијама, на овај начин се олакшавају

---

⁵³² *Ibidem*, стр. 7–8.

активности заштите и спасавања становништва, материјалних и културних добара и животне средине у условима ванредних ситуација.⁵³³

Систем управљања ванредним ситуацијама у Црној Гори има за циљ изградњу рационалног и финансијски прихватљивог система који је у складу са потребама грађана и могућностима државе, који ће даље обезбиједити стварање предусловâ за његово унапријеђење и осавремењавање кроз: „усклађеност закона и других прописа са стандардима Европске уније и стварање услова за њихову потпуну имплементацију; смањење броја и последица могућих несрећа по људе, материјална и културна добра и животну средину превентивним дјеловањем; обезбјеђивање савременог информационо-комуникационог система ради успостављања ефикасног управљања у ванредним ситуацијама; развијен систем управљања људским ресурсима; обезбјеђивање материјалних ресурса за потребе система управљања у ванредним ситуацијама, ради њихове ефикасне употребе; организовање, припремање, стручно оспособљавање и усавршавање свих учесника система управљања у ванредним ситуацијама; обезбјеђивање међународне помоћи за подршку у случају ванредних ситуација; планирање развојних пројеката и истраживачких активности; успостављање ефикасног система брзог и поузданог обавјештавања надлежних институција, ради ефикасног утврђивања врсте, обима и степена несреће и смањења времена реаговања релевантних служби у природним и другим несрећама; стварање институционалних услова за успостављање хармонизоване мреже постојећих институција за правовремено, организовано и ефикасно дјеловање у ванредним ситуацијама у Црној Гори; јачање свијести грађана о значају и потреби организованог и ефикасног дјеловања у ванредним ситуацијама, уз активно и организовано учешће самих грађана у тим процесима, на државном и локалном нивоу; развијање капацитета за регионалну сарадњу; укљученост у европске и међународне интеграционе процесе; и транспарентност система“.⁵³⁴

---

⁵³³ Министарство унутрашњих послова, Информација о осавремењавању система управљања у ванредним ситуацијама, 2011, стр. 1–3, ријеч је о препорукама: Стратегије из Јокохаме за сигурнији свијет, Конференције у Кобеу, Конференције Глобалне платформе за смањење ризика од катастрофа, као и закључци са Конференције у Женеви. На путу евро-атлантских интеграција овај сегмент друштва треба да достигне одговарајуће стандарде. То је разлог што је у протеклом периоду више међународних организација вршило мониторинг стања управљања у ванредним ситуацијама у Црној Гори и дало конкретне препоруке како да се тај систем побољша. Стога су, приликом израде овог материјала, коришћене анализе: Канцеларије УН за координацију хуманитарних питања (UNOCHA), која је мандат добила Резолуцијом УН 46/182; НАТО-а, кроз Мишљење експерта из Сектора за управљање кризним ситуацијама госп. Евертата Сомера; УНДП-а, Националног дијалога о управљању у ванредним ситуацијама; Европске асоцијације бројева за хитне случајеве (EENA); Центра за мониторинг и информисање Европске комисије (MIC).

⁵³⁴ *Ibidem*, стр. 2.

Осавремењавање система управљања ванредним ситуацијама обухвата и сљедеће специфичне циљеве: „подизање техничког нивоа процеса континуираног мониторинга природних феномена као потенцијалних узрочника несрећа, као и технолошких процеса као могућих узрочника акцидената; побољшање управљања опасним, токсичним и радиоактивним материјама, екосистемима и културним наслеђем и развијање нових концепата санације посљедица несрећа, заснованих на већој одговорности физичких и правних лица, за случај опасности по лица и имовину, као и на принципу осигурања имовине“.⁵³⁵

Изазови у овој области дефинисани су у двије равни на државном и локалном нивоу, а највећа одговорност у борби са ванредним ситуацијама усмјерена ја на Владу, која мора да успостави оквир за низ превентивних активности, као и активности које се реализују у току и након ванредне ситуације, као и могућност тражења међународне помоћи. Значајан документ свакако представља и Национална стратегија за ванредне ситуације, која утврђује ризике што угрожавају људе, материјална и културна добра и животну средину (природне [елементарне], техничко-технолошке и биолошке [земљотреси, клизишта, одрони], хаварије у транспорту, складиштењу и коришћењу опасних материја и запаљивих течности и гасова, електроенергетским постројењима и хидротехничким објектима, пожари, саобраћајне несреће, нуклеарно-радијациони удеси и загађење земљишта, вода и ваздуха.⁵³⁶

Успостављањем система заштите и спасавања, који има кључну сарадњу са Сектором за ванредне ситуације и цивилну безбједност Министарства унутрашњих послова, извршено је интегрисање: министарства, државних органа, органа управе, органа локалне управе, оперативних јединица, полиција, војска и невладиних организација.⁵³⁷

Ову област дефинишу: Закон о заштити и спасавању; Закон о превозу опасних материја; Закон о експлозивним материјама; и Закон о запаљивим течностима и гасовима; чиме се заокругује нормативни дио јединственог система интегрисаног одговора на несреће у Црној Гори.

Систем заштите и спасавања у Црној Гори творе: Црвени крст Црне Горе, Горска служба спасавања, Савез радио-аматера Црне Горе, Асоцијација спелеолошких друштава Црне Горе, Ваздухопловни савез Црне Горе, Савез извиђача Црне Горе, Регионални центар за обуку ронилаца за подводно деминирање, спасавање и контролу на мору – Бијела, као и

---

⁵³⁵ *Ibidem*, стр. 2.

⁵³⁶ *Ibidem*, стр. 3.

⁵³⁷ Министарство унутрашњих послова, Информација о осавремењавању система управљања у ванредним ситуацијама, 2011, стр. 4.

Јединица за гашење пожара из ваздуха – авио-хеликоптерска јединица, осим за извиђање, лоцирање и гашење пожара, веома успјешно врши спасавање и транспорт повријеђених и обољелих.⁵³⁸

Ратну атмосферу и друштвено-политичку нестабилност на простору западнобалканског региона смијенио је, у овој деценији, привидни мир – привидан јер је у том периоду регион погодио низ природних непогода или, боље речено, катастрофа какве су представљале поплаве у Словенији и Хрватској у 2010. години, поплаве у басену Скадарског језера на црногорској страни 2010. и 2011, као и велико невријеме у Црној Гори праћено снијежним падавинама у 2012. години и елементарна непогода коју је проузроковала поплава у Босни и Херцеговини и Србији 2014, као и бројни пожари који су током љетњих мјесеци девастирали националне паркове у Црној Гори, Хрватској и Босни и Херцеговини. Охрабрујуће је у евоцирању успомена на те и тадашње тешке и преломне тренутке за системе безбједности земаља то да се, за разлику од протеклих деценија, тада поново на регионалној сцени појавила сарадња, која се односила на пружање конкретне помоћи за превазилажење посљедица насталих овим природним катастрофама.

Црну Гору су почетком 2012. године паралисали лоши временски услови, који су били праћени незапамћеним снијежним падавинама. Осим проблема који је настао услед неочекиваних количина снијега које су пале, велики проблем у функционисању система за управљање у ванредним ситуацијама представљали су сами грађани који су у неколико ситуација остали завејани на путним правцима. Црној Гори је тада упућена значајна материјална помоћ из свих земаља региона, а оно што је Црна Гора искористила као механизам који јој је стајао на располагању као чланица Партнерства за мир била је и могућност сарадње са земљама НАТО-а у санирању посљедица проузрокованих невременом. Тако су, након захтјева упућеног од стране Владе Црне Горе НАТО-у, Сједињене Америчке Државе упутиле два хеликоптера „Black Hawk“ (један опремљен за пружање медицинске помоћи, други погодан за транспорт терета) са више од 40 чланова посаде за подршку.⁵³⁹

Природна катастрофа која је погодила Републику Србију 2014. године, посебно у обреновачком региону, имала је за посљедице велики број изгубљених људских живот и велике материјалне штете, које су у фази након повлачења воде пријетиле да се дислоцирају у раван епидемиолошке катастрофе. Црна Гора је у циљу пружања помоћи

---

⁵³⁸ Министарство унутрашњих послова, Информација о осавремењавању система управљања у ванредним ситуацијама, 2011, стр. 5.

⁵³⁹ САД шаље хеликоптере за помоћ угроженима од посљедица зимских непогода у Црној Гори, http://podgorica.usembassy.gov/helicopter_support_for_montenegro_pr_mne.html, 31. 5. 2016.

упутила у Републику Србију Специјалну антитерористичку јединицу, која је у својим активностима реализовала спасавање око 500 особа са подручја Обреновца,⁵⁴⁰ након чега је узела учешће и у извлачењу страдалих особа са овог терена.

---

⁵⁴⁰ САЈ у акцијама од Јадрана до Обреновца, <http://www.rtcg.me/vijesti/drustvo/85940/saj-u-akcijama-od-jadrana-do-obrenovca.html>, 31. 5. 2016.

6. ВАНИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА ОДГОВОР НА РЕГИОНАЛНЕ ИЗАЗОВЕ, РИЗИКЕ И ПРИЈЕТЊЕ ЗА БЕЗБЈЕДНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ

Земље Западног Балкана креирају своје друштвено-политичке и економске приоритете како би, као потенцијални кандидати за чланство, испунили критеријуме који су потребни за чланство у Европској унији, тако је Европска комисија током 2006. године извршила обједињавање свих до тада коришћених програма подршке у један програм под називом Инструмент претприступне подршке (Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA), који одликује вишекомпонентност.⁵⁴¹ Јачање прекограничне сарадње коју су све земље Западног Балкана препознале као адекватан оквир за даље убрзане економске интеграције на начин да се умање разлике у развоју региона и прекограничних региона, унаприједи култура, и ојача социјална и друга сарадња између локалних и регионалних заједница.⁵⁴²

Министарство вањских послова и европских интеграција Црне Горе наводи следеће специфичности прекограничне сарадње: „развијати туризам као кључни сектор прекограничне економије; промовисати прекограничну сарадњу у трговини, као и приступ новим тржиштима; поново успоставити прекограничне везе између организација које пружају подршку пословању и трговини како би заједно промовисале иницијативе за сарадњу; одржати добар квалитет животне средине пограничних региона, као економског ресурса, сарађујући у иницијативама заштите и експлоатације животне средине; јачати економске и спортске везе међу људима како би се ојачале међуетничке, образовне, културне и спортске везе и подједнако користила подручја од заједничког интереса; обезбјеђивање једнаких могућности за све; уважавање посебних потреба угрожених група, особа са инвалидитетом и/или националних мањина; заштита животне средине, како природне, тако и оне, коју је изградио човек у циљу одрживог развоја; изградња партнерстава и заједнички рад“.⁵⁴³

Користећи механизме овог инструмента, Црна Гора реализује осам прекограничних билатералних програма са: Албанијом, Босном и Херцеговином, Хрватском, Србијом и

---

⁵⁴¹ О програмима ИПА видјети: <http://www.mvpei.gov.me/rubrike/GD-za-koordinaciju-programa-pomoci-EU/O-IPA-programima>, 1. 6. 2016.

⁵⁴² II компонента, <http://www.mvpei.gov.me/rubrike/GD-za-koordinaciju-programa-pomoci-EU/O-IPA-programima/II-komponenta/>, 1. 6. 2016.

⁵⁴³ *Ibidem.*

Косовом*,⁵⁴⁴ као и у мултилатералним прекограничним програмима: ИПА Јадрански програм прекограничне сарадње, Програм Југоисточна Европа, Медитерански програм.⁵⁴⁵ Сâм програм мора да има квалитетно осмишљену пројектну идеју, која треба да буде усклађена са главним циљевима прекограничних програма и да се тиче економског развоја у области туризма, заштите животне средине, еколошке заштите и промоције, иновације и истраживања, али и мале пројекте⁵⁴⁶ „људи – људима“.⁵⁴⁷ Успјешност у реализацији прекограничних пројеката може се сагледати и кроз број билатералних пројеката који су Црној Гори одобрени: са Албанијом 6 пројеката, са Босном и Херцеговином 11 пројеката, са Хрватском 5 пројеката, са Србијом 13 пројеката, док је на мултилатералној равни за програм Југоисточна Европа одобрено 5 пројеката, за транснационални програм МЕД 3 пројекта, за Јадрански програм 17 пројеката.⁵⁴⁸ Један од успјешних примјера прекограничне сарадње у области безбједности јесте и успостављање заједничког граничног прелаза на граници Црне Горе и Албаније (Сукобин-Мурићани), као и планови да се са оваквом праксом настави и у сарадњи са Србијом и Босном и Херцеговином.

Институционални оквир једне државе за супротстављање изазовима, ризицима и пријетњама за безбједност представља компоненту која је носилац супротстављања, међутим, значајан сегмент у овом дијелу активности свакако представљају и ванинституционални чиниоци безбједности који представљају цивилно друштво, а гдје као најзначајнији фигуришу: локална самоуправа, медији, привредни субјекти (кроз област приватне безбједности) и безбједносно самоорганизовање грађана. Дисперзија надлежности државних институција, која је на међународном нивоу започета почетком осамдесетих година прошлог вијека и која је додатно ојачана либералним процесима, омогућила је јачање капацитета цивилног друштва у овој области, и то у различитим сферама. Овдје посебно треба посматрати ове процесе кроз призму јачања цивилне безбједности, која, као млада научна дисциплина, има све значајније мјесто и улогу у систему безбједности држава. Цивилну безбједност први пут званично помињу Уједињене нације средином деведесетих година као компоненту од значаја за безбједност држава кроз потребу успостављања и унапријеђења цивилних капацитета у безбједносној сфери.

Цивилну безбједност чине социјетална, или друштвена безбједност и појединачна, или људска безбједност, док се као посебне цјелине овог подсистема националне безбједности кристалишу приватна и корпоративна безбједност, које су у протеклом периоду значајно

⁵⁴⁴ Резолуција УН 1244.

⁵⁴⁵ II компонента, <http://www.mvpei.gov.me/rubrike/GD-za-koordinaciju-programa-pomoci-EU/O-IPA-programima/II-komponenta/>, 1. 6. 2016.

⁵⁴⁶ *Ibidem.*

⁵⁴⁷ *Ibidem.*

⁵⁴⁸ *Ibidem.*

развијају и на простору Западног Балкана, но овдје прије свега треба нагласити њену (цивилна безбједност) димензију људске хуманости, имајући у виду непрестано „сукобљавање“ националне и цивилне безбједности, која (цивилна безбједност – људска безбједност), према Драгишићу, „не може бити алтернатива националној безбједности“.⁵⁴⁹

Драгишић даље наводи дијелове из говора генералног секретара УН пред Генералном скупштином Уједињених нација 1999. године, у којем се наводи: „Државе се сада широко схватају као средство у служби својих грађана, а не обратно. Истовремено, индивидуална сувереност – под којом подразумевам основну слободу сваке индивидуе, обухваћену Повељом Организације уједињених нација и другим уговорима, повећана је обновљеном и раширеном свешћу о људским правима... У Повељи ОУН није искључено да права постоје и изван граница... Хуманост је ипак недељива. У контексту бројних промена са којима се данас сусреће човечанство колективни интерес јесте национални интерес.“⁵⁵⁰

6.1. Локална самоуправа

Организација локалне самоуправе је утемељена у Уставу Црне Горе у члану 113, гдје се наводи да се у локалној самоуправи одлучује непосредно и преко слободно изабраних представника, те разјашњава да право на локалну самоуправу обухвата право грађана и органâ локалне самоуправе да уређују и управљају одређеним јавним и другим пословима, на основу сопствене одговорности и у интересу локалног становништва.⁵⁵¹

Слиједи одреднице које се односе на облик локалне самоуправе, у којима се наводи да је основни облик локалне самоуправе општина, а као могућност допушта и оснивање других облика локалне самоуправе.⁵⁵² Општина, у односу на Устав, има својство правног лица, доноси статут и опште акте, а њени органи су скупштина и предсједник, а карактерише је то да врши одређена својинска овлашћења на стварима у државној својини, да има имовину и да се финансира из сопствених прихода и средстава државе.⁵⁵³

У односу на начело самосталности она је самостална у вршењу својих надлежности, а Влада може распустити скупштину општине, односно разријешити предсједника општине

---

⁵⁴⁹ Драгишић Зоран, *Систем националне безбедности Републике Србије*, стр. 34–36.

⁵⁵⁰ *Ibidem*, стр. 35.

⁵⁵¹ Устав Црне Горе, стр. 26.

⁵⁵² *Ibidem*, стр. 26.

⁵⁵³ *Ibidem*, стр. 26.

само ако скупштина општине, односно предсједник општине, у времену дужем од шест мјесеци не врше своје надлежности.⁵⁵⁴

Даље надлежности су регулисане Законом о локалној самоуправи, гдје су од посебног значаја области које се односе на правни статус, послове локалне самоуправе, органе општине, односе локалне самоуправе и Владе, комуналну полицију итсл. У складу са овим законом, а у односу на питања која могу у већој мјери утицати на мјесто и улогу локалне самоуправе у односу на њено ванинституционално дјеловање у систему безбједности јесте и одредба да „Влада има право да, до одлуке Уставног суда, обустави од извршења пропис или општи акт скупштине или предсједника општине, ако сматра да није у складу са Уставом и законом или се њиме ограничавају Уставом или законом утврђене слободе, права и дужности грађанина“.⁵⁵⁵

Као посебно значајну цјелину у локалној самоуправи треба нагласити постојање комуналне полиције, која представља службу за вршење комуналног надзора.⁵⁵⁶ Комунална полиција обезбјеђује комунални ред у широком спектру активности, а измјенама и допунама Закона о комуналној служби овој институцији су додијељена овлашћења гдје службеници комуналне полиције могу у обављању послова примјењивати средства принуде када је то нужно и у мјери која је неопходна за извршење одређеног посла, а којима се циљ постиже са најмање штетних посљедица.⁵⁵⁷

Значајан сегмент у дијелу који се односи на организовање локалне самоуправе у супротстављању ризицима и пријетњама представља и формирање система заштите и спасавања у Црној Гори, који је дефинисан Законом о заштити и спасавању. Права и обавезе општине у складу са Законом о заштити и спасавању односе се на обавезу општине да: „најмање једном годишње, разматра стање заштите и спасавања; утврђује изворе и начин финансирања система заштите и спасавања на свом подручју; доноси општински план; организује и опрема службу заштите; одлучује о висини средстава из буџета за накнаду штете проузроковане ризиком; одређује, на основу процјене опасности од настанка техничко-технолошке или друге несреће, привредна друштва, друга правна лица и предузетнике који су у обавези да организују предузетне јединице, уз сагласност Министарства“.⁵⁵⁸

---

⁵⁵⁴ *Ibidem*, стр. 26.

⁵⁵⁵ Закон о локалној самоуправи, стр. 30.

⁵⁵⁶ Закон о локалној самоуправи, стр. 26.

⁵⁵⁷ Закон о комуналној полицији, стр. 1.

⁵⁵⁸ *Ibidem*, стр. 10.

Битна норма у овом закону односи се на право и обавезу председника општине да у случајевима непосредне пријетње од ризика или за вријеме ризика мобилише све људске и материјалне ресурсе са подручја општине, у складу са општинским планом, гдје мобилисана лица имају право на накнаду трошкова из буџета општине, док у случају да општина не располаже довољним капацитетима како би се отклонили ризици – дужна је да се обрати Министарству унутрашњих послова за одговарајућу помоћ.⁵⁵⁹

Служба заштите је професионална служба организована у складу са посебним законом. Закон дефинише послове које врши служба заштите: „пружање помоћи угроженом и настрадалом становништву; гашење пожара и спасавање приликом пожара; спасавање из рушевина, земљаних клизишта и снијежних лавина; спасавање приликом поплава и других временских непогода и еколошких и других несрећа на мору, ријекама и језерима; спасавање у планинама; спасавање у јамама; спасавање приликом саобраћајних несрећа; спасавање приликом удеса и незгода у цивилном ваздухопловству; спасавање приликом рударских несрећа“.⁵⁶⁰ Службе заштите и спасавања су у Црној Гори систематизоване по територијалном принципу, а рад службе се заснива на принципима командовања, док службом заштите руководи командир службе.

6.2. Медији

Медији у Црној Гори имају свој законски оквир у Закону о медијима, Закону о јавним радио-дифузним системима, Закону о електронским медијима и другим правним актима који регулишу ову област. Закон о медијима дефинише да су медији у Црној Гори слободни и да је забрањена цензура медија, гдје се гарантује слобода информисања на нивоу стандарда који су садржани у међународним документима о људским правима и слободама (ОУН, ОЕБС, Савјет Европе, ЕУ), а он се примјењује у складу са принципима Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.⁵⁶¹

Црна Гора гарантује право на слободно оснивање и несметан рад медија који је заснован на: „слободи изражавања мишљења; слободи истраживања, прикупљања, ширења, објављивања и примања информација; слободном приступу свим изворима информација; заштити човјекове личности и достојанства и слободном протоку информација“.⁵⁶²

⁵⁵⁹ Закон о заштити и спасавању, стр. 10–11.

⁵⁶⁰ *Ibidem*, стр. 11.

⁵⁶¹ Закон о медијима, стр. 1.

⁵⁶² *Ibidem*, стр. 1.

Законом о медијима је загарантовано учешће у информисању домаћим и страним правним и физичким лицима, гдје дио финансијских средстава за остваривање Уставом и законом зајамчених права грађана на информисање обезбјеђују из буџета по принципу: „без дискриминације, по основу програмских садржаја који су значајни за: развој науке и образовања; развој културе; информисање особа оштећеног слуха и вида“, а у складу са наведеним расподјељују се и финансијска средства за програмске садржаје на албанском и другим језицима националних и етничких група у Црној Гори.⁵⁶³

Закон прецизира да се у медијима слободно објављују информације и мишљења о појавама, догађајима и личностима, уз стриктно поштовање Устава, закона и етичких правила новинарске професије, гдје о кршењу Устава и законом установљене слободе информисања одлучује суд, по хитном поступку.⁵⁶⁴ Монопол у информисању није дозвољен, а информације којима располажу законодавна, извршна и судска власт, предузећа и установе којима су повјерена јавна овлашћења доступне су јавности, и то у складу са Законом о слободном приступу информацијама.⁵⁶⁵

Медијима се сматрају: „штампа, радио и телевизија, сервис информативних агенција, телетекст и други облици периодичног објављивања уреднички обликованих програмских садржаја са преносом записа звука или слике на начин који је доступан јавности“, док се медијима не сматрају: „билтени, каталози и друге публикације, намијењени искључиво рекламирању, пословним комуникацијама, образовном процесу или интерном раду правних лица, вјерских, невладиних и других организација, школска гласила, *Службени лист Црне Горе*, службена гласила јединица локалне самоуправе и друга службена гласила, као и плакати, леци, проспекти, транспаренти и видео-странице без живе слике“.⁵⁶⁶

Медији се у Црној Гори оснивају актом о оснивању, и то слободно и без одобрења, и уписују у Евиденцију медија, док се електронски медиј оснива у складу са Законом о радио-дифузији.⁵⁶⁷

У закону се наглашава слобода дистрибуције домаћих и страних медија, те прецизира да надлежни суд може: „на приједлог државног тужиоца, забранити дистрибуцију објављеног програмског садржаја медија којим се позива на насилно рушење уставног поретка, нарушавање територијалне цјелокупности Црне Горе, кршење зајамчених слобода и права човјека и грађанина или изазивање националне, расне или вјерске

---

⁵⁶³ Закон о медијима, стр. 1–2.

⁵⁶⁴ *Ibidem*, стр. 2.

⁵⁶⁵ *Ibidem*, стр. 2.

⁵⁶⁶ *Ibidem*, стр. 2.

⁵⁶⁷ Закон о медијима, стр. 3.

нетрпељивости или мржње“, као и то да „може донијети рјешење о привременој забрани дистрибуције објављеног програмског садржаја медија до правоснажности одлуке о забрани“.⁵⁶⁸

Оснивач медија је одговоран за програмске садржаје које објављује, а информације које су прикупљене на недозвољен начин могу се објавити само уколико је то „у интересу националне безбједности, заштите територијалног интегритета или јавне безбједности, спрјечавања нереда или криминала и заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спрјечавања откривања обавјештења добијених у повјерењу или ради очувања ауторитета и непристрасности судства“.⁵⁶⁹

Медији представљају снажан механизам, посебно када је ријеч о електронским медијима, који имају капацитет да у реалном времену пренесу податак са одређеног простора и да са тим садржајем упознају широку јавност. Управо ова могућност медија представља латентну опасност да се у оквиру намјере медија да објективно пренесу податке управо буду посредно злоупотређени у сврху циљева оних снага које су усмјерене против система безбједности једне државе. Овдје се првенствено мисли на кривична дјела из области тероризма, гдје је један од циљева терористичких активности управо ширење страха, и панике, изазивања несигурности и привидног указивања на немоћ институција система да се супротставе терористиму, што у тако обимном виду никако не би било могуће без утицаја медија. Ово, наравно, не значи да у овом смислу треба разматрати могућности било каквог ограничавања активности у овој области, али треба имати адекватно осмишљен план и процедуре како да медији у случајевима који се тичу угрожавања безбједности, у ужем или ширем обиму, треба да поступају.

6.3. Привредна друштва

Како је регулисано Законом о заштити и спасавању, заштиту и спасавање спроводе државни органи, јединице локалне самоуправе, привредна друштва, предузетници и друга правна и физичка лица, која су у систему заштите и спасавања гдје се организованим активностима и поступањима превентивног и оперативног карактера, уз планску организацију, спроводе заштита и спасавање кроз обавезно обезбјеђење средстава за заштиту и спасавање, и средстава за помоћ, као и обучених лица.⁵⁷⁰

Закон о заштити и спасавању прецизира које су то оперативне јединице у систему: „јединице цивилне заштите; јединице за заштиту и спасавање општина (ватрогасне

⁵⁶⁸ *Ibidem*, стр. 3.

⁵⁶⁹ Закон о медијима, стр. 5.

⁵⁷⁰ Закон о заштити и спасавању, стр. 1–3.

јединице, јединице за пружање помоћи угроженом и настрадалом становништву и друге јединице за заштиту и спасавање), организоване као општинске службе за заштиту и спасавање; специјалистичке јединице за заштиту и добровољне јединице за заштиту и спасавање; јединице за заштиту и спасавање привредних друштава, других правних лица и предузетника, јединица за гашење пожара из ваздуха“.⁵⁷¹

Привредна друштва, и друга правна лица, као и предузетници, дужни су да учествују у заштити и спасавању људи и материјалних добара и да ставе на располагање алат, превозна, техничка и друга потребна средства за заштиту и спасавање, док су власници и корисници објеката у којима се окупља већи број људи (школе, саобраћајни терминали, спортске дворане и стадиони, велики трговачки центри, велика производна и друга постројења), као и привредна друштва, друга правна лица и предузетници дужни да успоставе и одржавају систем јављања и обавјештавања те обезбиједи повезаност система са ОКЦ 112.⁵⁷²

6.4. Безбједносно самоорганизовање грађана

Напуштање модела општенародне одбране и друштвене самозаштите на почетку посљедње деценије XX вијека произвело је вакуум у организовању и управљању у ванредним ситуацијама како у Црној Гори тако и у земљама региона. Промјена система вриједности, промјена друштвено-политичког система и власништва над основним и обртним средствима у земљи нијесу давале, у одређеном периоду, довољно простора да се ова област брже и значајније уреди. Тако се у Црној Гори за прве кораке, иако не директно, могу узети усвајање Закона о детективској делатности и Закона о заштити имовине и лица.

Даљи интеграциони процеси у смислу јачања регионалне сарадње и отварања преговора са Европском унијом отворили су простор за усклађивање са европским законодавством и испуњавање потребних норми и стандарда такође у области управљања ванредним ситуацијама. Грађанин је, у складу са Законом о заштити и спасавању, дужан да се брине за своју личну безбједност и заштиту те да спроводи мјере личне и колективне заштите у смислу самопомоћи и прве помоћи, премјештању лица, збрињавању дјете, болесних и немоћних лица, као и друге мјере заштите и спасавања које не трпе одлагање, а за ову врсту активности грађани се оспособљавају и усавршавају кроз: редовни систем

---

⁵⁷¹ *Ibidem*, стр. 4.

⁵⁷² Закон о заштити и спасавању, стр. 6.

васпитања и образовања; системе и програме информативно-промотивног и образовног дјеловања; програме оспособљавања какве спроводе хуманитарне организације и невладине организације, које се баве одређеним облицима заштите и спасавања.⁵⁷³

6.4.1. Цивилна заштита

У Закону о заштити и спасавању цивилна заштита се дефинише као „дио јединственог система заштите и спасавања у ванредним стањима, да је чине јединице цивилне заштите, заштитна и спасилачка опрема, објекти и уређаји“.⁵⁷⁴

Грађанин је обвезник цивилне заштите, а ова обавеза почиње са навршених 18 година живота и траје до навршене 63 године старости (мушкарци) односно 55 година (жене). У цивилну заштиту се не распоређују: лица која су распоређена у Војсци; запослени у органима државне управе који су распоређени на пословима одбране, заштите и спасавања, полицијским пословима и пословима извршења кривичних санкција, као и запослени у привредним друштвима и другим правним лицима распоређени на пословима одбране; запослени у правосудним органима; труднице, мајке, самохрани родитељи и стараоци који имају, односно врше старатељство над једним дјететом млађим од седам година живота, односно двоје или више дјеце млађе од 10 година живота; лица код којих је утврђена неспособност за учешће у цивилној заштити; стараоци старих и изнемоглих лица и страни држављани, гдје здравствену способност грађана за обављање задатака цивилне заштите утврђују здравствене установе. У цивилној заштити добровољно могу учествовати сви мушкарци и жене старији од 15 година живота, са правима и дужностима који су важећи и за припадника цивилне заштите.⁵⁷⁵

Овај закон такође предвиђа могућност материјалне обавезе, гдје се дефинише: „Грађани су дужни да јединицама цивилне заштите дају на коришћење возила, машине, опрему и друга материјална средства, земљиште, објекте, уређаје и изворе енергије потребне за заштиту и спасавање у ванредним стањима, уколико нијесу предмет материјалне обавезе за потребе одбране, материјалном обавезом се сматра и постављање средстава и уређаја за посматрање, јављање и обавјештавање на пословним и другим зградама, а изузетно и на стамбеним зградама, ако та средства и уређаје није могуће поставити на другим објектима.“⁵⁷⁶

---

⁵⁷³ *Ibidem*, стр. 12.

⁵⁷⁴ *Ibidem*, стр. 12.

⁵⁷⁵ Закон о заштити и спасавању, стр. 12–13.

⁵⁷⁶ *Ibidem*, стр. 12.

6.4.2. Специјалистичке јединице

Специјалистичке јединице представљају још један вид организовања грађана који добровољно врше активности заштите и спасавања организовани у спасилачка друштва, организације Црвеног крста, планинарске службе спасавања, спелеолошка друштва, ронилачка друштва, кинолошка друштва, извиђачке и скаутске организације, клубове радио-аматера итд, а оне су у складу са Законом о заштити и спасавању дужне да учествују у заштити и спасавању у ванредним стањима, када остварују право на накнаду трошкова.⁵⁷⁷

6.4.3. Црвени крст

Посебно мјесто и улогу у организовању грађана у циљу пружања помоћи има Црвени крст Црне Горе, као дио система заштите и спасавања у ванредним стањима, нарочито: „врши послове службе тражења ради прикупљања и евидентирања података о евакуисаним, избјеглим, расељеним и несталим лицима; учествује у прихвату и смјештају евакуисаног становништва, избјеглих и расељених лица, пружању помоћи у спровођењу других мјера које могу допринијети збрињавању настрадалог и угроженог становништва, избјеглих и расељених лица; покреће, организује, спроводи или учествује у акцијама солидарности за помоћ угроженим лицима; организује и оспособљава екипе за дјеловање у области социјалне заштите, хигијенско-епидемиолошке заштите, његе повријеђених и обољелих, спасавања на води и планини и психо-социјалну подршку становништву, и врши популарисање и организује акције добровољног давања крви, у сарадњи са здравственим установама за трансфузију крви, води евиденцију о добровољним даваоцима крви, утврђује услове за додјелу признања добровољним даваоцима крви и додјељује признања“.⁵⁷⁸

6.4.4. Добровољне јединице

Још једна могућност у организовању грађана коју предвиђа Закон о заштити и спасавању јесте организовање добровољних јединица, у чијем раду могу учествовати и професионални спасиоци. Приликом ангажовања добровољне јединице, привредна

---

⁵⁷⁷ Закон о заштити и спасавању, стр. 14.

⁵⁷⁸ *Ibidem*, стр. 14.

друштва, друга правна лица и предузетници дужни су да им обезбиједи средства за извршење обавеза предвиђених националним акционим планом.⁵⁷⁹

Ради остваривања заједничких циљева, добровољне јединице за заштиту и спасавање могу се удруживати у савез добровољних јединица за заштиту и спасавање, гдје Савез добровољних јединица за заштиту и спасавање нарочито: „иницира предлагање мјера за унапријеђење заштите и спасавања; пружа стручну помоћ добровољним јединицама за заштиту и спасавање; брине се о стручном оспособљавању припадника добровољних јединица за заштиту и спасавање; иницира доношење правила којима се регулишу поједина питања, за која су чланови заинтересовани да буду јединствено регулисана“.⁵⁸⁰

---

⁵⁷⁹ Закон о заштити и спасавању, стр. 14–15.

⁵⁸⁰ *Ibidem*, стр. 15.

7. ОКВИРИ ЗА САРАДЊУ У БОРБИ ПРОТИВ РЕГИОНАЛНИХ ИЗАЗОВА, РИЗИКА И ПРИЈЕТЊИ

Регионална сарадња, учешће у раду регионалних иницијатива и допринос безбједности региона представљају основне спољнополитичке и безбједносне приоритете Црне Горе, која, као одговоран чинилац у међународним односима, сарађује са земљама Западног Балкана у борби против регионалних изазова, ризика и пријетњи. Основни оквир за регионалну сарадњу представљају билатерални и мултилатерални споразуми о сарадњи у области рада безбједносних служби које је Црна Гора потписала са свим земљама Западног Балкана (Хрватска, Босна и Херцеговина, Србија, Македонија, Албанија), које је ратификовала Скупштина Црне Горе, те на тај начин створила потребан законодавни оквир за сарадњу у области безбједности.

Црногорске безбједносне снаге сарађују са свим земљама региона у размјени искустава, добрих пракси и података и информација. Ова сарадња је значајно унапријеђена у односу на сарадњу организационих јединица граничне полиције земаља региона гдје се кроз снажну подршку партнера, у овом случају Мисије ОЕБС-а, континуирано реализују обуке, радни састанци и заједничке активности граничних полиција земаља региона; као и организационих јединица криминалистичке полиције које кроз инфраструктуру националних централних бироа обезбјеђују брз и неометан проток података и информација значајних за регионалну безбједност, посебно када је ријеч о сузбијању извршења тешких кривичних дјела, борби против дроге, борби против организованог криминала, борби против тероризма, сузбијању финансијских превара, борби против трговине људима. Специјална антитерористичка и Посебна јединица полиције, које у континуитету реализују обуке, семинаре и радионице са јединицама идентичне намене у региону, посебно добро сарађују на регионалном нивоу имају јединице Војске Црне Горе, које у склопу својих активности у односу на припрему и упућивање у мировне мисије УН, НАТО и ЕУ користе искуства земаља региона за адекватну тактичку и техничку припрему за предстојеће задатке у мировним мисијама и операцијама, као и кроз учешће у заједничким вежбама, на којима се проверава ниво усклађености за извођење задатака. Осим споразума и протокола о сарадњи, значајно мјесто и улогу у јачању сарадње на регионалном нивоу, а самим тим и супротстављању и борби против безбједносних изазова ризика и пријетњи, пружа и учешће у бројним регионалним организацијама/иницијативама.⁵⁸¹

Брдо-процес: представља иницијативу Словеније и Хрватске која је покренута током једног неформалног сусрета премијера ове двије државе 2010. године; рад овог Процеса је

---

⁵⁸¹ <http://www.mvpei.gov.me/rubrike/multilateralni-odnosi/Regionalne-organizacije>

отпочео састанком шефова држава земаља западног Балкана на Брду код Крања исте године, гдје је истакнута заједничка намјера за повезивањем региона, прије свега у областима које се односе на транспорт, инфраструктуру и енергенте, као и сарадњу у процесу европских и евро-атлантских интеграција која је потврђена усвајањем заједничке декларације.⁵⁸²

Централноевропска иницијатива (СЕИ): формирана је 1989. године од стране Италије, Аустрије, СФР Југославије и Мађарске, док данас броји 18 чланица: Аустрију, Албанију, Бјелорусију, Босну и Херцеговину, Бугарску, Хрватску, Чешку, Италију, Мађарску, Македонију, Молдавију, Пољску, Румунију, Словачку, Словенију, Србију, Украјину и Црну Гору; десет земаља су чланице ЕУ, а преосталих осам су земље Западног Балкана и земље европског суседства – Бјелорусија, Украјина и Молдавија. Њен основни циљ се односи на помоћ и подршку земљама код усклађивања и прихватања европских стандарда на путу европских интеграција – СЕИ функционише по систему ротирајућег једногодишњег председавања, а у управној инфраструктури има проширену Тројку. Иницијатива располаже сопственим фондовима за финансирање.⁵⁸³

Асоцијација шефова полиција Југоисточне Европе (СЕРСА): ријеч је о удружењу чије су чланице: Албанија, БиХ, БиХ – Република Српска, Бугарска, Хрватска, Македонија, Молдавија, Црна Гора, Румунија и Србија. Ова асоцијација је оформљена у Хрватској 2002. године уз подршку канадске владе, а циљ јој је побољшање сарадње полиција земаља југоисточне Европе након чега је услиједило партнерство са Швајцарском агенцијом за развој и координацију (SDC) и Женевским центром за демократску контролу оружаних снага (DCAF).⁵⁸⁴ СЕРСА је 2007. године измијенила Статут којим је допринијела рационализацији „заједничких активности у циљу изградње свеобухватног система јавне безбедности и унапређења прекограничне полицијске сарадње“, ⁵⁸⁵ као и заједничкој припреми, изради и имплементацији пројеката у пракси како би се подигао степен безбедности, реализовала рационализација активности, а све у циљу изградње јавне безбедности, и интензивирању прекограничне полицијске сарадње.⁵⁸⁶

---

⁵⁸² Брдо-процес, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/brdo-proces?lang=lat>, 1. 6. 2016.

⁵⁸³ Централноевропска иницијатива, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/cei?lang=lat>, 1. 6. 2016.

⁵⁸⁴ СЕРСА, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/udruenje-efova-policije-jugoistone-evrope?lang=lat>, 1. 6. 2016.

⁵⁸⁵ *Ibidem.*

⁵⁸⁶ *Ibidem.*

Јадранско-јонска иницијатива (ЈЈИ): у раду ове иницијативе учествује осам земаља чланица: Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Грчка, Италија, Црна Гора, Словенија и Србија; основана је 2000. године у Италији када су министри спољних послова Албаније, Босне и Херцеговине, Хрватске, Грчке, Италије и Словеније усвојили декларацију о промовисању дијалога и сарадње између земаља чланица, када је ријеч о управљачким механизмима ове иницијативе, она има успостављен савјет који чине министри спољних послова земаља чланица, и комитет високих функционера, а активност се реализују у оквиру четири округла стола:⁵⁸⁷ „туризам, култура и међууниверзитетска сарадња, транспорт и поморска сарадња, заштита животне средине и заштита од пожара, сарадња малих и средњих предузећа“.⁵⁸⁸

Регионална иницијатива за миграције, азил и избјегла лица (MARRI): настала је 2003. године спајањем Иницијативе о миграцијама и азилу (МАИ) и Иницијативе о регионалном повратку расељених лица (RRI), које је креирао Пакт стабилности у ЈИЕ; земље чланице MARRI јесу: Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Македонија и Србија.⁵⁸⁹ Иницијатива је основана у складу са смјерницама регионалног власништва, у активностима европских интеграција, као и у областима миграција, азила, избеглица, уз постизање европских стандарда, уз могућност да остваре директне комуникације са партнерима у региону, и међународним организацијама које се баве питањем миграција (ИОМ, УНХЦР) и ЕУ.⁵⁹⁰ Иницијатива има Регионални форум, који јој обезбјеђује политичку подршку, а у раду учествују министри и високи представници који су задужени за питања из области азила, миграција, управљања границама, визног режима и повратка расељених лица; осим наведеног. Форум омогућава размену информација и искустава те доношење одлука, а рад самог Центра обезбјеђује Регионални комитет, који чине представници министарстава спољних послова земаља чланица, а Регионалним центром руководи директор,⁵⁹¹ који је у садашњем мандату 2015–2019. представник Црне Горе.

Центар за безбједносну сарадњу (RACVIAC): овај центар је образован 2000. године под називом „Регионални центар за асистенцију у верификацији и имплементацији контроле наоружања“ и његов превасходни циљ чиниле су активности у областима обуке, у контроли наоружања, изградњи безбједности, као и ширењу сарадње у југоисточној Европи, да би се касније активности прошириле и на систем одбране у контексту јачања регионалне стабилности, сигурности и учврђивања веза са УН, НАТО, ЕУ, OSCE,

---

⁵⁸⁷ Јадранско-јонска иницијатива, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/aii?lang=lat>, 1. 6. 2016.

⁵⁸⁸ *Ibidem*.

⁵⁸⁹ MARRI, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/marri?lang=lat>, 1. 6. 2016.

⁵⁹⁰ *Ibidem*.

⁵⁹¹ *Ibidem*.

SEESAC, DCAF и RCC.⁵⁹² Црна Гора је од 2007. године примљена у пуноправно чланство. Центар има сталне чланице, придружене чланице, државе, организације и институцију посматрача: „стални чланови – сви чланови SEЕСР: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Хрватска, Македонија, Грчка, Молдавија, Црна Гора, Румунија, Србија и Турска; придружени чланови – све земље које желе дати подршку и допринос дијалогу о безбједности и сарадњи у југоисточној Европи: Данска, Аустрија, Чешка, Француска, Њемачка, Мађарска, Италија, Холандија, Норвешка, Русија, Словенија, Шпанија, Шведска и Велика Британија; посматрачи – остале земље, институције и организације, које могу учествовати у активностима RACVIAC-а као посматрачи последице одобрења МАГ: Канада, Пољска, Словачка, Шпанија, Украјина и САД“.⁵⁹³

Стратешки циљеви овог Центра су: „јачање регионалне стабилности и безбједности у Југоисточној Европи; побољшање резултата постигнутих кроз механизме контроле наоружања и мјере изградње безбједности; промоција реформи сектора безбједности и подстицање регионалне сарадње на пољу конверзије система одбране; подршка регионалној сарадњи на плану ефикасне борбе против тероризма, кријумчарења оружја за масовно уништење, организованог криминала и свих облика трговине људима или наркотицима; подршка процесима европских и евро-атлантских интеграција; спремност на подршку активностима Савјета за регионалну сарадњу (RCC); успостављање синергије са организацијама и институцијама које имају сличне циљеве, нпр. ЕУ, НАТО, ОЕБС; сарадња и пружање подршке европској безбједносној и сигурносној политици“,⁵⁹⁴ док се главне активности односе на области: „међународне односе и сарадњу, посебно на евро-атлантске интеграције, реформу сектора безбједности, безбједносну сарадњу у окружењу, посебно у контроли наоружања“.⁵⁹⁵

Савјет за регионалну сарадњу (RCC): Претходница овог савјета био је Пакт за стабилност у југоисточној Европи, чије се успостављање темељило на њемачкој идеји да унаприједи и изнађе најбољи и најефикаснији модел регионалне сарадње; ову идеју су у оснивању подржале САД и Европска унија, али и Турска, а представљао је у неку руку рефлексију три „европска стуба“ (демократија и људска права, економска обнова и развој, безбједност). Имајући у виду да Пакт није имао значајније резултате, у 2008. години је дошло до његове транзиције у Савјет за регионалну сарадњу, који је у годинама након успостављања имао снажну сарадњу са Процесом сарадње у југоисточној Европи, што му је осигурало и значајнију улогу. Савјет у својој инфраструктури има генералног секретара,

---

⁵⁹² RACVIAC, http://www.mvpei.gov.me/rubrike/multilateralni-odnosi/Regionalne-organizacije/Centar_za_bezbjednosnu_saradnju_RACVIAC/, 1. 6. 2016.

⁵⁹³ *Ibidem.*

⁵⁹⁴ *Ibidem.*

⁵⁹⁵ *Ibidem.*

комитет, шефове експертских пулова, док се финансирање Савјета обезбјеђује кроз једнотрећинско учешће земаља чланица, Европске уније и донатора.⁵⁹⁶

Регионални центар за спровођење закона у Југоисточној Европи (SELEC): 2011. године трансформисан је из центра СЕЦИ – Регионалног центра за борбу против прекограничног криминала, који је основан 1999. године, у SELEC, чије је утемељење у Конвенцији о формирању Центра. Добијањем знатно већих правних овлашћења у борби против прекограничног организованог криминала, тероризма, кријумчарења људи и роба, велики значај има у пружању „међусобне помоћи и подршке у превенцији, откривању и примени правних механизма за санкционисање прекограничног криминала“,⁵⁹⁷ као и значај хитних и сталних размена информација између држава чланица у питањима криминалних истрага.⁵⁹⁸ Центар има Генералну скупштину, генералног директора, директора за оперативне послове, шефа Службе за правне и финансијске послове, државе потписнице Конвенције SELEC јесу: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Хрватска, Грчка, Мађарска, Македонија, Молдавија, Црна Гора, Румунија, Србија и Турска.⁵⁹⁹

Процес сарадње у југоисточној Европи (SEESCP): настао је с краја 80-их година XX вијека, када је био успостављен под називом Конференција о стабилности, безбједности и сарадњи земаља југоисточне Европе, да би се ова иницијатива редизајнирала под новим називом 1996. године, гдје је основ представљала бугарско-грчка иницијатива, чији су темељи ојачани низом узастопних сусрета и потписаних докумената о сарадњи у Бугарској, Грчкој и Румунији, да би у сљедећој фази овај процес постао један од најзначајнијих форума за питања консултација у области политике, а данас обухвата и области економије, привреде и заштите животне средине. Принцип предједавања је једногодишњи ротирајући, а сједнице обиљежава учешће у раду шефова држава, премијера, министара спољних послова.⁶⁰⁰

Споразум о слободној трговини (ЦЕФТА): потписан је 2006. године у Букурешту од стране: Албаније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Хрватске, Македоније, Молдавије, Румуније, Црне Горе, Србије и Привремене административне мисије Уједињених нација на Косову у складу са Резолуцијом Савјета безбједности УН 1244; истеком 2007. године овај Споразум је ступио на снагу у земљама потписницама, основни циљ овог Споразума

⁵⁹⁶ Драган Ђукановић, *Балкан на постхладноратовском раскрићу*, Службени гласник, Београд 2016, стр. 149–151.

⁵⁹⁷ СЕЛЕЦ, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/selec?lang=lat>, 1. 6. 2016.

⁵⁹⁸ *Ibidem*.

⁵⁹⁹ *Ibidem*.

⁶⁰⁰ Драган Ђукановић, *Балкан на постхладноратовском раскрићу*, Службени гласник, Београд 2016, стр. 148–149.

јесте стварање зоне слободне трговине, чиме се указује на одређивање земаља Западног Балкана за економски и привредни развој, уз креирање и реализацију заједничке економске политике.⁶⁰¹ Имплементација Споразума ЦЕФТА 2006. значајна је за Црну Гору – за даље процесе либерализације и олакшање трговине у региону, кроз повећање степена хармонизације и транспарентности, који ће омогућити усаглашавање са европским законодавством.⁶⁰²

Игманска иницијатива: Игманска иницијатива представља својеврсну асоцијацију невладиних организација у такозваном Дејтонском четвороуглу, који чине Црна Гора, Србија, Босна и Херцеговина и Хрватска, у чијем раду активно учешће узимају представници медија, цивилног сектора, локалних самоуправа, економски аналитичари, политички аналитичари, а циљ ове иницијативе се односи на иницирање пројеката који могу бити од значаја за јачање добросусједских односа у овом дијелу Западног Балкана. Игманска иницијатива својим активностима даје значајан допринос европским интеграцијама земаља чланица, имајући у виду реализацију бројних активности које су усмјерене на јачање институција, владавину права, заштиту људских и мањинских права, и унапређење регионалне сарадње.⁶⁰³

Циљеви Игманске иницијативе су: „стварање предуслова за поштовање људских права и права мањина, правде, слободе и безбједности; подршка невладиног сектора у региону, посебно на локалном нивоу у циљу њиховог укључивања у процесе доношења одлука; подршка иницијативама које имају за циљ стварање атмосфере повјерења и стабилних односа у процесу интеграције у ЕУ; подстицање економске, политичке и културне сарадње на свим нивоима, као и покретање реформских иницијатива; регионалне активности које се односе на организовани криминал и спречавање тероризма у региону; постављање регионалне мреже експерата ради јачања цивилног сектора, са циљем стварања независног и квалитетног мониторинга у процесу придруживања ЕУ, као и сарадње на институционалном нивоу у свим земљама региона; образовање и истраживање усклађени са потребама у региону“. Ова иницијатива је образована 2000. године у Загребу, а њени оснивачи су Центар за регионализацију, Форум демократске алтернативе БиХ, Цивилни комитет за људска права и „Фридом хаус“.

---

⁶⁰¹ ЦЕФТА, <http://www.mvpei.gov.me/rubrike/multilateralni-odnosi/Regionalne-organizacije/Sporazum-o-slobodnoj-trgovini-CEFTA/>, 1. 6. 2016.

⁶⁰² *Ibidem.*

⁶⁰³ Игманска иницијатива, <http://www.skupstina.me/index.php/me/medjunarodna-saradnja/multilateralna-saradnja/igmanska-inicijativa>, 21. 5. 2016.

Игманску иницијативу чине Одбор супервизора, Скупштина, Извршни одбор, Одбор савјетника. Извршни одбор је директно везан за координаторе пројеката у Србији, Црној Гори, Хрватској и Босни и Херцеговини, као и са Форумом младих. Хоризонтално и вертикално је са инфраструктуром иницијативе повезан експертски тим, и основном организацијом.⁶⁰⁴

7.1. Учешће у хуманитарним и мировним операцијама

Улогу очувања мира први пут је повјерена једној земљи 1896. од стране Великих сила, када су мировне снаге упућене на тада турско острво Крит након тридесетодневног грчко-турског рата на овом острву. Велике силе су на Цариградској конференцији, на приједлог Русије, разматрале могућност да се овај задатак додијели неутралној европској земљи како би се обезбиједила непристрасност и очувао мир на овом острву, којем је након конференције припао посебан аутономни статус.⁶⁰⁵ Мисија је повјерена Књажевини Црној Гори, која је у јануару 1897. године упутила на острво Крит своју Жандармеријску јединицу, која је бројала 72 војника и осам официра.⁶⁰⁶ Ова мировна мисија уједно представља и прву мисију овакве врсте, а трајала је двије године.

Током XX вијека Црна Гора је наставила да даје допринос у мировним мисијама и операцијама у којима су партиципирале Југославија, Савезна Република Југославија и почетком XXI вијека Србија и Црна Гора.⁶⁰⁷ Након осамостаљења и изгласавања независноати 2006. године, Црна Гора учествује у мировним мисијама и операцијама, ангажујући своје војне и полицијске снаге у циљу очувања светског мира и сигурности, и помоћи државама и институцијама у постконфликтној фази да реализују процесе демобилизације, разоружања и реинтеграције кроз реализацију надзорних, савјетничких и менторских послова и задатака.⁶⁰⁸

У Извјештају о стању у Војсци Црне Горе за 2014. годину наводи се, сем реализације одбрамбене мисије,⁶⁰⁹ да је једна од приоритетних активности Војске била на јачању

---

⁶⁰⁴ Игманска иницијатива, <http://www.igman-initiative.org/structure>, 21. 5. 2016.

⁶⁰⁵ www.youtube.com/watch?v=s7dFTerplCM

⁶⁰⁶ Видјети шире на:

http://www.montenegrina.net/pages/pages1/istorija/cg_u_xix_vijeku/prve_mirovne_misije_krajem_19vijeka_na_kritu.htm

⁶⁰⁷ Зоран Драгишић, *Систем националне безбедности Републике Србије*, стр. 154–158.

⁶⁰⁸ Видјети шире на: <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/ddr.shtml>

⁶⁰⁹ Мисије одбране Црне Горе:

1. Одбрана Црне Горе кроз активну сарадњу са савезницима и партнерима,

међународне и регионалне безбједности кроз учеће у међународним операцијама ЕУ, УН, НАТО, као и опремање јединица Војске за учешће у међународним операцијама у складу са Партнерским циљевима, коришћење и развој пројеката из области међународне сарадње.⁶¹⁰ У оквиру Мисије 2 треба напоменути да она обухвата сљедеће: „Учешће у међународним операцијама и мисијама, Контрола наоружања у складу са међународним споразумима, Учешће у међународној војној сарадњи ради развијања повјерења и партнерства“.⁶¹¹

Један од најважнијих задатака које је имала Војска у извјештајној години односио се на оцјењивање јединице Војске по стандарду ОЦЦ-а и НАТО-а, гдје је међународни оцјењивачки тим оцијенио 1. чету Пјешадијског батаљона Бригаде копнене војске „борбено спремном“, што указује на обученост и опремљеност по НАТО-стандардима, као и на оспособљеност за извршавање намјенских борбених задатака по НАТО-процедурама.⁶¹² Тако се констатује да је у 2014. години „реализацијом кључних развојних приоритета из Стратегијског прегледа одбране Црне Горе, Министарство одбране и Војска развијали су способности за одговоре на изазове и обавезе, у складу са Уставом Црне Горе, законима Црне Горе и међународно преузетим обавезама“.⁶¹³

Оперативна способност црногорске војске најбоље се може оцијенити у односу на процес обучавања и оцјењивања јединица које су декларисане за учешће у међународним операцијама,⁶¹⁴ док је „успјешна имплементација Процеса доношења војних одлука и Процеса трупног вођења током ангажовања јединица Војске у међународним мисијама и операцијама омогућила [је] квалитетну и рационалну употребу снага и војне опреме“.⁶¹⁵ Учешће Војске Црне Горе у међународним операцијама и активностима унаприједила је оперативне способности Војске у погледу командовања међународним снагама, као и за процес реализације задатака под командом међународних снага.⁶¹⁶

Војска Црне Горе је – у склопу активности које се односе на унапређење својих оперативних способности јединица и примјене усвојених НАТО-процедура и стандарда,

---

2. Допринос у изградњи и очувању мира у региону и свијету,

3. Подршка цивилним институцијама у кризним ситуацијама.

⁶¹⁰ Извјештај о стању у Војсци Црне Горе за 2014. годину, стр. 3.

⁶¹¹ *Ibidem*, стр. 3.

⁶¹² *Ibidem*, стр. 8.

⁶¹³ *Ibidem*, стр. 4.

⁶¹⁴ *Ibidem*, стр. 4.

⁶¹⁵ *Ibidem*, стр. 6. (Процес доношења војних одлука јесте НАТО-процес доношења војних одлука од нивоа батаљона до нивоа Генералштаба, а процес трупног вођења је НАТО-процес доношења војних одлука на нивоу чете и нижим нивоима командовања.)

⁶¹⁶ *Ibidem*, стр. 6.

као и у смислу унапређења оспособљености командног кадра у активностима које су у вези са процесом доношења војних одлука – учествовала на 23 међународне вјежбе (у Њемачкој, Шведској, Чешкој Републици, Сједињеним Америчким Државама, Турској, Словенији, Италији, Хрватској, Грчкој и у Црној Гори), ријеч је о међународним вјежбама са земљама чланицама НАТО-а и Партнерства за мир, акценат активности је био на усклађивању процедура и стандарда у поступању и опремању, а веома значајан допринос на вјежбама чини и то што су развијани повјерење и сарадња.⁶¹⁷

Када је ријеч о међународној војној сарадњи, она се одвијала кроз сегменте: обуке, вјежби, семинара, курсева, конференција и посјета, а њено тежиште је било активностима у оквиру Индивидуалног партнерског програма сарадње (IPCP), активностима мултилатералне сарадње у оквиру регионалних пројеката и иницијатива (SEDM, BCHOD, A-5, ADRION) и активностима из оквира билатералне сарадње;⁶¹⁸ тако се у извештају наводи да су реализоване „574 активности, што је 73% више у односу на претходну годину (332 активности), на којима је учествовало 2.328 учесника, што је 85% више у односу на претходну годину (1.258 учесника). Од укупног броја активности, у Црној Гори је у сарадњи са партнерима реализована 101 активност, уз учешће 1.150 учесника, док су ван земље реализоване 473 активности са укупно 1.178 учесника“.⁶¹⁹

Активност	Realizovano u 2014. godini			Укупно у 2013. godini
	U inostranstvu / број учесника	U земљи / број учесника	Укупно у 2014. godini	
Kursevi	199/304	16/204	215/508	109/238
Seminari	14/18	9/102	23/120	12/58
Konferencije	50/90	8/69	58/159	38/88
Vježbe	34/164	2/70	36/234	21/130
Sastanci	41/58	10/45	51/103	25/45
Posjete	19/57	33/172	52/229	30/143
Školovanja	28/28	/	28/28	15/15
Radionice	15/29	5/74	20/103	9/16
Obuke	29/288	18/542	47/830	29/376
Simpozijumi	3/4	/	3/4	/
Ostalo	41/138	12/72	53/210	44/149
Svega	473/1.178	101/1.150	574/2.328	332/1258

Pregled aktivnosti međunarodne vojne saradnje na kojima su učestvovali pripadnici Vojske

Приоритет у међународној војној сарадњи јесте унапређење интероперабилности и оспособљавање кадрова за рад у мултинационалном окружењу, гдје се константно

⁶¹⁷ *Ibidem*, стр. 27.

⁶¹⁸ *Ibidem*, стр. 32.

⁶¹⁹ *Ibidem*, стр. 33.

унапређује интероперабилност, доприноси успјешном интегрисању и функционисању Војске при учешћу у међународним мисијама и операцијама.⁶²⁰ Једна од платформи за реализацију ових активности представља и сарадња остварена са САД, гдје су у сарадњи са Канцеларијом за одбрамбену сарадњу, реализоване 22 активности, као и низ курсева и школовања: Командно-генералштабни колеџ, Ваздухопловни командно-штабни колеџ, Морнарички штабни колеџ, Стратегијски обавјештајни курс, Капетански курсеви за офицере и Академија за главне подофицире, а овдје посебно треба нагласити сарадњу са Националном гардом државе Мејн, која је црногорски стратешки партнер.⁶²¹

Интензивна међународна војна сарадња одвијалала се и са оружаним снагама Аустрије, Грчке, Њемачке, Велике Британије, Босне и Херцеговине, Хрватске, Македоније, Словеније и Србије, која се реализовала у склопу учешћа на „вјежбама, конференцијама, радним састанцима, стручним разговорима, обуци официра и подофицира, обуци планинских и јединица специјалне намјене“,⁶²² као и учешћа у: „образовању кадета на војним академијама и другим високошколским установама, курсевима енглеског и других језика, експертским разговорима на пољу одбрамбеног планирања, планирања у ванредним ситуацијама, обавјештајно-безбједносним пословима, логистици и инфраструктури, уништавању вишка наоружања, војној медицини“.⁶²³

Војска Црне Горе развија и регионалну сарадњу посебно у склопу иницијатива које имају за циљ јачање узајамног повјерења, унапријеђење способности и спремност за реаговање у кризним ситуацијама у складу са НАТО-концептом паметне одбране (Smart Defense) и концептом Европске уније „Поолинг анд Схаринг“.⁶²⁴ За регионалну сарадњу су од посебног значаја биле активности: Конференција начелника генералштаба земаља Америчко-јадранске повеље А-5, Конференција начелника генералштаба земаља Балкана (Balkan CHODs), Стратешка партнерска конференција земаља НАТО-а (SMPC – Strategic Military Partners Conference), а наставља се сарадња са оружаним снагама Републике Хрватске у Мисији “Ресолуте Суппорт – RS” у Авганистану, сарадња са: Центром за обуку за мировне операције (PSOTC) у Бутмиру, у Босни и Херцеговини, Војном академијом у Скопљу, у Републици Македонији, Школским центром АБХО у Крушевцу, у Републици Србији, Центром војних школа у Загребу, у Републици Хрватској, и центрима за учење језика у Републици Словенији и Републици Хрватској.⁶²⁵

---

⁶²⁰ *Ibidem*, стр. 33.

⁶²¹ *Ibidem*, стр. 34.

⁶²² *Ibidem*, стр. 35.

⁶²³ *Ibidem*, стр. 35–36.

⁶²⁴ *Ibidem*, стр. 36.

⁶²⁵ *Ibidem*, стр. 37.

Службеници Војске Црне Горе и Управе полиције упућују се у мировне мисије у складу и на основу закона о употреби јединица Војске Црне Горе у међународним снагама и учешћу припадника цивилне заштите, полиције и запослених у органима државне управе у мировним мисијама и другим активностима у иностранству.⁶²⁶

У извјештају се наводи да је Војска Црне Горе у току 2014. године ангажована у четири међународне мисије и операције:

- “International Security Assistance Force (ISAF)” у Авганистану, НАТО-вођена мисија под мандатом Уједињених нација;
- “United Nations Mission in Liberia (UNMIL)” у Либерiji, посматрачка мисија Уједињених нација;
- “ATALANTA“ у водама Индијског океана, поморска операција Европске уније; и
- “European Union Training Mission Mali (EUTM)” у Малију, мисија Европске уније за обуку оружаних снага Републике Мали.⁶²⁷

„INTERNATIONAL SECURITY ASSISTANCE FORCE (ISAF)“ у Авганистану, НАТО-мисија под мандатом Уједињених нација⁶²⁸

Службеници Војске Црне Горе учествују у овој мисији од фебруара 2010. године, а у досадашњем периоду је 11 контингента успјешно реализовало полугодишње ротације у тој земљи. Тренутно је у овој мисији ангажовано 17 припадника Војске Црне Горе⁶²⁹ у оквиру XII контингента. У досадашњем периоду активности у овој мисији је учествовало око 350⁶³⁰ службеника Војске Црне Горе. Уколико упоредимо број тренутно ангажованих припадника Војске у овој мисији с укупним бројем становника Црне Горе, долазимо до информације да, у односу на бројност популације, Црна Гора даје врло значајан допринос Мисији ISAF у Авганистану и испред је свих осталих нација учесница ове мисије.

Ангажовање црногорске војске у Авганистану имало је сљедећи ток:

---

⁶²⁶ Видјети шире у извештају о разматрању извештаја о учешћу припадника Војске Црне Горе у међународним снагама, мировним мисијама и другим активностима у иностранству у 2014. години, достављеног Скупштини Црне Горе.

⁶²⁷ *Ibidem*, стр. 13.

⁶²⁸ Видјети шире на: http://www.mod.gov.me/rubrike/Mirovne_misije/141560/ISAF.html

⁶²⁹ <http://www.rs.nato.int/troop-numbers-and-contributions/index.php>

⁶³⁰ На веб-страници Радија Слободна Европа, од фебруара 2015. године, изнесен је податак о 320 ангажованих службеника Војске, тако се до броја од 350 долази увећањем за број ангажованих службеника у два сљедећа контингента, више на: <http://www.slobodnaevropa.org/archive/news/20150227/500/500.html?id=26873176>

“International Security Assistance Force” („ISAF“) представља мисију међународних безбједносних снага у Авганистану која је била под мандатом Уједињених нација у складу са Резолуцијом Савјета безбједности УН 1386 (2001) и Војно-техничким споразумом који је потписан са прелазном владом Исламске Републике Авганистан (Бонски споразум, 2001). Мисија „ИСАФ“, коју су сачињавале коалиционе војне снага земаља чланица НАТО-а и њихових партнера, окончана је 2014. године, уз ротацију девет полугодишњих контингената црногорских војника, након чега је 2015. године успостављена мисија под називом “Resolute Support (РС)”, која се односи на изградњу и јачање институционалних капацитета авганистанских безбједносних снага кроз процесе обуке, подршке и савјетовања.⁶³¹

Војска Црне Горе учествује у мисији “ISAF“ од 2010. године, у складу са одлуком Скупштине Црне Горе, а њено присуство на тлу Авганистана смањено је са 25 припадника, колико је бројао контингент у полугодишњој ротацији, на 17 војника, подофицира и официра; припадници Војске су били ангажовани на задатку заштите снага у највећој савезничкој бази на сјеверу Авганистана, „Мармал“ у Мазар-ел Шарифу, и у обављању штабних дужности у склопу Регионалне команде “Сјевер”, а партнери Војсци Црне Горе у реализацији ових задатака биле су Оружане снаге Хрватске и Њемачке.⁶³² Црногорска Војска је 1. јануара 2015. у Авганистан упутила X контингент, који је уједно и први црногорски контингент у мисији “Resolute Support (RS)”, а припреме црногорских војника реализоване су у Црној Гори и иностранству, гдје су у процесу обуке били активно укључени инструктори са искуством у мисији “ISAF“, уз адекватне психолошке припреме које су реализовали трупни психолози из јединица Војске Црне Горе.⁶³³ Значај учешћа црногорских војника у мисији „ISAF“ огледао се првенствено у одржавању интероперабилности са партнерским савезничким снагама, а имала је и значајну улогу у изградњи и јачању способности припадника и јединица Војске Црне Горе, имајући у виду да се искуства стечена у мисији директно примјењују у систему обучавања, што омогућава достизање високих стандарда оружаних снага и унапређује борбену готовост Војске Црне Горе.⁶³⁴

„EU NAVFOR – ATALANTA“ у водама Арденског залива, поморска операција Европске мисије ЕУ, Аталанта

---

⁶³¹ Извјештај о стању у Војсци Црне Горе у 2014. години, стр. 14–15.

⁶³² *Ibidem*, стр. 14.

⁶³³ *Ibidem*, стр. 14.

⁶³⁴ *Ibidem*, стр. 15.

Европска унија је 2008. године формирала поморске снаге “EU NAVFOR”, Сомалија, када је покренута операцију “ATALANTA” у циљу спречавања растућег нивоа пиратерије и оружаних пљачки у зони Рога Африке и у Индијском океану, ова операција се реализује у оквиру заједничке европске безбједносне и одбрамбене политике и сходно резолуцијама Савјета безбједности УН и одредбама међународног права, у којој Војска Црне Горе учествује од 2010. године, откада се врши укрцавање морнаричких официра и подофицира на бродове ратних морнарица партнерских земаља; сем наведеног, од 2013. године Војска упућује једног морнаричког официра у Команду операције “ATALANTA” у Нортвуду у Великој Британији.⁶³⁵ Морнарица Војске Црне Горе врши припрему и обуку официра за учешће у операцији “ATALANTA”, док се један дио припрема реализује кроз различите видове оспособљавања у иностранству. Велики значај у фази припреме за упућивање у мисију имају и искуства добијена учешћем на међународним вјежбама, као и она стечена у НАТО-центру за обуку у поморским операцијама (NMIOTC) у Грчкој, током 2014. године, када је ангажовано шест припадника Морнарице на италијанским бродовима “Libeccio” и “Andrea Doria”, на грчком броду “Псара”, као и један официр у команди операције “ATALANTA” у Нортвуду.⁶³⁶

„European Union Training Mission Mali (EUTM)“, мисија Европске уније у Републици Мали, Мисија EUTM

Ријеч је о изузетно ризичном подручју у дијелу сјеверне Африке гдје се владине снаге боре са исламистима. Ова мисија се у значајној мјери реализује уз помоћ и подршку Републике Француске. Црногорска војска и овом подручју даје свој значајан допринос сарађујући са безбједносним снагама које је на овом подручју ангажовала ЕУ у циљу јачања кадровских потенцијала безбједносних служби Републике Мали.

Наиме, Војска Црне Горе је 2014. године упутила једног официра у мисију “EUTM” у Малију и узела учешће у коалиционим снагама земаља чланица ЕУ које са Француском реализују активности на обуци јединица оружаних снага Републике Мали.⁶³⁷ Ријеч је о земљи у којој се од 2012. године воде борбе са побуњеничким терористичким снагама које имају намјеру да отцијепе сјеверни дио територије те земље и прогласе независну државу Туарега.⁶³⁸ Терористичке снаге су, прије успостављања мисије, поразиле неадекватно опремљену и обучену војску Малија те освојили велике дијелове земље на сјеверу, а криза се додатно продубила 2013. ширењем операција ка југу ове државе, услиједило је

---

⁶³⁵ Извјештај о стању у Војсци Црне Горе у 2014. години, стр. 16.

⁶³⁶ *Ibidem*, стр. 16.

⁶³⁷ *Ibidem*, стр. 17.

⁶³⁸ *Ibidem*, стр. 17.

доношење Резолуције Савјета безбједности УН (2085, из 2012. године), након чега су започели мисија обучавања Војске Малија и заједничке операције ове војске са снагама Савеза западне Африке, као и јединицама ЕУ, после чега је услиједило повлачење побуњеничких снага у пустињску област на сјеверу државе.⁶³⁹ Црногорска војска је током 2014. и 2015. године имала по једног официра у овој мисији ангажованог на дужности вође логистичког инструкторског тима за обуку јединица Оружаних снага Републике Мали.⁶⁴⁰

Посматрачка мисија Уједињених нација „UNITED NATIONS MISSION IN LIBERIA“ UNMIL у Либерiji

Представља уједно и прву мисију у којој су ангажовани припадници Војске Црне Горе и која је започета 2006. године.⁶⁴¹ Ријеч је о посматрачкој мисији на западној обали Африке, у земљи која је задуго била поприште тешких оружаних сукоба и ратних злочина у оквиру грађанског рата који је бјеснио на том подручју до 2004. Мултинационална мисија Уједињених нација у Либерiji успостављена је потписивањем мировног споразума у Акри (Гана), које је омогућило доношење Резолуције Савјета безбједности 1509 (из 2003). Учешће у мисији је настављено након обнове црногорске државности, када је црногорска војска преузела двије расположиве позиције које су припадале Војсци Србије и Црне Горе, а упућивање у ову мисију услиједило је у складу са одлуком Скупштине Црне Горе. У овој мисији учествовала су два припадника (официри), док је током 2014. године био ангажован један припадник (смањење је услиједило након упозорења УН о опасности ширења вируса ебола), са задатком надгледања стања у зони одговорности и реализације штабних послова; Војска ЦГ је током 2015. године извршила припреме за упућивање једног официра у ову мисију када се за то буду створили услови.⁶⁴²

Управа полиције Црне Горе партиципира у мисији Уједињених нација на Кипру и пружа активну подршку Мисији UNFICYP.

UNFICYP, Кипар

Управа полиције са четири своја представника учествује у овој мисији од 2009. године. Црногорска полиција је сlijедила препоруке Уједињених нација које су се односиле на учешће жена у мировним мисијама, тако је у црногорском контингенту на Кипру од 2014.

⁶³⁹ *Ibidem*, стр. 17.

⁶⁴⁰ *Ibidem*, стр. 17.

⁶⁴¹ Мировне мисије, http://www.mod.gov.me/rubrike/Mirovne_misije/141558/UNMIL.html

⁶⁴² Извјештај о стању у Војсци Црне Горе у 2014. години, стр. 15.

године присутна једна службеница полиције (25%). Број жена у мировним мисијама и операцијама Уједињених нација је око 3% у војним и до 10% у полицијским јединицама.⁶⁴³ Мисија UNFICYP је успостављена 1964. године,⁶⁴⁴ након инвазије Републике Турске на сјеверни дио острва. Уједињене нације су резолуцијом 186⁶⁴⁵ препоручиле формирање мировне мисије UNFICYP на Кипру.

Упућивање у ову мировну мисију, као и у мисије у којима учествује Војска Црне Горе, врши се у складу са Законом о употреби јединица Војске Црне Горе у међународним снагама и учешћу припадника цивилне заштите, полиције и запослених у органима државне управе у мировним мисијама и другим активностима у иностранству, на основу Одлуке Скупштине Црне Горе, као и у складу са интерним процедурама које се спроводе у циљу селекције кандидата за упућивање у ову мисију. Интерне процедуре у Управи полиције подразумевају објављивање огласа/позива за попуну црногорског контингента при мисији UNFICYP, који расписује Министарство унутрашњих послова Црне Горе и на који се могу јавити полицијски службеници са најмање пет година полицијског искуства; они морају задовољити и услове који се односе на то да нијесу кривично одговарали и да се против њих не води кривични поступак, да су психофизички способни, што се утврђује у поступку посебне љекарске комисије кроз реализацију систематског прегледа, и да говоре и пишу на енглеском језику, што се утврђује на посебном испиту познавања енглеског језика који се изводи на Полицијској академији у Даниловграду.

Након извршених систематских љекарских прегледа и реализованог тестирања у познавању енглеског језика, кандидати који задовоље потребне услове позивају се пред трочлану Комисију коју именује министар унутрашњих послова и чији је задатак да се увјери да су кандидати за упућивање у мисију испунили потребне услове, да имају неопходне сагласности од стране претпостављених за упућивање у мисију, као и да се увјере у мотивисаност кандидата за учешће у овој мисији. Слиједи утврђивање коначне листе кандидата, која се упућује на сагласност директору Управе полиције и министру унутрашњих послова, након чега се апликације достављају Министарству вањских послова и европских интеграција, које их просљеђује Одјељењу за мировне мисије при Уједињеним нацијама у Њујорку, након чега се реализује интервју на енглеском језику, који воде представници UNFICYP-а, те се након окончања овог поступка стиче укупна слика о кандидатима који су аплицирали и врши коначна селекција за њихово упућивање у мировну мисију.

---

⁶⁴³ Peace keeping, <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/womeninpk.shtml>

⁶⁴⁴ Peace keeping, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficy/>

⁶⁴⁵ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficy/background.shtml>

Црна Гора је у склопу припрема за чланство у НАТО реализацијом MAP-а (Membership Action Plan) спровела низ мјера које су се конкретно односиле на обучавање и упућивање службеника Војске Црне Горе и Управе полиције у Мисије НАТО-а, ЕУ и УН. Мисије Уједињених нација, Европске уније и НАТО-а носиле су изузетан значај за црногорску војску и полицију, имајући у виду да су њихово ангажовање и употреба подразумевали искључиво и једино могуће учешће у условима компатибилности са безбједносним стандардима УН, ЕУ и НАТО-а, што је нашим безбједносним снагама већ у овој фази омогућило да се кроз процес обучавања, опремања и модернизације војне и полицијске опреме, наоружања,⁶⁴⁶ те примјене савремених тактика и техника поступања у потпуности ускладе са потребним стандардима, са једне стране, и да припадници војске и полиције повратком у земљу представљају нуклеус за наставак започетих реформских процеса који су за резултат имали позив Црне Горе у пуноправно чланство у Сјеверноатлантски војни савез.

7.2. Искуства Србије и Хрватске

Када је ријеч о међународној сарадњи и активностима Војске Републике Србије, треба нагласити да Војска остварује обимну међународну сарадњу како на регионалном тако и на међународном нивоу, као и то да оружане снаге Републике Србије тренутно учествују у оквиру мировних снага и операција Уједињених нација у којима учествује 311 припадника војске (10 експерата и 301 војник,⁶⁴⁷ MINUSCA – Централноафричка Република, MONUSCO – Демократска Република Конго, као и UNFICYP – Кипар), а такође треба нагласити да Војска Србије има успостављен Центар за мировне операције, који је члан Европске асоцијације центара за мировне мисије и операције.⁶⁴⁸

Оружане снаге Републике Хрватске изузетно полажу на процес међународне војне сарадње, посебно узимајући у обзир да учествују у мисијама УН, ЕУ и НАТО-а. Када је ријеч о НАТО-мисијама, војска Републике Хрватске је присутна у Авганистану (РС), гдје учествује 108 припадника, од чега 103 у операцијама, и пет у командовању здруженим снагама, и у склопу операције КФОР на Косову*,⁶⁴⁹ у којој учествује 26 припадника.⁶⁵⁰ У односу на мисије Уједињених нација оружане снаге ове земље учествују у три мисије:

---

⁶⁴⁶ <http://www.rtcg.me/vijesti/arsenal/77796/isaf-misija-modernizovala-vojsku-.html>

⁶⁴⁷ ДРКО, <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml>, 31. 5. 2016.

⁶⁴⁸ Војска Републике Србије, <http://www.vs.rs/index.php?content=5bddea21-04d3-102c-b61c-7e17f68cdaa3>, 31. 5. 2016.

⁶⁴⁹ Резолуција УН 1244.

⁶⁵⁰ Оружане снаге Републике Хрватске,

http://www.osrx.hr/#rubData/HTML/HR/MVS/MISIJE/20160425_NATO_misije_i_operacije/NATO_misije_i_operacije_HR.htm, 31. 5. 2016.

MINURSO – Област Западне Сахаре, са седам припадника у улози посматрача, UNFIL – Либан са једним представником (официр у команди снага), UNMOGIP – линија разграничења Индије и Пакистана; у овој посматрачкој мисији је девет припадника оружаних снага.⁶⁵¹ У односу на активности у саставу мисија ЕУ, оружане снаге ове земље учествују у мировним операцијама NAVFOR ATALANTA (Сомалија) са једним припадником, док у операцији Тритон, чији је циљ помоћ у спасавању миграната на Средоземном мору, оружане снаге учествују са 50 припадника и једним пловилом.⁶⁵²

7.3. Сарадња на регионалном нивоу и политика добросусједских односа

Црна Гора у Стратегији националне безбједности саопштава своју одлучност да учествује, израђује и јача регионалну и међународну безбједност,⁶⁵³ а своју спољну и безбједносну политику темељи на развијању добросусједских односа. Норма која је заступљена у Стратегији и која се односи на јачање регионалне и међународне сарадње спроводи се у потпуности, а Црна Гора истински улаже своје капацитете у циљу развијања сарадње на регионалном нивоу и добросусједских односа. У овом дијелу је могуће поменути велики број регионалних иницијатива које су доживјеле свој стратешки и оперативни зенит кроз ангажовање црногорских безбједносних снага, узимајући у обзир да су укључивани сви сегменти система националне безбједности Црне Горе који имају активну улогу у изградњи региона као средине погодне за развијање добросусједских односа.

Намјера развијања добросусједских односа, осим поменуте Стратегије, има утемељење у бројним споразумима и меморандумима на билатералној и мултилатералној основи који су усмјерени на јачање сарадње јединица за заштиту закона у региону. Тако су бројне активности које се односе на размјену добрих пракси и искустава кроз различите облике едукације (семинари, радионице, обуке), као и кроз практичне активности, узимајући у обзир рад мјешовитих граничних патрола, сарадњу у систему Националних централних бироа Интерпола, организације заједничких вјежби војних и полицијских јединица,

---

⁶⁵¹ Мисије УН,

http://www.osrh.hr/#rubData/HTML/HR/MVS/MISIJE/20160321_UN_misije_i_operacije_potpore_miru/UN_misije_i_operacije_potpore_miru_HR.htm, 31. 5. 2016.

⁶⁵² Мисије ЕУ,

http://www.osrh.hr/#rubData/HTML/HR/MVS/MISIJE/20160212_EU_operacije_potpore_miru/EU_operacije_potpore_miru_HR.htm, 31. 5. 2016.

⁶⁵³ Стратегија националне безбједности Црне Горе, Увод, стр. 1.

сарадње криминалистичких полиција у региону, па до примјера гдје се у случају ванредних ситуација приступило пружању помоћи угроженим земљама региона.⁶⁵⁴

Црна Гора је од самог отпочињања европских и евро-атлантских интеграција разумјела да ове активности морају бити реализоване најприје на регионалном нивоу, па је тако политику добросусједских односа градила са свим земљама Западног Балкана. Осим нашег опредјељења да будемо отворени за развијање и јачање добросусједских односа и стварања повољне регионалне безбједносне инфраструктуре, значајну подршку у овој мисији Црне Горе пружа управо њена унутрашња политика, која је обезбиједила да на простору Црне Горе у протеклом периоду деведесетих година не буду извођена ратна дејства, чиме је Црна Гора додатно оснажила своје вриједности садржане у њеној мултиетичности и мултиконфесионалности, те складу и хармонији који су присутни на овим просторима од Берлинског конгреса до данас,⁶⁵⁵ што представља снажан потенцијал који Црна Гора поносно користи у развијању и јачању и добросусједских односа, и регионалне сарадње.

---

⁶⁵⁴ У поплавама које су 2014. године погодиле Републику Србију, али и Републику Босну и Херцеговину, осим материјалне помоћи коју је упутила Црна Гора, на ове просторе су биле послате и јединице војске и полиције које су помагале у спасавању у подручјима погођеним поплавама и асанацији терена. Овдје посебно треба истаћи активности које је реализовала Специјална антитерористичка јединица Управе полиције Црне Горе у области поплављеног подручја Обреновац.

⁶⁵⁵ Период XIX вијека, тј. након Берлинског конгреса, у Европи је обиљежен постојањем националних држава. Проширењима које је Црна Гора обезбиједила одлукама овог конгреса она први пут, у новије доба, у саставу свог становништва има и грађане других вјероисповијести и нација. Карактеристично за ову земљу јесте да у том периоду, у црногорској војсци, представници других народа равноправно носе чинове и добијају одликовања црногорске војске.

8. АНАЛИЗА КАПАЦИТЕТА ЦРНЕ ГОРЕ ЗА ОДГОВОР НА РЕГИОНАЛНЕ ИЗАЗОВЕ, РИЗИКЕ И ПРИЈЕТЊЕ

Капацитете Црне Горе за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње представљају: Савјет за одбрану и безбједност, Вијеће за националну безбједност, Биро за оперативну координацију служби обавештајно-безбједносног сектора, Министарство унутрашњих послова и Управа полиције, Министарство одбране и Војска Црне Горе, Тужилаштво, судови, Управа за спрјечавање прања новца и финансирања тероризма. Црна Гора је усвојила: Стратегију за превенцију и сузбијање тероризма, и спрјечавање прања новца и финансирање тероризма за период 2015–2018. и Акциони план за реализацију ове стратегије, као и Стратегију сузбијања насилног екстремизма 2016–2018.

	Црна Гора	Република Србија	Република Хрватска
Стратегијски циљеви	Успостављање интегрисаног, функционалног и ефикасног безбједносног система способног да врши превенцију, управљање и рјешавање евентуалних криза, конфликта и спорова, не узимајући у обзир њихов ниво и карактер, и то у складу с међународним стандардима и принципима, све у циљу стварања повољног амбијента за ефикасну заштиту и одбрану виталних државних и друштвених вриједности, односно вриједности које	Убрзавање процеса придруживања и приступања Европској унији унапријеђивање односа са чланицама ЕУ, чланицама и партнерима из НАТО-а на основама непосредне, блиске и дугорочне сарадње и заједничког дјеловања, стратешког партнерства у домену енергетике са Руском Федерацијом, развијање посебних веза са Републиком Српском. Обновљање традиције добрих односа са Сједињеним Америчким Државама, продубљивање блиских веза са Народном Републиком Кином, Индијом и Бразилом. Наставак и развијање добрих односа са државама које припадају Покрету несврстаних. Овдје се такође могу издвојити и	Слобода, једнакост, национална равноправност и равноправност полова, мирољубивост, социјална правда, права човјека, неповредивост власништва, очување природе и човјекове околине, владавина права и демократија. Опстанак суверене, независне и територијално цјеловите државе са својим националним идентитетом и темељним вриједностима, те заштита живота и имовине њених грађана. Очување и развој демократије и демократских институција, владавина права, привредни просперитет те социјална правда. Јачање односа са сусједима и јачање регионалне сарадње, сарадња са међународним организацијама, контрола наоружања и мјере

	дефинише Устав Црне Горе, гдје су стратешки циљеви чланство у НАТО-у и ЕУ. ⁶⁵⁶	ефикасан систем одбране, мир и повољно безбједносно окружење и интеграција у европске и друге међународне безбједносне структуре. ⁶⁵⁷	изградње повјерења и сигурности, допринос међународним мировним и хуманитарним операцијама, развој одбрамбених способности, јачање унутрашње сигурности. ⁶⁵⁸
Безбједности и интереси и циљеви	Слобода, једнакост, национална и родна равноправност, стабилност друштва, социјална правда, људска права, имовинска сигурност, очување природе и животне средине, владавина права и демократија, мирно и стабилно окружење, заштита живота и имовине грађана, развој демократије, развијање добрих односа са сусједима и јачање регионалне сарадње у циљу успостављања повјерења и промовисања мира у југоисточној Европи, као и чланства у међународним и	Независност, суверенитет и територијални интегритет, слобода, једнакост, изградња и очување мира, владавине права, демократије, социјалне правде, људских права и слобода, националне, расне и вјерске равноправности, и равноправности полова, неповредивост имовине. ⁶⁶⁰	Слободан, праведан и стабилан политички, економски и социјални развој хрватског друштва, у сурадњи и међусобној усклађености с другим демократским државама. Успостављање, развој и реализација одговарајућих политика, мјера, активности и институција на сигурносном подручју. Изградња повољног међународног сигурносног окружја на регионалном и глобалном нивоу кроз укључивање у међународне сигурносне интеграције и сарадњу с другим демократским државама. Развој стабилног и економски напредног друштва које ће бити дугорочно способно изграђивати и одржавати ефикасност сигурносних

⁶⁵⁶ Стратегија националне безбједности Црне Горе (*Службени лист Црне Горе*, бр. 75/08 од 8. 12. 2008), стр. 1.

⁶⁵⁷ Стратегија националне безбедности Републике Србије, Национални интереси у области безбједности, стр. 12–13.

⁶⁵⁸ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске, Вриједности и интереси Републике Хрватске, стр. 2–3.

	регионалним организацијама. ⁶⁵⁹		механизама и ресурса, те успјешно одговарати на сигурносне изазове, ризике и пријетње. ⁶⁶¹
Изазови, ризици и пријетње	Кризе у непосредном окружењу, кризе са подручја Блиског истока, Кавказа и сјеверне Африке, организовани криминал и посљедице које он доноси, дестабилизација државних институција, нарушавање правног поретка, нарушавање економског система и корупција, кријумчарење опојних дрога, оружјем, илегалне миграције, трговина људима и пролиферација оружја за масовно уништење, растућа глобална разлика између богатих и сиромашних земаља, са политичким посљедицама те неравноправности, као и економски и	Опасност од оружане агресије изазване глобалним или регионалним сукобима. Сепаратистичке тежње. Оружане побуне. Спорови уз употребу оружја. Тероризам. Пролиферација оружја за масовно уништење. Национални и вјерски екстремизам. Обавјештајна дјелатност. Организовани криминал. Корупција. Проблем економског развоја. Неравнојеран привредни и демографски развој. Неријешен статус и тежак положај избјеглих, прогнаних и интерно раселиених лица. Недовршен процес разграничења између држава некадашње СФРЈ. Неконтролисано трошење	Опасност од војне пријетње у региону видно је смањена, али не и елиминисана. Вјеројатност међудржавног војног сукоба јесте минимална, постоји могућност настајања сукоба ниског интензитета. Негативан утицај могу имати кризе у њеном непосредном окружењу, али и у ширем подручју, посебно на подручју које обухваћа јужно Средоземље/сјеверну Африку, Блиски исток и Кавказ. На наведеним просторима, који су дестабилизирани кризама, сукобима, те високим демографским растом и смањивањем доступних ресурса (вода, енергија), све је израженије дјеловање транснационалних пријетњи и преношење криза према еуропском континенту. Република Хрватска се налази на подручју праваца којима се европски простор повезује с

⁶⁶⁰ Стратегија националне безбедности Републике Србије, Национални интереси у области безбедности, стр. 12–13.

⁶⁵⁹ Стратегија националне безбједности Црне Горе (*Службени лист Црне Горе*, бр. 75/08 од 8. 12. 2008), стр. 1–3.

⁶⁶¹ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске, Вриједности и интереси Републике Хрватске, стр. 2–3.

	<p>социјални проблеми, природне, техничко-технолошке, хемијске, биолошке, нуклеарне и радиолошке катастрофе, епидемије, као и последице тероризма.⁶⁶²</p>	<p>природних ресурса и угрожавање животне средине. Последице елементарних непогода и техничких и технолошких несрећа. Наркоманија. Деструктивно дјеловање појединих вјерских секти и култова. Високотехнолошки криминал и угрожавање информационих и телекомуникационих система, појава и ширење инфективних болести код људи и зараза код животиња.⁶⁶³</p>	<p>новим енергетским изворима на подручју Азије (Кавказ, средишња Азија), праваца који повезују економски развијене државе Западне Европе с индустријски неразвијеним, али ресурсима богатим подручјем источне Европе, те на подручју прометних праваца којима је средишња Европа повезана са Средоземљем и с југоистоком Европе. Транзициони проблеми држава на подручју источне и југоисточне Европе. У непосредном и ширем окружју Републике Хрватске налази се велики број држава у транзицији, проблеми и тешкоће унутар њих представљају сигурносне ризике за цијели регион. Поремећаји привредног система/система Републике Хрватске, корупција, негативна демографска кретања, смањивање удјела радно активне популације, висока стопа незапослености само су неке од манифестација таквих појава. Проблеми у функционирању правосудног система. Негативна демографска кретања. Гранична питања, настала као последица распада бивше СФР</p>
--	--	--	--

⁶⁶² Стратегија националне безбједности Црне Горе (*Службени лист Црне Горе*, бр. 75/08 од 8. 12. 2008), Изазови, ризици и пријетње по безбједност Црне Горе, стр. 6

⁶⁶³ Стратегија националне безбедности Републике Србије, Изазови, ризици и претње безбедности, стр. 7–12.

			<p>Југославије, потенцијални су извор нестабилности.</p> <p>Интензивирање транснационалних пријетњи у регији и изван ње – глобални тероризам, организовани криминал, избјегличке кризе институција, нарушавање правног поретка, привредни криминал и корупција. Због чињенице да се просторно налази на подручју којим пролазе кријумчарски правци из Азије, Африке и источне Европе према западној Европи, посебно је осјетљива на овакву врсту угрожавања њене сигурности. Могуће посљедице природних и техничко-технолошких несрећа у земљи и региону, зараза те болести зависности представљају сигурносни ризик, који би у будућности могао расти.</p> <p>Опасност од заосталих мина и експлозивних средстава која угрожавају људске животе и привредни развој. Могућности угрожавања информационог система Републике Хрватске. Негативне посљедице процеса глобализације.⁶⁶⁴</p>
Реагована	Реаговање је предвиђено кроз стања редовно, ванредно и ратно, кроз активности	Уздржавање од пријетњи силом, или употребе силе ради угрожавања територијалног	Стратегијско одређивање националне сигурности даје приоритет компонентама које

⁶⁶⁴ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске, Изазови ризици и пријетње Републике Хрватске, стр. 4–6.

изазове, ризике и пријетње	у односу на одбрану територије на копну, мору и у ваздуху, унапређивање унутрашње безбједности, заштита уставног поретка, демократског политичког система, људских права и слобода, и одржавање унутрашње стабилности. Управљање ванредним ситуацијама изазваним природним катастрофама, еколошким, техничко-технолошким, хемијским, биолошким, нуклеарним и радиолошким катастрофама, епидемијама, као и посљедицама тероризма. ⁶⁶⁵	интегритета или независности било које државе, поштовање постојећих међународно признатих граница и рјешавање спорова и отворених питања мирним путем. ⁶⁶⁶	су по природи дјелатности усмјерене према међународном окружењу. Остале компоненте друштвеног дјеловања обухваћене су у мјери у којој својим одређеним аспектима посредно учествују у јачању укупних сигурносних потенцијала и отпорности на сигурносне ризике и пријетње. Безбједносни концепт представљен је путем дефинисања безбједносних циљева Републике Хрватске, те начела у оквиру којих се мјерама и инструментима сигурносне политике остварују настојања на подручју националне безбједности. ⁶⁶⁷
Чиниоци и системи нација	Скупштина Црне Горе, Предсједник Црне Горе, Влада Црне Горе, Савјет за одбрану и безбједност, снаге за дјеловање у ванредним ситуацијама, Агенција	Народна скупштина Републике Србије, председник Републике Србије, Савет за националну безбедност, Влада, судови и тужилаштва Систем одбране, снаге Министарства унутрашњих	Сабор Хрватске, Предсједник Хрватске, Влада Хрватске, Вијеће за одбрану и безбједност, снаге безбједности, снаге за дјеловање у ванредним ситуацијама, Вијеће за националну безбједност, тужилаштво и судови, војска,

⁶⁶⁵ Стратегија националне безбједности Црне Горе (*Службени лист Црне Горе*, бр. 75/08 од 8. 12. 2008), Реаговање државе на изазове, ризике и пријетње, стр. 3–5.

⁶⁶⁶ Стратегија националне безбедности Републике Србије, Изазови, ризици и претње безбедности, стр. 7–12.

⁶⁶⁷ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске, Изазови, ризици и пријетње Републике Хрватске, стр. 4–6.

алне безбједности	за националну безбједност, тужилаштво и судови. Остали елементи система националне безбједности јесу: грађани, доборовљна удружења грађана, привредна друштва, агенције за приватно обезбјеђење објеката, локална самоуправа, установе и организације од значаја за безбједност и одбрану, ⁶⁶⁸ Вијеће за националну безбједност, Биро за оперативну координацију активности обавјештајно-безбједносног сектора	послова, безбједносно-обавјештајни систем и привремено формиране организационе тела за поједине кризе ⁶⁶⁹	полиција, безбједносно-обавјештајни систем ⁶⁷⁰
Управљање системом	Скупштина Црне Горе, Предсједник Црне Горе, Влада Црне Горе, Савјет за одбрану и безбједност, ⁶⁷¹ Вијеће	Народна скупштина Републике Србије, Предсједник Републике Србије, Влада Републике Србије, Савјет за националну безбједност ⁶⁷²	Сабор Хрватске, Предсједник Хрватске, Влада Хрватске, Вијеће за одбрану и безбједност, снаге безбједности, снаге за дјеловање у ванредним

⁶⁶⁸ Стратегија националне безбједности Црне Горе (*Службени лист Црне Горе*, бр. 75/08 од 8. 12. 2008), Систем националне безбједности, стр. 5–7.

⁶⁶⁹ Стратегија националне безбједности Републике Србије, Структура система националне безбједности, стр. 28–31.

⁶⁷⁰ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске, Начела остваривања националне сигурности Републике Хрватске, стр. 6–8.

⁶⁷¹ Стратегија националне безбједности Црне Горе (*Службени лист Црне Горе*, бр. 75/08 од 8. 12. 2008), Систем националне безбједности, стр. 5–7.

⁶⁷² Стратегија националне безбједности Републике Србије, Структура система националне безбједности, стр. 28–31.

ион алн е без бјед нос ти	за националну безбједност, Биро за оперативну координацију активности обавјештајно- безбједносног сектора		ситуацијама, Вијеће за националну безбједност ⁶⁷³
---	---	--	---

8.1. Капацитети за борбу против тероризма

Тероризам представља највећу пошаст у XXI вијеку, која доноси огроман ризик за безбједност и вриједности човечанства, и који се, без обзира на то што је, уколико изузмемо активности ЕТА-е и ИРА-е, чине припадници исламске вероисповести, причињава опасност и наноси жртве и у исламском свијету. У прилог овој констатацији можемо се осврнути на три посљедња терористичка напада која су се догодила у Турској, земљи што спада у сâм врх европских и светских туристичких дестинација (10. октобар 2015, Анкара; 1. децембар 2015, Истанбул; 12. јануар 2016, Истанбул), а у којима је страдао велики број туриста, као и домицилног становништва.

Изазови, ризици и пријетње од тероризма различито су изражени, у зависности од геоекономског положаја земље, који директно утиче на мотивисаност терориста да управо на одређеном простору и у одређено вријеме изведу терористичке нападе.

Усложавање безбједносне ситуације на међународном нивоу – које је отпочело додатним усијањем и нестабилношћу у области Магреба и Блиског истока, чији су почеци утемељени у демократском процесу названом „Арапско прољеће“ и који се у одређеном временском периоду прелио из оквира који су гарантовали смјену унитарне власти демократском и отворили простор и процес исламизму и исламизацији – значајно је уздрмало европско копно; ови процеси су на почетку имали латентну димензију, а потом и отворену, кроз избјегличко-мигрантску кризу, која је у Европу у 2015. години донијела

⁶⁷³ Стратегија националне сигурности Републике Хрватске, Начела остваривања националне сигурности Републике Хрватске, стр. 6–8.

око 3.000.000 миграната,⁶⁷⁴ као и кроз учешће грађана Западног Балкана у оружаним сукобима на овим просторима, али и пријетњама које ова лица могу угрозити безбједност држава региона својим повратком у земљу, те путем терористичких напада који су се догодили током 2015. године у европским метрополама.

Црна Гора у стратегији националне безбједности истиче тероризам као изазов за националну безбједност и прецизира да је носилац борбе против тероризма Управа полиције.⁶⁷⁵ Имајући у виду да Црна Гора тренутно нема значајан геоекономски положај, о тероризму се тренутно може говорити искључиво као изазову чија се прерастање у ризик може очекивати искључиво кроз индоктринацију учесника оружаних сукоба са простора Блиског истока или земаља Магреба.

Као и већина земаља региона, Црна Гора је током 2014. године усвојила измјене Кривичног законика којим се санкционише учешће грађана Црне Горе у оружаним сукобима у другим земљама.⁶⁷⁶ У односу на акт о унутрашњој организацији и систематизацији у Управи полиције су за борбу против тероризма одређени Специјална антитерористичка јединица и Сектор криминалистичке полиције (Одсјек за борбу против организованог криминала и корупције, Група за сузбијање кривичних дјела тероризма), као и Посебна јединица полиције, центри и одјељења безбједности, те Сектор граничне полиције.

Организационим цјелинама Управе полиције у сузбијању и борби против тероризма подршку пружају Војска Црне Горе, правосудни органи, тужилаштва и судови, Управа за спрјечавање прања новца и финансирање тероризма, Управа царина, Пореска управа, као и низ других институција и органа државне управе који су у систему безбједности Црне Горе. Значајан искорак у овој области учињен је у 2014. години усвајањем Закона о основама обавјештајно-безбједносног сектора Црне Горе, којим су успостављени Вијеће за националну безбједност и Биро за оперативну координацију и усклађивање активности органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор.⁶⁷⁷

Усвајањем закона и образовањем Вијећа за националну безбједност и Бироа створили су се услови за формирање специјализованог стратешког нивоа, чиме су омогућени хијерархијско управљање и координација обавештајно-безбједносним сектором, те

---

⁶⁷⁴ Подаци о броју избјеглих лица у 2015. години у европске земље крећу се од 750.000 до 1,2 милиона (доступни медијима). Податак добијен у комуникацији са лицем које сарађује са FRONTEX-ом.

⁶⁷⁵ Стратегија националне безбједности Црне Горе, 5.1, стр. 5.

⁶⁷⁶ Стратегија за превенцију и сузбијање тероризма и спрјечавање прања новца и финансирања тероризма 2015–2018. и Акциони план 2015–2016.

⁶⁷⁷ Закон о основама обавјештајно-безбједносног сектора Црне Горе.

идентификација безбједносних изазова, супротстављање ризицима и борба против пријетњи безбједности Црне Горе.

Влада Црне Горе је у првом кварталу 2015. усвојила и Стратегију за превенцију и сузбијање тероризма и спрјечавање прања новца и финансирање тероризма за период 2015–2018. године, са Акционим планом за период 2015–2016.⁶⁷⁸ У Акционом плану се налази пет поглавља: превенција тероризма, сузбијање тероризма, заштита од тероризма, процесуирање и кривично гоњење, санирање посљедица од тероризма те прање новца и финансирање тероризма. Овај документ садржи 22 циља и 57 мера.⁶⁷⁹

За праћење спровођења и реализације ове Стратегије и мјера из Акционог плана задужен је Биро за оперативну координацију и усклађивање активности органа који чине обавјештајно-безбједносни сектор, који је половином 2015. године формирао Национални оперативни тим за праћење спровођења Стратегије за супротстављање и превенцију тероризма и спрјечавање прања новца и финансирања тероризма за период 2015–2018, као и Акционог плана. Национални оперативни тим има руководиоца, 13 чланова и секретара. У раду Националног оперативног тима активно учествују: Специјално државно тужилаштво, Виши суд у Подгорици, Министарство правде, Министарство унутрашњих послова и Управа полиције, Министарство одбране и Генералштаб, Агенција за националну безбједност, Управа за спрјечавање прања новца и финансирање тероризма, Дирекција за заштиту тајних података, Пореска управа и Управа царина.

Осим представника наведених државних органа, у раду Националног међуресорног оперативног тима посредно учествују: Адвокатска комора, Агенција за надзор осигурања, Агенција за електронске комуникације и поштанску дјелатност, Централна банка Црне Горе, Центар за едукацију носилаца правосудних функција, Комисија за хартије од вриједности, Министарство економије, Министарство одрживог развоја и туризма, Министарство саобраћаја и поморства, Нотарска комора, Полицијска академија, Секретаријат Судског савјета Црне Горе и Управа за инспекцијске послове.

Национални међуресорни оперативни тим формирао је, ради реализације циљева V и VI из Акционог плана, Међуресорну радну групу на оперативно/експертском нивоу са задатком Израде процјене ризика и анализа опасности и идентификовања група

---

⁶⁷⁸ Стратегија за превенцију и сузбијање тероризма и спрјечавање прања новца и финансирање тероризма за период 2015–2018., са Акционим планом за период 2015–2016, www.gov.me/.../FileDownload.aspx?rId=139802...2

⁶⁷⁹ Акциони план за превенцију и сузбијање тероризма и спрјечавање прања новца и финансирање тероризма 2015–2016.

подложних утицајима насилног радикализма и екстремизма и потенцијалне везе са страним борцима.⁶⁸⁰

8.2. Капацитети за борбу против организованог криминала

Управа полиције Црне Горе, као самосталан државни орган у периоду 2005–2011. године, али и у саставу Министарства унутрашњих послова, након 2011. године, као и органи судства и тужилаштва, усмјерена је да, користећи своје материјалне и кадровске потенцијале, кроз реформске процесе који се одвијају у овом транзиционом периоду, дјелује у правцу сузбијања и борбе против корупције и организованог криминала.

Отварање преговарачких поглавља 23 и 24, која се односе на усклађивање са европским законодавством у процесу испуњавања услова за придруживања Црне Горе Европској унији, такође је значајно мотивисало и оснажило капацитете и активности ових тијела у борби против корупције и организованог криминала.

Када је ријеч о Управи полиције, треба напоменути да је новим правилником о унутрашњој организацији и систематизацији Министарства унутрашњих послова⁶⁸¹ значајно кадровски и материјално ојачан Сектор криминалистичке полиције кроз Одсјек за борбу против организованог криминала и корупције, који је оснажен групама за: спровођење финансијских истрага, сузбијање кривичних дјела прања новца и финансијског криминала; сузбијање кривичних дјела кријумчарења и трговине људима и илегалних миграција; сузбијање кривичних дјела тероризма, кријумчарења оружја и експлозивних материја; и сузбијање кривичних дјела високотехнолошког криминала.⁶⁸²

Процес реформе и реорганизације Управе полиције у овом дијелу предвиђа и формирање Специјалног одјељења, које ће представљати спону између полицијске организације и Специјалног државног тужилаштва, које је формирано у 2015. години.⁶⁸³ Црна Гора је у склопу активности усмјерених на борбу против организованог криминала и корупције формирала Специјално државно тужилаштво, на чијем челу је главни специјални државни

---

⁶⁸⁰ *Ibidem*.

⁶⁸¹ Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији Министарства унутрашњих послова, стр. 208.

⁶⁸² *Ibidem*, стр. 208.

⁶⁸³ Видјети више: Закон о Специјалном државном тужилаштву.

тузилац. Специјално државно тужилаштво је имало своју основу у Одјељењу за сузбијање организованог криминала, које је формирано током 2004. године.⁶⁸⁴

Врховно државно тужилаштво је с почетка 2015. потписало споразум о заједничком раду са Управом полиције, Министарства унутрашњих послова током извиђаја и кривичног поступка који је у значајној мјери унаприједио и ојачао сарадњу и размјену података и информација у циљу расветљавања кривичних дела из ове области, а формирано је и заједничко радно тијело које прати имплементацију овог споразума.

Осим Сектора криминалистичке полиције, Одељек за борбу против организованог криминала и корупције, Управа полиције се у борби против организованог криминала и корупције ослања и на материјалне и кадровске капацитете Специјалне антитерористичке јединице, Посебне јединице полиције, центара и одјељења безбједности, као и Сектора граничне полиције, гдје свака од наведених организационих јединица, на свом нивоу и у оквиру својих надлежности и задатака, садејствује, подржава и реализује активности у односу на сузбијање и борбу против организованог криминала и корупције.

Управа полиције је у потпуности отворена за сарадњу са грађанима кад је у питању сузбијање и борба против корупције и организованог криминала. Тако кроз контакт-телефон и банер „пријави корупцију“, који је постављен на сајту Управе полиције, сваки појединац, без обзира на то да ли је грађанин Црне Горе или није, може 24 часа дневно извршити анонимно подношење пријаве, или изразити сумњу у рад било којег органа или управе, као и ма којег појединца. Комуникација са цивилним сектором један је од приоритета Управе, која кроз свој однос и активности у области односа с јавношћу те институт Етичког одбора указује на потпуну отвореност и спремност да сарадњу у откривању коруптивних кривичних дјела и кривичних дјела која су у вези са организованим криминалом.

Црна Гора је крајем 2015. године на основу Закона о спрјечавању корупције⁶⁸⁵ формирала Агенцију за спрјечавање корупције,⁶⁸⁶ чији је основни задатак јачање интегритета и транспарентности рада у државној и јавној управи, као и у приватном сектору, а све у циљу јачања борбе против корупције. Ова агенција је објединила активности Управе за антикорупцијску иницијативу и Комисије за спрјечавање сукоба интереса, које су

---

⁶⁸⁴ Специјално државно тужилаштво, <http://www.tuzilastvocg.me/index.php/odjeljenje-za-suzbijanje-organizovanog-kriminala-korupcije-terorizma-i-ratnih-zlocina/istorijat>

⁶⁸⁵ Закон о спрјечавању корупције, http://www.antikorupcija.me/media/documents/zakon_o_sprjecavanju_korupcije.pdf

⁶⁸⁶ Агенција за спрјечавање корупције, <http://www.antikorupcija.me/me/>

престале са радом, као и дио активности Државне изборне комисије које се односе на контролу финансирања политичких субјеката и изборних кампања.⁶⁸⁷

У Црној Гори постоји адекватан законски оквир за борбу против организованог криминала и корупције, а институције система кроз тесну међуинституционалну сарадњу дају снажан допринос борби у овој области, што потврђују и резултати који се постижу, посебно у дијелу који се односи на случајеве високе корупције.

8.3. Капацитети за борбу против ширења оружја за масовно уништење

Црна Гора своју безбједносну политику темељи на опредјељењу које је јасно исказала у Стратегији националне безбједности и Стратегији одбране – да буде дио регионалних и међународних система безбједности, као што су НАТО, ЕУ, УН, ОЕБС,⁶⁸⁸ те се у овом смислу, с обзиром на то да не располаже нуклеарним, хемијским и биолошким оружјем, снажно супротставља сваком облику активности који омогућава недржавним актерима да развијају, посједују, производе или транспортују оружје за масовно уништење (ОМУ),⁶⁸⁹ с једне стране, а законодавство Црне Горе строго забрањује било коју од наведених активности, с друге стране. Територија Црне Горе може бити коришћена искључиво за евентуални транзит нуклеарног, хемијског и биолошког оружја (НХБО), или дијелова или материја и материјала за израду или употребу оружја за масовно уништење.

У складу са својом политичко-безбједносном и одбрамбеном политиком, Црна Гора се снажно залаже за сузбијање и ограничавање производње, употребе и пролиферације нуклеарног, хемијског и биолошког наоружања, и потписница је свих важнијих међународних докумената којима се регулише ова област, те активно учествује у раду различитих радних тијела која имају међународни карактер и која се односе на превентивне активности у смислу спречавања пролиферације НХБО. Основ за активности у овом домену представља Резолуција Уједињених нација 1540, која је усвојена 2004. године и која у основи обавезује државе потписнице да унаприједи своје законодавство у дијелу који се односи управо на уздржавање од пружања помоћи недржавним структурама да набављају, производе, посједују, развијају и транспортују или користе ОМУ.⁶⁹⁰

---

⁶⁸⁷ *Ibidem.*

⁶⁸⁸ Стратегија националне безбједности Црне Горе, стр. 1.

⁶⁸⁹ Акциони план за спровођење резолуције Савјета безбједности УН 1540 (2014–2018), www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?

⁶⁹⁰ Резолуција Уједињених нација 1540, <http://www.un.org/en/sc/1540/>

Црна Гора је потписница 15 правних инструмената који се односе на област заштите од зрачења, радиолошке и нуклеарне сигурности, два главна међународна уговора којима се забрањују хемијско и биолошко оружје, и потписница бројних споразума и конвенција које третирају ову област.⁶⁹¹

У циљу реализације обавеза које произлазе из Резолуције Уједињених нација 1540, Црна Гора је припремила и отпочела са имплементацијом мјера из Акционог плана за спровођење резолуције 1540 за период 2014–2018. Овај акциони план има пет цјелина, које се односе на обавезу: суздржавања да невладини актери дођу у било какав контакт са ОМУ, да се усвоји и унаприједи домаће законодавство које ће забранити невладиним актерима да дођу у контакт са ОМУ, да државе потписнице не дозволе пролиферацију ОМУ на својој територији, да развију одговарајуће начине рада у складу са одредбама резолуције, као и међународна сарадња. Акциони план садржи 10 циљева и 17 мјера.⁶⁹²

У фази припреме је израда приједлога Закона о нуклеарној и радијационој сигурности и заштити од зрачења, сходно сугестији представника Европске комисије, планирано је да израда овог документа започне 2016, са тенденцијом да буде припремљен током IV квартала 2018. године, како је и констатовано у полазној позицији за преговарачко Поглавље 15 *Енергетика*.⁶⁹³

Црна Гора је чланица Конвенције о забрани биолошког оружја (BWC), Конвенције о забрани хемијског оружја (CWC), Бечке конвенције о цивилној одговорности за штету изазвану нуклеарним активностима, Конвенције о физичкој заштити нуклеарног материјала, Конвенције о раном обавјештавању о нуклеарном инциденту, Конвенције о пружању помоћи у случају нуклеарног инцидента или радиолошке опасности, Конвенције о забрани развоја, производње и складиштења бактериолошког (биолошког) и токсичног оружја и о њиховом уништењу, низа уговора који се односе на забрану тестирања, пролиферације, неширења, забрани смештаја нуклеарног оружја.⁶⁹⁴

Спречавање и борбу против ширења оружја за масовно уништење на својим нивоима и у складу са домаћим законодавством и конвенцијама, и међународним уговорима спроводе: Министарство вањских послова и европских интеграција, Министарство одрживог развоја

---

⁶⁹¹ Акциони план за спровођење резолуције Савјета безбједности УН 1540 (2014–2018), www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?

⁶⁹² *Ibidem*.

⁶⁹³ Акциони план за сузбијање тероризма и спрјечавање прања новца и финансирања тероризма 2015–2016, мјера 14.

⁶⁹⁴ Информација о међународним мултилатералним конвенцијама којима је Црна Гора приступила или је у поступку приступања.

и туризма, Министарство унутрашњих послова, Министарство рада и социјалног старања, Министарство пољопривреде и руралног развоја, Министарство економије, Министарство правде, Министарство здравља, Министарство одбране, Управа полиције, Управа царина, Агенција за заштиту животне средине. Треба напоменути да је Црна Гора развила и усвојила и Стратегију заштите од јонизујућег зрачења, о радијационој сигурности и управљању радиоактивним отпадом са акционим планом.

8.4. Капацитети за одбрану земље

Систем одбране Црне Горе темељи се на Уставу Црне Горе, Стратегији националне безбједности, Стратегији одбране и Закону о Војсци Црне Горе, који указују на територијални интегритет, цјелокупност и недељивост територије, те на капацитете који се користе у заштити ових вриједности, и представља интегрални дио система националне безбједности, који чине системски повезани елементи који ће синергијским дјеловањем обезбиједити реализацију одбрамбених циљева, уз интегрисаност свих елемената на унутрашњем плану, док ће се интегрисаност на спољном плану изграђивати у складу са европским и евро-атлантским интеграцијама Црне Горе.⁶⁹⁵

Стратешки одбрамбени циљ Црне Горе јесте да изгради интегрисани систем одбране способан да реализује задатке одбране и очувања независности, суверенитета и државне територије.⁶⁹⁶ У циљу одговора на садашње и будуће безбједносне изазове, ризике и пријетње, Црна Гора је усмјерена на реализацију сљедећих одбрамбених циљева: „изградњу кредибилних одбрамбених способности, развијање интероперабилних способности Црне Горе за учешће у активностима подршке миру у свијету, допринос у изградњи стабилног безбједносног окружења, развијање партнерства и сарадње са другим демократским државама и развијање потребних способности за улазак у НАТО и ЕУ.⁶⁹⁷

Основни елементи система одбране јесу: Скупштина Црне Горе, Предсједник Црне Горе, Влада Црне Горе, Савјет за одбрану и безбједност, Министарство одбране и Војска Црне Горе.⁶⁹⁸

Скупштина Црне Горе: „доноси законе, одлуке и друга акта за систем одбране, проглашава ванредно и ратно стање; одлучује о учешћу Војске, Полиције и цивилне

---

⁶⁹⁵ Стратегија одбране Црне Горе, стр. 6.

⁶⁹⁶ *Ibidem*, стр. 6.

⁶⁹⁷ *Ibidem*, стр. 5.

⁶⁹⁸ *Ibidem*, стр. 6.

заштите у мировним и хуманитарним мисијама у иностранству; врши надзор над Војском и безбједносним службама; доноси Стратегију националне безбједности и Стратегију одбране, одређује висину буџетских средстава за финансирање одбране“.⁶⁹⁹

Предсједник Црне Горе: „председава Савјетом за одбрану и безбједност; командује Војском у складу са одлукама Савјета за одбрану и безбједност; одлучује о употреби Војске у складу са законом; доноси Одлуку о мобилизацијском развоју Војске; наређује увођење мјера приправности и мобилизацију“.⁷⁰⁰

Влада Црне Горе: „утврђује и води политику одбране; предлаже Стратегију националне безбједности и Стратегију одбране; доноси План одбране; Стратегијски преглед одбране; доноси уредбе са законском снагом за вријеме ванредног или ратног стања, ако Скупштина није у могућности да се састане. Влада утврђује предлоге закона и доноси подзаконска акта. Обезбјеђује материјална и финансијска средства за потребе система одбране. На основу докумената одбрамбеног планирања, одредби посебних прописа и Плана одбране Црне Горе, Влада прописује, усклађује и контролише одбрамбене припреме свих органа државне управе.“⁷⁰¹

Савјет за одбрану и безбједност: „доноси одлуке о командовању Војском; анализира и оцјењује безбједносну ситуацију у Црној Гори и доноси одлуке за предузимање одговарајућих мјера; предлаже Скупштини проглашење ратног и ванредног стања; предлаже употребу Војске у међународним снагама. Савјет за одбрану и безбједност Црне Горе чине: Предсједник Црне Горе, Предсједник Скупштине и Предсједник Владе.“⁷⁰²

Министарство одбране: „предлаже и извршава утврђену политику одбране; израђује План одбране Црне Горе и усклађује планове одбране других носилаца одбрамбених припрема; врши процјену ратних и других опасности; остварује мултилатералну и билатералну сарадњу у области одбране; обавља послове организације, опремања, наоружавања, развоја и употребе Војске и друге послове у складу са Уставом и законом. Министар одбране је цивилно лице.“⁷⁰³

Војска: „је професионална одбрамбена снага која брани независност, сувереност и државну територију Црне Горе, доприноси изградњи и очувању међународног мира у

---

⁶⁹⁹ *Ibidem*, стр. 6.

⁷⁰⁰ *Ibidem*, стр. 6.

⁷⁰¹ *Ibidem*, стр. 6.

⁷⁰² *Ibidem*, стр. 6.

⁷⁰³ *Ibidem*, стр. 7.

складу са принципима међународног права“,⁷⁰⁴ након 2006. године и обнављања црногорске независности црногорску Војску чини потпуно професионални кадар, чиме се укида до тада примјењивани метод одслужења војног рока.⁷⁰⁵

8.5. Капацитети за безбједност граница

Послове и задатке обезбјеђења државне границе Црне Горе – у складу са Законом о унутрашњим пословима и Законом о граничној контроли, као и Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији Управе полиције Министарства унутрашњих послова – врши Сектор граничне полиције, који је систематизован у три одсјека: Одсјек за надзор државне границе, који чине: Мобилна јединица, Група за електронски надзор државне границе, НЦЦ Подгорица, РЦЦ Бар и Тим мобилних станица за електронски надзор, Подгорица; Одсјек за граничне провјере; Одсјек за странце, визе и сузбијање незаконитих миграција, у чијем саставу је Прихватилиште за странце; Одсјек за оперативни рад и анализу ризика, као и три регионална центра: Регионални центар “Сјевер” – Сједиште Бијело Поље, у чијем саставу су: Одјељење граничне безбједности Рожаје, Јединица граничне полиције Беране, Станица граничне полиције Плав, Одјељење граничне безбједности Пљевља и Станица граничне полиције Бијело Поље; Регионални центар “Центар” – Сједиште Подгорица, у чијем саставу су: Одјељење граничне безбједности Тузи, Јединица патролних чамаца Божај, Јединица патролних чамаца Вирпазар, Јединица граничне полиције Колашин, Станица граничне полиције Аеродром Подгорица, Одјељење граничне безбједности Никшић и Станица граничне полиције Плужине; Регионални центар “Југ” – Сједиште Бар, у чијем саставу су: Одјељење граничне безбједности Улцињ, Јединица патролних чамаца Улцињ, Станица граничне полиције Бар, Јединица патролних бродова и чамаца Бар, Јединица граничне полиције Будва, Станица граничне полиције Тиват, Јединица граничне полиције Котор, Одјељење граничне безбједности Херцег Нови и Јединица патролних бродова и чамаца Херцег Нови.⁷⁰⁶

Одјељењу за интегрисано управљање границом и граничним прелазима систематизовано је у саставу Министарства унутрашњих послова и задаци овог Одјељења односе се на

---

⁷⁰⁴ *Ibidem*, стр. 7.

⁷⁰⁵ Црногорска војска има дугу традицију, која прати црногорску државност и сеже у период IX вијека и владавину првог дукљанског владара кнеза Петра и Јована Владимира (997–1016), преко династије Војислављевића (1016–1189), династије Балшића (1356–1421), династије Црнојевића (1426–1499), династије Петровића (1697–1918), Црне Горе у Југославији (1918–2006).

⁷⁰⁶ Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији Министарства унутрашњих послова, стр. 16.

интегрисано управљање границом, газдовање граничним прелазима, синхронизацију и координацију активностима граничних служби.⁷⁰⁷ Копнене границе Црне Горе износе 625 км,⁷⁰⁸ а најдужа је она према Босни и Херцеговини – 225 км, док је најкраћа према Хрватској – 14 км. Граница на мору износи 293,5 км.⁷⁰⁹

Управа полиције у складу са законима врши дубинско обезбјеђење државне границе, гдје се, изузев граничних пријелаза, кретање лица у пограничном простору врши методом дубинске контроле државне границе. Црногорска полиција и Сектор граничне полиције потписници су низа споразума о сарадњи са свим земљама са којима се Црна Гора граничи, а који имају за циљ формирање мјешовитих пограничних патрола које контролишу кретање лица и добара у пограничном простору и омогућавају врло ефикасно поступање у случају откривања неправилности или случајевима повреде закона.

У складу са наведеним, Црна Гора има и заједнички гранични пријелаз са граничном полицијом Републике Албаније (Сукобин-Мурићани), а постоје планови и подршка међународних организација и партнера за даље ширење оваквог вида и облика сарадње.

Сектор граничне полиције је добро опремљен и кадровски оспособљен, а службеници овог сектора су кадри да заштите границе Црне Горе. Овај сектор у реализацији активности које се односе на контролу флукуације лица и возила има снажну подршку Сектора криминалистичке полиције, у Одјеку за међународну полицијску сарадњу Еуропол, Интерпол, Селец кроз MIND и FIND систем провера лица, путних исправа и возила, која је директно повезана на базу података Интерпола, као и Сектора за информационе технологије Министарства унутрашњих послова. Снажну подршку и сарадњу у обезбјеђењу државне границе пружају и службеници Управе царина, Пореске управе, Управе за спрјечавање прања новца и финансирање тероризма, као и остале организационе јединице Управе полиције које су оспособљене да у најкраћем року по унапријед увјежбаним супозицијама изађу и запосједну угрожени дио државне границе (овде се првенствено мисли на Специјалну антитерористичку јединицу, Посебну јединицу полиције и Интервентне јединице центара безбједности). Сектор граничне полиције активно учествује и сарађује у раду са организацијама Frontex, IOM, и центром MARRI.

---

⁷⁰⁷ *Ibidem*, стр. 16.

⁷⁰⁸ Основни подаци о Црној Гори, <http://www.skupstina.me/index.php/me/crna-gora/osnovne-informacije>

⁷⁰⁹ *Ibidem*.

8.6. Капацитети за управљање у ванредним ситуацијама

У складу са Уставом Црне Горе, ванредно стање се може прогласити на дијелу или целокупној територији Црне Горе у случајевима великих природних непогода, техничко-технолошких несрећа, еколошких несрећа, епидемија, већег нарушавања јавног реда и мира, и угрожавања или покушаја рушења уставног поретка, на начин да предсједник Црне Горе, који је уједно и предсједавајући Савјетом за националну безбједност, подноси захтев Скупштини Црне Горе за увођење ванредног стања.⁷¹⁰

Устав такође предвиђа да ће, уколико Скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ванредног стања донети Савјет за одбрану и безбједност, а подноси је на верификацију Скупштини. Дужина трајања ванредног стање ограничена је на период када престану околности због којих је ванредно стање проглашено.⁷¹¹

Стратегија националне безбједности, у дијелу који је посвећен структури система националне безбједности, прецизира да ће снаге за дјеловање у ванредној ситуацији бити организоване као дио интегралних снага за дјеловање у ванредним ситуацијама које могу бити изазване: природним катастрофама, техничко-технолошким катастрофама, еколошким катастрофама, нуклеарним и радиолошким катастрофама, хемијским и биолошким катастрофама, тероризмом и другим несрећама које могу директно произвести ризике и пријетње по безбједност.⁷¹² Стратегијом је предвиђено да ванредним ситуацијама управља Министарство унутрашњих послова.⁷¹³

Црна Гора је у својој недавној прошлости, током фебруара 2012. године, прогласила ванредно стање на целокупној територији. Увођење ванредног стања узроковано је лошим временским условима са ниским температурама и великим снијежним падавинама, које су у великој мјери паралисале све виталне саобраћајнице на простору Црне Горе, чиме су угрожене основне виталне функције државе, друштва, економије и грађана. Посебан проблем у том периоду представљала је извесна недисциплинованост грађана, који су, без обзира на упозорења од стране институција система, кретали на пут и остајали завејани у углавном неприступачним предјелима, какав је кањон ријеке Мораче. У тим условима су угрожени животи и здравље грађана захтевали брз одговор и ангажовање свих расположивих средстава и људства на евакуацији завејаних, као и старих и обољелих лица из удаљених сеоских подручја.

---

⁷¹⁰ Устав Црне Горе, члан 133, стр. 29.

⁷¹¹ *Ibidem*, стр. 29.

⁷¹² Стратегија националне безбједности, стр. 5.

⁷¹³ *Ibidem*, стр. 5.

Ангажовањем службеника Специјалне антитерористичке јединице, Посебне јединице полиције, Војске Црне Горе, тадашњег Сектора за ванредне ситуације и цивилну безбједност, осталих полицијских структура, као и грађана Црне Горе све започете активности евакуације реализоване су успјешно, иако су неке трајале и по више дана. На основу правилника о унутрашњој организацији и систематизацији Министарства унутрашњих послова на оперативном и оперативно-тактичком нивоу, за ову област је задужен Директорат за ванредне ситуације. Овај директорат у свом саставу има пет дирекција и шест подручних јединица за ванредне ситуације.

Када је ријеч о дирекцијама, у саставу директората су: Дирекција за цивилну заштиту и хуманитарну помоћ; Дирекција за превентивне послове, у чијем саставу су: Одсјек за управљање ризицима и Одсјек за управљање опасним материјама; Дирекција за оперативне послове, у чијем саставу је Одсјек за обуку и оперативне активности са Групом за неексплодирана убојна средства – НУС; I Одсјек 112 – оперативно-комуникациони центар 112; Дирекција – авио-хеликоптерска јединица; Дирекција за инспекцијски надзор.⁷¹⁴

У погледу подручних јединица за ванредне ситуације систематизоване су: Подручна јединица Подгорица, за територију Главног града Подгорица, Пријестонице Цетиње и општина Даниловград и Колашин; Подручна јединица Никшић, за територије општина Никшић, Шавник и Плужине; Подручна јединица Бијело Поље, за територије општина Бијело Поље и Мојковац; Подручна јединица Беране, за територије општина Беране, Рожаје, Андријевица, Плав, Петњица и Гусиње; Подручна јединица Пљевља за територије општина Пљевља и Жабљак; Подручна јединица Бар, за територије општина Бар, Улцињ и Будва; и Подручна јединица Херцег Нови, за територије општина Херцег Нови, Котор и Тиват.⁷¹⁵

Искуства из протеклог периода указују на то да Министарство унутрашњих послова у случају ванредног стања формира Оперативни штаб за ванредне ситуације, у чији састав су укључени представници Војске Црне Горе, Управе полиције, Министарства унутрашњих послова, Министарства здравља и других институција система који су, у зависности од потребе, директно укључени у рад овог штаба и чије организационе јединице поступају на терену.

Једна од примјера за ангажовање ресурса за реаговање у ванредним ситуацијама у Црној Гори сеже у 2006. годину, тачније 23. јануар 2006. године када је, највјероватније услјед неисправности на кочином систему регионалног путничког воза који је саобраћао на

⁷¹⁴ Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији Министарства унутрашњих послова, стр. 12.

⁷¹⁵ *Ibidem*, стр. 12.

жељезничкој линији Бијело Поље – Бар, као и највјероватније услјед непоштовања прописаних процедура приликом обезбјеђења шинског возила на колосјеку, дошло до самопокретања путничког воза са више од 200 путника, у овој несрећи је смртно страдало 46 лица, док је повријеђено 130.⁷¹⁶ Након информације да се догодила жељезничка несрећа у близини Биоча ангазоване су полицијске и војне јединице, јединице ватрогасне службе, јединице за пружање хитне медицинске помоћи, као и бројни грађани који су се самоорганизовали у процесу пружања подршке полицији, Војсци и другим институцијама система у евакуацији страдалих лица, док је велики број грађана добровољно дао крв.

Жељезничка несрећа је изазвала и велику пажњу у региону, па су тако званичници, попут европског посредника Мирослава Лајчака, добровољно дали крв, понуђени су крв и крвна плазма из Републике Србије, а истовремено су стављени на располагање ресурси Србије у циљу санирања несреће, док су председник Владе Србије и председник Републике Србије, сјутрадан, допутовали у Подгорицу, а помоћ Влади Црне Горе понуђена је од Босне и Херцеговине, Републике Хрватске и БЈР Македоније.⁷¹⁷

Акција спасавања страдалих на простору крај Биоча трајала је од 16.30 до неколико часова иза поноћи, 24. јануара 2006. године, када је евакуисано и посљедње страдало лице; евакуација је реализована у изразито лошим временским условима, које су карактерисали ниска температура ваздуха и јаки удари сјеверног вјетра.

---

⁷¹⁶ Жељезничка несрећа крај Биоча,

https://bs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDeljezni%C4%8Dka_nesre%C4%87a_kraj_Bio%C4%8Da, 20. 5. 2016.

⁷¹⁷ Време, Трагедија у Биочу, <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=440782>, 20. 5. 2016.

9. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Балканско полуострво у геополитичком смислу представља простор који је активни судионик готово свих процеса које биљежи историја цивилизације. Од времена доласка Јужних Словена на простор који дијелом одговара територији данашње Црне Горе па све до савременог доба Црна Гора се сусретала са бројним изазовима, ризицима и пријетњама, али је, без обзира на неповољне безбједносне услове, успјела да очува своју независност све до I свјетског рата. Тако на мапи Европе, до Берлинског конгреса, у области данашњег Западног Балкана постоји, осим Османског царства, једино држава Црна Гора.

Управо период I светског рата и раздобље које је наступило након тога могу послужити као одлична историјска лекција, искуство и платформа за схватање мјеста и улоге Црне Горе у међународним односима, али и потребе да се интегрише у колективни систем безбједности НАТО-земаља. У периоду прије отпочињања I свјетског рата Црна Гора је на Берлинском конгресу обезбиједила признање од стране Великих сила, а касније је у I и II балканском рату успела и да прошири своју територију. Услиједио је период када је I свјетски рат био неизбјежан, а Црна Гора, која се још није била опоравила од Балканских ратова, морала је изабрати једну од двије тада могуће опције, да се *ad hoc* стави на страну сила „Антанте“, или да прихвати ултиматум „Сила осовине“, који се односио на неутралност Црне Горе у овом рату кроз обавезу да дозволи неометано кретање војних снага „Сила осовине“ преко њене територије. Одлука Црне Горе везана за овај период добро је позната, а познате су и посљедице које су пратиле црногорску државност иако је током цијелог II светског рата била на страни снага које су извојевале побједу у овом рату и поднијела огромне жртве и страдање.

Овде се намеће ирационална дилема о томе какве би посљедице имала Црна Гора да је тада прихватила ултиматум, с једне, или какве би те посљедице била у случају да се рат завршио другачијим исходом, с друге стране. Разматрајући наведене дилеме, али и стављајући их у контекст међународних односа 1918. године, може се непобитно закључити да, без обзира на то какву је одлуку Краљевина Црне Горе донијела тада, исход и посљедице за њену безбједност и безбједност њених грађана биле би сасвим и сигурно идентичне. Ријеч је о научној лекцији и парадигми која у потпуности искључује као могућност опцију војне неутралности, и опцију *ad hoc* савезништва.

Могуће је да тражење одговора у стогодишњој прошлости не изгледа сасвим прихватљиво, но уколико погледамо карту Европе након Берлинског конгреса и упоредимо је са картом Европе данас, уз констатацију о нестанку једне утицајне силе, долазимо до закључка да разлике обухватају неколико десетина нових држава, од Норвешке и Ирске, па до оних насталих после пада Берлинског зида.

Лаичка јавност углавном не успијева да на прави начин перципира појам војне неутралности у правом смислу ријечи, ограничавајући се на то да је довољно да се једна држава декларише као војно неутрална и да то буде широко, свеопште и у међународним односима прихватљиво. Као примјери неутралности се покушавају наметнути изоловани случајеви неутралности земаља централне и сјеверне Европе, при том у потпуности пренебрегавајући чињеницу о геополитичком и геоекономском положају тих земаља. Такође се често користе као примјер несврстаност СФР Југославије и њена војна неутралност, доводећи их у потпуности у погрешан контекст.

Наиме, ова земља није никада у правом смислу ријечи била неутрална, имајући у виду да је након II свјетског рата, до 1948. године, имала изузетно блиске односе и остваривала војно-техничку сарадњу са СССР-ом, а потом у периоду од 1953. године имала војну сарадњу са Грчком и Турском, на основу споразума који је потписан у Анкари, а односио се на Споразум о пријатељству и сарадњи између Турске, Грчке и бивше Југославије,⁷¹⁸ прибављајући у том периоду изузетно вриједне донације у храни, енергентима, војној опреми, техници и наоружању, као и то да је након доласка Никите Хрушчова на чело СССР-а услиједила званична посјета Југославији, 1955. године, и готово експресна нормализација односа и враћања на војни и спољнополитички курс од прије заоштравања односа између ове двије земље.

Дакле, војна сарадња са СССР-ом није престала до почетка '90-их година, о чему свједоче војна опрема, наоружање, обука кадрова и област војне индустрије из тога периода. Ова земља јесте била међу водећима у Покрету несврстаних, али, по личном убјеђењу аутора, овдје није ријеч о моћи и утицајности који су произвели такву последицу, већ напросто о томе да је Југославија била једина европска држава у овом покрету. У контексту времена које је обиљежило формирање тог покрета не треба занемарити да је ријеч о периоду када се велики број земаља у свијету ослобађа колонијалне власти и тражи своје државно и друштвено уређење, и покушава да креира своју спољну политику. Да ли је разлог формирања овог покрета заиста била намјера несврставања држава, или потреба за економским тржиштем и новим политичким иницијативама?!

***

Неутралност на Западном Балкану практично је неодржива и немогућа. Осим тога што је неодржива, она представља и јасну поруку о тренутној и будућој слабости државе да се избори са безбједносним ризицима и пријетњама, и готово отворен позив за асиметричне

---

⁷¹⁸ Уговор о пријатељству и сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије, Краљевине Грчке и Републике Турске, 1953, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/dipl-tradicija/istorijski-diplomatski-dokumenti/39-ugovor-prijateljstvo-1953?lang=lat>, 20. 5. 2016.

и друге облике утицаја на њену безбједност. Неутралност се не темељи на декларативности, већ на капацитетима које у војној димензији поседују искључиво „велике земље“ и „суперсила“, а и код ових држава закључујемо да ниједна од њих није неутрална, нити тежи војној неутралности. Будућност и стабилност Црне Горе састоји се у систему колективне безбједности у оквиру Сјеверноатлантског војног савеза, који за ову државу представља потпуно геополитички и геоекономски прихватљив и извјестан корак.

Истраживање у области капацитета Црне Горе у одговору на регионалне безбједносне пријетње представљало је комплексну активност чији се основни циљ огледао у припреми референтног оквира чију базу представља теоријски приступ у тумачењу појма безбједности и савремених изазова, ризика и пријетњи за безбједност Црне Горе и за регион Западног Балкана, са освртом на садашње, али и могуће будуће факторе унутрашњег и спољашњег угрожавања система националне и регионалне безбједности. Истраживање представља даљи допринос у погледу приказа нормативног оквира за супротстављање Црне Горе регионалним безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама који су представљени кроз приказ стратешких докумената, преко уставноправног и међународног законодавног оквира који су неопходни за супротстављање овим пријетњама. Референтни оквир је употпуњен сегментом истраживања који се односио на институционалне и ванинституционалне оквири у одговору Црне Горе на безбједносне изазове, ризике и пријетње, и сарадњом у супротстављању и борби против регионалних пријетњи.

Компактност овом истраживању дала је анализа капацитета Црне Горе у одговору на регионалне безбједносне пријетње која је извршена у односу на већ поменуте сегменте референтног оквира. У истраживању се на цјеловит начин врши приступ и обрада веома сложене, осјетљиве и актуелне области, али и области од великог значаја када су у питању капацитети Црне Горе у одговору на безбједносне пријетње. Припремљени референтни оквир, сем квалитетног пресека теоријских и нормативних сегмената и приказа капацитета Црне Горе, нуди јасну слику у овој области у односу на реаговање на унутрашњем плану, као и на капацитете за реаговање на спољном плану, у смислу сарадње и партнерства, пружајући могућност да у будућим и евентуалним даљим истраживањима у овој области послужи као подесна платформа за даља научна истраживања и научни допринос у области безбједности.

Подаци и информације који су садржани у истраживању припремљени су и уз компаративну анализу националних капацитета Црне Горе, Републике Србије и Републике Хрватске, што такође одликује његову употребну посебност, са посебним акцентом на могућностима које пружа у смислу израде будућих стратешких докумената који се односе на област националне безбједности Црне Горе. Само истраживање указује на регионалне безбједносне изазове, ризике, и пријетње и представља додатну потврду ставу да државе, у

савременим међународним односима, не могу самостално и успјешно одговорити на глобалне пријетње, већ да регионална сарадња и партнерство представљају ефикасан модел за очување националне и регионалне безбједности.

Циљеви овог истраживања били су усмјерени на идентификацију регионалних безбједносних изазова, ризика и пријетњи које угрожавају Црну Гору, а које су назначене у Стратегији националне безбједности Црне Горе; утврђивање капацитета и способности Црне Горе који могу да пруже адекватан одговор на ове регионалне безбједносне изазове, ризике и пријетње; утврђивање модалитета за подизање нивоа безбједности Црне Горе преко регионалне сарадње у супротстављању регионалним безбједносним пријетњама, што је овим истраживањем реализовано. Посебан допринос представља сегмент истраживања у области супротстављања, данас највећем и најопаснијем, безбједносном ризику и пријетњи – тероризму – гдје се кроз сегменте: религија и вјерски радикализам, медији и вјерски радикализам, улога жене у вјерском радикализму, Блиски исток као извориште међународног тероризма; и обавјештајне службе и вјерски радикализам – осликава карактеристичан приступ овим областима и даје приказ ове теме из угла професионалног и јединственог поимања проблема савременог тероризма, вршећи синтезу његових кључних чинилаца, а надасве највећу вриједност представљају и понуђена рјешења.

Такође, значајан допринос може представљати и пластичан хипотетички приказ поступка „деградације“, гдје се једна цивилизацијска вриједност исламског народа (у истраживању је узет за примјер ислам) кроз утицаје селафизма, сиромаштва, неуспјеха секуларизације, сукоба цивилизација и идеолошког утицаја редукује на фундаментализам, који је на нивоу изазова и који даље врши деградацију на ниво пријетњи у радикализам или његов еуфемизам – екстремизам, те окончава у области ризика, гдје се манифестује у облику тероризма. У истраживању је извршен и опсежан приказ несугласица, ненасилних криза, насилних криза, ограничених ратова и ратова који су се манифестовали у свијету, са детаљнијим приказом европског континента и фокусом на регион Западног Балкана, који пружа комплексну и потпуно прагматичну слику безбједносних изазова, ризика и пријетњи, без чега није могуће схватити и тумачити међународне односе и безбједност у реалним временским оквирима.

10. ЗАКЉУЧАК

Рад „Капацитети Црне Горе у одговору на регионалне безбједносне пријетње“ у уводним разматрањима упућује на процесе који су се одвијали након окончања хладноратовске подјеле, али и процесе који су и данас актуелни на пољу безбједности, посебно усложњени појавом асиметричних пријетњи које добијају примат и имају транснационални карактер, а чији су носиоци недржавотворни субјекти. У Уводним разматрањима се врши приказ политичке слике Европе, коју карактеришу различити интеграциони процеси који су у разним фазама развоја, потом слиједи приказ теоријског оквира истраживања, гдје се фокус ставља на процес редефинисања концепта безбједности након завршетка блоковске подијељености у односу на напуштање државоцентричног и војног приступа изучавању безбједности и ширењу поља истраживања на друге нивое и актере, а за полазне основе у тумачењу у односу на концепт сарадње у безбједности или кооперативне безбједности узимају се ставови Коена и Михалке, као и ставови Бузана и Вивера у односу на регионални ниво безбједности и његов све већи значај у међународним оквирима. Слиједи осврт на предмет и циљеве истраживања, те методолошки оквир истраживања, укључујући методологију истраживања са хипотетичким оквиром и очекиваним резултатима и научним доприносом.

У другој цјелини рада се врши дефинисање појма безбједности, почевши од етимологије, преко приказа различитих поимања и схватања, кроз приказ секуритизације, секторског приступа концепту безбједности кроз војну, економску, социолошку и политичку безбједност, потом се обрађују капацитети међународне безбједности у односу на регионалну безбједност и регионалне безбједносне изазове, гдје се врши осврт на мјесто, улогу и организацију Интерпола, Еуропола, Уједињених нација, НАТО-а, Организације за европску безбједност и сарадњу, преко теорије Регионалног безбједносног комплекса, регионалних безбједносних ризика и регионалне сарадње, која има значајан утицај на побољшање безбједносног амбијента у региону, а ова цјелина садржи закључак у приказу најзначајнијих теоријских праваца у области међународних односа кроз осврт на реалистички приступ тумачења међународних односа, либералне школе и модерне, или критичке школе.

Слиједи приказ дефинисања појма националне безбједности, односа националне и међународне безбједности, односа националне и цивилне безбједности, преко регионалне безбједности, гдје се излаже приказ интеграционих процеса европских земаља у НАТО и Европску унију, уз класификацију држава у односу на ниво достигнутих интеграционих процеса, као и њихових даљих намјера да у наступајућем временском периоду наставе са интеграцијама или креирају сопствене моделе у складу са националним интересима.

Слиједи преглед несугласица, ненасилних криза, насилних криза, ограничених ратова и ратова на простору Европе, са посебним фокусом на земље Западног Балкана кроз приказ организација и споразума који утемељују европску безбједносну инфраструктуру (Еуропол, Шенген, Сирене, Прумски споразум); потом слиједи област међународне безбједности, гдје се презентује осврт и на остале безбједносно занимљиве регионе – Блиски исток и Магреб, подсахарску Африку, Азију и Океанију, и Америку, употпуњавајући слику у процесу приказа стања од националне, преко регионалне до глобалне безбједности.

Сљедеће поглавље се односи на савремене изазове, ризицике и пријетње за безбједност Црне Горе, гдје се по моделу SWOT-анализе даје приказ снага, пријетњи, слабости и прилика које систем безбједности Црне Горе има у односу на стратешке документе која регулишу област националне безбједности земље, након чега се наводи појмовно одређење безбједносних изазова, ризика и пријетњи у односу на организовани криминалитет и тероризам, с посебним акцентом на областима: религија и вјерски радикализам, медији и вјерски радикализам, улога жене у вјерском радикализму, Блиски исток као извориште међународног тероризма, и обавјештајне службе и вјерски радикализам, као и увођење појма „деградација“ као хипотезе у објашњавању процеса који из једне религије, преко фундаментализма и радикализма, доводи до асиметричног облика реаговања у виду тероризма, илегалну трговину наркотицима, илегалне миграције, кријумчарење оружја, пролиферацију оружја за масовно уништење. Потом слиједи области које се односе на глобалне изазове ризицике и пријетње те регионалне изазове ризицике и пријетње.

Наредно поглавље третира област нормативног оквира за одговор на регионалне изазове, ризицике и пријетње по безбједност Црне Горе, гдје се посебно врши приказ стратегијских докумената од значаја за регионалну безбједност, потом приказ уставноправног оквира, и међународноправног оквира кроз конвенције УН и Савјета Европе, те институционалног оквира за одговор на регионалне изазове, ризицике и пријетње за безбједност Црне Горе.

Слиједи поглавље које се односи на институционални оквир за одговор на регионалне изазове, ризицике и пријетње за безбједност Црне Горе, гдје су представљени мјесто и улога Вијећа за националну безбједност, Бироа за оперативну координацију, Министарства унутрашњих послова, Министарства одбране, Министарства правде, Агенције за националну безбједност, Управе за спрјечавање прања новца и финансирање тероризма, Војске Црне Горе, Управе полиције, Управе царина, Пореске управе, Дирекције за заштиту тајности података, Врховног државног тужилаштва, Специјализованог одјељења вишег суда и Агенције за спрјечавање корупције. Посебне цјелине у овом поглављу односе се на уставну улогу и задатке оружаних снага, систем националне безбједности,

који чине полиција и правосуђе кроз судство и тужилаштво, као и цјелина система управљања у ванредним ситуацијама.

Наредна цјелина је посвећена ванинституционалном оквиру за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње по безбједност Црне Горе, гдје је фокус на локалној самоуправи, медијима, привредним друштвима, безбједносном самоорганизовању грађана кроз области цивилне заштите, специјалистичких јединица, Црвеног крста, добровољних јединица.

Сљедеће поглавље се тиче оквира за сарадњу у борби против регионалних изазова, ризика и пријетњи, у којем је дат приказ регионалних иницијатива и споразума у којима Црна Гора активно учествује и доприноси (процес Брдо [код Крања], Централноевропска иницијатива, Асоцијација шефова полиција југоисточне Европе, Јадранско-јонска иницијатива, Регионална иницијатива за миграције, азил и избјегла лица, Центар за безбједносну сарадњу, Савјет за регионалну сарадњу, Регионални центар за спровођење закона у југоисточној Европи, Процес сарадње у југоисточној Европи, Споразум о слободној трговини, Игманска иницијатива), учешће у хуманитарним и мировним операцијама јединица Војске Црне Горе и Управе полиције: “International Security Assistance Force (ISAF)” у Авганистану, НАТО-вођена мисија под мандатом Уједињених нација; “United Nations Mission in Liberia (UNMIL)” у Либерiji, посматрачка мисија Уједињених нација, “ATALANTA” у водама Индијског океана, поморска операција Европске уније, “European Union Training Mission Mali (EUTM)” у Малију, мисија Европске уније за обуку Оружаних снага Републике Мали, Мисија Уједињених нација на Кипру (UNFICYP), кроз упоредну студију случаја у Републици Србији и Републици Хрватској, а преглед завршава освртом на сарадњу на регионалном нивоу и политику добросуседских односа.

Анализа капацитета Црне Горе за одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње представља наредно поглавље, гдје се врши компаративна анализа стратегија националне безбједности Црне Горе, Републике Србије и Републике Хрватске кроз референтни оквир који садржи области стратешких циљева, безбједносних интереса и циљева, изазова, ризика и пријетњи, реаговања на изазове, ризике и пријетње, област чинилаца система националне безбједности и управљање системом националне безбједности. У овом поглављу се даље развија приказ капацитета за борбу против тероризма, капацитета за борбу против организованог криминала, капацитета за борбу против ширења оружја за масовно уништење, капацитета за одбрану земље, капацитета за безбједност граница и капацитета за управљање у ванредним ситуацијама.

***

Црна Гора активно учествује у низу регионалних иницијатива, чиме даје свој пуни допринос стабилности региона Западног Балкана.⁷¹⁹ Ову констатацију треба употпунити чињеницама о активностима које Црна Гора спроводи у поступку преговора за пуноправно чланство у Европској унији кроз усклађивање националног законодавства и испуњавање обавеза које се на том путу постављају, као и у процесу приступања Сјеверноатлантском војном савезу, што пружа снажан допринос управо регионалној безбједности.

Црна Гора располаже капацитетима неопходним да да одговор на регионалне изазове, ризике и пријетње. Законски оквир који је успостављен у односу на стандарде Европске уније и стандарде Сјеверноатлантског војног савеза, као и снаге и капацитети које је изградила и које унапређује у кадровском и материјалном смислу, а који су даље уоквирени у стандардизовану форму управљања капацитетима, какву одликују висок степен еластичности и прилагодљивости на новонастале изазове, ризике и пријетње, уз адекватне надзорне мере, чине услове који стварају поуздан систем безбједности.

***

Црна Гора је у реформском процесу који је посебно оснажен након 2006. године, кроз процесе европских и евро-атлантских интеграција, начинила видљив искорак у јачању својих безбједносних капацитета; тако је и позив за чланство у Сјеверноатлантски војни савез у децембру 2015. године јасан сигнал о досезима који су начињени у области безбједности и о високом степену компатибилности безбједносне инфраструктуре Црне Горе са инфраструктуром чланица НАТО-а.

Институције Црне Горе се односе одговорно у погледу својих безбједносних улога и задатака, активно учествују у процесу реформе и реорганизације те константно усклађују и спроводе мере и активности које су неопходне како би се даље унаприједиле снаге које гарантују заштиту уставног поретка, безбједност грађана и њихову материјалну сигурност. Осим на националном плану, Црна Горе се доказује као одговоран партнер у области регионалне и међународне сарадње, узимајући у обзир да активно учествује у стварању и изградњи регионалне безбједносне инфраструктуре активним учешћем у регионалним иницијативама, иницирањем и спровођењем бројних споразума и меморандума на билатералном и мултилатералном нивоу, који се тичу сарадње у области одбране, сузбијања и борбе против свих облика криминалитета, сузбијања и борбе против тероризма, спрјечавања прања новца и финансирања тероризма, сарадње у истрази и

---

⁷¹⁹ Детаљан приказ регионалних иницијатива приказан је у тачки 7. Оквири за сарадњу у борби против регионалних изазова, ризика и пријетњи.

гоњењу починилаца кривичних дјела, као и учешћем у мировним мисијама и операцијама Уједињених нација, Европске уније и НАТО-а. Посебан значај и препознатљивост Црне Горе у региону Западног Балкана представља то што њене активности на регионалном и међународном плану немају само декларативни карактер, већ Црна Гора својим пуним капацитетима активно учествује у међународним односима.

Напредак који је у протеклом периоду Црна Гора начинила у политичком и економском смислу свакако се морао позитивно одразити и на безбједносни амбијент и институције које својим активностима тај амбијент чине повољним. Јасна национална и међународна политика која се темељи на одредницама што су Црну Гору усмјериле ка европској породици народа дала је и даје овој земљи потребан замах да снажно настави пут у интеграционим процесима, који су значајно унапредовали. Црна Гора у протеклом периоду није била ниједи посматрач догађања у међународним односима и страна која је приступила одређеним процесима како би само обезбиједила корист за себе и своје народе, Црна Гора се врло одговорно понијела у низу изузетно, у погледу регионалне безбједности, осјетљивих питања из области међународних односа, те још једном потврдила да се од ове државе не може очекивати понашање по моделу „*status-a quo*“, као и то да се низом донетих одлука ставило до знања да је дошло до раскида са историјским и емоционалним начином креирања политике и одговора на изазове у међународним односима.

ПРИЛОГ 1

УГОВОР О ПРИЈАТЕЉСТВУ И САРАДЊИ ИЗМЕДЈУ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ, КРАЉЕВИНЕ ГРЧКЕ И РЕПУБЛИКЕ ТУРСКЕ, 1953.

Садржај Споразума је преузет са веб-адресе Министарства спољних послова Републике Србије, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/dipl-tradicija/istorijski-diplomatski-dokumenti/39-ugovor-prijateljstvo-1953?lang=lat>, 20. 5. 2016. године
[с неопходним редакторским интервенцијама]

Потписан 28. фебруара 1953. године у Анкари

Стране уговорнице,
Потврђујући своју веру у начела садржана у Повељи Уједињених нација,
Решене да живе у миру са свим народима и да доприносе одржавању међународног мира,
У жељи да учврсте постојеће међусобне пријатељске односе,
Одлучне да бране слободу и независност својих народа, као и свој територијални интегритет од било каквог спољног насиља,
Решене да удруже своје напоре како би организација њихове одбране од било какве спољне агресије била ефикаснија и да делују усклађено и сарађују у свим питањима од заједничког интереса, а нарочито у питањима која се тичу одбране,
Уверене да заједнички интереси њихових народа и свих мирољубивих народа захтевају предузимање одговарајућих мера у циљу очувања мира и безбедности у овом делу света, у складу са чланом 51 Повеље Уједињених нација,
Решиле су да закључе овај Уговор, а шефови њихових држава именовали су их за своје опуномоћенике:

Председник Федеративне Народне Републике Југославије:

Његову екселенцију господина Кочу ПОПОВИЋА,

Државног секретара;

Његово Величанство Краљ Грчке:

Његову екселенцију господина Стефаноса СТЕФАНОПУЛОСА,

Министра иностраних послова;

Председник Републике Турске:

Његову екселенцију професора Фуада Кеприлија,

Министра иностраних послова,

Посланика Истанбула;

који су се, пошто су поднели на увид своја пуномоћја и констатовали да су иста исправна и у прописаној форми, сагласили о следећим одредбама:

Члан I

Да би обезбедиле своју сталну сарадњу, Стране уговорнице ће се саветовати о свим проблемима од заједничког интереса.

Министри иностраних послова Страна уговорница састајаће се на редовној конференцији сваке године, а по потреби и чешће, ради разматрања међународне политичке ситуације и доношења одговарајућих одлука у складу с циљевима Уговора.

Члан II

Стране уговорнице намеравају да улажу заједничке напоре за очување мира и безбедности у свом региону и да заједнички наставе да разматрају проблеме своје безбедности, укључујући усклађене мере за одбрану које би могле постати неопходне у случају неизазване агресије против њих.

Члан III

Генералштаби Страна уговорница ће сарађивати у циљу подношења својим владама, на основу заједничке сагласности, препорука које се односе на питања одбране, у циљу доношења координираних одлука.

Члан IV

Стране уговорнице ће развијати привредну, етничку и културну сарадњу; увек када то буде неопходно, закључиће се одговарајући споразуми и формираће се потребне организације у циљу решавања привредних и техничких проблема и проблема у области културне сарадње.

Члан V

Стране уговорнице преузимају обавезу да све евентуалне спорове који могу настати међу њима решавају мирним средствима, у складу са одредбама Повеље Уједињених нација и у духу разумевања и пријатељства; такође се обавезују да ће се уздржавати од мешања у унутрашње ствари Страна уговорница.

Члан VI

Стране уговорнице ће се уздржавати од закључивања било каквих савеза или од учешћа у било каквој акцији упереној против било које од њих или у акцији која може ићи на штету њихових интереса.

Члан VII

Стране уговорнице, свака посебно, изјављују да ниједна међународна обавеза која је на снази између њих и једне или више других држава није у супротности са одредбама овог Уговора; с друге стране, обавезују се да убудуће не преузимају било какве међународне обавезе које се косе са овим Уговором.

Члан VIII

Овај Уговор не утиче и не може се тумачити тако да утиче на било који начин на права и обавезе Грчке и Турске који проистичу из Северноатлантског уговора од 4. априла 1949. године.[1]

Члан IX

Након ступања овог Уговора на снагу било која друга држава, чију сарадњу у остварењу циљева овог Уговора све Стране уговорнице сматрају корисном, моћи ће да приступи уговору под истим условима и са истим правима као и три државе потписнице.

Свака држава која приступи овом Уговору постаје Страна уговорница депоновањем инструмента о приступању.

Члан X

Овај Уговор, чија се верзија на француском језику сматра меродавном, ратификоваће све Стране уговорнице, а ратификациони инструменти депоноваће се код државног секретара Федеративне Народне Републике Југославије у Београду; Уговор ступа на снагу на дан депоновања последњег ратификационог инструмента.

По истеку периода од пет година након ступања овог Уговора на снагу, свака Страна уговорница може престати да буде страна у Уговору обавештавањем влада осталих Страна уговорница у том смислу годину дана унапред.

У ПОТВРДУ ЧЕГА су односни Опумоћеници потписали овај Уговор.

САЧИЊЕНО на дан двадесет осмог фебруара хиљаду девет стотина педесет треће године, у три примерка, при чему је по један примерак уручен свакој Страни уговорници.

Коча ПОПОВИЋ, с.р.

Стефанос СТЕФАНОПУЛОС, с.р.

Фуад КЕПРИЛИ, с.р.

[Ступио на снагу 29. маја 1953. године, на дан депоновања последњег ратификационог инструмента код државног секретара за иностране послове Федеративне Народне

Републике Југославије, у складу са чланом X. Ратификациони инструменти депоновани су следећим редоследом: ФНР Југославија, 6. априла 1953. године; Грчка, 21. маја 1953. године; Турска, 29. маја 1953. године.]

ЛИТЕРАТУРА

1. Acharya, A. (2007). The Emerging Regional Architecture of World Politics. *World Politics*, 59(4), 629–652.
2. Andrea, Edoardo Varisco, Juny 3, 2013.
3. Arquilla, J., Ronfeldt, D. (2001). *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Santa Monica: RAND.
4. Бајагић, М., Милашиновић, С., Маринковић, Н. (2010). Међународни и регионални оквири сарадње у безбедности: Перспективе полицијске сарадње у борби против савремених претњи безбедности. У: *Сузбијање криминала и европске интеграције* (стр. 389–400). Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
5. Бајагић, М. (2012). *Међународна безбедност*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
6. Baldwin, D. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*, 23, 5–26.
7. Baylis, J., Smith, S. (2001). *The Globalization of World Politics*. Oxford: Oxford University Press.
8. Baylis, J., Wirtz, J., Cohen, E., Gray, C. (2004). *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies*. Oxford: Oxford University Press.
9. Бжежински, З. (1999). *Велика шаховска табла*, Подгорица: ЦИД.
10. Богишић, В. (2004). *Правни обичаји у Црној Гори, Херцеговини и Албанији*. Подгорица: ЦИД – Службени лист СЦГ.
11. Bodansky, Y. (1993). *Target America: Terrorism in the U.S. Today*. New York: Shapolsky Publishers Inc.
12. Бодански, Ј. (1995). *Офанзива на Балкан – Потенцијали за рат ширих размера као резултат стране интервенције у Босни и Херцеговини*, Вирџинија: International Media Corporation.
13. Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Paterson M., Reus-Smit, C., True, J. (2005). *Theories of International Relations*. New York et al.: Palgrave Macmillan.
14. Buzan, B. (1991). *People, State and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
15. Buzan, B., Waever, O., De Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publisher.
16. Buzan, B., Waever, O. (2003). *Regions and Powers: the Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Carter, A., Perry, W., Steinbruner J. (1992). *A New Concept of Cooperative Security*. Washington: The Brookings Institution.
18. Cohen, M., Mihalka, M. (2001). *Cooperative Security: New horizons for international Order*, Marshall Center Papers, No. 3.

19. *Conflict Barometer 2014*, Heidelberg Institute for International Conflict Research,
20. Црновршанин, Х., Садиковић, Н. (2007). *Санџак – поробљена земља*. Франкфурт: Санџачка ријеч.
21. Цветковић, М. В., Стојковић, Д. (2014). Компаративна анализа националних стратегија безбедности Албаније, Македоније и Црне Горе. *Безбједност – Полиција – Грађани*, 10, 251–264.
22. Даниловић, Н., Гордић, М., Благојевић, С. (2015), *Савремени системи безбедности*, Завод за уџбенике, Београд.
23. Делевић, М. (2009). *Регионална сарадња међу земљама Западног Балкана*. Београд: Службени гласник.
24. Димитријевић, Војин (1973), *Безбедност и политичка заједница*.
25. Димитријевић, В. (1982). *Тероризам*. Београд: Радничка штампа.
26. Димитријевић, В., Стојановић, Р. (1996). *Међународни односи*, Службени лист СРЈ, Београд,
27. Драгишић, З. (2007). *Безбедносни менаџмент*. Београд: Факултет безбедности.
28. Драгишић, З. (2013). Безбедносни идентитет Балкана и ЕУ. *Култура полиса*, 22, 143–160.
29. Драгишић, З. (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности.
30. Дугин, А. (2004). *Основи геополитике – Геополитичка будућност Русије 1*. Зрењанин: Екопрес.
31. Дугин, А. (2004). *Основи геополитике – Просторно мислити 2*. Зрењанин: Екопрес.
32. Ђукановић, Д. (2016), *Балкан на постхладноратовском раскрићу (1989–2016)*. Службени гласник, Београд.
33. Ђукановић, Д., Лађевац, И. (2008). Дефинисање спољнополитичких приоритета: Случај Црне Горе. У: *Елементи стратегије спољне политике Србије* (стр. 32–47). Београд: Институт за међународну политику и привреду.
34. Ђукановић, Д. (2010). Спољнополитичке оријентације држава Западног Балкана: Упоредна анализа. *Годишњак Факултета политичких наука*, 4, 295–314.
35. Ђукановић, Д., Јовановић, М. (2013). Међуетничке тензије на Западном Балкану и даљи ток европских интеграција региона, *Култура полиса*, 22, 161–179.
36. Ејдус, Филип, *Међународна безбједност: теорије, сектори и нивои*, Београд, 2012.
37. Edwards, A., Gill, P., (2003). *Transnational Organised Crime*. London-New York: Routledge.
38. Edmunds, T. (2003). *Defence reform in Croatia and Serbia-Montenegro*, Oxford: Oxford University Press.
39. Елзесер, Ј. (2006). *Како је михад стигао на Балкан – Свети ратници и тајне службе на Балкану*. Београд: Јасен.
40. Еспозито, Џ. (2002). *Оксфордска историја ислама*. Београд: Clío.

41. Фукујама, Ф. (2002). *Крај историје и последњи човек*. Подгорица: ЦИД.
42. Галијашевић, Ц. (2007). *Ера тероризма у БиХ*. Београд: „Филип Вишњић“.
43. Гаћиновић, Р. (1998). *Савремени тероризам*. Београд: ГрафоМарк.
44. Гаћиновић, Р. (2005). *Тероризам*. Београд: Драслар.
45. Гаћиновић, Р. (2006). *Антитероризам*. Београд: Драслар-партнер.
46. Гиговић, Љ. (2010). Геополитички и геостратегијски значај Рашке области. *Војно дело*, 111–135.
47. Група аутора, *Савремени тероризам*, Службени гласник, Београд, 2015,
48. Хамад, А. (2007). *У мрежи зла – Међународни тероризам и Ал Каида*. Бања Лука: Глас Српске.
49. Хантингтон, С. (2000). *Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка*. Бања Лука: Романов.
50. Хаћимовић, Е. (2009). *Гариби – Муџахедини у БиХ 1992–1999*. Београд: Дан граф и СЕЕМО.
51. Хофман, Б. (2008). *Унутар тероризма*, Подгорица: ЦИД.
52. Кисинџер, Хенри (2000), *Дипломатија*, Загреб: Голден маркетинг.
53. Ивановић, Александар, Теорије безбједности, *Универзитетска мисао*, часопис за науку, умјетност и културу.
54. Јевтић, М. (1993). *Од Исламске декларације до верског рата у БиХ*. Београд: „Филип Вишњић“.
55. Јевтић, М. (2001). *Савремени џихад као рат*. Београд: „Никола Пашић“.
56. Јевтић, М. (2004). Џихад у светској и домаћој јавности. *Зборник Матице српске за друштвене науке*, бр. 116–117, 77–103.
57. Кегли, Ч., Јуџин, В. (2004). *Светска политика – Тренд и трансформација*. Београд: Центар за студије Југоисточне Европе, Факултет политичких наука Универзитета у Београду, Дипломатска академија Министарства спољних послова Србије и Црне Горе, Издавачко и графичко предузеће Прометеј.
58. Кековић, З. (2009). *Системи безбедности*, Београд: Факултет безбедности.
59. Килибарда, З. (2008). *Основе геополитике*. Београд: Факултет безбедности.
60. Кнезовић, С. (2006). Постконфликтни оквири регионалне безбедности и сарадње у југоисточној Европи – иницијативе Европске уније, *Политичка мисао*, 2, 79–120.
61. Копли, Г. (2004). *Уметност победе*. Београд: ЈП Службени гласник, Универзитет у Београду – Факултет безбедности.
62. Lake, D., Morgan, P. (1997). *Regional Orders: Building Security in a New World*. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
63. Лопичић, Ђ. (2008). *Дипломатија Црне Горе: библиографија*. Подгорица: ИТП Унирекс.
64. Луис, Б. (2004). *Криза ислама*. Београд: Чаробна књига.

65. Марковић, И. С., *Основи корпоративне и индустријске безбједности*, УСЕЕ, Нови Сад, 2007.
66. Министарство унутрашњих послова, Информација о осавремењавању система управљања у ванредним ситуацијама, 2011.
67. Мило Бошковић, Здравко Скакавац (2009). *Организовани криминалитет*. Факултет за правне и пословне студије „Лазар Вркатић“.
68. Машуловић, И. (2008). *Систем националне безбједности Црне Горе*. Бар: Факултет за пословни менаџмент – Побједа.
69. Мијалковић, С. (2009). *Национална безбедност*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
70. Мијалковић, С., Бајагић, М. (2012). Савремени оружани сукоби као облик угрожавања људских слобода и права (појам, етиологија и феноменологија). *Култура полиса*, 9, 1–17.
71. Мијалковски, М. (1999). *Злочини и заблуде албанских сепаратиста*. Београд: НИЦ „Војска“.
72. Мијалковски, М. (2004). *Тероризам*. Београд: Факултет цивилне одбране.
73. Мијалковски, М. (2004). Терористи спавачи у Србији и Црној Гори – Реална опасност. *Војни информатор*, 1–2.
74. Мијалковски, М., Ђорђевић, И. (2010). *Ризик – специфичан облик угрожавања безбедности*.
75. Милашиновић, Р., Милашиновић, С. (2007). *Основи теорије конфликта*. Београд: Факултет безбедности.
76. Милашиновић, Р. (2009). Узроци могућих друштвених сукоба у земљама југоисточне Европе. *Годишњак Факултета безбедности*, Београд, 9–34.
77. Milosavljević, B. (2004). Reform of the police and security services in Serbia and Montenegro: attained results or betrayed expectations. In: *Sourcebook on Security Sector Reform, Collection of Papers* (pp. 249–275). Geneva–Belgrade: Geneva Centre for the Democratic Control of the Armed Forces, Centre for Civil-Military Relations.
78. Милосављевић, Богољуб, Прилог теоријско-правном одређењу појма безбједности, *Правни записи*, 2014.
79. Милошевић, М. (2005). *Одбрана од тероризма*. Београд: Свет књиге.
80. Mihalka, M., (2005). Cooperative Security in the 21st Century, *The Quarterly Journal*, 4, 113–122.
81. Орлић Дејан, „Појмовно одређење изазова, ризика и пријетњи у процесу преобликовања међународне безбједности“.
82. Петровић, З. (2002). *Ал Каида – Усама бен Ладен и „Зелена Коминтерна“ против јудео-хришћанске цивилизације*. Београд: Евро.
83. Потезица, О. (2007). *Вехабије, између истине и предрасуда*. Београд: „Филип Вишњић“.

84. Потежица, О. (2007). Вахабити – придошлице на Балкану. *Политикологија религије*, 1, 205–228.
85. Примаков, Ј. (2010). *Свет без Русије? – Чему води политичка кратковидост*. Београд: Службени гласник.
86. Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији Министарства унутрашњих послова,
87. Радевић, Р. (2009). Нова Стратегија националне безбедности Црне Горе. *Безбедност Западног Балкана*, 12, 92–96.
88. Радојевић, К. (2010). Религија и тероризам, Religion and tolerance, *The Journal of the Center for Empirical Researches of Religion*. 14, 239–252.
89. Радоњић, Р. (2006). *Политичка мисао у Црној Гори*. Подгорица: ЦИД.
90. Ризво, С. (2014). Регионална сарадња у борби против асиметричних сигурносних претњи у југоисточној Европи. *Безбједност – Полиција – Грађани*, 3–4, 53–67.
91. Савић, А. (2006), *Основи цивилне безбедности*, УСЕЕ, Нови Сад.
92. Савић, А., Делић, М., Бајагић, М. (2002), *Безбедност света – од тајности до јавности*, Институт за безбедност, Београд.
93. Симеуновић, Д. (2002). *Теорија политике*. Београд: Наука и друштво.
94. Симеуновић, Д. (2009). *Тероризам*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
95. Симић, Д. (2004). *Наука о безбедности – савремени приступи безбедности*. Београд: ЈП Службени лист.
96. *Средњорочни преглед СОСТА 2015*, Подгорица: Управа полиције Црне Горе.
97. Стајић, Љ. (2006). *Основи безбедности*. Београд: Факултет цивилне одбране.
98. Станковић, В. (2007). Друштвени сукоби: између глобализације и верског фундаментализма. *Политичка ревија*, 2–4, 461–476.
99. Стојковић, Б. (2006). Промене у теоријском приступу безбедности. *Војно дело*, 58, 65–84.
100. Стратегија националне безбједности, *Службени лист Црне Горе*, бр. 75/08, Подгорица, 8. 12. 2008.
101. Стратегија одбране Црне Горе, *Службени лист Црне Горе*, бр. 79/08, Подгорица, 23. 12. 2008.
102. Стратегија регионалног развоја Црне Горе, Влада Републике Црне Горе, Секретаријат за развој, Подгорица, 2005.
103. Стратегија сарадње Владе Црне Горе и невладиних организација, Канцеларија за сарадњу са невладиним организацијама у Генералном секретаријату Црне Горе, Подгорица, 2009.
104. Стратегија за ванредне ситуације, Влада Републике Црне Горе, Подгорица, 6. 12. 2006.

105. Steans, J., Pettiford, L., Diez, T., El-Anis, I. (2010). *An Introduction to International Relations Theory*. London-Milan: Pearson.
106. Shipoli, A. E. (2009). Is Wahhabism a Security Challenge for Kosovo, or Not?. *European Journal of Economic and Political Studies*, 2, 85–95.
107. Шиндлер, Ц. (2009). *Несвети терор – Босна, Ал Каида и успон глобалног џихада*. Београд: Службени гласник.
108. Танасковић, Д. (2010). *Неоосманизам – повратак Турске на Балкан*. Београд: ЈП Службени гласник.
109. Tatalović, S., Grizold, A., Cvrtila, V. (2008). *Suvremene sigurnosne politike*. Golden market – Tehnička knjiga, Zagreb.
110. Tatalović, S. (2006). *Nacionalna i međunarodna sigurnost*. Zagreb: Politička kultura.
111. Татомир, Д. (2011). Процена изазова, ризика и претњи безбедности Републике Србије у функцији планирања употребе војске Србије. *Војно дело*, 41–55.
112. Трифковић, С. (2007). *Сенка џихада*. Београд: Српска књижевна задруга.
113. Трифуновић, Д. (2002). *Глобална мрежа исламских фундаменталиста – модус операнди – модел Босна*. Бања Лука: Документациони центар Владе Републике Српске.
114. Трифуновић, Д., Стојаковић, Г., Милинко В. (2011). *Тероризам и вехабизам*. Београд: „Филип Вишњић“.
115. Трифуновић, Д., Мијалковски, М. (2014). Terrorist Threats by Balkans Radical Islamists to International Security. *Политикологија религије*, 2, 291–326.
116. Хобс, Томас *Левијатан*, Загреб: Филозофска библиотека, Наклада Јесенски и Турк.
117. Towards a Multi-Polar International System: Which Prospects for Global Peace,
118. Труд, А. (2007). *Геополитика Србије*. Београд: ЈП Службени гласник – Факултет безбедности.
119. Устав Црне Горе.
120. Влада Црне Горе, Анализа организационе структуре, капацитета и овлашћења државних органа и органа управе у борби против организованог криминала и корупције.
121. Вајт, Ц. (2004). *Тероризам*. Београд: Alexandria Press.
122. Väyrynen, R. (1984). Regional Conflict Formations: An Intractable Problem Of International Relations. *Journal of Peace Research*, 21 (4), 337–359.
123. Вилијамс, П. (2008). Студије безбедности – увод. У: *Увод у студије безбедности*. (стр. 39–50). Београд: Службени гласник.
124. Влада Републике Србије (2003). *Албански тероризам и организовани криминал на Косову и Метохији (Бела књига)*, Београд.
125. *Војно дело*, 3/2004.
126. Закон о државном тужилаштву.

127. Закон о судовима.
128. Закон о специјалном државном тужилаштву.
129. Закон о Војсци Црне Горе.
130. Закон о Агенцији за националну безбједност.
131. Закон о одбрани.
132. Закон о унутрашњим пословима.
133. Закон о локалној самоуправи.
134. Закон о заштити и спасавању.
135. Закон о медијима.
136. Закон о основама обавјештајно-безбједносног сектора Црне Горе.
137. Закон о Специјалном државном тужилаштву.
138. Закон о спречавању корупције.

БИОГРАФИЈА

Мр Веселин Вељковић рођен је у Мојковцу 17.07.1967. године.

Магистрирао на Правном факултету Универзитета Црне Горе у Подгорици на тему “Међународно признање државе у међународном јавном праву”.

Претходно је завршио Војну академију копнене војске у Београду са просјечном оцјеном 8,3 и средњу машинску школу.

Након завршетка Војне академије, до септембра 1992.године, службовао је у извиђачко-диверзантским јединицама ЈНА.

У МУП-у је засновао радни однос у октобру 1992.године као командир Станице полиције у Центру безбједности Пљевља.

Током радног ангажовања у МУП-у, од децембра 1995. до октобра 2005.године, обављао је дужност команданта Специјалне антитерористичке јединице.

Завршио је више међународних стручно-специјалистичких курсева и семинара у земљи и иностранству који третирају област тероризма као глобални безбједносни изазов.

Објавио је више стручних радова у полицијским часописима “Информатор” и “Полицијски гласник” и у часопису Полицијске академије у Даниловграду “Перјаник” са насловом “(Анти)Тероризам и људска права”.

Написао је рецензију за књигу “Блиска борба” аутора др Жељка Спалевића и предговор за “Законик о кривичном поступку-приручник за полицијске службенике” групе аутора, изводио је тематска предавања на Правном факултету Одсек за безбједност и криминалистику.

Дужност директора Управе полиције Црне Горе обављао је од октобра 2005.године до краја децембра 2011.године.

За стручни и професионални рад у Министарству оцијењен је највишим службеним оцјенама и више пута награђен и похваљен.

Предсједник Црне Горе Филип Вујановић именово га је 29. децембра 2011.године за савјетника за област одбране и безбједности.

Поводом Дана безбједности, од стране Предсједника Државне заједнице СЦГ, одликован је Орденом заслуга за област одбране и безбједности првог степена и добитник је плакете Савеза удружења бораца НОР-а и антифашиста Црне Горе, за заслуге у развоју и унапређењу антифашизма у Црној Гори.

Предсједник Владе Црне Горе Мило Ђукановић именово га је 27. новембра 2014.године за секретара Вијећа за националну безбједност.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Veselin Veković

број уписа 2/14 Fakultet bezbednosti

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Kapaciteti Crne Gore u odgovoru na regionalne bezbednosne prijetnje

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 28.04.2017.

Veselin Veković

Прилог 2.

**Изјава о истоветности штампане и електронске
верзије докторског рада**

Име и презиме аутора Veselin Veković
Број уписа 2/14 Fakultet bezbednosti
Студијски програм Науке безбедности
Наслов рада Капацитети Црне Горе у одговору на регионалне безбедносне пријетње
Ментор prof. dr. Zoran Bragić

Потписани _____

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 28.04.2018.

Veselin Veković

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Капацитети Сине Горе и одрживи на
регионалне безбедносне политике

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 28.04.2017.

Ver Volgancij